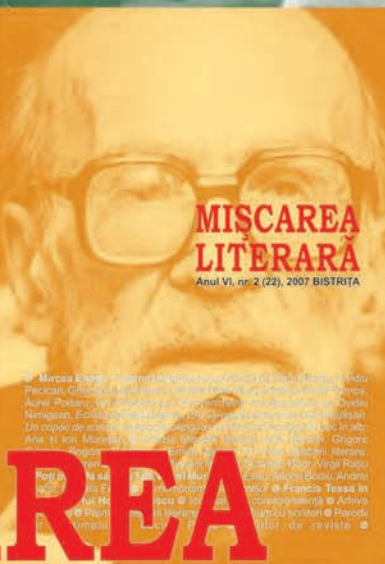

Revistă de literatură, artă, cultură
Serie nouă

Anul X, nr. 4 (40), 2011, Bistrița

Apare trimestrial
sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Rebreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN (director)
Ioan PINTEA (redactor șef)
Ion MOISE (redactor șef adjunct)
Virgil RAȚIU (secretar de redacție)
Andrei MOLDOVAN

Coperta: Marcel LUPȘE

Număr ilustrat cu lucrări semnate de artiști plastici
colaboratori ai revistei.

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Adresa redacției: Bistrița,
str. Arțarilor, nr. 46/A/16, 420069
Telefon/fax: 0749.248708, 0263.233345
E-mail: olimpiu49@yahoo.com
ioanpinte2002@yahoo.com
Web: www.miscarealiterara.ro

Administrația: Centrul Județean pentru Cultură
Bistrița-Năsăud, str. Grigore Bălan, nr. 11, Bistrița

Marketing: Alexandru CÂȚCĂUAN,
Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Aparițiile inițiale ale revistei au fost sprijinite
de Casa de Cultură a Sindicatelor
și S.C. Aletheia, Bistrița.

Revista apare cu sprijinul Asociației Culturale
Liviu Rebreanu – Mișcarea literară

Revista Mișcarea literară este membră A.R.I.E.L.

Tiparul: S.C. Eikon S.R.L. Cluj-Napoca

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

CUPRINS

Editorial:	10/ 1
Dialog în timp și loc de întâlnire/ 2	
„Inima ei atinge cuvintele”/ 10	
Ion MOISE: Proza <i>Mișcării literare</i> / 34	
Andrei MOLDOVAN: Liviu Rebreanu în seria nouă a <i>Mișcării literare</i> / 36	
Olimpiu NUȘFELEAN: „Orice s-ar întâmpla, oricum ai fi receptat, dacă mizezi pe literatură cu sinceritate, nu poți să pierzi bătălia în care te angajează”/ 38	
Alex. ȘTEFĂNESCU: Un alt mod de a vedea lumea/ 46	
Rodica MUREȘAN: Poezia lui Olimpiu Nușfelean – proiectul utopic al fericirii râvnite/ 48	
Andra Rotaru în dialog cu Ioan Pinte/ 54	
Ioan HOLBAN: Poezia ca mistică a realului/ 59	
Ion MOISE: „A ajunge la 73 de ani poate fi un păcat inhibitoriu pentru un scriitor”/ 66	
Adrian ȚION: Ochiul istoriei – o privire cu patos evocativ/ 71	
Tit Liviu POP: Ion Moise – proza introspectivă/ 74	
Virgil RAȚIU: „Valorile în care cred sunt propriile valori, pe care le-am construit singur prin studiu și lectură”/ 75	
Ion Bogdan LEFTER: Care Alfonz? Cel care-l consacră pe Virgil Rațiu! Despre un cuceritor roman modular/ 77	
Victor ȘTIR: Cărțile cu Alfonz, pe raft/ 83	
Andrei MOLDOVAN: „Singurătatea criticilor nu este mult deosebită față de cea a poezilor sau prozatorilor”/ 85	
Ovidiu PECICAN: Limba română la vaduri și strâmtori/ 89	
Olimpiu NUȘFELEAN: Proza de azi între continuitate și ruptură/ 92	
Simona KONRADI: Bucuria de a fi împreună/ 95	
Adrian ILIUȚĂ: 51 de autori în căutarea timpului pierdut/ 97	
Doina MACARIE: Alertă de grad zero în proza scurtă românească actuală/ 100	
Niculae GHERAN: Clopotnița cimitirului/ 102	
Dora PAVEL: Self-renewal/ 113	
Ion MOISE: O nouă serie de convorbiri cu eseistul Dan Ciachir/ 117	
Ion Radu ZĂGREANU: La al metaforei banchet/ 121	
Andrea HEDEȘ: Astă seară traducem în familie/ 124	
Vasile V. FILIP: Vocația lirică a unui mare poet epic/ 126	
Mircea POPA: Emil Rebreanu – un martir al neamului/ 130	
Andrei MOLDOVAN: Scrisori de la I. Al. Brătescu-Voinești/ 135	
Virginia NUȘFELEAN: Céline, între admirație și ură/ 139	
Zilele George Coșbuc – Bistrița 2011/ 142	
Salioane Liviu Rebreanu – Bistrița 2011/ 144	
Foto-album cu scriitori/ 146	
Menuț MAXIMINIAN: Liviu Rebreanu, nobilul Limbii Române/ 147	
Lucian PERȚA: Poeți bistrițeni/ 151	

10

10 este un număr oarecare. Când marchează ani, poate să însemne o vîrstă a acumulărilor și a bucuriei. Pentru o revistă, poate să însemne mai mult. Nu-i vorba doar de anii înregistrați de-o publicație, pentru că, într-un asemenea sens, vîrsta e crudă. Dincolo de vîrsta în sine, stau faptele – idei, concepții, căutări, trudă de tot felul, înscriere într-un context, pe care trebuie să-l miști, să-l modifice, să-l înnoiești, dacă e cazul, să ți-l asumi, în cele din urmă, înainte ca să fii asumat de către acesta.

Mișcarea literară a apărut într-o perioadă nu prea fericită pentru literatură, pentru publicațiile literare. Dar care perioadă este fericită pentru literatură, această literatură, care, personificată, e în luptă cu toate, cu toată... dăruirea? Nu trecea printr-un moment fericit nici... mișcarea literară din plan național, nici cea înregistrată într-un colțșor de țară, căreia schimbarea de epocă îi promitea deprovincializarea, dar care își găsea cu greu resursele. În geografia literară bistrițeană, cîteva publicații au apărut și au dispărut repede, ca și cîteva edituri promițătoare... Revista literară *Minerva*, mai mult decît o promisiune, n-a existat nici ea prea mult. A fost și revista *Cadran*... Dincolo de acestea, aici cîștiga constant pregnanță un grup de scriitori (coerent sau nu) care merita să acceadă și la o expresie publicistică pe măsură.

Ideea scoaterii unei reviste de gen are rădăcini înfipite în perioada antedecembristă. La un moment dat am inițiat un proiect sub egida revistei *Vatra*, cu regretatul Romulus Guga. Când totul era pus la punct, inclusiv la nivel oficial bistrițean, directorul publicației țirgu-mureșene a plecat dintre noi. Ideea a fost preluată mai tîrziu, de un alt grup bistrițean, dar tot fără succes. Apoi, după '89, am reluat lucrurile cu un prieten, care le-a abandonat pentru politică... Spun aceste lucruri, încărcate de multă subiectivitate, ca să arăt că, atunci cînd ne-am apucat efectiv de treabă, ideea era destul de... coaptă în mințile noastre. Iar cei înhămați la corvoadă aveau un anume... statut literar și un standard literar-publicistic în care credeau.

Mișcarea este rodul efortului unui grup restrîns – Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinte, Ion Moise, Virgil Rațiu – la care s-a adăugat la un moment dat Andrei Moldovan. A fost aproape și Alexandru Cîțcăuan, care a dat un prim elan ideii și a asigurat finanțarea inițială. Marcel Lupșe a conceput coperta. Au trecut la un moment dat prin redacție Mircea Prahase sau Mircea Măluț. Cu cît grupul era mai restrîns, ne-am zis, cu atît își menținea mai bine coerența, disensiunile – inerente – distrugeau mai greu bunele intenții. Dar în jurul acestui nucleu s-au aflat și se află, îmi place să cred, colaboratorii apropiați, scriitori din spațiul bistrițean și din țară, ca și cititorii noștri. Am avut de-a lungul anilor mai multe, ca să zic așa, „patronate”: Casa de Cultură a Sindicatelor, Societatea Aletheia, Complexul Muzeal Județean, Biblioteca Județeană, Centrul Județean de Cultură... La un moment dat ne-a acordat o atenție... financiară și Primăria Bistrița. Consiliul Județean Bistrița-Năsăud ne-a acordat un sprijin ferm și constant.

Editorial

Preluarea titlului unei reviste conduse de Liviu Rebreanu a însemnat pentru noi un risc, un angajament și o provocare. Poate o datorie. În editorialul primului număr scriam că revista „va încerca să-și deschidă paginile tuturor creatorilor de literatură și de artă din țară, indiferent de generație, de crez artistic, sau de tehnici de creație.” și că „revista se constituie într-o șansă în plus de ieșire dintr-o anumită geografie a marginii, în relație cu o cultură națională, de la care se revendică.” Îmi place să cred că, măcar în parte, acest program a fost respectat și că o asemenea împlinire ne-ar putea motiva să mergem mai departe.

Olimpiu NUȘFELEAN

Dialog în timp și loc de întâlnire

Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, în calitate de editor, a fost, este și va rămâne implicat într-un asemenea proiect cum este cel al revistei *Mișcarea literară*, revistă girată calitativ de Uniunea Scriitorilor din România, menită să susțină activitatea creatoare a oamenilor de litere de pe aceste meleaguri, oferindu-le astfel posibilitatea de a intra într-un circuit onorant al unei competiții naționale.

Știm foarte bine că, pe lângă cele necesare traiului de zi cu zi, la standarde ce le impune timpul ce-l trăim, omul are nevoie și de nutrimente spirituale, pentru că asta ne face unici în universul pe care-l cunoaștem. De aceea am sprijinit totdeauna programele, oricât de ambițioase, ale instituțiilor culturale ce le coordonăm: Complexul Muzeal Județean, Centrul Județean pentru Cultură, Biblioteca Județeană. Și aș spune că nu doar ale lor. De aceea am considerat că e oportun să cinstim și să contribuim la punerea în valoare a marilor creatori ce s-au ridicat din vetrele acestui zămislic de titani, care este județul nostru: Andrei Mureșanu, George Coșbuc, Liviu Rebreanu, Ion Pop Reteganul și alții. Avem un pământ ce a rodit totdeauna cu generozitate. Am convingerea că o face și acum. De aceea suntem alături de revista *Mișcarea literară*, ctitorită în 1924 de o personalitate care a înălțat spre nemurire ținutul Bistriței și Năsăudului, Liviu Rebreanu, și reluată de un grup de scriitori ai generației de azi, în care avem deplină încredere, în sensul că știu bine ce trebuie să facă.

La împlinirea unui deceniu de la prima apariție a noii serii a *Mișcării literare* – și știu că zece ani de viață nu e puțin în presa culturală –, îi urez revistei viață lungă, să fie o voce tot mai puternică în lumea literară românească! Noi, cu puterile ce ne sunt date, îi vom fi mereu aproape.

Liviu RUSU

Președintele Consiliului Județean
Bistrița-Năsăud

*

Apariția numărului 40 al revistei de literatură, artă, cultură *Mișcarea literară* reprezintă o dovadă că existența unei astfel de publicații își găsește un loc bine definit în peisajul media al secolului XXI.

Fondată în anul 1924 de Liviu Rebreanu, revista a reușit să se impună prin calitatea și consistența textelor publicate, îmbinând în mod fericit tradiția cu perspectiva contemporană. Colectivul de redacție a dat măsura preocupării pentru frumos și a depășit cu succes această provocare. Seria nouă a revistei, care apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, se află în cel de-al zecelea an de apariție și se numără printre puținele publicații locale care s-au impus nu doar în peisajul local dar și în cel național și internațional. Având privilegiul de a se bucura de colaborări cu personalități ale vieții culturale de pretutindeni dar promovând în mod firesc și bistrițeni, *Mișcarea literară* a dovedit că dacă lucrurile sunt făcute cu dăruire și profesionalism publicul rămâne aproape.

Într-o perioadă în care televizorul și internetul ne acaparează din ce în ce mai mult timpul, faptul că există oameni care au astfel de preocupări dar mai ales că găsesc drumul de cititori, este unul remarcabil. Doresc mult succes în continuare echipei redacționale și îi asigur că voi continua să susțin astfel de proiecte și de acum înainte.

Ovidiu Teodor CREȚU

Primarul municipiului Bistrița

**Gânduri pentru
*Mișcarea literară***

*

Un prilej de bucurie

Ani buni nu mi-a mai căzut sub ochi **Mișcarea literară**. Recent, când poetul Olimpiu Nușfelean mi-a oferit un număr al revistei bistrițene pe care o diriguiește, mi s-a părut excelentă. E ca și cum aș fi asistat cândva la plantarea unui pom și după un deceniu l-aș fi putut contempla în plină înflorire. Inima mea, dedicată Ardealului precum unui meleag dintre toate mai apropiat, are un prilej de bucurie.

Gheorghe GRIGURCU

*

Pentru profesorul de odinioară, Bistrița este locul întâlnirii cu oameni de valoare, împătimiți în literatură și credincioși, fără rezerve, pentru valorile acestei părți de Transilvanie românească. Îmi aduc aminte de primul meu drum la Bistrița, plecând în zori spre orașul unde avea loc un mare târg; eram cu bunicul meu, preot pe Valea Mureșului, îndrăgostit de cai, bun cunoscător al limbii germane și vorbitor al idișului...

Dar drumurile mele spre Bistrița n-au evitat Lechința și nici întâlnirile de fiecare dată luminate de comuniunea noastră: Olimpiu Nușfelean, Andrei Moldovan, Cornel Cotuțiu sunt foști studenți, iar înrudirile familiei mele cu geografia acestui teritoriu învecinat cu Bucovina, cu munții și cu indelebila Cîmpie a Ardealului se adaugă la rememorări.

Mă opresc la ele, neuitînd, însa, că pe miraculosul drum spre Bucovina, în satele Bîrgaielor s-a aflat pentru o vreme Radu Petrescu, scriitorul de o mare cultură și de o impresionantă forță interioară. Cu prilejul unei călătorii spre Sankt Petersburg, în îndelungatul drum al trenurilor rusești, a evocat locurile și oamenii cu o uimitoare vibrație lăuntrică...

Așadar, revista, căreia îi sunt îndatorat, iar locurile, unde reîntîlnesc oamenii care au edificat precum un monument ediția (unică) a operei lui Liviu Rebreanu, împreună cu prietenul nostru comun, Niculae Gheran, își aniversează vîrstă matură a creației și a meditației despre arte. Elegantă și de o incontestabilă decență intelectuală, ML se cuvine salutăată, dorindu-i o viață în cadența unei inimi sănătoase!...

Ion VLAD

*

Mișcarea literară 10

Cu un nume frumos, care legitimează și obligă, amintind de un întemeietor și ctitor, și rupând cu o rămânere numai în fapt cultural, preferând unui prea-plin al tradiției un licăr dinspre idee, revista *Mișcarea literară* din Bistrița a ajuns la zece ani de viață, prilej cu care directorul ei îmi cere și mie o floare de cuvânt aniversar.

Pe care eu o culeg dintr-o bucurie încercată la apariția primelor numere, când mi-am exprimat în mai multe împrejurări o apreciere în legătură atât cu titlul cât și cu opțiunea colectivului redacțional pentru un profil deschis în același timp afirmării unui potențial scriitoricesc al zonei și solicitării de colaborări din partea unor scriitori de orientări și generații diferite, din țară, în gândul – care a constituit o marcă prin decenii și a revistei *Steaua* – că un periodic aspirând la un dialog în timp trebuie să fie și un loc de întâlniri.

Mișcarea literară – în Bistrița, unde un Liviu Rebreanu școlar, îndrăgostit de o artistă venită în turneu cu o trupă de teatru, leagănă printr-un parc visuri de mari ctitorii; și în conștiința iubitorilor de literatură din periodice, din păcate nu mulți azi, de pe un întreg areal românesc.

Dar, despre bucurii. Mi se confirma o convingere, de câte ori având în mâini vreun număr nou al revistei din orașul pe care eu din copilărie mi l-am imaginat scris cu o mare, puteam regăsi

în pagini spirit de inițiativă, o problematică vie, o cumpănă dreaptă, o sobrietate, o încredere, un gust grafic, spirit de selecție, cult pentru valori, cum și gestul dezinvolt.

Îi doresc să-l înmulțească pe zece cu zece!

Aurel RĂU

*

Un gând de prieten

Urmăresc, de câțiva ani buni – și iată că ei ajung acum până la cifra 10 – revista *Mișcarea literară*. Am văzut-o, cu satisfacție, crescând de la un număr la altul, cu texte de foarte bună ținută intelectuală, cu poeme adeseori inspirate, comentarii critice, dialoguri, care au înregistrat, fiecare în felul lor, pulsul unei vieți literare mult mai largi decât strictul spațiu bistrițean, din ce în ce mai vital și mai productiv și el în ultimii ani, contrazicând clișeul comod despre provincialism și periferiile care ar accepta, în criză de oameni și texte de calitate, producțiile mediocre și reveriile veleitare. Nu e cazul burgului în care se petrec mereu remarcabile evenimente culturale de ecou larg, datorate angajamentului spiritual generos al unor oameni de bine, înzestrați și cu talent, dar și cu energie, cum se spune acum, managerială.

Toată țara știe că la Bistrița există un grup de scriitori dintre cei mai talentați și activi, că artele plastice au aici un loc privilegiat, că o editură deja prestigioasă atrage nume de rezonanță ale literaturii românești actuale. Revista *Mișcarea literară* li se alătură, face parte firească din peisajul acesta înviorat, participă cu o voință frumoasă și generoasă la susținerea și afirmarea culturii umaniste, într-o epocă și într-un moment prea puțin încurajatoare pentru inițiativele spiritului.

Ca unul care s-a bucurat, nu foarte demult, de o onorantă atenție din partea revistei, țin să-mi exprim și la acest ceas aniversar gratitudinea și prețuirea pentru toți cei care au reușit să facă din ea un reper luminos și dătător de speranță, împreună cu urarea de a-și putea menține și întreține acum și în viitor puterea de a crede în supra-viețuire.

Ion POP

*

La aniversare

Într-o lume în care pentru tot mai mulți oameni cultura tinde să devină un moft, vorba lui Caragiale, un deceniu de apariție neîntreruptă a unei reviste literare este neîndoiește o victorie. Victoria voinței de-a fi a unui mănunchi de spirite creatoare dar și a spațiului care a generat condițiile și mijloacele manifestării acestei voințe.

Mișcarea literară apare la Bistrița dar reunește deopotrivă literați din aria Năsăudului și Becleanului, adică dintr-un spațiu care a marcat strălucit cultura și literatura române. Evoc această realitate doar pentru a sublinia faptul că, mai înainte de a fi rodul policentrismului cultural pe care tehnologia modernă l-a făcut posibil, ea se revendică dintr-o solidă tradiție.

Însă, revistă de provincie prin locul apariției, *Mișcarea literară* nu e deloc provincială. Nu e provincială căci, alături de semnăturile acelor care o fac să existe și-i girează destinul, poeți, prozatori și critici de prima mână, în paginile ei se regăsesc și acelea ale multor altor personalități din literatura română dar și de aiurea. Nu este provincială prin seriozitatea și amplitudinea tematicii și prin calitatea indiscutabilă a contribuțiilor publicate. Nu este provincială, mai ales, prin evidenta conectare la orizontul larg al culturii europene, prin lipsa ei de complexe.

Mișcarea literară este o revistă literară, o excelentă revistă literară, căreia îi doresc cerbicia grănicerească de a rezista, pentru a exista!

La mulți ani, dragi prieteni! Și să vă firitisim și la împlinirea următorului deceniu!

Horia BĂDESCU

*

Citesc întotdeauna revista colegilor bistrițeni *Mișcarea literară* cu plăcere și interes real, găsind numere speciale bine documentate, vezi cele dedicate lui Ion Pop, Gheorghe Pituț, Ben Corlaciuc etc., cronici și eseuri incitante, versuri valoroase, însoțite toate de ilustrații de bun-gust, de o paginație modernă. Echipei de scriitori de la *Mișcarea literară*, prieteni și confrăți prețuiți, felicitări . Încă mii de numere!

Adrian POPESCU

*

Ajunsă la vârsta unui frumos jubileu, revista *Mișcarea literară* s-a impus în peisajul scriitoricesc al țării ca una dintre cele mai substanțiale și profunde publicații, care a impus, la rândul său, scriitori de prestigiu, proveniți din zona sa de acțiune – una cu vechi și strălucite tradiții în cultura națională. Acestea i s-a atașat, ca un veritabil laborator de creație modern. E o revistă cu o ținută distinctă, atât ca prezentare grafică dar mai ales ca prezentare estetică a textelor pe care le publică... La Bistrița au fost, de-a lungul anilor, numeroase încercări de a susține o asemenea revistă literară. Unele dintre aceste încercări au avut o viață mai lungă, altele s-au stins mai curând. Toate însă meritând atenția cercetătorilor literari. Iată însă că *Mișcarea literară*, beneficiind de un colectiv de colaboratori și de redactori în totul remarcabili, a reușit să înfrunte intemperiiile istoriei actuale și nu numai că s-a menținut vie dar s-a impus ca o personalitate distinctă în peisajul revuistic românesc. Acum, la ceas aniversar, urându-i viață lungă de aici înainte, nu pot să nu mă declar satisfăcut că nu odată m-am prenumărat printre cei cărora li s-a acordat atenție în paginile ei. Mă simt astfel și eu sărbătorit odată cu această excepțională revistă bistrițeană, care se dovedește a fi, de fapt, o autentică scenă literară a întregii literaturi românești de azi.

Constantin CUBLEȘAN

*

Mișcarea literară acoperă perfect numele înscris pe frontispiciu în urmă cu un deceniu, cu trimitere la „gazeta de critică și informație literară, artistică și culturală” al cărei director era, în 1924, Liviu Rebreanu. Altfel spus, o interesează tot ce *mișcă* în zona literaturii române și-i radiografiază vibrația și seismele meticuloasă, nuanțată, tenace, cu o discreție care ține de disciplină și sobrietate, ambele cu chenare apăsate transilvane, dar promite să fie și cea mai potrivită cale pentru a asigura înscrierea revistei în durata ceva mai lungă a istoriei literare. Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinteau, Ion Moise, Virgil Rațiu, Andrei Moldovan alcătuiesc nucleul redacțional în stare se depășească asperitățile clipei pentru a înregistra dinamica profundă a scrisului românesc și valoarea lui în eternitate. Fiecare număr e construit oarecum monografic în jurul unei personalități abordate din mai multe perspective complementare, fără ca acest lucru să pună în umbră evenimentele vieții literare curente. Interviuuri, dezbateri pe teme fierbinți ale lumii literare, comentarii critice la cărți noi, pagini de poezie și proză, traduceri din literatura universală – toate beneficiind de eleganta copertă concepută de Marcel Lupșe și de o ținută grafică a interiorului pe măsură – fac din *Mișcarea literară* o revistă de informație culturală la zi, dar și una bună conducătoare de tradiție.

Să-i urăm viață lungă și cititori fideli!

Irina PETRAȘ

*

De mai mult timp (și... spațiu), sunt implicat, „ca la serviciu” (benevol asumat), în mișcări, în curente literare, declarate în zecile de manifeste ale avangardismului. În vederea traducerii și aducerii lor în câmpul literelor românești, am mers (m-am mișcat!), inevitabil, pe calea verificată deja ca eficientă: teză – antiteză – sinteză, pentru a evidenția vectorii și a esențializa vrerile

respectivelor mișcări literare în eseuri, prefețe, postfețe. Se leagă toate astea de conceptul, de *idée de mouvement* a revistei *Mișcarea literară*, cititorită, astăzi, de colegii și prietenii noștri la Bistrița-Năsăud, cei care au preluat ștafeta și imboldul cineticii cuvântului în perpetuitate de la marele Liviu Rebreanu? Da, relaționează, dacă luăm în calcul orientarea spre înnoirea discursului, spre refuzul pășunismului și localismului, prin preferințele auctoriale. Deci, și ca *subiect*, dar și ca *aspect* revista *Mișcarea literară* e una a solidității și solidarității scriitorilor și scrisului acestora, aspectul ținând și de formatul ei atât de potrivit pentru raftul de bibliotecă, de unde îi doresc să fie cât mai des solicitată de cititori. Zic-scriu astea și parcă aud un: „Așa să fie!”, ca aprobare și binecuvântare ce vin din partea zeului Hermes Trismegistus care, din câte îmi amintesc, era și ocrotitorul scrisului. Dacă era, înseamnă că a și rămas.

La mulți ani (de) *Mișcare literară*!

Leo BUTNARU,
Chișinău

*

Bistrița – *Mișcarea literară*

10 ani, Bistrița – *Mișcarea literară*, serie nouă (revista a fost fondată de Liviu Rebreanu în 1924), 40 de numere, fiecare număr trimestrial a fost consistent „greu” (redacția putea să treacă numere lunare, adică să tripleze un număr, 1-2-3 la fiecare trimestru, să impresioneze prin numerele apărute, n-a făcut-o, și-a respectat condiția). Revistă condusă de optzeciști, care demonstrează că la Bistrița e o mișcare literară de invidiat, inclusiv între ultimii veniți în literatura română, originari de aici, descoperind lideri. Altfel, o revistă deschisă scriitorilor din Transilvania (în ea am citit profiluri de scriitori remarcabili), în principal, dar și din întreaga țară, prietenoasă, de calitate morală, sobră.

Bistrița scriitoricească și *Mișcarea literară* au devenit un reper în lumea literară. Îi urez revistei să țină vremurile cu ea, să apară fără opreliști, și mișcării literare bistrițene să înflorească.

13 noiembrie 2011. București
Liviu Ioan STOICIU

*

În spiritul lui Liviu Rebreanu

Oamenii de cultură din Bistrița au șansa de a trăi sub tutela a doi mari oameni de cultură: Liviu Rebreanu și George Coșbuc. Este o moștenire spirituală extrem de generoasă, dar care și obligă foarte mult. Nu este deci deloc întâmplător faptul că scriitorii din acest colț de țară au ales să continue tocmai una din revistele întemeiate de către autorul *Răscoalei* (în 1924). O publicație care, iată, împlinește zece ani. Subintitulată „Revistă de literatură, artă, cultură”, noua serie a *Mișcării literare* apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, iar acest lucru îi sporește și mai mult prestigiul. Cei care au urmărit activitatea generoasă a colectivului de redacție au putut constata faptul că aparițiile trimestriale ale publicației nu au adunat numai condeiele de real talent de pe meleagurile bistrițene, ci au atras numeroase nume de marcă ale literaturii române contemporane. Numerele tematice consacrate unor probleme de stringentă actualitate sau unor mari scriitori au reușit să atragă atenția, transformându-se în repere culturale majore. *Mișcarea literară* este o revistă culturală solidă, vie și de real interes. O revistă care continuă preocupările lui Liviu Rebreanu și care îi face cinste marelui predecesor. La ceas aniversar îi dorim viață lungă, spre satisfacția celor care o citesc și spre lauda celor care o editează!

Gheorghe GLODEANU

*

Vivat, crescat, floreat!

Am rămas tulburat, când Olimpiu Nușfelean mi-a amintit că *Mișcarea literară* împlinește 10 ani de existență, în ipostaza ei bistrițeană.

Am luat îndată din raft colecția revistei, răsfoind-o număr de număr, cu admirație și nostalgie. În 1999, din neputințe financiare, apărea ultimul număr al revistei *Minerva* – prima publicație postdecembristă, de literatură și artă, din ținutul bistrițeano-năsăudean; fusese un mensual de anvergură națională.

În anii următori se părea că se instalează un vid revuistic în domeniu literar. Din fericire, a fost doar o sincopă temporară. Căci un grup de scriitori – Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinte, Ion Moise, Virgil Rațiu – și artistul plastic Marcel Lupșe au găsit, energic și persuasiv, sprijin pentru a edita primul număr al seriei noi din *Mișcarea literară* rebreniană; se întâmpla în 2002, la Bistrița. Cei numiți mai sus sunt personalități care aveau experiență în gazetărie, dar și motivație ardentă de a săvârși un astfel de act publicistic. Și, iată, revista are o pulsație trimestrială de 10 ani încoace. Ea se bucură de colaborări din tot arealul românesc, dar și din medii culturale de peste hotare. Are un stil, o structură compozițională cultivate cu perseverență. Are cititori de pretutindeni, inclusiv din spații de peste Atlantic. Are o eleganță grafică și o acuratețe tipografică pe care puține reviste de un asemenea profil din țară le pot egala. Iar eu am o satisfacție delicioasă când, umblând prin țară, cu ocazia unor manifestări culturale, sunt întrebat: „A apărut noul număr din *Mișcarea literară*?”

Cornel COTUȚIU

*

O revistă deschisă

De ani buni, *Mișcarea literară* își face auziră vocea în cultura contemporană românească. Între atributele ei meritorii, remarc, pe lângă ținuta grafică, deschiderea revistei, așadar faptul că ea dă atenție nu numai condeielor locale, ci și colaboratorilor de valoare de pretutindeni. Diversitatea condeielor, a problematicei și genurilor abordate – interviu, eseu, poezie, proză, actualitate culturală, articole de atitudine, anchete etc. – face din mișcarea literară o revistă de ținută.

Revista prietenă *Cafeneaua literară* îi urează *La mulți ani!*

Virgil DIACONU

*

La Mulți Ani, Mișcarea literară!

Din partea revistei *Caiete Silvane* și a confrăților sălăjeni, urez *Mișcării literare* viață lungă, iar colegilor bistrițeni inspirație și cât mai multe succese literare. Sălajul și Bistrița-Năsăud, Maramureșul și Satu Mare, Bihorul și Clujul au demonstrat până acum serios – și prin revistele culturale de tradiție care apar în această zonă, că Nord-Vestul literar reprezintă un pilon important al culturii române contemporane. Și în acest context, *Mișcarea literară* este o publicație de rezistență și implicare culturală, ce și-a dovedit cu prisosință necesitatea, mai ales în aceste vremuri barbare, când prosperă tabloizii și incultura...

La ceas aniversar, La Mulți Ani, Mișcarea literară!

Daniel SĂUCA,
redactor - șef al revistei
Caiete Silvane, Zalău

*

Ce ar trebui să spunem la aflarea unei astfel de vești? Să lăudăm strădania celor ce au reușit performanța? Să șușotim pe la colțuri că „uite unde merg banii țării”, vorba unui „muncitor cu bască” (vorba, iarăși, a lui Traian T. Coșovei)? Să aplaudăm?

Eu cred că ar trebui să înțelegem o dată pentru totdeauna că scriitorii asta vor face în vecii vecilor, chiar dacă restul societății trăiește prost ori trece pe lângă ei în mașini de lux de ultimă oră.

Se cuvine, aşadar, să mulțumesc lui Dumnezeu pentru că scriitorii există și lui Olimpiu Nușfelean că a putut ajunge până aici (și-i doresc sănătate să meargă mai departe).

Aceste rânduri simple aparțin unui scriitor care știe cât de greu se construiește o revistă și care, spre mulțumirea lui sufletească, a fost publicat în *Mișcarea literară*.

La mulți ani *Mișcarea literară*! La mulți ani, Olimpiu Nușfelean!

Ștefan Doru DĂNCUȘ

*

Revistele literare păstrează o istorie fabuloasă care ni se arată ochilor doar cu ocazia unor astfel de aniversări și priviri retrospective. Din perspectiva istoriei literare o revistă care se revendică de la o tradiție anume, cum este *Mișcarea literară*, pretinde să fie citită în mai multe registre – lingvistic, metaforic, dar chiar și filozofic și social – pentru că ea reține în paginile ei atât timpul istoric căruia îi aparține, cât și destinele culturale ale colaboratorilor săi, devenind un organism de o foarte fină complexitate sufletească și intelectuală. Publicarea textelor mele în paginile *Mișcării literare* și premiul pe care revista mi l-a acordat în urmă cu doi ani le consider privilegii și dovezi de prietenie cărora încă nu le-am răspuns pe măsură. Însă așa cum o tradiție te obligă, fiecare aniversare cuprinde în ea potența începutului. La mulți ani *Mișcării literare* și scriitorilor valoroși care o conduc în această parte a itinerariului său.

Flavia TEOC

*

La zece ani de la apariție, revista *Mișcarea literară* își confirmă, mai mult decât oricând, autoritatea de instituție culturală. Am privit-o cu încântată uimire, timp de un deceniu, ca pe expresia concretă a resurselor de supraviețuire ale actului literar și critic, în ciuda unei realități mereu nemiloase la adresa „iluzoriului” artei. Fără nici un fel de compromisuri estetice sau extraestetice, *Mișcarea literară* are o istorie impecabilă, reprezentând una dintre cele mai valoroase reviste literare și culturale din această parte de țară. Spectaculoasă foarte adesea, surprinzătoare prin temele și colaboratorii pe care i-a găzduit, atentă la harta generală a literaturii autohtone, dar și la fenomenele sale de detaliu, publicația și-a asumat constant statutul de oglindă fidelă (și elegantă!) a geografiei spirituale pe care o locuiește și o exprimă. Evoluând, ca profil publicistic, între eseul cultural și studiul academic, între critica de întâmpinare și viziunea sintetică, retrospectivă, între cultura scrisă și cultura trăită (înțelegând, prin aceasta din urmă, manifestările publice pe care revista le-a organizat sau la care a luat parte activă), *Mișcarea literară* este o prezență cu adevărat semnificativă în mediul literar și artistic actual. Cu bucuria de a fi fost, pe alocuri, parte din această istorie exemplară, **la mulți ani revistei *Mișcarea literară*** și cele mai calde gânduri prietenului Olimpiu Nușfelean și echipei redacționale!

Călin TEUTIȘAN

*

Drumurile speranței

Există un fel de entuziasm, care te cuprinde atunci când îți petreci timpul în preajma creatorilor de artă și trebuie să recunoaștem că, în evoluțiile noastre interioare, recurgem fără încetare la scriitori și la artiști. Admirația și mai ales dragostea față de ei sunt legate de vârstă, de temperament, de dispoziția sufletească și, de ce nu, de capriciile noastre cotidiene. Sunt epoci în viața fiecărui om când sufletul lui de adolescent are nevoie de lirism. Atunci el caută, printre poeți, pe aceia care vorbesc cu patimă de iubire. Mai târziu, idealismul tinereții îl va împinge spre poezii preocupate de orânduirea societății. Pe măsură ce sufletul și mintea se vor rafina, omul va avea nevoie de acei artiști subtili și delicați a căror notă caracteristică este evocațiunea. Într-un final, dedându-ne speculațiilor pur abstracte, întoarcerea noastră se va face către poezii filozofice.

Fiecare dintre noi am încercat în viață aceste apropieri și înstrăinări. Am început cu unii și am sfârșit cu alții. Vin însă epoci, ceasuri și clipe când preferințele trecute ni se redeșteaptă brusc în suflet și încep să ardă și să ne încălzească cu aceeași intensitate ca odinioară. Să fim sinceri, oricare ar fi starea noastră sufletească, poezii vor fi aceia care ne conduc viața intimă.

Cultura este una dintre cele mai frumoase, dacă nu cea mai frumoasă dintre activitățile umane, care întotdeauna a încercat să contureze și să afirme condiția omului. De aceea trebuie să avem grijă de ea. Într-o lume amenințată de vulgaritate și uniformizare comercială, cultura reprezintă partea ireductibilă a societății, căreia dorește să-i rămână credincioasă. Iată de ce, existența unei reviste culturale de bună calitate precum *Mișcarea literară* trebuie salutăată și susținută, iar oamenilor care se străduiesc să-i asigure apariția nu putem decât să le mulțumim și să-i asigurăm de prietenia și sprijinul nostru.

Sperăm ca și de acum înainte arta să-l înobileze pe om, chiar dacă nu-l va învăța întotdeauna cum să trăiască sau să moară și sunt convins că ea poate face mai mult bine omenirii decât toate invențiile tehnice.

Prof. univ. Dr. **Mircea Gelu BUTA**

*

Prezența unei reviste literare la Bistrița se impunea cu necesitate în viața culturală a județului nostru și nu numai. În cei zece ani de existență, *Mișcarea literară* a dovedit că nu este doar o publicație locală, ea stârnind interes și dobândind considerație atât din partea scriitorilor și cititorilor din întreaga țară, cât și a celor din străinătate.

Privind retrospectiv apariția și evoluția *Mișcării literare*, constat că gestul meu provocator, lansat grupului de scriitori: Ioan Pinte, Olimpiu Nușfelean, Ion Moise, Virgil Rațiu și, mai târziu, lui Andrei Moldovan, de a edita o publicație de gen, nu a fost zadarnic. De-a lungul acestor ani echipa redacțională a dat dovadă de profesionalism și competență în ilustrarea fenomenului literar de azi.

Consider că, după zece ani, nimic nu mai poate stăvili apariția acestei reviste. Îi urez revistei *Mișcarea literară* să crească mereu în ani și valoare!

Alexandru CÂȚCĂUAN,

director,

Casa de Cultură a Sindicatelor Bistrița

„Inima ei atinge cuvintele”

Lucian VASILIU

Mic tratat despre prietenul Zeenumud

II.

Sîntem în iarnă. Un vâl de cenușă pe față:
mîinile, ochii, gura îngheață

Dacă nu te apropii, totul e bine –
poți admira în liniște
lupta inorogului cu mine

Dacă te apropii prea mult,
în acest cîmp deschis,
te vei convinge că am ucis

De altfel, de multă vreme
sînt doar pămînt –
numai dacă respir și mă înspăimînt

Iar cît privește acest derizoriu Tractat:
abyssus, abyssum invocat!

(*Mișcarea literară* nr. 1, 2002)

Petre GOT

Trei orologii

Trei orologii neagă rostul,
Spunînd că te grăbești spre moarte;
Nici unul însă nu arată
Momentul cît e de aproape.

Antologia lirică a Mișcării literare

Tu vrei să amăgești
destinul
Cu tropi timizi și
rime șchioape,

Dar lacom te cuprinde somnul,
Adormi peste caiet și carte.

Valul de vise vrea să fie
Un test pentru Dincolo, poate,
Sau o subtilă unduire
A râului care desparte?

(*Mișcarea literară* nr. 2, 2002)

Cassian Maria SPIRIDON

Un ochi interior

gîndesc/ ce rost își are
ca să fii/ o umbră pămînteană
cînd inimile toate sînt umflate de orgolii

o piatră a căzut și spune c-am pierit
sub presiunea timpului
sub apăsarea lui cosmică
lovit de bolovanii secundelor nerăbdătoare
mitraliat de clipele subțiri și înalte
ca niște fecioare hărăzite castității
– tare greu atîrnă
o zi și-o noapte/ prinsă-n calendar –

un ochi deschis interior/ într-o lumină albă
îți cată mîinile
ce nu mai vor să-și afle odihna
pe fruntea cuprinsă de-ntuneric

astăzi sînt de tot sfîrșit
o ploaie grea din prea înalturi se revarsă
tu iartă pieptul plin de nori
și ale noastre vechi păcate

de mult n-am suferit atîta întuneric
am fost și sînt iubit de cîini
alcoolici mă salută/ copiii îmi zîmbesc
sînt preferat de cerșetori

aș vrea să dorm/ măcar cîteva clipe

Arcadie OPAIȚ

Mit cu Sisif
sau
rana din coastă

Zici c-ai postit
și-ai tot postit
cu sentimente obosite
și poezie tare
pentru viața de apoi...

...O beai
te-mbătai
și iarăși aruncai lassoul
pe gâtul ei de clopotniță
ce fugea sălbatec
printre lilioci

O prindeai
o clonai
o făceai să vomite clopotele de plumb
pentru a putea muri liniștit
fericit
ca Bacovia
pruncul scalpat al Scripturii
își va spânzura – ploaia
peste piatra răsturnată
pe Mormântul
Mântuitorului

Vasile CIHEREAN

sigiliul căzut

după ce amân discuția nepotrivită pentru
ora de față
trec strada pavată cu dale de marmoră
înfoiată cu pancarte
și petece florale

oprindu-mă la zidul cetății
dreptului ceas

din turnul de vis-à-vis
sigiliul
cu vechi paradigme
cade-n fețe lăuntrice

ador cvartalul acesta
sub luna în primejdie

(*Mișcarea literară* nr. 3-4, 2002)

Dan DAMASCHIN

Mater Misericordiae

Noi, cei care l-am mâniat pe Dumnezeu într-
atât că nu întrezărim nici măcar în somn o
punte de împăcare, numelui Tău ne
încredințăm, ca singur liman de liniște celor
înviforați. Maică a îndurărilor, îndurare!

Cu buzele întinate, cum să aducem laudă
miresmei viilor înflorite odinioară în Engadi,
ce nu pierie? Maică a cuvântului întrupat, ajută
rostului nostru să se întrupeze odată. Mater
misericordiae, miserere!

Reînvățăm firescul rostirii spre a Te chema,
șoapta numelui ce s-a scămoșat ca o părere.
Fă-ne asemenea pescarilor neștiutori de carte,
cărora li s-au descoperit adevărurile ce nu
apun nicicând. Mater misericordiae, miserere!

Ajută-ne să punem capăt rătăcirilor noastre,
căci ni s-au înmulțit pietrele de poticnire în
cale. Cu inima zăbavnică în aducere aminte,
ne întoarcem la milostivirile, îndurărilor Tale.

Îmblânzește fulgerul sferic ce își are cuibul în
pupilele din care purcede vederea mai presus
de vedere. Rai de taină și rai cuvântător, de
care locuitorii abisului și demonii se
rușinează. Mater misericordiae, miserere!

În chip de Apărătoare, te înfățișezi la judecata
din zori, când un lan de maci înrouat e gata
să pronunțe fără întârziere verdictul. S-ar
surpa talerul vinovăției noastre, de nu ar
covârși polenul milei Tale. Mater
misericordiae, miserere!

Ioan ALEXANDRU

Cântare

Eliberează-mă eliberează Doamne
Alungă bucuriile ce mă ating
Să pot rămâne limpede o noapte
S-aud în țară fluturii cum plâng.

Coroanele sunt grele și mă strâng și dor
Stăpâne fie-ți milă astă seară
Când vor pătrunde trestiile-n vânt
Să-mi mai strecori în sânge o povară.

Iată luceafărul e-n slavă
Și pe pământ garoafa a-nflorit
Și mieii rupți din staurele turmei
S-împinși pe furci acolo-n Răsărit.

Prea sunt ușor de când m-ai zămislit
Cu ochii văd și graiul cuvântează
Ajuns-am prea devreme în extaz
E cerul prea aproape la amiază.

Când umbrele se sting și pe câmpii
Se lasă șarpele din soare
Încet și mort și blând și uriaș
Să-și bea din ape firea muritoare.

Oprește-mi ochiul Doamne și în grai
Picură-mi un dram de umilință
Să nu mai trec prin lume ferecat
De-atâta har și-atâta suferință.

Mă pierd în toate câte le presimt
Că au o fire și îmi sunt aproape
În lume stau împrejmuit de ea
Ca trestia în floare peste ape.

Să fie graiul numai un cuvânt
Și ochiul văzător pe-ntunecime
Soarele de taină când va răsări
Să înțeleg că n-am văzut pe nime.

(*Mișcarea literară* nr. 1, 2003)

Carmen FIRAN

Trepte de suflet

În câte bucăți se poate desface sufletul
Înaintea călătoriei

câte dovezi de suferință
să mai aducă Neînduplecatului
când nu se mai pune preț pe suflete
iluziile se vând pe nimic
și visăm la comun
cu fericirea pe coridor
rușinați de tălpile noastre goale
lăsându-și slăbiciunea
pe treptele proaspăt spălate
de trecerea secolului
din cămașa de fier în neputință,
din iluzia zborului
în carnea sfârtecată de porumbel.

Emil DREPTATE

Printre lucrurile lumii

Acea sărbătoare a vârstei
Prin care poți desluși
Zei în trecerea lor.

Cântec al lutului
În căutarea hotarului
Solemnă pregătire a marilor praznice.

Urmă rămasă pe cer –
Când se adapă sălbăticiunile
Într-un ungher al memoriei.

Acea sărbătoare a vârstei
Fragil echilibru
Printre lucrurile lumii.

Ioana NICULAIE

Frații

Noi nu ne prea pricepeam unii pe alții
ca niște lăntuguri împodobind un măr pădureț
înrudirea ne-o auzeam pe spinări
în bobite șiroind de rugină
noi nu ne poticneam unii pe alții
ca o picătură de sânge îndărătul timpanului
înfrățirea ne da-n spic la marginea gardurilor
buruieni fără folosință fiecare
verigi tăind gâtlejul unor vite
încă de la început înfierate de stărpăciune

noi nu ne prea făceam semne unii altora
de unii singuri adânceam ocolișurile
oblojindu-ne apoi în obiectele serii
de unii singuri ne înfruptam
din ascunzișuri ca dintr-un adăpost
sub furtună
trăsnete hașurau nucii pieziș
frica-și împletea gheizerele-n burtă

noi nu ne încumetam unii spre alții
cu spasme căutam ceasul acela
care să sfarme pojghițele
atât de târziu îndrumându-ne fugari
ora aceea zăgăzuind apele
în cascade plămădind altă uitare
orăcăitul acela de brotac
în care miezul rușinii să nu mai clocească

trupurile noastre amestecate
cu perciunii alburii de pe același făraș

noi ca niște pete îndărătul obrajilor
nu ne uitam decât într-o parte
și încăierările noastre se năruiau
într-un pesmet plângăcios
ca niște negi cu picioare
din mângăleli gata scintite
cu acuarele grăsoase-n loc de cuvânt
niciodată unul pe altul nu ne așteptam
în amurg doar, sub povârnișurile lămpii,
brațele ni le atingeam înspre hrana
unei farfurii de metal
pe întuneric doar și-n amorțeală de pături
câte puțin sporovăiam despre nimic
și scăpare

noi nu tânjeam unii după alții
depărtarea putea să ne fie șerbet sau acreală
corzile de la arcuri
bulgării de săgeți amuțind în pământ

noi nu ne eram nici o căutare

și-acum unde ne mai e înțelegerea?
unde bobul de piper pe-atunci neplesnit?

Liviu POPESCU

Umbra lui Zero

Lacrimi bătute
de zid
până le înghit
pietrele:
e un nivel
de rostire
în care apele
fac reverențe
în ochii
cât cepele
ai micului
prinț
prins
în iluzie
de umbra
lui zero.

(Mișcarea literară nr. 2-3, 2003)

Dinu FLĂMÂND

Grădini

există undeva un rîu cu apă ce nu mai udă
o scîndură aplecată la gardul peste care nu
încetez să trec
o potecă ce fuge adînc în pămînt de la un an la
altul
și mirosul de cină venind seara de la casa
abandonată

un lătrat de cîine călcat de ecoul trenului ce
s-a dus
fuoare de fum firave ieșind din hornuri
demult căzute
anumiți copaci la umbra cărora se adună
morții
unele stranii scîrțituri de la porți încă
nedeschise

există cîțiva oameni care au trecut prin mine și
au rămas
și nenumărați nori de pe streășină cărora se
prelinge lumina somnului
în nopțile mele cu insomnii de ploaie prin
deserturile
în care toate acestea de acum înainte mă
locuiesc
fără să mă atingă

George VULTURESCU

Pielea de urs

II

Ca într-o placentă, proteguit ești în
pielea de urs, ca în spatele unui ecran îi
vezi cum trec: nici nu-ti aruncă o privire,
nici nu-ți răsfoiesc măcar vraful de cărți.
Mai ușor se poate prăvăli cerul pe pământ,
mai ușor se prăvălește o catedrală și se
desprinde stîncă din munte decât să cadă
o monedă din mîna angrosistului. Nu-mi
spuneți că n-ați trecut pe-acolo și că n-ați
văzut un nebun îmbrăcat în piei de urs
privindu-vă!

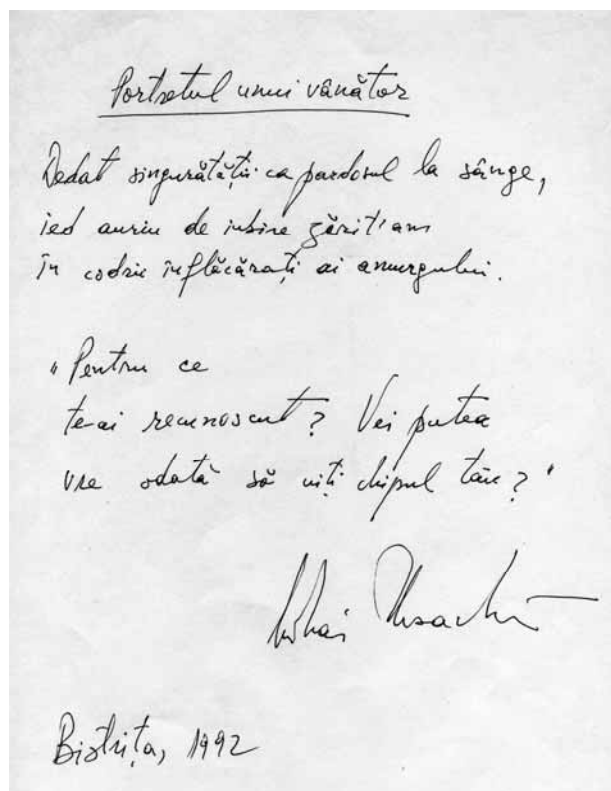
Dan COMAN

erg

cît mai puţin despre moarte, despre viaţa
dintre aceşti pereţi, şi nimic
nici un cuvînt care să o trezească pe ea şi să
îndepărteze umbra,
văd rareori iar cînd văd patruzeci de zile după
aceea mi-e tot mai ruşine.
am rezistat tuturor catastrofelor lumii dar în
faţa mea
încă mi se înmoaie picioarele. nimic altceva
nu mă mai poate ademeni,
şi mai sunt şi dimineţile acelea de vineri cînd
fără nici o şovăială
cu amîndouă mîinile deschid buzele acestei
femei
şi folosindu-mi capul exact ca pe o pasăre de
curte
îi ciugulesc răbdător negreala din gură.

(Mişcarea literară nr. 4, 2003)

Mihai URSACHI

David DORIAN

cain

noaptea mă trezesc brusc
neștiind unde mă aflu.
aidoma câinilor urlu pe lună
și pe pustiu.
lovesc întunericul
cu vâsle de sticlă
îmi desfac ochiul
din mormântul pleoapei
îl arunc pasăre
îl aștept să aducă
o rază de sânge.
și îmi amintesc cine sunt... cine sunt.

Ana DRAGU

sunt un animal
și pașii mei pe zăpadă sunt mai puțin apăsați
decît pașii altor
pămînteni
când alerg, pămîntul îmi fuge de sub picioare
cu tălpi cu
tot.
și nici măcar asta nu doare mai tare decît
adevărul-adevărat lansat
cu inocență de un copil închis într-o logică de
fier

sunt animalul tău preferat.

sfârșitul ajunge întotdeauna primul
pentru că atunci cînd vorbesc oamenii mari
copiii trebuie întotdeauna să tacă definitiv și
de-abia apoi să
vorbească deși dacă oamenii mari ar fi
înțelepți
și-ar da lor ultimul cuvînt

mai bine mi-ai face o targă din râul sărat
să sfârșesc între ape

nu căzută pe gânduri străine mie.

(Mişcarea literară nr. 1, 2004)

Aurel RĂU

Secantă

Ating niște limite.
Și mă-ntorc
întărit
în fără de limite.
Dar povestea aceasta cu limitele.
Adâncirea ca-ntr-un drog, în spaimă.
Chiar luarea unor măsuri,
de stăpânire,
de sine,
„Mai departe s-a dus decât moartea”.
Ci salutarile,
prin străzi,
măine:
– Am onoarea!
Târziu în noapte,
când avionul de ora 1
fără un sfert
își reia cursa
peste casă,
anunțând stingerea.
Cântecul meu de trompetă.
Și pâlpăirile iar de ochi
de lupi
la zări,
imens –
care țin distanța.

Radu FLORESCU

Rău de pământ

plin de recunoștință pentru ziua de mâine.
viața mea freamătă în spatele ușilor
mă gândesc la stele și stelele tremură
amușinând pe la ferestre după un duh bun.
scriu despre mine
și aerul în care mă mișc se aprinde și arde
trec dintr-o cameră în alta
și-mi închipui că nu mai exist
un singur gând mă apasă: sunt eu aici
sau altcineva mă visează
spărgând între dinți o posibilă moarte.
nu pot descrie ziua de mâine
în spatele ușilor
freamătă aerul cald.

(Mișcarea literară nr. 2, 2004)

Viorel MUREȘAN

Partida de table

orbul își plânge soarele lângă zidul de platină
tremură-strigă cum
și-ar fi pierdut nasturii
de la o cămașă nevăzută de gheață

trece câinele negru pe cer
cu sufletele noastre tichie în coadă
tânăra femeie are ochii crăpați
pe acolo iese o colonie de cărți
iar vântul le înfășoară pe stânci

inima ei atinge cuvintele
„asemenea unei bucăți de metal
ale cărei margini freamătă”

în geam cade chelia de piatră
șlefuită de ape a funcționarului
sticla se-ndoaie tăcut
se-ntinde
mâzgăind cerul
tot

Nicolae AVRAM

(Fetița cu chibrituri / 2)

I

Adu-ți aminte,
Cum într-o seară de decembrie

Ai cules-o de pe stradă
Cum ai culege semnul crucii de pe talazul
mării.

(Era seară, ninge.
Ea pășea desculță prin zăpada purpurie
Ce amenința să-ngroape orașul).

II

Amintește-ți,
Cum te-ai apropiat de ea.

I-ai zâmbit, i-ai spus bună seara.
Ai mângâiat-o pe păru-i negru ce mirosea
A flori de santal.

când m-am trezit ca după o izbitură
țineam o vorbă râncedă în gură
doar ce-am rostit-o și de-atuncea tac
sfărâmând în dinți tablete de prozac
privesc de-o eră sprijinit pe coate
busola care face roate-roate

(*Mișcarea literară* nr. 3-4, 2004)

Marcel MUREȘEANU

Oratoriu

După ce a bătut în limba sa,
după ce a vorbit în ea
clopotul se apucă de iernat
intră în liniștea ninsorilor.
Pentru ce ureche
sunt acele cântări ale fulgilor
pe bronzul coclit?
Doar n-o să-mi spuneți
că nu se ivește acolo un sunet
și coaja lui nu crapă
lăsându-i sămânța
în a neantului vale să cadă!
...După ce a bătut în limba sa,
după ce a vorbit în ea,
peste craniul clopotului,
ca peste craniul lumii,
căzu ploaia meteoriților sticloși
străpungându-1, până când
ultimul vaiet
părăsi trupul său.

Leo BUTNARU

Zbor peste un cuib de cuci

În Bois de Boulogne unde nu are ce căuta
șarpele Boa
cu un cotkodac de reclamă găinușă de pădure
laudă
pelicula Kodak bună de-a immortaliza (la ce
bun?...)
păpădiile despuiate de asteriscurile lor
fulguitoare

ce trimit din văzduh din nori la notele de
subsol ale
filosofilor trăitori în mizerie;
cot-ko-dak! exclamație
destul de stridentă – din trei silabe putere –
peste păpădii
și flori de sunătoare (...în gol) fâlfâie din
aripioare
fluturi-cap-de-mort în aproape egală măsură
cu
lepidopterele-cap-de-viu prin locuri unde
probabil uneori
omul își pune capăt zilelor cârțița își pune
capăt nopților
prin care – unele și celelalte – miresele lui
Chagall
sau Margareta lui Bulgakov zboară peste un
cuib de cuci în care
pacienții cu caiete dictando în mâini stau
relativ ogoiți sub privirea
dictatorului surdo-mut: Neantul... – mintea
căruia
are mereu o Idee avans față de mulțimea
sentimentelor
păpădiilor sau fluturașilor (drăgălașilor...) ...

Flavia TEOC

Arhetip

De o mie de nopți
Casa mea își clatină
Oasele
Trec stele deasupra, zodii
Fără noroc
Și-s vii tocmai ele
Uscatele, arsele

Carul cu pîteni mă strigă
În zori
Ca mierea mă caută ispita
Și-n versul acesta ce curge
Șuvoi
Un zeu aspru își plânge
Iubita.

(*Mișcarea literară* nr. 1-2, 2005)

Mircea STÂNCEL

confesiune târzie

am treizeci și patru de ani
și încă nu m-am ridicat la cer, și scriu
împotriva cărnii mele nesătule și foarte
precise,
frâng pământul, și nu te găesc, șterg icoana
și nu îmi zâmbești, scot piroanele din stâlpi și
oase
și nu rostești nimic, cineva îmi spune că nu
ești acolo, nici dincolo;
cineva încearcă să mă mintă, în această
confuzie?
cineva mă minte pe bune, în plină zi?

scriu împotriva trupului meu crescător,
iubitor de cartier și legat la ochi, bogat în
decibeli;

care se roagă pentru cele vii și ispititoare;
noaptea caut chipuri arse, cunune de spini și
lauri
dar tu nu ești nici acolo, nici dincolo;

lumina nu mai vine în buricul nopții, cum
crezi;
când scriu acest vers, în care spun că nu ești
aici,
nici acolo, și corpul meu are aripi de vanadiu,
wolframul este pregătit să se îmbujoreze și să
dea lumină, așa stă el aici între parantezele
negre și uscate,
că nu poate fi văzut decât atunci când se
aprinde;

cine poate bănuî că inima lui este atât de
tăcută,
ea nu se laudă, ea nu țipă, în schimb nu veți
avea voi aparate ca să-i măsurați tensiunea,
când se apropie de spirala de wolfram a cărnii
mele,

aceasta se înroșește,
iar cei neștiutori nu pot fi învățați
și cei îndoielnici nu pot fi sfătuiți niciodată;

am treizeci și patru de ani,
și încă nu m-am ridicat la cer

Valentin MARICA

Ceasornic de lut

Câtă pătrundere a dimineții
în rariștea cuvântului
când aprinzi ramul
când rotunjești pământ de sub cruce
Linia de orizont
este dunga mâinii tale prinse de cer
Fiecare
strigă numele fructului
și-i mângâie ochiul de apă
Doar buzele mele
murmură deasupra ierbii
stingerea valului

Marian Nicolae TOMI

Adagio târziu

Mirat am
întins mâna
pe sub păsări nu trecea nimeni
nici aerul lacom
doar mâna mea
carne dătătoare de semn
și totuși nu era nimic
acolo
să fi fost ceva anume
aș fi știut – v-o jur – dar nimic
care să mă încânte
nimic care să mă mânie
nimic
doar întrebările acestea fără trup și fără zbor
păsările
mirate
de încercarea mea fără sens
pe sub ele tocmai trecea poetul

Călin COCORA

Începutul zilei

Unele zile încep cu înserarea lor,
fade și ude, subțiate dintru început de
tăvălugul vrajbei, măsurate fără zăpadă,
fără noi...

În asemenea zile, tace cuvântul...
cu frumusețea ferfeniță și bucuria căzută în
neorânduială pe frunte.
Tace cuvântul, să nu tulbure apa lină neatinsă
nevăzută
de vrajba, nebăută de gura arsă de sete.

Unele zile încep direct cu noaptea lor,
noapte prelinsă pe spinare ca o
șopârlă lichidă. Tace cuvântul... să nu se
frângă
când, neștiut, se oglindește în sine.

Tăcea cuvântul, când ai trecut...

(*Mișcarea literară* nr. 3-4, 2005)

Nicolae AVRAM

Psalm (I)

Toată viața
Fost-am lacom și bețiv.

Cu pietre m-au ucis bătrânii cetății.
Fost-am lăsat pe câmp ca un snop de grâu.
Ca roadele măslinilor rămase pe ramuri a treia
oară.

Eu, cel născut din curvie
Ca să întreb pe morți, pe vițeaua căreia i-au
tăiat

Capul în mare.
Toată noaptea trupul meu mort s-a legănat în
lanul de secară,

Ca sepia împodobită cu aur
Din adâncuri.

Ioan PETRAȘ

Poem

Oricărui sărac îi cade bine
dărnicia candeliei.
Eu aștept Învierea
și
îmbătrânesc
la marginea unei păduri
curată

ca
Biblia.
Eu strâng rămășițele lumii.

Marie, neumbro,
tu agăți icoane pe sceptri de crini
în tăcerea unei cărămizi
ce mă zidește-n rugăciune.

(*Mișcarea literară* nr. 1, 2006)

Gheoghe GRIGURCU

Daciile

Asemeni unor cărăbuși galbeni roșii bej
zumzăie Daciile

taie domoalele porumbiști
invoaltele lanuri de floarea-soarelui

dau ocol golașelor dealuri largi
peticite cu resturi de vie

dar nu se-ncumetă a se-nălța
zbîrnîie sub palmele noastre.

Liliana URSU

Cântec pentru stiva de lemne

stiva de lemne,
stiva de căldură

stiva de cuvinte
la care nu umblă niciodată

și o așază doar sub pleoape
sub lumina ce vine de la ploaie
și de la iarba de după ploaie

o reașază în minte
după vechimea cuvintelor,
după culoarea,
după sunetul,
după parfumul lor.

cât despre stiva de lemne
ea e aceeași de când lumea
și hora și doina.

la căldura ei visa el
și tatăl și bunicul.
toți visau
la floarea de portocal și de scorțișoară,
la țările calde
unde iarnă nu mai era.

iar eu, ultimul lor descendent
și al stivei de lemne
visez la stiva de cuvinte
și cum voi da seamă
de fiecă scânteie pornită din ea.

Gavril POMPEI

Cotidiană

Ninge cu grija zilei de mâine
Totul e mai scump cu o zbatere
Totul se ridică împotriva libertății de-a
imagina

progresul ca o vitrină cu solduri.
Cresc ridurile, se înmulțesc sfâșierile,
(cineva prosperă din vânzarea funiilor)
veac așteptat întru timpurie renegare
mileniu analgezic
născut din găoacea spaimei de-a nu fi.

Stau pe dunga unei nesfârșite deziluzii
între piramida de carton a unor false utopii
și neodihna visului meu de-a întâlni Utopia.
Aștept, aștept cu sârg altceva
o minune, un miracol, măcar o dezicere
de mlaștini,
de umbre,
de oglinzi mincinoase.

Aștept în vaerul mereu înțepit
al frigului ultim urcându-mi în oase.

Nicolae BOSBICIU

Drumul meu, lumina mea...

I

Buna mea înserare!
Cad lacrimi de pe ramuri de pin

în răstimpul dintre două rătăcirii...
Până la marea cea mare, doar prăpăd și furtună.

Lampioanele cerului se aprind să mă întâmpine.
Ca un câine de pripas, sufletul
adulmecă jinduite adăposturi.

Frica și frigul. Amintirea surâsului tău s-a
stins

în zile ploioase, în apele tulburi
unde ființa ta s-a adâncit până la pierdere.

Prima carte a pământului așteaptă pe masa
din colțul cu năzăriri de lumină.
Pe runele ei neatinse încă de timp,
colbul scump al amăgirii îmi umple mâinile și
ochii

La fiecare atingere
De-o otrăvită durere.

Cătălin Mihai ȘTEFAN

Trezia

Mi-a rămas pe retină albia Râului Luminii
care-acum curge-n altă parte
după ce-a secăt de la mine,
Doamna neștiută a fluturat pe bolta mea un
evantai

făcut dintr-un peisaj de iarnă
și au căzut în praf astrele și protopărinții lor
oameni
astfel încât nu mai văd nimic.

Când jilțul lung pe care domnește pământul
îmi va cădea în brațe,
crivățul poate-mi va îngheța gândul
că dacă nu te ZĂ-REAM
căușul zărilor nu te-ar fi stins.

(*Mișcarea literară* nr. 2, 2006)

Lucian VALEA

Ți-aduci aminte

Îți amintești de seara ce cobora albastră
Să-și unduiască apa, pe străzi pustii de burg,
Ardeau vîltori în zare, comorile de-amurg,
De-o nevăzută mîină aprinse-n cinstea noastră.

În noi, ca printre ziduri de mohorât foburg
Încremenea tăcerea cu umbrele, sihastră;
Și-am ascultat cu fruntea lipită de fereastră,
În rîul mare-al vremii, lin, clipele cum curg,

Ți-aduci aminte? Ceasul stingher bătuse ora,
Lumina-și sfărîmase de țărnuț noaptea prora –
Înfiorați, aproape de liniște ne-am strîns.

Dar am simțit în mine cum crești pe totdeauna
Cînd întinzîndu-ți pumnii, cuminte-n ei ai plîns
Pînă ce-și despletise argintu-n ape luna.

(*Gazeta Transilvaniei*, 1944, Nr. 42)

Iulian NISTEA

urma sufletului

cum n-aș lua și eu
urma sufletului alunecat
subtil, implacabil și fără vreun motiv aparent
prin urechea
reală, stîngă și internă
spre o destinație
alta, necunoscută și prea puțin misterioasă!

unde fugi suflete
ca o țată cu oglinzile fleșcăite și întoarse către
cer?

06 mai 2001

Marius CONCAN

Amfimeles

Copilul ți-a zburat din pîntece
Ca o libelulă în vreme de secetă
Sau ca o vrabie trasă la sorți
Cu praștia.
Acum, când ai rămas goală pe dinăuntru
Își vor face cuib în tine
Animalele de rasă.
Iată o leoaică vie lângă sfîrcuri
Hrănindu-se cu laptele celui zburat!
Iată și restul felinei
Adulmecându-ți fiecare organ

Ca și cum ar fi gata să te înhațe!
Iată și caii nemaivăzuți
Traversându-te-n galop
Din cap pînă-n picioare!

Călărețul viril bate la ușa vaginului tău
Să te lase gravidă din nou!

(*Mișcarea literară* nr. 3, 2006)

Adrian SUCIU

Mă visează un tigr

Mă visează un tigr cu ochii lui catifeleți;
Îl caut, îmi deschid drum cu o sabie ruginită.
Trupul nefiresc de încet al secunde
Îmi usucă gîtlejul.
Mă visează și maidanezii scormonind prin
gunoaie,
pisica mă visează, urșii,
boturile ascuțite, tăioase, tari, răbdătoare
și mă chinui zadarnic s-ajung.
Așa că pun jos greutatea aceasta.
Stau drept, zdrențuit, descarnat,
ca un plop blestemat între ochii voștri patetici
stau.

Rostesc profeții.

„Roți prăbușite trăgînd după ele sori
plumburii,
femei despletite pe cer devorîndu-și copiii,
sînge, foc și fum pînă-n coama cailor.

Murim și noi sub o stea care moare...”

Luigi BAMBULEA

Cîntec pentru Beatrice

Chipul tău nemuritor
Păstra tăcerea.
Din turn am coborât
Acum un ceas.
Florile erau uscate,
Iar vîntul mirosea a restriște.
Am închis ochiul dinăuntru
Și-am privit vîrstele
Cu teama regretului de-a întîrzia.

Oamenii mari – sunt copii crescuți,
 Îmi spun.
 Printre pomi, printre ochi și amintiri
 Noi eram atât de mici,
 Atât de mici încât ochiul dinăuntru
 Încerca în zadar a ne înțelege.
 Tac dincolo de visuri,
 Dar din când în când te strig.
 Te strig uneori și închei poemul:
 Beatrice!

(*Mișcarea literară* nr. 4, 2006)

Letiția ILEA

multe lucruri

am de învățat în dimineața asta
 să privesc departe în zorii de zloată
 să-mi descleștez gura într-un oarecare zâmbet
 să mă-mbrac pentru anotimpul de frică
 apoi trebuie să-mi amintesc multe motive
 ceva care trebuie continuat
 o acțiune nobilă un vers reușit
 risipit printre hârtii prăfuite
 da am multe motive cactusul câinele
 trebuie să mai și uit foarte multe
 cele mai multe e tot mai complicat
 și vechea problemă de înțelegere
 se agravează pe zi ce trece
 dimineața se duce cu stabilirea
 permutărilor combinărilor probabilităților
 hotărâri timide planuri nereușite
 din zgura amiezii apar apoi noi lucruri
 care trebuie învățate amintite uitate
 eu am deprins doar plânsul nu și mersul

Ioan NEGRU

poem 1

eu ziceam că sunt
 o primăvară albă
 care descoperă cerul
 cerul albastru
 tu ziceam că ești
 colțul cel fraged al ierbii
 urcat în cerul de zăpadă
 eu ziceam că sunt

pașii cărării
 rămași netopiți
 peste câmp
 tu ziceam că ești
 urma dezghețată a pământului
 care desface cerul de muguri
 eu ziceam că sunt
 cerul cel verde
 tu ziceam că ești
 verdele cerului

(*Mișcarea literară* nr. 1, 2007)

Aida HANCER

eu

curge sângele meu prin lucrurile pe care le
 ating
 curge dintr-o găleată de argint
 în caseta poemului comun
 și oamenii mi-au tăiat degetele de la mâini și-
 am scris
 cu lipsa lor pe lipsa lor
 și în continuare stau cu mâinile în caseta aceea
 și voi credeți că ea-i o continuare a trupului
 meu
 din nou se deschide capacul
 și eu vreau să simt cu sângele mușcătura
 umană
 și ca un dulap mâinile se strâng
 și intră în mine ca la început . un fel de aripi
 nedecupate
 calul are sânge calul are viteză nu și mâini
 calul iese din ochi și intră în lucrurile din fața
 noastră

curge sânge înăuntru și iarna e bine ca fiecare
 om să se
 încălzească în el. transpiră în noi sufletele
 iar noi murim de frig

și mâinile pot să renunțe la aer
 și picioarele intră în cutia de argint și singură
 întorc pe dos cascadele trupului meu
 lucrurile pe care le ating au în ele degetele
 mâinile caii

de după gratii

mă voi termina după ce voi fi atins totul

Aurel ONIȘOR

alături de cuvinte

alături de cuvinte se resping păsările
soarele cuvântului vânează
să mergem alături de cuvinte

lipsiți de sărbătoarea morții
gurile noastre vor mușca blând
copiii noștri pot vindeca

se zbate o balanță prematură
tu luminează
mergem alături
cuvinte

Bogdan ODĂGESCU

În urmă

– dicționar de spovedanie –

e ca și cum ai avea o sanie
cu turboreacție care merge și vara

uitându-te precum copiii mici
în urmă
aplecând capul și privind uimit printre

picioare

la urmele
ba săltate
ba târâte
unele semănând a labe de gâscă
altele chiar a tălpi de om

e ca și cum ai fi subtilizat
clopoțelul din școala generală
mai sună
înfundat la naftalină
și-auzi cetele de uniforme
tropăind undeva departe

gândindu-te la ultima scrisoare de dragoste
cu greșeli de ortografie
îngălbenită
în sertarul unei
acum
adevărate doamne

e ca și cum ai mai vrea.

(*Mișcarea literară* nr. 2, 2007)

Nicolae BĂCIUȚ

Duminică acasă

Duminică în mirosul bucătăriei
ca o răsplată
pentru toate absențele vieții –
un nor de fum deasupra noastră
în timp ce noi căutăm un sens zilei
care atârână ca o piatră de moară
la gâtul unui vis,
într-o migrație fără anotimpuri,
într-o lacrimă uscată
pe marginea farfuriei.

Duminică acasă,
ca într-un marsupiu al iernii,
ascultând bătaia umedă a ceasului
în salonul
în care se mai simte aerul greu
după o noapte cu musafiri,
ascunzându-ne de viață și de moarte.

O mânășă de ceață
peste pielea așteptării unui mâine
în care să rămâi singură,
o apă ne-ncepută,

dar tu te ridici
deasupra norului gros de fum
din care începe să plouă.

12 februarie 2006

Ioan ȘIMON

Descântec de delir

Toate visele
În acest anotimp au termen de expirare
Toate iubirile tale
Sunt experimentale
În acest mileniu
De exterminare
Toate sunt consemnate
În reclame și procese verbale
Le faci copii
La xerox
În cinstea slăvitului Eros.

Dă Doamne
 Un naufragiu
Cu al sfinților sufragiu
 Să fii aruncat de valuri în Itaca
 La fidela Penelopă
Unde n-are acces lumea interlopă
Sau în Lesbos
 Unde femeile sunt poezie
Și natura cântă
 Iar fiara din subconștient
 Și mușcă
 Și încântă.

(*Mișcarea literară* nr. 3, 2007)

Adrian POPESCU

Am ajuns

1.

Am ajuns de unde pot contempla
șirul de munți încrețiți de mâinile Lui.

Lacurile Albano, Bracciano anunță
apropierea de colinele eterne,

un fel de răsplată a iubirii mele
pentru Orașul cu o mie de cupole.

După care urmează singurul lucru sigur
alt nume al călătoriei
spre casa părintească.

Doar la sfârșit o poți dobândi
După un ocol pe deasupra navelor
deasupra anilor tineri

Pieptănând pletele timpului,
Punând plase de argint pe creștetul Tirenianei.
gata să ne primească pe noi
cei din provincia de la marginea Imperiului.

Pavel GĂTĂIANȚU

Partizancă goală pușcă

Ea a coborât din munți,
încolonată spre mare.
Clima blândă i-a stimulat ciclul

precum pornirea unui luceafăr.
Ea avea păr negru cârlionțat,
sânii două grenade
privire de ascetă.
Sexul acoperit cu chiloții
decupați din vestă antiglonț.
Seara căpitanul a tras spre ea rafale.
Gurile rele ziceau că mic,
prea mic era calibrul.
În acea bătălie de blitz-krieg
și-o masturba dezinteresat
cu pistolul înmuiat în singurătate.

(*Mișcarea literară* nr. 4, 2007)

Vasile MUSTE

Scurt mesaj de pace

despre viața mea nicio veste
praful și pulberea
în vârful picioarelor
ca soarele sorilor
urcă pe creste
despre lume
mai este
mai este
fără credință
fără iubire
și fără lumina
aceasta poveste

Echim VANCEA

3.

umbra bântuie de-a lungul uliței –
o fugară încercare de lăsare la vatră a cailor
a eșuat în memoria nepăsătoare a unui
poștalion împrumutat din mână în mână –

totul e parcă pus pe furiș – cu nașteri și
eșafode și nici o vorbă de hohote și cuvinte
ori de a fost așa și dacă cineva poate răspunde

câteodată mai trec pe lângă
cailor alungați din toamnă în toamnă
și țipătul geambașilor așteaptă ca biciul

să aprindă – ca nimenea altul – un foc căruia
nimeni
să nu îi mai poată răspunde pentru a putea lovi
în cuvânt

(*Mișcarea literară* nr. 1, 2008)

Flore POP

Un gând pentru Ithaca

Te-ai întors precum îți spusese poetul.
Ai hălăduit îndelung pe alte meleaguri,
alte virtuți și alte frumuseți ai asimilat cu
încetul. Ai suferit cu rost sau pentru
c-au vrut alții, ai trecut cu bine atâtea
praguri, acum ce aștepti de la vechiul
regat, au nu ți-a spus oare să renunți
la iluzii și s-o iei de la capăt cu-ncetul? cu
totul?

Ion Th. ILEA

Troița din câmpie

La răscruci de drum,
o troiță străjuiește timpul.
Miez de vară.
Vietățile din jur,
zvonesc prinos de rugă.
O rază a apusului de sînge
frîntă de ramurile sălciilor vecine,
pune aureolă de lumină
pe fruntea lui Isus...
Sălciile plîng.
La troița din câmpie un drumeț se-nchină.

(*Mișcarea literară* nr. 2, 2008)

Ion MARIA

drum inițiativ

de câte ori noaptea
cu ochii cârpiți
de somn
mă duc
la toaletă
îmi pare că străbat

un drum
inițiativ
și când mă întorc
în pat
sunt cu totul
alt om

(*Mișcarea literară* nr. 3-4, 2008)

Cezar IVĂNESCU

Doina (Bucuroasa moarte)

Pentru Marin Preda

! sângele îmi plînge-n sânge
fiindcă trupul meu mă strînge,
nu-s nici viu și nu-s nici mort
dar mă strînge trupul tot,
nu-s nici viu și nu-s nici mort
dar mă-nchide trupul tot !

! închisoare, închisoare
te-au crescut ca pe o floare
Muica și surorile
lacrimi și sudorile,
Muica și surorile,
lacrimi și sudorile !

! am zăcut bolnav în tine
dar acum zăresc lumine,
Soarele s-o înălța,
vine Moartea și mă ia,
Soarele s-o înălța,
vine Moartea și mă ia !

! închisoare, închisoare
te-am crescut ca pe o floare,
bucură-te, Fată Mare
că m-ai scos din închisoare,
bucură-te, Fată Mare
că m-ai scos din închisoare!

Ion SCROBETE

Îmblînzitorul de sfere

prin vocație închid un cerc
care mă continuă
din interior
un start repetabil inițiază

consolidarea fundației
 morții
 pe muchia unei zile
 ce tot vine și pleacă
 din balans în balans
 omul chinuie o maladie
 își doboară propria performanță
 pe care o tot pregătește
 până-i cade cu tronc
 toamna din urmă
 prin vocație îmi pierd dragostea
 căci mă conține
 precum sămânța poartă
 copacul în vintre
 înspicarea apei pe figurația
 blondă
 a soarelui joacă bulbuci
 de vise
 în marea Egee
 e chiar precipitarea acestui
 tărâm
 vulnerabil ca orice cochetărie
 serioasă

prin vocație aleg umbra care
 se tot scutură de mine
 ca de o scamă femeia din
 înalta societate
 coabităm însă în acest desen
 pe coperta povestirii
 ce se rotește calm
 fără prescripție
 în mâna copilului

Ovidiu POJAR

Dinții de cal

Nu mai am dinții de cal să mai mușc din tine
 ori poate carnea ta are alt gust
 nu mai adulmec, cu nările pline
 orizontul îngust.

Nu mai scapără sub copite scânteii
 și iarba nu-i cine s-o pască;
 în mine temple părăsite de zei
 așteaptă o nouă religie
 ca să se nască.

(*Mișcarea literară* nr. 1, 2009)

Flori BĂLĂNESCU

viață și moarte

citesc cărți despre crimele comunismului
 și mănânc graham în metrou
 țin căștile înfipite în creier
 nici un centimetru nu ne desparte
 eu și beethoven și gary moore și u2
 ronțaim coajă din secară și citim
 despre kgb-securitate-curve de istorie
 și insectele ei încolonate
 pentru noi doi
 nici un drum nu are sfârșit
 suferi când sufăr
 mă doare când te doare
 simți când tac
 mă iubești când sunt tristă
 și mă adori când sunt eu.
 sunt excesivă în atâtea feluri
 că nu pot fi spuse
 nevoia ta de mine desenează curcubeie
 asta e viața și e mereu moarte
 între noi
 câțiva copii își marchează terenul
 locuri de joacă și planuri mărețe
 pe fruntea fiecăruia alte însemne
 brăzdează viețile altor așteptări
 le scrutăm să nu pierdem sensul
 privesc și mă tem de ceasul în care
 umbra fluturelui nu va mai tremura
 pe floarea noastră de aur...

(*Mișcarea literară* nr. 2, 2009)

Ștefan Doru DĂNCUȘ

taci, inimă
 pe tine îmi vine să sting țigara asta.
 câtă iubire și ură se spune că duci!
 câtă pornire spre crimă în suflet, doamnă
 inimă
 în cine să cred la ora trei noaptea?
 e bine e cu zăpadă prin găurile înmormântaților
 mei
 ce frumos te arunci scumpă doamnă
 din vitrinele orașului pe mine
 ce frumos îmi spui „rămas bun” – îmi vine
 să-mi tai venele.

așa de perfect n-am fost iubit niciodată
a trebuit să fac 40 de ani să te cunosc
să te invit la o cafea la restaurant la circ
și-apoi în pat
te cer în căsătorie doamnă e deja trei și zece
minute

nu te lași de mine
nu mă părăsești
nu te prăbușești nicicând epuizată în
așternuturile mele
mă respiri cu nesaț după ce m-ai avut
– soarele luna pământul
și eu la 3.15
ne închinăm în fața bății tale în ușă
te așteptăm în pat, numai tu numai tu numai tu
nu mă părăsi
numai pe tine te nu te pot vinde vieții mele
zgomotului de arginți ce se aude în holul
blocului

criminalul e prezent deschide doamnă
oferă-te
înșeală-mă
cu sângele tău voi da un final acestor rânduri

Tudorica BINDEA

Doină

nu
moartea nu-i
cea mai neagră pasăre
a cerului –

nu
viața nu-i
cea mai albă pasăre
sub bolta ochilor –

ciudată iarnă bântuie în lume

(*Mișcarea literară* nr. 3-4, 2009)

Alexandru Cristian MILOȘ

Proiect pentru statuia paradoxului

Statuia Libertății tânără la cap și bătrână la
picioare.

Am gândit, imaginat și realizat cel mai bizar
și paradoxal proiect –
Proiect pentru Statuia Paradoxului! Proiect
șoc!

Statuia Libertății cu cap de tânăr și picioare de
bătrân

Dar timpul pavajului de pietre al drumului
istoriei e mult mai încet
Decât timpul gândului, timpul ideii-căci în
apropierea pământului,
A masei, crescând gravitația, timpul curge
încetinit astfel că de fapt
Picioarele noastre și implicit ale Statuii
Libertății sunt mult
Mai tinere decât capul nostru. Și totuși, poet
fiind sfidez această
Deformare a timpului și a spațiului.

Așez Statuia Libertății invers
O dau peste cap și peste ochi și peste inimă,
spre a mă cunoaște,
A mă avea. A mă da. A o avea. Între a fi și a
nu fi Steaua Paradoxului!
A fi un Om Matematic! Cu cap mereu tânăr și
picioare mereu bătrâne.
Ca și lumea ce a înălțat-o. Ca și omul ce și-a
făcut o casă, masă și zbor în stele.
Istoria ascunsă a omului e veche ca și
picioarele ei, iar capul mereu tânăr
Ca și linia schimbătoare a orizonturilor.
Toate drumurile, fie și cele spre stele, pleacă
din cap și sfârșesc în picioare.
Înălțând capul, prelungind picioarele.
Schimb viteza timpului și a luminii, opresc
timpul și lumina,
Fără a-i modifica viteza. Am prins lumina în
capcana ei
Și am numit-o Gaură Neagră. Einstein spunea
că nu sunt găuri negre în Univers.
Există locuri, găuri albe în care timpul poate
să meargă mai lent?
Poate chiar acum, scriind acest poem, pe
această albastră filă!

Maria OLTEANU

Poezia

Ea vine odată cu frunzele
Zâmbind de dincolo de petale.

Invizibilă mă bate pe umăr,
Mă invadează cu mireasma
Unui timp etern,
Copilăroasă se joacă cu zeii,
Eu împart cu ea aceeași odaie.

Elena M. CÂMPAN

Pianul

el, care nu doarme destul
pe vechea și tot alba pernă de mult încercată,
ca o suprafață clară de clape antonime,
măcinat de hotarul de-a stânga și de-a
dreapta tatălui,

la stânga nu-i nimeni, la dreapta nu-i nimic,
mai ales când întinde mâna prin noapte
spre golul din jur, apasă și e tăcere
la dreapta lui trecut
la stânga lui trecut
tăcut
se trezește cu o dungă roșie pe obraz
același semn mereu îl vede în față,
în oglindă, în fiecare dimineață când încearcă
să-l spele cu apă rece și nu se duce,
nici cu lumina orbitoare, ca pentru orb,
de la soare, pentru o întreagă zi orbită,
el aude o muzică de afară,
prin fereastra deschisă a casei
cântul
pe orbita lumii lui,
din ce în ce mai clar, mai tare, mai hotărât,
i se pare că e doar un acord
în mintea lui obișnuită cu acorduri
de liră veche, antică, uitată,
dar, de îndată, recunoaște piesa întreagă,

în glorie, coaptă, cu intensitatea
unui miez al zilei pe deplin valabil
pentru el, deprins cu înălțimi de orice fel,
ale textului, mai ales, adâncimi,
ale zădărniceiei de clipe
când stă și așteaptă...
ca niște raze vin sunetele spre el
și științific nu le poate localiza,
vede că e radiat ca un muribund
de o terapie care nu mai e de niciun folos
doar el mai aude ceva
la care ceilalți nu mai dau de mult importanță,

nu știe să spună de unde vine,
nu vine de nicăieri
nu vine de la nimeni
nu vine de la nimic
e al lui, e al nostru
pianul
un pian prin spațiu,
printre case, alei, grădini, personaje,
ca un intrus care nu mai tace,
omul acesta, buimac, se gândește
la jucăria de Moș Nicolae, cunoscut târziu,
pentru că în copilăria lui nu era timp de
pierdut și

la ce bun acum
o jucărie pentru oameni mari
e un alt prilej de tristețe
tristețea celor ce văd la cinematograful,
în filme alb-negru, sala de dans cu soldați
nemți și ruși, în pauză,
cât să strângă un trup de femeie
pe muzică de pian
și apoi să bea pe muzică de pian
și apoi să plângă pe muzică de pian
pianul
aruncat poate ca tot ce-i depășit, defect,
scos în stradă pentru a fi preluat,
dacă nu chiar ticsit, cu durere,
într-o descompunere simplă
care compune viața
într-o cutie în care să plece departe
la un capăt de câmp
la un capăt de lume
spre Labrador...
unde să ardă alături de alte obiecte vechi,
pianul
imagine a unei duminici liniștite
când ne lipsim de lucruri în plus
cum ar fi mașina de scris, de călătorit,
de spălat, de șters vreun păcat,
când fugim de oameni în plus,
ca prietenii, uneori,
e trist
când ne închidem obloanele și,
cu toate acestea,
nu putem opri muzica...
jertfa din zid
el se gândește cu nepăsare
uitând ce fericit a fost
pe balada lui Clayderman
sau când „frumușica” dansa pe luciul

instrumentului cu clape
sau când privea la pianistul lui Polanski
și când credea că Dumnezeu cântă
așa cum toate vin din cer
la final, totul e gol
și golul, și goala,
el, omul de singur,
începe să fredoneze, liniștit, prinde curaj,
măsurând cu vocea lui pașii din cutie
în sensul acelor de ceasornic
pianul
pierzându-și memoria întoarsă de cheiță
tace sau poate doar
nu se mai aude...

Medeea IANCU

viața e o păpușă mare

am coborât cu florile în brațe
când am intrat era bucurie mare câteva frunze
intraseră pe fereastră
se împărtășiseră la picioarele patului
mama dormea.

rochia i se adunase sub genunchi
aveam fire de iarbă uscată pe flanel
undeva într-un colț pe o rază sîdefie de lumină
un greier rămăsese înmărmurit
mama, mama
taco a luat zece la compunere
mama, trezește-te
taco privește cu ochii lui din biluțe
transparente
taco tace.

în ochii lui nu văd nimic
dar el a spus totul
acum sunt doar eu într-un colț
cu soldățeii, cu sorii din plastilină, cu
prăjiturile din plastilină coapte la aer
mama, trezește-te
mama, mama, maaaaa

taco, ce am scris noi astăzi la școală?
am scris că din viața de vie se face vinul
și ce-am mai scris?
am scris despre urs și cum te poți apăra de un
urs

și am mai scris că păsările își părăsesc puii
cînd de-abia știu să zboare
am mai scris că viața e o păpușă mare.
că viața nu ne ajunge mereu
ca atunci cînd seara pîinea nu ne ajunge la
masă.

Liviu-Ioan MUREȘAN

Destăinuire curată

Păcatul a intrat în biserică
pentru prima dată
privea mirat icoanele și le simțea privirile
curioase
a îngenucheat în fața altarului și a pus mîna
pe biblie
curățindu-i praful cu porii palmei stîngi
dreapta a dus-o la inimă și a jurat cu voce tare
așa cum se face cînd ai conștiința curată:
„omul acesta mă ispitește zilnic
de mult timp nu mai am odihnă, părinte”.
Preotul în negru îi acoperi fața ca pentru o
lacrimă
și-l binecuvîntă
„piară de la tine sufletul acesta”

(Mișcarea literară nr. 1-2, 2010)

Gheorghe PITUȚ

Somn

Cine doarme lângă apă –
noaptea, străin,
uită că Dunărea curge.
Tineri, bătrâni în barcă,
oboseala se-aude
cum bate în pernele tari.
La miezul nopții
eu sunt singur viu;
ce tulbure îmi pare apa
în care au căzut cu toții.
Târziu un ochi de pește
a vorbit
și poate am căzut în somn
pe vîna sirenei vaporului
supt de puterile apei.

Gavril MOLDOVAN

Dor de țigări Mărășești

Poetul trebuie să-și iubească țara
să trâmbițeze ce plaiuri frumoase are
ce munți cu stea-n frunte
ce voievozi
ce oameni

care se iau la trântă cu lipsurile
și nici nu le pasă

nu-i adevărat că suntem un popor vegetal
ieșim victorioși din orice confruntare
chiar dacă mai flămânzim câte un pic
chiar dacă mai facem câte-o grevă
nu prea mare

(asta-i așa numai un fel
de-a proba democrația)

numărul de telefon al patriei
e din ce în ce mai ocupat
oamenii noștri se prăbușesc
sub povara minciunii
dar totuși ne iubim patria
pe care unii o folosesc drept armură

și cum să n-o iubești când vezi
lipsa din câmp a cetățeanului
sămânța care trage chiulul
și nu vrea să-ncolțească?
un poet trebuie să-și iubească țara
chiar dacă ea nu mai există
decât în calculele astronomilor
de pe alte planete.

Iulian DĂMĂCUȘ

în momentul...

În momentul plecării
al celei mai hotărâte plecări
am uitat în pat trupul înfășat
în scutecele bătrâneții/ ascunzând ca varul
igrasia pereților
ascunzând-o/
pentru un moment

ea se cuibărise în mine/
De ani și ani
suflarea mea duhnea a umedul
din viscerele cu bolți
năpădite de întuneric...

Atila RACZ

Anastasia prin Eminescu

poemul se scrie se tot scrie se întrupează
în nisipul mărunț tu îl vei călca
tu îl vei umbla cu umbra inimii
despicată în două
valul în care mă tot cufund te strigă prelung

doamne cum dorul

dragă și nu mă chema
dragă și nu-ți mai aduce aminte
dragă și nu mă tot destrăma
dragă sunt numai numai cuvinte

înghițit de nopțile multele nopți rătăcite cu
tine
ca un poem mut ce se scrie se scrie pe o piatră
într-un trecut

Anastasia poemul te cuprinde și te învie
numai zidul pereții încărunțiți numai salcia
plânsă prin vânt ne mai știe

ah poemul se scrie se scrie prin părul tău
dezlegat peste chilie prin frunzarul de ulmi
în veșnicie

(Mișcarea literară nr. 3, 2010)

Andreea GAL

Poveste

Trupul îți alunecă
de-a lungul zidurilor
căutând indiferent
un loc în care să adoarmă.
O spărtură în zid

te încălzește mai bine
decât propria mamă,
îți spune povești
și te întreabă dacă ai adormit,
ești treaz
sau ai murit puțin.
Apoi cineva te lovește,
sparge zidul în care
ți-e atât de bine
și devii etajeră pentru
scrum
sau pentru cărți.
Cum preferi.

Suzana DEAC

Ne-am rupt dintr-un lanț... de pe mal de pe deal

timpul stă pe bancheta din fața porții
se uită în jur dar ne lasă în pace
în liniștea verii te adușmec și simt vrerea de
demult

albastră

amestecă-mă în culori
în stejarul făcut din tăcere
amestecă-mă în verdele frunzei
ce mâine te mângâie
în petalele amurgului care adună
șovăielile la fiecare pas
amestecă-mă cu iarba dulce
de la noi cu teiul mirositor
și pune-mă în jurnalul tău
deschis pe pat
când trec visele în recunoaștere

(*Mișcarea literară* nr. 4, 2010)

Lucian SCURTU

Glezna egipteană

Subțire-i este glezna ca trestia de Nil
Pe ea inelul meu s-a strecurat tiptil,

Înlănțuit, piciorul, de-acuma-i inelar
Căsătorit, perversul, cu aurul avar,

Incită, îndărătnic, ascunsul libidou
Topit în adulterul galerei din lingou,

Galben ca luna plină, ca spicul copt de grâu
Îndeamnă, hoțomanul, spre lene și desfrâu,

Spre reverii aprinse de jarul din cometă,
Inelul meu, de astăzi, a devenit verighetă,

Pe deget? ori pe glezna fragilă ca egreta?
Pe care dintre ele va străluci verigheta?

Dar eu țin bine taina, orfevru priceput,
Viclean precum inelul pierdut în așternut.

Ioan MĂRGINEAN

X

Foc nestins ai aprins
și fericirii mele insuportabile
i-ai sărutat mâna,
cer fără sens imediat, rătăcit;
ascultă, ascultă, duhul cărnii stinge lampa,
culorile vieții par umbre.
Domnișoară, de ce și îngerii resping
blândețea în limba căderii lor?
M-am rătăcit în mine la un pas de prăpastie,
gunoierul conjuga verbe, declina părți
ce spre noi pășuni duceau turma de zei;
însângeratele cuvinte
se-ncheagă în poem
transpirând mir în curtea pardosită cu pietre.

Melania CUC

Cu gândurile strânse în diademă
Perla coroanei s-a întors în scoica ucisă.
Chiar aici,
În oul păianjenului care mă țese
În pânza foarte subțire...
Cresc un dovleac fermecat
La capătul curcubeului
Peste care
Oul egretei cade cu aripi cu tot.

Străina poartă pălărie albastră
 Și de sub-nisipuri
 Apa îi cântă ca o placă celebră de vinilin.
 Nu mai sunt podoabe autentice în burg,
 Nici îngeri în tot acest eșafodaj
 Pe care-l urc
 Umăr la umăr cu paznicul nopții.
 Din foișorul de foc
 Se vede ca-n palmă spectacolul cabaretului.
 Suntem cu toții prezenți
 În cartierul de vest,
 În somnul chircit ca un sceptic
 Ce-și pierde viața pe o carte de joc.
 Din stofa paltonului cu reminiscențe de mosc
 Vă întind mâna unsă cu tot curajul de care
 dispun...

– La ce bun?!
 Mă întrebați voi, fotografii de familie,
 Și eu plec
 În automobilul meu
 Capitonat cu fleanduri
 Din dantelă fină, de Flandra.

Adelina DOZESCU

kore 2

Corina se trezește dis-de-diminează
 pune
 cafea în 2 căni
 dă drumu la gaz

Corina își imaginează că face dragoste
 zgârie pereții/ strânge mâinile la piept
 I love you I love you se aude dintr-un radio

crede că M. își schimbă vocea de dragul ei
 își mușcă buza și începe să râdă

Corina se întoarce pe cealaltă parte a patului
 când plânge
 își aprinde o țigară
 realizează că M. îi lipsește

pune urechea la podea și ascultă pașii
 uneori fericirea poartă mărimea 44

(*Mișcarea literară* nr. 1, 2011)

Liviu Ioan STOICIU

În Cișmigiu

bate palma, bătrâne! Ce-ai vrea? Neantul... În
 parc,
 fotografiat cu o lădiță de lemn veche, pe
 picioroange, cu un ochi de obiectiv scos iar în
 evidență:
 ai prins în poză și femeile acelea
 singure de pe bănci? Pe cine anume? Pe
 duduia de acolo,
 cu unghii vinete. Duduia care adună
 frunze? Nu

cred... Vine toamna. Ia te uită, pe capul statuii
 lui

Caragiale: un porumbel
 sălbatic. Un porumbel care se rotește
 nemulțumit: de acolo, de sus, i s-or fi părând
 niște muște
 sau niște furnici jucătorii de table, șah, dame,
 poker, din apropiere, toți cei de la
 mesele de piatră, cu țigara în gură sau care
 mănâncă
 semințe, înjurând de mamă, împreună cu
 chibiții? Porumbelul sălbatic e gata să se
 repeadă
 asupra lor? Exagerezi, e porumbel, nu
 e Sfântul Duh, n-are cum să-i considere pe
 ăștia că sunt
 niște muște sau niște furnici, sau niște
 tristeți și niște abandonuri, numai bune de
 ciugulit. Și

ce-ar fi azi un porumbel sălbatic sătul cu
 muște sau cu furnici, care
 se va sfărâma mâine pe un banc de nisip, în
 ceață
 și vânt? Nimic. O,

freamăt al umilinței de a trăi în fiecare zi...

(*Mișcarea literară* nr. 2, 2011)

Valeriu STANCU

balcanica

Era ceasul al cincilea
dar soarele,
deși coborîse înspre răcoarea mării,
încă ardea,
era ceasul al cincilea
și atunci am auzit
întîia strigare a muezinului.
Se-nveșmîntase în văzduh
și-și zălogea vocea
credința
viața
pentru pricini doar de Dumnezeu
deslușite.
Era ceasul al cincilea
și minaretul lucea
în soare ca un iatagan
tocit de tăcere.
Atunci,
din adîncul cerului,
s-a năpustit vulturul.
S-a năpustit și l-a lovit cu aripa.
Minaretul s-a cutremurat,
dar muezinul și-a continuat tînguirea
căci era ceasul al cincilea.
Ce flaut
înălțaseră pînă la el șerpilor ispitei
viperele nesăbuitei
cînd eu ascultam întîia oară
chemarea
în care-și zălogea vocea,
credința,
viața?
Atunci s-a năpustit vulturul.
Din adîncul cerului,
s-a năpustit vulturul a doua oară.
S-a năpustit și l-a lovit cu ciocul.
De aripa lui cerul s-a întunecat,
pămîntul s-a cutremurat
zidul s-a fisurat
ciocul vulturului s-a sîngerat.

Așa cum Simon Petru
s-a lepădat de trei ori de Iisus,
aripa vulturului a cutremurat
a treia oară minaretul
care strălucea în soare
ca zalele cruciaților
năpîrlind
sub zidurile Ierusalimului.
Era ceasul al cincilea.
Soarele se tînguia,
muezinul ardea văzduhul
sîngera
ca o rană de paloș
tocit de lumină.
Atunci gheara vulturului
a cutremurat a treia oară minaretul.
Din temelii l-a cutremurat,
din temelii l-a năruit.
Apa visului purta cu ea ruinele turnului,
zalele soarelui,
chemarea muezinului,
văzduhul vulturului...

Gheorghe VIDICAN

32

amintirile soldatului încremenesc ca prăbușite
pe-o baionetă. aripa unui fluture își adună
zborul în jurul gîtului ca pe o fugă sub
oboseală.

liniștea ca o lovitură în obraz
adăpostește chipuri îmbătrînite ale soldaților
sub lumînări
un obuz drept ghiveci în pervaz mușcate
rîvnite
ferestrele rănite pereții tranșeele aplecate
umbra cu *persona* cu moartea – femeie de
serviciu la popotă.

(*Mișcarea literară* nr. 3, 2011)

Selecție de Ioan PINTEA și Andrei MOLDOVAN

Proza Mișcării literare

Ion MOISE

Urmașa unei reviste editate de cel mai însemnat romancier al românilor, Liviu Rebreanu, în 15 noiembrie 1924, seria nouă a *Mișcării literare* a pus un prim accent pe promovarea prozei de calitate atât a consacraților cât și a ucenicilor sau debutanților.

Trecând însă peste rutina inserării diacronice a aparițiilor unor prozatori în coloanele acestei reviste care, iată, a împlinit în toamna lui 2007, cinci ani de existență, trebuie să consemnăm colaborările onorante ale unor scriitori de primă mărime în proza românească actuală cum sunt: Nicolae Breban, Gheorghe Crăciun, Alexandru Vlad, Liviu Ion Stoiciu, Dora Pavel, Aura Christi alături de conjuțeții noștri, Cornel Cotuțiu, Aurel Podaru, Virgil Rațiu, Al. Uiuiu, David Dorian, Alin Cordoș ș.a. Sigur, atât abordarea tematică, precum și maniera subscriu o diversitate bazată pe specificitatea fiecărui prozator în parte, monocordia și monotonia discursului epic fiind excluse din capul locului.

Nicolae Breban, căruia i se dedică un număr special al publicației, respectiv nr. 1 pe 2006, ne gratulează cu două proze: *Farsa* (an II, 2003) și o narație mai lungă în franceză, *L'Ange le Plâtre*, în care, cu stilul său inconfundabil, demască grobianismul osificat la nivelul unor semidocti cu ștaif (Gherman, Minda, madam Ogrin), parte din cei care populează celebrul său roman *Îngerul de gips*. Aici e reprodus de fapt capitolul al VII-lea. Fragmente de roman publică și Gheorghe Crăciun tot dintr-un cunoscut și apreciat op, *Păpușa rusească*, în care întâlnim calitățile recunoscute ale autorului: scriitura dezinvoltă, finețea observațiilor, firescul și aplombul în narație și dialog. Sunt calități pe care le întâlnim și în fragmentele din romanul *Frumoasa fără corp* sub genericul *Femei albastre* publicate în nr. 4 din 2006, număr

special dedicat autorului și memoriei sale. O excelentă nuvelă intitulată *Exit* semnează Alexandru Vlad în volumul 3-4/2002) în care elementul biografic și rememorativ se interferează cu narația frustă, uneori directă, de o veritabilă tensiune epică. Remarcăm și dubla prezență cu proză a Aurei Christi, respectiv: *O lume deviată* (nr. 1/2004) și *Marile jocuri* (nr. 1/2006) ce se impun printr-o deosebită profunzime analitică, în care imaginarul se substituie memoriei și invers, rezultatul fiind intimitatea auctorială cu relative deschideri spre complexe introspecții de sorginte proustiană. A. C. cultivă un modernism ponderat în care elementul psihic (psihologic) se fracționează pe parcurs, se disipează chiar într-o subtilă maieutică ce ține mai mult de resorturile anchetei de caz dar pe baza unei idei-pivot.

Într-un registru modernist se înscriu prozele lui Ovidiu Pecican (*A fire*, nr. 2-3/2003), Vasile Proca care publică scurte povestiri scenice în tomul cu numerele 3-4/2004, Virgil Rațiu cu o proză satirico-simbolică, *La udat cu extratereștrii* (nr. 1/2003), Marian Nicolae Tomi (*Ceasul*, nr. 4/2006) și Alexandru Jurcan cu bucățile *Nicola și marii gârbovi* și *Cicloul blond* (nr. 2/2004) demne de reținut pentru maniera originală și insolită în care realul incipient ia spre final proporțiile unei ficțiuni dominatoare prin dimensiuni și extensii umorale simbolico-hiperbolicizante într-un anume creuzet satiric. În același context al experimentului modernist și postmodernist se înscriu și prozele semnate de Liviu Ioan Stoiciu, Vladimir Brânduș, Alexandra Frânculescu și Magda Vaida cu o narație interesantă, *Bate și ți se va deschide* (nr. 3/2006), unde asistăm, în spiritul nuvelei *La țișganci* de Mircea Eliade, la aceeași pendulare între reverie și realitate prin care trece și personajul de pe strada „Mântuleasa”.

În *Papagalul Ilie și înșelăciunea diavolească*, apărută în nr. 3-4/2005, Liviu Ioan Stoiciu ne oferă o proză basm, în apropiatul demers al best-sellerului lui Cohelo (*Alchimistul*), dar cu adaptare la spiritualitatea autohtonă. Cu o adaptare modernă a povestirii după Ion Creangă, *La cireșe* (nr. 3-4/2005), se prezintă Alexandra Frânculescu, în care umorul succulent rezidă în urbanizarea personajelor marelui povestitor. Cu o proză memorialistică tot în contextul *Amintirilor din copilărie*, vine și Sorin Catarig care evocă o suită de impresii de la o întâlnire amicală sub un titlu imposibil: *Despre ce am povestit noi într-o seară, neavând altceva mai bun de făcut* (nr. 1-2/2005). Într-o manieră clasică, nelipsită de inserții moderne sunt și narațiile semnate de Radu Țuculescu (*Povestirile mamei bătrâne*, nr. 3-4/2002), precum și cele publicate de Aurel Podaru, *Luminița, verișoara mea de la oraș* (nr. 1/2002) și *Troica* (nr. 4/2006) la care adăugăm schițele lui Cornel Cotuțiu: *Când nu mai dorești să vină autobuzul* (nr. 1/2002), *Neprimiți* (nr. 4/2003), *Banii mei, banii mei* (nr. 1-2/2005) în care discursul epic interferează cu notația jurnalieră în care detaliul semnificativ cu rezonanțe de ordin psihologic, are un rol primordial. Discursul este liber, descătușat de sofisme gongorice, linia e simplă, finalizarea așîșderea, dar se simte eșafodajul modern pe care clasicul se așază într-o construcție comunicativă stabilă.

O mare surpriză a făcut-o istoricul și editorialistul Niculae Gheran, omul care a editat întreaga operă a lui Liviu Rebreanu, precum și biografia completă a acestuia, cel care ne gratulează, în ultimele numere ale revistei, cu o seamă de povestiri remarcabile prin cursivitatea narației cu iz caragialesc și mai ales cu note de umor și zeflemea dâmbo-

vițeană, prin originalitate și variată exprimare paremiologică. Reținem ca ilustrare, povestirile: *Arta de a fi păgubaș* și *Câinii de rasă maidanezi* publicate în numerele 1 și 2 pe 2007. Ni se pare un prozator autorefulat care, iată, la vârstă cvasi-octogenară, a ieșit la rampă cu excelente narații care, desigur, se vor materializa în volume cardinale în contextul prozei actuale. În fine, mai reținem și proza premianților la concursul Saloanelor „Liviu Rebreanu”, unde am avut surpriza unor scriitori autentici ca: Marian Ilea, Georgeta Janina Țenea, Vasile Bogdan Odăgescu sau cei care au fost distinși la concursul de literatură „Eusebiu Camilar” de la Udești-Suceava: Cosmin Laurențiu Dragomir și Cosmin Soameș publicați cu proze scurte în revista noastră.

Demne de menționat sunt și numele scriitorilor bistrițeni: Alexandru Uiuiu, Alin Cordoș, David Dorian, precum și ale celor din zonele învecinate: Mariana Bojan, Eugenia Zegrean și Iulian Doroftei care au adus la acest capitol un plus de prospețime și originalitate.

În traduceri de proză universală, amintim numele lui Dino Buzzati, Violette Cabelos și Frederic Lenoir, Herman Santivanes (Peru), precum și cele ale tinerilor prozatori germani: Michael Krupp și Frederike von Koenigswald, care au o anume convergență cu experimentele moderne, moderniste și postmoderniste ale prozatorilor *Mișcării literare*. Revista a impus și, în parte, a reușit să promoveze o proză de anvergură în măsura unor exigențe ce au întrecut relativitatea receptării subiective, pe o scară a valorilor care a inclus modernități și maniere de expresie variate fără a încălca regula unei rigle ce desparte litera veritabilă de suficiență și veleitarism.

Liviu Rebreanu în seria nouă a *Mișcării literare*

Andrei MOLDOVAN

Acum zece ani, când „Mișcarea literară” (seria nouă) intra în lume, avea deja și o identitate, considerându-se continuatoare a revistei apărute în deceniul trei al veacului trecut, cu mențiunea necesară în caseta tehnică: „Director fondator: Liviu REBREANU (1924). Serie nouă.” Este un lucru ce a ridicat din start ștacheta deasupra revuisticii provinciale. Ținta calitativă autoimpusă face și obiectul unor observații din articolul program (*Cuvânt de început*): „Titlul revistei lui Liviu Rebreanu ne obligă la mai mult, desigur.” Mai mult, în primul număr se reia și editorialul cu care a început seria din 1924, iar Niculae Gheran, istoricul și criticul literar care a realizat monumentală ediție critică a operelor complete ale lui L. R., în articolul *Mișcarea literară – între ieri și azi*, făcea observații dătătoare de mari speranțe: „Un lucru e clar: la vremea începuturilor sale literare, Rebreanu nu s-a aflat pe o scară de valori superioară multor confrăți ai zilelor noastre, ca să nu mă refer exclusiv la cei rămași pe meleagurile lui natale. Efortul celor de bună-credință de a-l sprijini rămâne singura lor șansă de a face un pas înainte.”

Tot în primul număr, inaugurând rubrica permanentă dedicată fondatorului, „Arhiva Rebreanu”, același N. Gheran publică o scrisoare inedită trimisă în primăvara anului 1944 de cel care a fost și directorul Teatrului Național din București dramaturgului american Eugene O'Neill, nu înainte să asigure redacția proaspetei reviste de prețioasă colaborare: „Câtă vreme va exista noua revistă la Bistrița, o vom onora cu multiple colaborări, fie din corespondența emisă de romancier, fie din cea primită de la iluștri reprezentanți ai culturii naționale, clasați alfabetic de la Arghezi la G. M. Zamfirescu. (*La deschiderea unei rubrici de documente*, p.

57) Editorul celui mai important prozator român s-a ținut de cuvânt și a avut cea mai consistentă colaborare, până azi, la rubrica amintită, dar și la „Caietele Liviu Rebreanu”. Nu cred să greșesc dacă afirm că, timp de un deceniu, N. Gheran a fost mai prezent în „Mișcarea literară” decât în oricare altă publicație din țară.

Timp de un deceniu, revista a fost o oglindă fidelă a unor evenimente majore care au vizat creația lui Liviu Rebreanu: apariția ultimelor volume ale ediției critice de *Opere*, lucrările anuale ale colocviilor ce i-au fost dedicate la Bistrița și Aiud, evenimente editoriale care au vizat scrierile sale. Firește, nu voi face aici o inventariere a colaborărilor, cititorul având la îndemână un cuprins general al celor zece ani de apariție a publicației, cu posibilitatea de a se documenta riguros. În primul rând, remarc faptul că majoritatea colaboratorilor cu studii rebreniene provin din grupurile de lucru prilejuite de reuniunile amintite mai sus, dar și de altele. Aș aminti câțiva dintre ei: Ion Simuț, Adrian Dinu Rachieru, Gheorghe Glodeanu, Daniela Sitar-Tăut, Alexandru Lungu, Nicolae Crețu, Grigore Traian Pop, Corneliu Lupeș (devenit un foarte apropiat colaborator al revistei), Mircea Popa, Ion Crețu, Constantin Stănescu, Ion Dumitrescu, Mircea Popovici, Ionuț Niculescu. Rețin din numeroasele și interesante probleme ridicate de colaboratorii care fac cinste revistei, una de natură să genereze în spațiul românesc eterne nostalgii: „Nu puțini sunt cei care susțin, poate pe bună dreptate, că proza lui Rebreanu merita să rețină atenția Academiei Suedeze. Nu mai puțin, s-a adăugat, decât producția epică a contemporanului său polonez Wladyslaw Reymont, autorul, printre altele, al romanului *Țăranii*, premiat de Academia Suedeză, în anul 1924. Compararea lui

Rebreanu cu Reymont nu este, credem, nici lesnicioasă, nici peste măsură de productivă. Știm, pe de altă parte, că Nobelul este o instituție care, nu o dată, a luat decizii imprevizibile, dacă nu de-a dreptul derutante. O listă cu scriitorii care nu au intrat în vederile Academiei Suedeze este la fel de onorantă, dacă nu chiar mai mult, decât sancțiunile ei. Să reținem că, printre scriitorii omiși de Stockholm, îi găsim pe: Anton Cehov (+ 1904), Henrik Ibsen (+ 1906), August Strindberg (+ 1912), Marcel Proust (+ 1922), Franz Kafka (+ 1924), Ioseph Conrad (+ 1924), Thomas Hardy (+ 1928), James Joyce (+ 1941), Virginia Woolf (+ 1941), Robert Musil (+ 1942)... toți contemporani cu Rebreanu. Dacă voi fi întrebat, dintre premianții Nobel, între 1923 și 1937, Rebreanu ar fi făcut o figură mai frumoasă decât, să zicem, Erik Axel Karlfeldt, Sigrid Unset sau Grazia Deledda. Ceilalți, însă, sunt scriitori importanți nu doar pentru literatura țării lor – cazul lui Rebreanu –, ci și pentru literatura occidentală. Să mai reținem, nu doar ca un fapt anecdotic, că Reymont a fost preferat, în 1924, lui Thomas Mann, lui Thomas Hardy și lui Maxim Gorki, ceea ce, să recunoaștem, nu-i chiar de ici de colo.” (Ion Crețu, *Rebreanu și scriitorii străini*, nr. 3-4, 2009, p. 38).

Să nu uităm și contribuțiile importante ale unor colaboratori ce nu fac parte din grupările pomenite: Nae Antonescu (cu o prezentare a „Mișcării literare” conduse de Rebreanu), Constantin Cubleșan, Ionel Popa, Claudia Groza (despre dramaturgia scriitorului), Valentin Marica. Lor li se adaugă, nu în ultimul rând, scriitori din Bistrița-Năsăud, precum Sever Ursa și Gavril Moldovan. Nu menționez aici pe aceia care fac parte din redacția „Mișcării literare”, pentru care valorificarea moștenirii literare a

celui care este fondatorul revistei, a fost totdeauna și rămâne o permanență, lucru ușor de observat prin consultarea cuprinsului general. În schimb, voi menționa o seamă de profesori, studenți sau chiar elevi, implicați în diferite echipe redacționale în materie de Rebreanu, conduse totdeauna de Niculae Gheran, și care au avut contribuții la realizarea amintitelor rubrici ale revistei: Dana Hiticaș (în calitate de elevă, studentă, iar acum profesoară), Sergiu Pastor, Nelu Dican, Emese Cîmpan, Elena M. Cîmpan, Nelia Nicula, Gavril Sabadâș, Iacob Naroș.

O atmosferă lucrativă în jurul valorificării moștenirii culturale a lui Liviu Rebreanu, reflectată, printre alte forme, și în „Mișcarea literară” prin amintitele rubrici a fost posibilă prin susținerea autorităților județene din Bistrița-Năsăud, care au înțeles că publicarea unor ediții de excepție din creația scriitorului, în colaborare cu Editura Academiei Române, este cel mai durabil monument care i se poate ridica celui mai important romancier român, trimis în lume de aceste ținuturi. Așa s-a întâmplat cu publicarea ultimelor volume ale ediției critice de *Opere*, așa se întâmplă și acum, când Complexul Muzeal Județean și-a inclus în planul de cercetare pregătirea pentru tipar a cinci volume de corespondență (un volum de dialog epistolar cu Fanny și patru volume de scrisori primite), precum și a *Operei Magna*, o ediție critică a tuturor scrierilor apărute în volume, la care se adaugă jurnalele. Coordonatorul întregului proiect, care presupune și o echipă redacțională profesionalizată (din care și semnatarul acestor rânduri face parte, autorizat să comunice în numele grupului), este rebrenologul cel mai autorizat, adică Niculae Gheran.

Olimpiu NUȘFELLEAN

„Orice s-ar întâmpla, oricum ai fi receptat, dacă mizezi pe literatură cu sinceritate, nu poți să pierzi bătălia în care te angajează”

– 3 martie – Ziua Mondială a Scriitorului!... „E o liniște încât auzi/ poetul/ călcînd prin propriul cîntec”. V-am reamintit poemul **Noapte la Cluj**. Preluând imaginea într-o zi ca aceasta, cum stă poetul Olimpiu Nușfelean în propriul cîntec?

– Pentru poezie, liniștea este și o metaforă și o condiție de receptare, să spun așa; este și temă – căutarea absolută, pe care o tratează sau spre care tinde poetul. Ființa noastră, ca să-și câștige împlinirea, trebuie să-și recucerească liniștea. Poate fi și acea liniște definită de cîntecul blagian, dar nu e vorba doar de aceasta. Este liniștea ființei care își știe rostul în lume. Se îndoiește de foarte multe lucruri, este într-o continuă căutare, dar, deasupra a toate, se află sentimentul adevărului în sine. Această mare liniște nu este una a extincției.

– Ne vom opri, în această emisiune, la cuvînt; tocmai acum, cînd se spune „cuvintele ruginesc”, nu mai sunt fluidul sacru despre

Redactorii Mișcării literare

care vorbea Octavian Goga în „mustul care fierbe”. Lumea e grăbită, adepta cuvintelor

seci, monosilabice, de multe ori răstite, injurioase. Vine scriitorul să apere cuvîntul, să caute prin cuvînt divinitatea, scriitorul – „pragul mereu deschis”, cum îl numea Valeriu Anania pe Eminescu, bunăoară, înminunarea prin cuvînt, prin operă, prin suferința și iluminarea scriitorului. Să afli cine ești pe pămînt rătăcitor, să nu tulburi

adevărul, să te întâlnești cu îndumnezeirea ființei în opera literară, s-o primești, s-o aperi, s-o transmiți prin felul tău de-a fi, căci ți se cere și ție, omule, să înmulțești emoția, binele, frumosul, credința – unite în cuvînt. Dintr-un dor interior imens pentru nunta lumilor pe care o afli prin opera scriitorului. Dezmărginirea lumii, ființa ei... Olimpiu Nușfelean a împlinit nu de mult timp șaiszeci de ani. Poet, prozator, eseist, directorul revistei Mișcarea literară, profesor, inițiator de proiecte culturale la Bistrița, cercetător în probleme ale educației de azi. La Bistrița așadar ne vom opri. Dialogul cu unul dintre cei mai apreciați scriitori ai literaturii de azi îl însoțim la început de o metaforă, aceea a buchetului din poemul lui Alexandru Macedonski; este și o metaforă muzicală, în tălmăcirea unui alt om al frumosului bistrițean – Florin Săsărman. Își pune scriitorul de azi probleme esențiale ale vieții? Este ființa lumii în opera scriitorului de azi?

– Încercînd să răspund la întrebare, voi spune că problemele lumii pot fi regăsite atît în poezie în general, cît, pe cît posibil, și în poezia mea. Nu putem să scăpăm de aceste probleme ale lumii, sau ale existenței, pentru că poezia, de fapt, lucrează cu ajutorul cuvîntului, și el își pune mereu amprenta asupra lumii, asupra existenței, pe care încearcă să o exprime, să o reprezinte, dar și să o potențeze, să o înnoiască, s-o ajute în săvîrșirea deplinătății. De-a lungul istoriei... poeziei, pot fi identificate diverse teorii,

curente care îndrumă condeiul poetului spre o formulă sau alta, spre o atitudine sau alta, de la implicare, de la militantism pînă la jocul gratuit al versului, dar toate acestea nu se pot desface de către lume; nu vom găsi niciodată o disociere între actul artistic, între actul de creație și problemele lumii noastre, ale existenței noastre, evoluînd într-un paralelism interactiv între tine și ceilalți. Pînă și modelele sau ismele de ultimă oră din poezie sunt tot un rezultat al felului nostru de a fi. Încercînd să se sustragă poate istoriei, nici un act/fapt artistic nu poate scăpa de povara istoriei, de influența faptelor acestei lumi. Vrem să ne jucăm de-a poezia, dar ținem să păstrăm neatins un colțisor, aș zice un colțisor al sufletului, în care să nu ajungă toată mizeria lumii; și ne jucăm de-a poezia, ne jucăm cu cuvintele, ne jucăm, chiar încercăm să fim dezinvolti, chiar prea dezinvolti, însă toate acestea tot ca o reacție la existență...

– *Prin ființa poetului se ajunge la ființa lumii, este o teorie detaliată de eminescologul Dumitru Irimia. „Pentru scriitorul Olimpiu Nușfelean oamenii au aripi, iar cei care nu au îl uimesc”, scria Alex Ștefănescu despre Un om fără aripi, cartea dumneavoastră de povestiri. Trebuie să credem în omul cu aripi sau să-l visăm pentru ca să fim într-o ordine spirituală, să avem mers, nu împleticire, cum spunea filosoful; filosoful e Constantin Noica, cel care se întreba „cînd ai să fii în ordinea ta, omule?”*

– Viața noastră nu-i făcută doar din mersul la serviciu sau mersul la piață. Sau, dacă mergem la piață și cumpărăm un litru de lapte, la un moment dat vrem să găsim în laptele acesta și gustul ierbii, aș zice... „gustul ierbii de acasă”; acest „acasă”, care poate fi un spațiu foarte bine delimitat sau poate că e un spațiu care rămîne în memoria omenirii. Lumea, exprimîndu-mă foarte simplu, trăiește și în visare. Nu știu care este limita dintre realitate și suprarrealitate sau dintre realitate și visare. Nu știu cît sîntem de realiști, cît sîntem de visători, cît sîntem oameni purtători de aripi. Pînă și în viața obișnuită, în viața cotidiană, cineva aruncă mereu cîteva grăunțe de visare, pînă și viața politică e plină de visători sau e plină de fantezie, pentru că

trăim în foarte multă fantezie. Pe de altă parte, ne plîngem uneori că nu avem cititori, că nu se citește foarte mult, dar omul, inclusiv omul de azi, e omul lecturii, nu neapărat al lecturii cărților, dar al lecturii semnelor. În toate, dacă ne mișcăm prin lume, prin viață, prin viața obișnuită, încercăm să găsim niște semne, ne dăm seama de niște semne. Citim și interpretăm semnele de pe fața omului din fața noastră, zîmbetul sau tristețea lui, ca și a omului de pe ecran. Ce spune sau ce se ascunde sub spusele lui? Nu luăm niciodată strict denotativ tot ce citim, tot ce citim în

Redacția revistei *Mișcarea literară*: Olimpiu Nușfelean, Virgil Rațiu, Ioan Pinte, Ion Moise, Andrei Moldovan

viața noastră, tot ce citim pe fața omului din fața noastră. Încercăm din spusele cuiva să aflăm și acel altceva care se ascunde... Și literatura/ poezia ce face? Nu face decît să ne aducă la realitate, nu face decît să vindece noxele care apar în limbajul cotidian, să ne aducă la limbajul adecvat, care este un limbaj al semnelor, al sensurilor, pînă și un limbaj al miturilor, care pot fi mici sau mari, false sau..., să zic așa..., adevărate. Iar, apropo de titlul volumului meu, care este și titlul unei povestiri; trebuie să spun că, de fapt, nici literatura mea nu face o distincție foarte clară între omul realist, între personajul zis în ghilimele realist, care ar trebui să fie personajul prozei, și eul poetic, eul fantast, care ar trebui să fie „personajul” versurilor. Cred că pot trece de la poezie la proză relativ ușor, mișcîndu-mă poate într-un univers... – îmi place să zic – coerent, coerent pentru mine și pe care-l traduc fie într-un limbaj poetic, fie

într-un limbaj prozastic sau poate în eseu. Poate că e un inconvenient pentru critica literară, care ar putea fi mai reticentă atunci când ar încerca să mă încadreze într-o formulă sau alta, dar, dincolo de aceasta, este literatura

Mișcarea literară – necesitate și provocare

Mișcarea literară a apărut dintr-o necesitate și s-a constituit repede într-o provocare. Geografia literară bistrițeană avea nevoie de o expresie publicistică adecvată, după câteva tentative de profil nefructificate suficient. Dar era și nevoia prietenilor mei, ca și a mea, de a pune pe roate o publicație literară. Poate era și morbul ce m-a prins după ce o vreme am lucrat în presă. Provocarea ne viza personal, pe fiecare în parte, dar viza și viața literară de aici, ca și forurile județene, interesate sau nu de asemenea proiecte.

Titlul revistei, propus de Ioan Pinte, nu mi-a plăcut de la început, din mai multe motive. Am acceptat însă și am completat argumentele în favoarea lui. Poate că unii au privit cu suspiciune asumarea unui asemenea titlu. Prin provocările în care m-a angajat, am ajuns să-l îndrăgesc. O revistă, oricare ar fi ea, nu-i doar o adunătură de texte de diferite facturi... O revistă se construiește, în timp. M-am lăsat prin în această construcție de la început – gândindu-i structura, aspectul grafic, punerea în pagină, rubrici, preocupat de asigurarea colaborărilor, elaborarea de proiecte literar-financiare, promovare... Adrian N., tehnoredactorul nostru, cunoaște multe din frământările nașterii edițiilor... Cu toții fiind preocupați de asigurarea unui anumit standard, pe măsura posibilităților. Faptul că, după '89, în provincia ... culturală au apărut câteva reviste literare, care și-au transformat numele în ... renume, ne-a dat un imbold în plus.

Mișcarea literară e un vis frumos. Care nu este lipsit, firește, și de coșmaruri. Câte lupte nu am dus pentru asigurarea unei finanțări minime și, mai ales, cu inerția și orgoliile locale!... La un moment dat, un consilier județean a vrut să intre în colectivul de redacție, ca să poată verifica la sursă sumarul numerelor pregătire pentru tipar!... Ca și în cazul altor reviste, e greu să-ți faci o echipă de comentatori – nu neapărat de critici – ai aparițiilor editoriale, în vreme ce unii autori se supără că nu-i comentezi... Și câtă vreme e mai greu să scrii o recenzie decât o poezie!... Mai sînt și altele, multe, de făcut. Poate că timpul va aduce soluții... Poate nu...

Nu știu dacă am atins standardul dorit, dar am ajuns la un prag. Sper să-l trecem cu bine, spre alte provocări! (O.N.)

mea, care merge pe aceste două dimensiuni sau niveluri de limbaj, fără să-mi creeze dificultăți de abordare a textului literar. De fapt, atunci când scriu poezie, mă aflu într-o anumită stare; scriu destul de rar poezie. Când

scriu proză e altceva, proza necesită mai multă trudă la masa de scris, este o corvoadă care se numără pînă la urmă în ore multe de stat aplecat peste coala de hîrtie...

– *Născîndu-se ordinea scriitorului... „Când ai să fii în ordinea ta, omule?” Olimpiu Nușfelean, născut la Șieu-Sfîntu, Bistrița, cu studii la Literele clujene, debutînd în revista Echinox... Ați publicat La marginea visului, ați început cu romanul acesta; a urmat volumul de povestiri Poziția ființei, apoi romanul Piatra soarelui, volumul de versuri Libertate de noapte, volumele Cîinii de vânătoare, Focul irevocabil, Eu, celălalt, Poeme pentru cei care citesc în liniște și volumul acesta de povestiri – Un om fără aripi. Am omis ceva dintre titluri?*

– Mai era volumul de povestiri *Iubește-mă repede și uită-mă iar...*

– *Chiar titlul acesta l-am omis, atît de sugestiv?*

– Un titlu despre care, în *Tribuna*, Ovidiu Pecican spunea că este un titlu american, în stil american. *Un om fără aripi* adună toate povestirile mele scrise pînă la un moment dat.

– *Cărți apărute la edituri prestigioase: Dacia, Albatros, Cartea Românească, Ideea Europeană. Ați cîștigat bătălia cu literatura prin cărțile acestea? Despre bătălia cu literatura, pe care poți s-o piezi sau să nu o pierzi, vorbești într-un editorial din Mișcarea literară.*

– Bătălia cu literatura, cred, nu o pierzi niciodată, dacă ești, știu eu, dedicat literaturii. Nu, orice s-ar întîmpla, oricum ai fi receptat, dacă crezi că ai un dar al literelor, dacă ai o miză literară, a ta, nu poți să pierzi această bătălie, ca și bătălia în care te angajează; de fapt nu poți să-ți dai seama dacă ai pierdut-o sau ai cîștigat-o pentru că nu există un punct... final, în care să tragem o linie și să spunem „am cîștigat, sau nu, bătălia cu literatura”. Viața literară, istoria literară, mai ales, ne-au adus destul de multe exemple în care unii scriitori au fost receptați mult mai bine mai tîrziu, alții sunt receptați foarte bine în timpul vieții și este firesc, este bine să fie așa, dar nici aceștia nu pot să spună că au cîștigat bătălia cu literatura, pentru că totdeauna ai un

țel al tău, pe care, de fapt, nu-l dezvălui în întregime. Este o bătălie cu un țel ascuns pînă la urmă, nu unul vinovat, ci un țel... propriu, asta nu înseamnă că e un țel vinovat. Acest țel îl atingi prin ceea ce scrii. Cine îți confirmă reușita, pentru că tu te afli într-o bătălie continuă, al cărui final nu-l poți anticipa? Te consolezi înscriindu-te într-o anumită tradiție... O tradiție a căutărilor literare, a căutărilor cu ajutorul literaturii... Dar, dacă am intra în psihologia scriitorilor, nu știu dacă am afla un scriitor care să fie mulțumit de ceea ce scrie. Măsurarea reușitei cîștigării bătăliei e foarte greu de făcut, însă rămîne, probabil, gîndul tău, seriozitatea ta în fața colii de hîrtie. O condiție pe care ți-o asumi fără să dramatizezi, fără să te iluzionezi. În ce poți să măsoari acest cîștig? În numărul de cărți publicate? Care nu e întotdeauna un cîștig sau un etalon convingător. În numărul de premii? Numărul acesta e de multe ori aleatoriu.

– *Prezența în istorii literare, în dicționare ale literaturii...*

– Da, sunt niște semne. Îmi amintesc mereu enunțul lui Thomas Mann – „literatura nu este un cîștig (sau ceva în genul acesta), literatura e o consolare”. Premiile literare, numărul de cărți scrise, prezențele în dicționare, în istorii sunt o consolare, dar totdeauna scriitorul va fi în așteptarea altei cărți, în așteptarea cărții despre menirea lui, despre alegerea lui, care să-i exprime miza și care nu e scrisă pentru un cîștig literar; este expresia luptei cu existența.

– *Spunea cineva – „scriitorul este întotdeauna cartea care va urma”. Domnule Olimpiu Nușfelean, omul este întotdeauna întrebare de binele pe care l-a făcut și de răul pe care l-a făcut. Așa este și scriitorul?*

– Da, poate fi făcută o... analogie între om și scriitor. Condițiile lor, totuși diferite, se suprapun sau se întrepătrund, potențîndu-se reciproc. Romanticismul ne-a obișnuit cu ideea geniului, cu condiția acestuia, omul ridicat deasupra celorlalți, supraomul, dar care tot în raport cu omul, cu ceilalți oameni se află. Și scriitorul poate face rău în momentul în care încearcă să fascineze de dragul de a fascina, de dragul unui joc gratuit cu semenii. Literatura nu trebuie să fie neapărat, sau

întotdeauna, o literatură militantistă, dar, uneori, jocul gratuit al literaturii poate să te sustragă din istorie în momentul în care istoria ar avea nevoie de adevărul tău, care să se constituie într-un punct de reper, perceput imediat sau nu, care va face dovada că, de fapt, a condiționat o existență sau alta, o epocă sau alta, un an sau altul, un grup sau altul de oameni. Vedeți că avem și exemple de cărți care au făcut și rău omenirii, au răspîndit idei care i-au derutat pe oameni și i-au îndepărtat de condiția lor adevărată, de condiția lor pe acest pămînt.

– *Literatura și lectura... Vorbeați într-un eseu despre „lectura ca amînare a morții”. Între timp, acestei idei i-ați mai adăugat detalii? Vă preocupă în continuare ideea?*

– Scriitorii înșiși nu știu întotdeauna ce sînt cu adevărat. Creatori? Producători de texte? Producători de cărți sau cititori, cititori de cărți, pentru că un scriitor este și un cititor bun. Nu știm niciodată cît de mari sunt cărțile pe care le citim, dar trebuie totuși să recunoaștem, să știm să alegem sau să știm să citim anumite cărți, care vin spre noi din diferite părți, din epoci și

La Praga, în fața casei memoriale Franz Kafka

La Paris, în fața catedralei Notre-Dame

geografii diferite, ca și din imediat. Pentru mine „lectura ca amânare a morții” este o temă importantă. De ce? Pentru că, prin lectură, ne sustragem vieții obișnuite, trecerii timpului,

molozului banalității. În spațiul lecturii ne regăsim ființa, iluminăm momentele frumoase ale existenței noastre, prin care, altfel, am trece fără să le percepem întotdeauna foarte bine, fără să le conștientizăm în ceea ce au esențial. Lectura ne face să dăm consistență, să iluminăm aceste momente

și atunci ea creează un spațiu în care ne sustragem curgerii obișnuite a timpului. Oamenii care citesc nu sînt niște neputincioși sau niște aerieni. Progresul omenirii a fost asigurat întotdeauna de oameni care au trudit

deasupra cărților. Lectura este foarte rar o lectură de plăcere. Să ne gîndim la semenii noștri care și-au petrecut viața prin mănăstiri, la cei care se retrag în marile biblioteci ale lumii, care petrec atîta vreme în laboratorul lecturii!... Lectura încetinește această continuă moarte a sufletului, care e dușmanul

lumii noastre. Acest lucru am încercat să-l spun în eseul respectiv, dar el este o temă și în poezia mea. În cartea de poezii *Poeze pentru cei care citesc în liniște* și în poezia cu același titlu, ilustrez, cum se zice, această temă a morții amînate prin lectură. De fapt, spun, spre finalul poemului „Ia cartea din nou/ în mîna durerii/ și mai amînă c-o noapte/ rîsetul morții”.

– Trebuie să spunem că acest interviu este legat și de un moment foarte important din viața dumneavoastră – ați împlinit șaiszeci de ani. Legat de vîrsta aceasta, următoarea noastră întrebare – dacă ți-e dor de ceea ce făceai, cine te oprește să faci acel lucru? Așa se spune... Ce ați vrea să repetați din biografia literară și umană cu seninătatea celor șaiszeci de ani pe care îi aveți, domnule Olimpiu Nușfelean?

– Întrebarea aceasta mă ia, oarecum, prin surprindere. În fine... Nu-mi număr anii. Nu mi i-am numărat niciodată. Dacă aș încerca să rememorez vreun moment, nu aș putea zice care să fie... Și nu pentru că trecutul meu ar fi banal. Și n-aș putea alege nici un moment gol, pe care să-l umplu acum cu altceva. O viață e unică prin felul exact cum a fost trăită. Momentele pe care le-ai trăit cîndva sunt unice. În momentul în care ai încerca să repeți ceva, un moment al vieții, deja ai începe să-l demonetizezi pe celălalt, unicul, pe cel inițial. Ce-ar fi să mă mai nasc o dată? Nu se poate așa ceva. Să mai fiu botezat o dată? Înseamnă să-mi schimb credința. Să mai debutez încă o dată? Nici acest lucru nu-l pot preconiza. Dacă aș avea chef să re-debutez, de dragul unui „nou început”, aș putea-o face într-un alt domeniu de activitate. De fapt e deja un truism să afirmi că debutezi cu fiecare nouă carte. Fiecare nouă carte îți oferă prilejul de a re-debuta, de a te înnoi. E o facilitate extraordinară. De la debutul literar am ales nu între poezie și proză, ci poezia și proza. Alegerea n-a fost expresia unei ambiții a momentului. Întîmplările vieții nu pot fi reluate, nici înlocuite. Trebuie să ne asumăm viața așa cum este ea. Cît despre viața unui scriitor... Aceasta poate să-l „inspire” în orice situație, oricum ar fi/fost trăită. Iar scriitorul are la dispoziție și viețile celorlalți!... Jucîndu-mă cu cuvintele, voi spune că un scriitor poate să scoată literatură și dintr-un Deșert al... tătarilor. Aceste lucruri nu mai pot fi repetate. Mi-e teamă să mă gîndesc că aș vrea să mai repet ceva. Nu, nu intră în firea lucrurilor. Ceea ce aș vrea să fac poate este să mă sustrag mai mult unor activități banale și să dedic mai mult timp scrisului. Acest scris, care este o îndeletnicire atît de puțin spectaculoasă...

Orele pe care aş fi putut să le petrec mai mult la masa de scris, aceste ore, dacă aş putea să le regăsesc, aş ceva m-ar interesa.

– *Intraţi în biserica din Şieu-Sfîntu cum intraţi acum treizeci-patruzeci de ani, cu starea aceea?*

– Aş putea oare să identific două tipuri de stări sufleteşti legate de momentele mersului la biserică – intrarea în biserica de acasă sau mersul la biserică de acum? Poate că da. Sunt stările din copilărie, cînd natura parcă era mai mult impregnată de dumnezeire, o stare inocentă, frumoasă... Îmi amintesc de o dimineaţă mai friguroasă de Paşti, cînd mergeam la biserică să aduc pasca, înainte de liturghie... Era frig, aveam nişte pantaloni scurţi, cumpăraţi de mama, îmbrăcat fiind de sărbătoare... Era frig şi frumos, dimineaţa, prin roua cărării ce ducea la biserică. Trăiam o stare aparte, cu Învierea marcată nu la miezul nopţii, ci la ieşirea zorilor, care mi se părea mult mai frumoasă, mult mai... reală, mai firească decît ritualul la care particip acum, la miez de noapte. Bineînţeles că starea mea s-a schimbat, cred, în momentul în care L-am conştientizat mai mult pe Dumnezeu, poate trecînd şi prin perioade de îndoială şi după ce am învăţat, vorba lui Eminescu, din „Oadă, în metru antic”, după ce am învăţat şi eu să mor. Starea, sau percepţia iniţială, s-a mai schimbat, s-au produs poate schimbări în reprezentarea Instanţei Supreme, a ierarhiilor cereşti, dar sînt, cred, acelaşi om de-atunci, sînt acelaşi, aceeaşi fiinţă, atunci şi acum, în relaţie cu Biserica, cu Dumnezeu. E un loc, un spaţiu, Biserica, un loc care ne defineşte, spre care mergem mereu.

Se cuvine să-mi reamintesc acum că mersul la biserică îţi poate deschide ochii mai bine asupra lumii. Oamenii din satul meu sînt credincioşi, dar nu umplu biserica în fiecare duminică. Am mers într-o noapte, de Înviere, înainte de '89, în plină epocă comunistă, cu preotul din satul meu în satul vecin, în filie, cum se zice, într-o zonă deluroasă. Biserica era plină. Erau acolo, printre săteni, oameni cu funcţii de conducere în judeţ, miliţieni, poate şi activişti de partid!... Nu-şi ascundeau identitatea religioasă, acolo, între ai lor. Biserica îi ajuta să-şi trăiască adevărul,

adevărul fiinţei lor, pe care poate că nu-l mărturiseau întotdeauna... Problema nu e însă a mărturisirii, deschise, a adevărului, a adevărului propriei fiinţe, ci a trăirii întru adevăr. Mă miră că mulţi semeni de-ai noştri se feresc să trăiască şi să se manifeste întru adevăr, şi nu doar... întru cel religios.

– *Starea aceasta revine, se recrează prin poezie. Poezia, spunea Ioan Alexandru,*

Nicolae Breban, Ionela Silvia Nuşfelean, Olimpiu Nuşfelean

este rugăciune. Poezia e, de fapt, căutarea bunătăţii lui Dumnezeu.

– Rugăciunea nu este o modalitate de a-l cere neapărat ceva lui Dumnezeu. Sînt momente în care eşti în situaţia de a cere ceva, punctual, dar rugăciunea e un moment de a simţi sau de a bănuî că e ceva din prezenţa lui Dumnezeu şi în jurul tău, sau în tine. Rugăciunea te menţine în dialog direct, nemijlocit, cu Dumnezeu. Dacă ne referim la literatură, sau strict la poezie, una dintre căutările mele în poezie, dar şi în proză, a fost aceea de a încerca, dincolo de ceea ce exprim, să insuflu în cuvînt un grăunte de lumină, de fericire. Cuvîntul în sine trebuie să fie în stare să declanşeze, să deschidă sufletul, să lumineze sau să ilumineze. Prin sintaxa poemului, poate fi invocată o stare de lumină. Bineînţeles că poemul poate fi încărcat de îndoieli, dar, la nivelul cuvîntului, e bine, şi văd că poezia reuşeşte întotdeauna, să menţinem sau să insuflăm o stare de fericire, o stare de lumină.

– *Cuvîntul ca mîna înseprată este expresia din Înger şi demon. Am încercat să*

mă documentez, domnule Olimpiu Nușfelean, despre ce înseamnă șaizeci de ani pentru un om. Am citit reflecții, am citit jurnale,

Prezentarea revistei *Mișcarea literară*

scriitori, filosofi și am găsit un lucru deosebit de expresiv în Constantin Noica. Îmi place să-l citez. Spunea Constantin Noica:

„Nu există fericire curată decât după șaizeci de ani, când nu mai vrei nimic, când nici un calculul impur nu te mai încearcă și totul e din nou nevinovat

ca în ceasul prunciei”. Reflecția filosofului vă definește?

– Reflecția lui Constantin Noica este frumoasă, adevărată. Mă gândesc la ea fără să

Cu membrii Cenaclului Saeculum la Dej.

o leg de o vîrstă anume sau de vîrsta mea. Eu încă nu am perceput această vîrstă, n-am făcut caz de vîrstă. Nu am perceput-o încă, nu am vrut și nu am încercat să o percep. Nu, nu m-a preocupat, nu mă preocupă. De fapt, sărbătorirea zilelor mele de naștere s-a făcut, se face într-un semianonimat. Cît privește situația în care nu-ți mai faci calcule, nu mai mizezi pe mărunțișuri, poate că această vîrstă am avut-o de mai demult. În general am

încercat să fac abstracție de calculele mărunte ale vieții, pe cît a fost posibil, să privesc viața, cît pot, senin, optimist. Nu știu dacă am reușit, nu știu dacă am făcut bine sau nu... Cu toate trecerile, încercările vieții, nu știu dacă vreodată voi reuși să scriu, să pun în pagină amintiri, să descriu momentele/ provocările prin care am trecut... Am fost și sînt, cred, o ființă destul de optimistă, am încercat să nu las viața să-mi afecteze spiritul. Dar acestea sunt lucruri pe care, știu eu, ca și în literatură, nu le poți stăpîni în întregime sau nu poți ști despre ele dacă au reușit sau nu. Oricum, vîrsta noastră este înșelătoare, vine peste noi mai repede sau vine mai tîrziu, cu problemele ei, sau poate să nu o percepem întotdeauna în mod exact. Sîntem într-o cultură, într-un univers, într-o geografie, într-un cadru determinat de anumiți factori. Îmi plăcea la liceu, de exemplu, fizica. Aș fi vrut să fac cercetare în fizică, însă mi-am zis: merg acolo, dar va fi și literatura; n-o să le pot împăca pe amîndouă. La finalul stagiului de armată, unde am fost radiotelegrafist, a fost tentația să mă angajez pe un vapor, ca radiotelegrafist. Viața mea ar fi fost alta... În fiecare moment al vieții, putem face o alegere dintre mai multe posibilități, dar fiecare alegere, cît de mărunță e ea, ne trimite spre alte situații, spre un alt context.

– Ați făcut cîteva alegeri importante – revista *Mișcarea literară*, pe care o conduceți, profesoratul, cărțile pe care le-ați scris, am mai spus, apărute la edituri de prestigiu, colaborarea la reviste care înseamnă ceva pentru literatura română. În biografia dumneavoastră intră și **fenomenul Saeculum** – am mai vorbit despre Saeculum într-un interviu înregistrat la Biblioteca Județeană din Bistrița – oare ziua de astăzi este nedreaptă cu acest fenomen cultural, Saeculum?

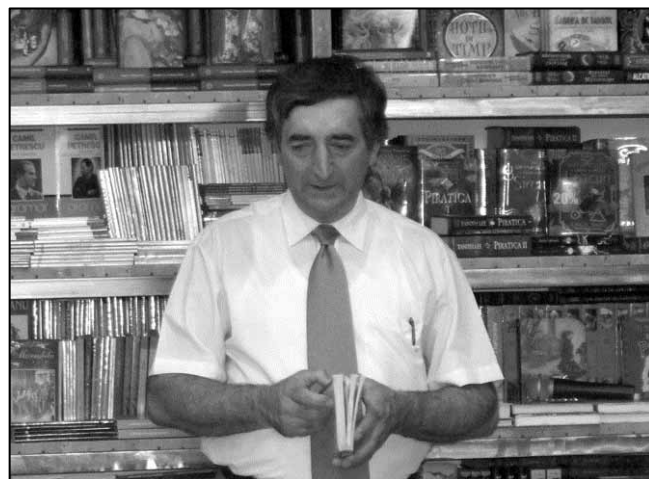
– Poate va veni la un moment dat cineva care va face o monografie „Saeculum”. O grupare, foarte eterogenă pînă la urmă, de scriitori, de tineri scriitori, care începeau fiecare să aibă o identitate proprie, dar care totuși s-au adunat sub cupola acestui cenaclu, acestei mișcări, din zone diverse – din Ardeal, dar și din alte zone ale țării. Și, probabil, la

nivelul respectiv, saeculiștii, cenacliștii au crezut mai mult în fenomenul în sine, nu s-au preocupat foarte tare de promovarea imaginii acestui cenaclu, cum poate nici nu se putea. Era atunci, oarecum, la concurență, într-un fel, cu „Cenaclul de luni”, care avea însă niște „suporteri” mai puternici în plan literar, dar „Saeculum” își mai așteaptă încă un cartograf, să spun așa..., un cartograf literar. Eu cred că lucrurile se vor mai coace și-n receptarea acestui cenaclu sau a acestui fenomen. Poate ar fi nevoie și de un manager literar, adecvat fenomenului, care să se ocupe de promovarea acestui cenaclu, dar așa ceva nu prea găsești la Bistrița.

– *Cît despre Mișcarea literară, ce ne puteți spune?*

– *Mișcarea literară* înseamnă o recuperare a vârstei proiectelor inocente, visătoare. Nu te poți angaja într-un asemenea proiect dacă nu ești un idealist. Pentru că e nevoie de multă abnegație, de sacrificiu, de renunțare la tine. Nu țin să spun vorbe mari. Proiectele literare n-au o viață prea lungă la noi. Și se urnesc cu greu. Țin prea mult de tot felul de factori. Cîndva, am pus la punct, cu regretatul Romulus Guga, realizarea unui supliment literar bistrițean al *Vetrei*. S-a obținut acordul forurilor județene, aveam programată chiar o venire specială a redactorului șef al revistei țîrgu-mureșene la Bistrița. Dar s-a întîmplat nedorita plecare a lui Romulus Guga dintre noi... Mai tîrziu, cîțiva bistrițeni au revenit asupra proiectului, dar nu s-a întîmplat nimic. După... Revoluție, a fost *Minerva*, o revistă ce-și făcuse o notorietate, care n-a reușit nici ea să apară mulți ani. O revistă trebuie scrisă mereu, constant, fără întrerupere. Și, pe lîngă asta,

sînt lucrurile administrative, presiunea provinciei, agresivitatea prostiei omenești. La un moment dat am pus la cale o revistă cu un prieten scriitor, dar el, care are calitatea de a se dezangaja repede, s-a făcut... politician și a uitat cele vorbite. Dar a venit inițiativa unui grup restrîns, care s-a angajat la o nouă încercare. Ne-am propus de la bun început să menținem coerența grupului și un anumit

La Librăria N. Steinhardt, Bistrița

standard publicistic. Personal, am avut și imboldul unui prieten care m-a întrebat: Bine, tu scrii romane și poezii, publici în reviste, dar ce faci pentru alții? Ai datoria – mi-a spus el – să faci ceva și pentru alții. Am găsit un motiv în plus ca să mă angajez în acest proiect. Nu știu dacă am reușit, noi, redacția, să facem tot ce ne-am propus. Nu știu dacă, personal, am procedat bine întotdeauna. Construcția unei reviste te fură preocupărilor legate de cărțile proprii. Desigur că puteam face mai mult, dar, iată, *Mișcarea literară* a făcut zece ani de la prima apariție și asta este o mîngîiere, o consolare.

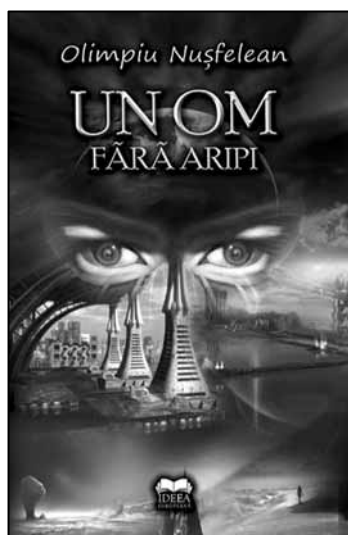
(După emisiunea *Vitralii*, Radio Tg. Mureș, martie 2011)

Interviu realizat de **Valentin MARICA**

Un alt mod de a vedea lumea

Alex. ȘTEFĂNESCU

Olimpiu Nușfelean merge, în viața literară din România, în vârful picioarelor, ca să nu deranjeze pe nimeni. Nu vorbește despre sine, nu îi roagă pe critici să-i comenteze cărțile, nu dă telefoane membrilor juriilor care acordă premii literare. În schimb, scrie frumos și atrăgător, nedescurajat de faptul că se apropie de vârsta de șaizeci de ani (s-a născut la 8 iulie 1949, la Șieu-Sfântu, în județul Bistrița-Năsăud) și încă n-a fost recunoscut, așa cum ar merita, ca un prozator important.

Cu înfățișarea lui de hidalgo visător, pare rătăcit în Bistrița, unde spiritul practic este la fel de activ ca la New York și îi face pe oameni să se agite de dimineața până seara.

În dezacord cu moda literară de azi, Olimpiu Nușfelean duce până la virtutezitate arta povestirii. A ajuns să poată povesti orice, și ceea ce nu s-a întâmplat niciodată, și ceea ce s-a întâmplat de atâtea ori, încât pare un subiect epuizat, care nu-l mai poate inspira pe un prozator.

În *Ochii lui Gabriel*, povestește, de exemplu, cum a evoluat un copil care s-a născut cu două margarete în loc de ochi. Istorisirea are un firesc care ne face, repede, să intrăm în joc:

„Gabriel se născuse cu două margarete mari, înflorite, ce țineau locul ochilor săi. Proaspete, limpezi, cum sînt cele crescute în câmp, printre maci și albastrele. Lumina atingea petalele ca pe niște dulci pleoape de

copil. El gîngurea mereu și învăța repede să vorbească frumos.”

Treptat, pe parcursul lecturii, printr-un proces de anamneză, ne dăm seama că și noi ne-am născut cu margarete în loc de ochi și că asemenea lui Gabriel a trebuit să fim supuși la un moment dat unei intervenții chirurgicale pentru a putea vedea realitatea așa cum e, lipsită de poezie. Problema este dacă am renunțat la o singură margaretă, ca Gabriel, care a rămas pentru totdeauna o ființă mixtă, un centaur amestecat printre oameni, sau dacă ne-au fost extirpate amândouă și ne-am transformat ireversibil în oameni obișnuiți. (De fapt, dacă ne-am transformat în oameni obișnuiți, nici nu mai înțelegem povestirea lui Olimpiu Nușfelean, care ni se pare doar o fantasmagorie...)

În *Învîgătorul* se relatează, dimpotrivă, ceva cunoscut de toată lumea, atât de cunoscut, încă provoacă, oricărui scriitor, o senzație de sațietate: un meci de fotbal. Oricărui scriitor, dar nu și lui Olimpiu Nușfelean, care reconsideră spectacolul fotbalistic:

„...În tribune, printre cei peste patruzeci de mii de spectatori, tremură și asudă și mulțimea de fotbaliști ratați, jucători pe maidane, driblingheri ai mingii de cîrpă sau de cauciuc luată de la colții cățeilor, libero ai curților interioare, ai terenurilor de joc școlare sau uzinale, chiulangii de la cursurile elementare, gimnaziale sau liceale, strungari, ingineri, agricultori ai mapei, manageri, asistenți medicali sau veterinari, voiajori întorși acasă... Toți, ca un singur ins clonat la infinit, devin atenți, își țin răsuflarea sau izbucnesc în urale, trăindu-și cu seriozitate șansa de a observa fără succes un unghi inedit din care ar fi putut să fie trasă mingea...”

Toate povestirile din volum sunt antologice. Toate ne surprind și ne cuceresc.

Olimpiu Nușfelean are viză Schengen pe pașaportul său de prozator, astfel încât nu-l poate opri nimeni să treacă din spațiul realității în acela al visului. Inspirația sa este liberă, nesfârșit de liberă, dar scriitorul nu abuzează grotesc de această libertate, cum fac atâția alți autori contemporani. Înaintarea povestirii are, la el, întotdeauna grație, ca vâslitul unei păsări în văzduh. Olimpiu Nușfelean reinventează proza fantastică sud-americană, purificând-o de pitoresc, așa cum a

purificat Brâncuși sculptura de forme prea greoaie.

Titlul cărții spune totul despre autor. Pentru el, oamenii au aripi, iar cei care nu au îl uimesc. Modul său de reprezentare a existenței nu va fi acceptat ușor în acest moment de triumf al cinismului, dar până la urmă va fi acceptat. Cartea lui Olimpiu Nușfelean va fi considerată cândva o revelație a prozei românești de la începutul secolului douăzeci și unu.

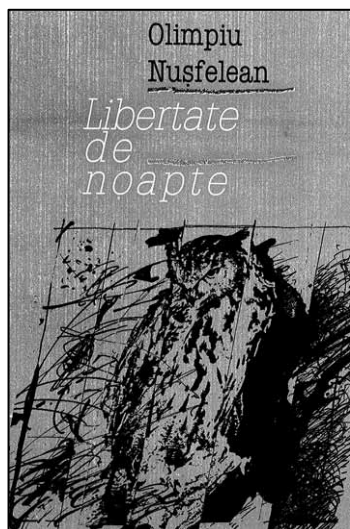

Ioan Pinte, Nicolae Breban, Alex. Ștefănescu, Cassian Maria Spiridon, Olimpiu Nușfelean
la aniversarea *Mișcării literare* din 2006, Bistrița

Poezia lui Olimpiu Nușfelean – proiectul utopic al fericirii râvnite

Rodica MUREȘAN

În peisajul complex al liricii românești contemporane, poezia lui Olimpiu Nușfelean se remarcă prin viziunea esențializată și spiritualizată a expresiei, în versuri ce trădează deseori fervoarea expierii într-o tonalitate reculeasă. Meditativ sau alegoric, erotic sau descriptiv, acest discurs liric se sustrage categoric tuturor încercărilor de plasament generaționist, se singularizează prin confesiunea despuată de metaforism, comunicându-se simplu și direct, căutând avid

o stare de grație scuturată de fiorul rece al unei existențe derizorii și pustii. Constanta majoră a poeziei sale se traduce printr-un anume raport al acesteia cu concretul dezvăluit de metabolismul creator, poetul alcătuindu-și astfel registrul unei subiectivități prin care caută a descifra,

la modul liric, propriile tribulații, trăiri și resurse interioare. Altfel spus, un introvertit preocupat de făurirea unei conduite poetice personale în confesiuni ce au ca obiect nu biografia, ci sinele poetic, în care flash-ul imagistic, impresia și meditația se îmbină cu naturalețea, cu firescul...

Volumul de versuri *Libertate de noapte* (Editura Dacia, 1995), primul în ordinea cronologică a apariției, surprinde în cele patru secțiuni ale sale (*Sudoarea singurătății*, *Cu mâinile proptite în goluri*, *Felinarul neputinței* și *Cai verzi*) o serie de aspecte ce traduc clar melancolia unui solitar tulburat de angoasele ființei umane confruntate perma-

nent cu absurdul existențial, fără a avea însă vreo clipă tentația melancoliei ori a lamentației pentru că poetul își asumă mereu, uneori cu scepticism, alteori cu bucurie, însingurarea: „Zilnic, după căderea nopții,/ îmi iau doza promisă de libertate:/ sting becul electric și aprind opaițul –/ să fiu în ton cu vocea imemorială a neantului,/ după ce acopăr cu draperiile/ pînda ferestrei. /[...] Abia către zori/ reușesc să ațipesc/ visînd – în grabă – visul meu obișnuit,/ pe care-l povestesc dimineața/ colegilor de birou:// că stau într-o cameră goală/ îmbrăcat în haina vărgată a iluziei mele.// Dimineața plec la muncă/ liber și obosit” (*Libertate de noapte*). Rafinamentul acesta al rostirii simple oglindește totuși fizica suferinței sociale fără a ne fi foarte clare semnificațiile sale. Această suferință cenușie traduce probabil starea de criză a ființei care înfruntă timpul și vremurile, poetul dorindu-și o evadare din această angoasă fără alt leac decât eliberarea. De aici convingerea pregnantă că poezia devine un refugiu salvator, un (auto)exil fie și vremelnic care își asigură accesul la himere și aspirații, la substanța imaterială a visului: „...spui tot ce suportă/ hîrtia zăpezii./ Iar ceea ce ții ascuns/ în sufletul încăpător/ te ținutuește/ obosit/ sub avalanșă” (*Poteca*). În volumul *Focul irevocabil* (Editura Dacia, 2000) observăm că poetul crede cu tărie în singurătatea prielnică trudei scriitoricești, afirmându-și dorința și neputința de a părăsi visul poetic într-o lume apăsătoare și mercantilă: „Fii feroce tresărire a luminii,/ golește-mi sîngele de vedeniile întunericului,/ scoica sau solzul de pește să te ajute/ și arde-mă cu focul tău irevocabil!/[...] O cărare păgînă amenință Calea Lactee” (*Tresărirea luminii*).

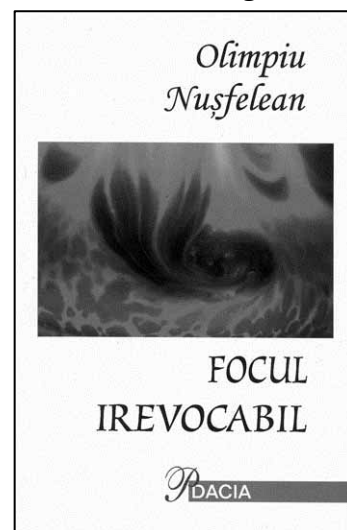
În volumul *Poeme pentru cei care citesc în liniște* (Editura Eikon, 2009), dreptul la

libertate este sinonim cu dreptul la moarte pentru că poetul nu este capabil în final să-și gestioneze libertatea câștigată: „...atunci fiți convinși/ că singur, cu mâinile mele –/ fiindcă dispun pe de-a-ntregul de mine –/ o să-mi așez/ repede și definitiv/ capul sub ghilotină!” (*Visul omului liber*). O asemenea condamnare se poate traduce prin refuzul categoric al duplicității ori al pactului cu realitatea, pentru că, pare-se, poetul se simte cu adevărat liber/ eliberat numai atunci când acesta e conștient de constrângerile care îi vor declanșa dorința de a fi un martor al istoriei și al prezentului, un spirit lucid, veghind fără răgaz la echilibrul ontic al lumii din jur, rămânând o conștiință trează ce semnalează carențele și fisurile din ordinea lucrurilor. Iată spre exemplificare un fragment din poemul *Ieșirea de la interogatoriu* (vol. *Poeme pentru cei care citesc în liniște*): „Vezi, tot ai învățat ceva/ la alternativa lui NU!// De-acu’ o să poți face și tu/ Pe deșteptul./ Dar, ai grijă, numai între ai tăi./ și... ține de la mine/ un sfat personal:/ la întrebări să răspunzi întotdeauna/ repede, scurt și fără ocolișuri,/ iar când te pocnește șefu’/ lasă metafora-n pace/ și nu mai spune, poete,/ că vezi stele verzi!” Libertatea visată în volumul *Focul irevocabil* include și voința de a acționa excentric, ofensiv sau pedepsitor ori de a rămâne șovăitor când „revine/ foamea de vârtejuri” (*Frezii*). *Labirintul prezentului*, rătăcirile și căutările fără țință precisă pe care acesta le presupune ne dezvăluie o lume și un timp supuse relativizărilor și convulsiilor, un loc ale cărui uși se deschid spre metamorfoze perpetue, unde orice concretețe se preschimbă în iluzie, iar visul devine generator de lumi posibile: „Plec dimineața de acasă cu noaptea-n cap/ să-mi caut iubita, prietenul, idealul,/ sau măcar o disperare adevărată./ Rătăcesc pe străzi,/ prin piețele publice,/ pe la magazinul de vechituri,/ dar nu le găsesc” (*Labirint*, vol. *Libertate de noapte*). Acest univers labirintic și proteic creează/ favorizează himerele din jocul de oglinzi fantomatic și spectral, himere și metamorfoze pe care poetul le acceptă ca normalitate, fără a se mai strădui inutil să le ofere vreo semnificație...

Apelând pe alocuri la stilul ironic al lui Marin Sorescu, Olimpiu Nușfelean își

descoperă trăirea și rostirea cu subtext etic și politic, mai degrabă o re-descoperire a realității ce echivalează cu o atitudine cvasi-subversivă și subminează proiectul utopic al fericirii râvnite. Odată cu această opțiune, poetul nu se mai limitează la perimetrul strict al esteticului intrinsec creației, ci își va anexa și teritoriile urgenței morale într-o poezie a dezacordului și a subminării structurilor convenționale: „Dar noi să ne dăm votul/ din floarea ascunsă/ a poemului impasibil/ și să ne lăsăm/ scuipați/ când mîna nemîntită/ se transformă/ în gheara/ cu care sfișiem/ hîrtia igienică/ a cotidianului.// [...]// Rostogolindu-vă din patul indecent/ al politicii/ în patul curvei/ pe care-o plătiți/ cu pensia muribundului,/ trageți secolul după voi/ prin noroiul istoriei” (*Poem pentru contemporanii cinici*, vol. *Poeme pentru cei care citesc în liniște*). Miza de aici nu este de a concura mass-media, ci de a

crea o formulă lirică la granița dintre confesiune și literatură după principiul conform căruia cea mai complexă ficțiune este realitatea imediată. Inaderența și inapetența pentru compromisurile, inconsecvența și impostura clasei politice lipsite de reputația și de strălucirea strategiilor și a faptelor de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea este aproape organică, poetul sancționând cinismul și ipocrizia ca mod de viață. Astfel, metafizicului i se substituie metaliterarul motivat polemic, alcătuind o cronică a derizoriului (dacă n-ar fi tragică!) și a supraviețuirii noastre, evocând în tușe groase ipocrizia și grosolănia, din care transpare oximoronic (într-un amestec de fantezie și de acidă ironie) acutul sentiment de revoltă, dar și de neputință: „Cloșca noastră cea de toate zilele/ a început să clocească/ ouă politice./ Cot-co-dak, cot-co-dak!/ – cotcodăcește –/ să vezi/ cum o să hrănesc

Puterea/ cu pui fragezi, numai buni de jumulit!/ Că doar n-o să-i las/ să intre/ în partide contestatare!” (*Ouă politice*, vol. *Poeme pentru cei care citesc în liniște*). Cum ar spune Virgil Nemoianu (în *O teorie a secundarului*), poetul se angajează „nu într-un război total cu principalul, ci în raiduri de gherilă al căror scop este de a stânjeni și încetini înaintarea dușmanului, nu de a-l zdrobi”.

Autografe pe volumul de versuri
Poeme pentru cei care citesc în liniște

În viziunea lui Olimpiu Nușfelean, poetul este un hibrid între Sisif și Prometeu, iar rolul său se schimbă, fiind acela de a-și asuma arghezian această eternă povară titanică, fericită și blestemată a meșteșugului cuvintelor. Versurile sale vorbesc despre o agresivitate bună a poemului sub a cărui epidermă ard viziuni și a cărui vocație este de a lovi în banalitatea așternută peste lume ori măcar de a zgândări conformisme: „În valea cețoasă a paginii albe,/ din susul amețitor al paginii albe,/ cu munții în spate, sub avalanșe/ coboară.// Din norii ce destramă simboluri,/ din zdrențele soarelui,/ aproape frînt stîlpul spinării,/ cu brațele proptite în goluri.// Păsări de gheață își smulg ghearele/ din umerii lui, cu carne cu tot,/ să nu le înghețe încă o dată eternitatea,/ să mărturisescă ele, prin zbor, despre marele Tot” (*Sisif la trezirea zilei*, vol. *Libertate de noapte*). Uneori, în vremuri apoetice, creația își readaptează sarcastic sursele de inspirație pentru că: „Litera poemului nu mai rezistă/ în discreta flacăra atomică”, iar poetul “îndoaie potcoave/ și

potcovește/ cai verzi/ pe înalți pereți de beton” (*Fierărie*), ceea ce ne duce cu gândul la „poemele sinucise” ale lui Cassian Maria Spiridon, poeme care, iată, devin mărturii ale supraviețuirii noastre într-o istorie decăzută. Această turnură nefirească a rolului poeziei duce adesea la parodie, la o abordare în răspăr a tuturor temelor și frământărilor, căutând (în sensul acestei violențe) să descopere tragicul unei sensibilități poetice izbite de dramatismul existenței. Însuși cuvântul (ca instrument gnoseologic și formă de trăire poetică) trădează și pare a deveni neputincios în versurile care și-au pierdut funcția soteriologică. Ca în *Elegiile* lui Nichita Stănescu, cuvintele nu mai denumesc, ci trădează, nu mai desemnează, ci desemnifică, nemaiputând reda aspectele subtile și diverse ale lumii, iar poetul „își riscă viața/ pe o amintire de semne/ ce nu are trup/ pentru crucea poemului.// La trei metri de el/ începe drumul real/ unde poate ajunge/ sărind printr-un cerc magic –/ un vitraliu ce singur/ învață să-l închipuie –/ sudoarea acestui chin/ îi protejează singurătatea” (*Sudoarea singurătății*, vol. *Libertate de noapte*). Iată o schimbare fundamentală de optică, pentru că în volumul *Focul irevocabil*, surprinzător, cuvintele erau investite cu atributele seninătății prietenoase și ale optimismului: „Eu, iubirea și cuvintele/ sub zidurile acestei furtuni/ sîntem provizia dumnezeiască/ a zorilor/ Încrederea noastră e suverană” (*Fluturii de cenușă*).

Pentru poet „a trăi” înseamnă „a imagina”, iar arta sa poetică presupune un dialog neîntrerupt cu lumea, o combinație între realitatea cotidiană și realitatea interioară, combinație pe care o surprinde cu o luciditate crispată în imaginea unei păsări „ce vede cu aripile/ și asta numai în vreme ce zboară/ [...] cu pliscul-rîț/ scurmînd/ rădăcinile nopții” (*Ars poetica*, vol. *Libertate de noapte*) în efortul de a recupera sensurile ascunse sau deteriorate de înțelegerea comună, ori de a restaura lumea prin lirism. Într-un lucid gest autoreflexiv, eul poetic se întoarce asupra corporalității versului, asupra fizionomiei cuvântului dominat de poeticitate reflectând o concepție asupra poeziei, asupra

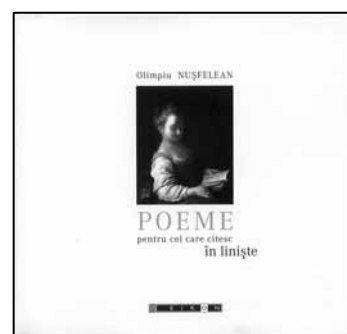
raportului dintre imaginar și empiric. Arta poetică va consta la Olimpiu Nușfelean în elevația, transfigurarea și revelația esențelor, descoperind adesea finalitatea actului de creație, sublimitățile și tribulațiile sale, dar se întâmplă câteodată ca acest act să fie privit și retoric-interogativ ori luat chiar în răspăr: „Cine-a făcut/ aceste poezii/ mai frumoase/ chiar decît poetul?” (*Artă poetică*, vol. *Poeme pentru cei care citesc în liniște*).

În aceeași încercare de a restaura sau de a recupera ceva prin creația sa poetică se înscrie și tehnica ori plăcerea vinovată de a mixa imagini prin procedeul colajului pe care l-am întâlnit în câteva texte. Vorbim, așadar, despre intertextualitate prin reluare textuală și nu prin prelucrarea sau pastașa unui stil poetic. Pluralitatea vocilor de aici demonstrează o trăire în continuitate, dar și în discontinuitate (de viziune poate!), actualizând latențele lirice ale modelului, ale textului prim: „Voiam să-i spun că, da, iubirea mea/ seamănă cu a lui,/ c-am învățat și eu să mor «sara pe deal», în sunet de bucium./ Ci el/ nemuritor prin ceruri luneca./ Clevetitorii de ocazie/ Se întrebau: ce «și dacă ramuri bat în geam»?./ noi punem singuri stelele în ham,/ cinstim securi cu plopi neliniștiți!” (*Eminescu*, vol. *Poeme pentru cei care citesc în liniște*). Cum se poate observa, nu e o rescriere a textelor eminesciene într-un demers postmodernist, pentru că autorul nu este sedus de intenția parodică, aceea care modifică fundamental contextul, ci este o resimțire, cu fervoare și bucurie, a presiunii literaturii, poetul ducând o existență filtrată prin retortele amăgitoare ale livrescului.

Dacă în volumul *Focul irevocabil* eul liric se resemna în atmosfera de alean și narcoză a absenței iubirii, dezvăluind doar combustii reprimite ori o sentimentalitate supravegheată din pricina unei optici egoiste, defensiv-misogine, potrivit căreia femeia ar menține poetul într-o păguboasă captivitate psihică (a se vedea poezia *Pescar*), iată că volumul *Eu, celălalt* (Editura Grinta, 2004) aduce în fața cititorului experiența iubirii ca o condiție esențială a echilibrului lumii și al ființei, sentiment care leagă indisolubil imaginarul, realul și simbolicul. Poetul simte starea de beatitudine și de armonie cu ființa

iubită, stare pe care o redă în veritabile imnuri de iubire rostite cu voce scăzută, adoratoare. Totul se desfășoară ca un ritual al atingerii sau al șoaptei, amintind de cântările rostite de înțeleptul Solomon către enigmatică și seducătoarea regină din Saba, dincolo de timp, într-un netimp universal: „Acceptă să-ți spun că ești mireasma livezii în/ floare,/ acceptă să-ți spun că Nimicul nu-și găsește sălaș în/ inima ta,/ acceptă să-ți spun că ții marea între genunchi,/ acceptă să-ți spun că tu aprinzi sensul cuvintelor!...// [...] Tăcerea mea e semn că mă accepți./ Refuzul tău – dovadă că exist,/ acum, cît, deocamdată,/ iubirea e mai promptă ca moartea” (*Acceptă*, vol. *Eu, celălalt*). Poemele se impun prin sentimentul trăit hieratic, prin fragilitatea și suavitatea trăirilor, prin senzația de intimitate, de apropiere, de comuniune delicată și profundă, iar a scrie despre iubire devine o cale regală către sine însuși. Sentimentul plenitudinii atinge punctul în care propria identitate se dizolvă în vers, iar temporalitatea se preschimbă în intensitate, poezia însăși devenind comunicare în sensul ex-punerii unui conținut interior convertit în expresie estetică: „și astfel m-am lipit pe toate timbrele vîndute iubirilor/ disperate,/ m-am ascuns în rîndurile scrisorilor duse la destinație,/ în telegramele trimise cu sufletul la gură,/ în mesaje neîncrezătoare lăsate la post-restant/ și m-am expediat eu însumi/ în toate direcțiile în care/ presupuneam c-ai putea să te pierzi...” (*Scrisori*, vol. *Eu, celălalt*).

Spațiul și timpul pasiunii par a fi nelimitate, motiv pentru care poetul vorbește în versurile sale inclusiv despre iubirile scurte, trecătoare, imposibile ori iluzorii, toate trăite

ca o tentație a desăvârșirii prin eros: „Singuri, deși amîndoi. Un cer de iluzii ne-apasă/ într-o iarbă de cruci, într-un deșert de granit,/ în mormîntul unui pat neștiut,/ în crepusculul bătrînului mit.// Firavă, răsuflarea ta îmi oxidează sângele;/ cu cît te strîng în brațe, cu atît mi-e mai frig./ Sudoarea-nghețată-ntre noi îmi degeră șoaptele;/ cel ce te strigă-i Neantul; n-am cu ce să te strig” (*Trandafirul plăcerii*, vol. *Eu, celălalt*). Erosul ca speranță ce stă să se nască (ori să moară?), cu amestecul său de spaimă și plăcere, de suferință și îndoială, de reverie și fericire, care îi permite poetului să-

Victor Știr, Olimpiu Nușfelean, Mircea Cărtărescu,
Ioan Pinte, Virgil Rațiu la Sângeorz-Băi

și construiescă o identitate sentimentală multiplă, ca o sinteză de finit și infinit, îl întâlnim și în volumul *Poeme pentru cei care citesc în liniște*, mai exact în poezia *Iluzie la Veneția*: „Erai deopotrivă/ prezentă și inexistentă –/ precum cîntecul de ciocîrlie/ anunțat de mijirea somnoroasă a zorilor –/ culcată pe un glob de păpădie/ gata să fie aruncată-n neant/ de ultima furișare/ prin rouă/ a căprioarei”. Astfel, vertijul identității generat de iubire și discursul despre iubire capătă aspecte multiple, sinuoase, refuzînd monotonia cantonării în fericirea fără fisură, fericire care, atunci când se acumulează peste măsură, își pierde forța revelatoare !

Și cum orice formă de manifestare a ființei este supusă fatalmente finitudinii, poetul va fi cutremurat adesea de sentimental grav al trecerii, timpul integrându-se aproape în structura barocă a propriei corporalități. Personaj metafizic care a stîrnit ineluctabile anxietăți la toți făuritorii de poezie, și Olimpiu

Nușfelean își va mărturisi în versuri simple apartenența la timpul terestru cu constrîngerile ce derivă de aici: „Dacă aş putea să mă pierd/ cum mă pierzi tu și mă risipești.../ Dar eu sunt aici,/ îmbarcat/ pe corabia ce pleacă spre o singură eșuare.// Se dă onorul,/ se trag salve de tun,/ o vreme dîra de spumă produce/ un dram de fericire,/ apoi cu toții se întorc/ la renunțările lor mărunte...// În vreme ce eu înaintez/ în partea asta de timp/ unde exist din ce în ce mai puțin” (*Renunțările tale*, vol. *Eu, celălalt*). Agresiunea timpului este redată pe un ton de abandonare și sfidare în același timp, cu toate că poetul este conștient că trăiește o dublă dramă: a eului, provocată de alterarea ființei, dar și a confruntării cu un timp corupt de vremuri (ca la Ana Blandiana), utopic și lipsit de transcendență, din care spiritul a fost exilat ori luat în derâdere: „Timpul/ nu cerne nisipul;/ el ține legat sufletul morții/ în abisuri unde eu nu ajung.// [...]// și fiindcă de el nu se prinde durerea,/ mă las –/ jucînd baba-oarba –/ eu prins de el” (*Poemul timpului*, vol. *Poeme pentru cei care citesc în liniște*). În volumul *Focul irevocabil* poetul tânjește după capacitatea de a ajunge la începuturile Timpului, cu privirile îndreptate spre orizonturi îndepărtate: „Instaurez un freamăt și o uimire în aer./ Renunț la vîrstele mele ce se mulează/ pe vîrste mai lungi./ O bucurie mai largă decît pămîntul aștept” (*Tresărirea luminii*).

Indisolubil legată de timp apare și tema morții, temă transcrisă în versuri agonice, iluminate de palorile thanatosului, într-o scriitură totuși temperată, dar pe un ton auster, uneori chiar crispat, devenind astfel prilej de înfiorare și de ezitare. Poetul se retrage în spațiul contemplației liminare resimțînd acut cum „neființa/ macină timpul” (*Poemul-Neființă*, vol. *Libertate de noapte*), dar și scurgerea clipelor sau fiorul neantului de după destrămarea universală, când „În calendare însemnăm un anotimp final/ cînd nu visăm/ ci ascultăm/ cum curge lin un plectis etern prin lume/ în care chemăm viermele, ascunsul,// să sape lungi tuneluri, pentru cețuri...” (*Joc cu măr*, vol. *Poeme pentru cei care citesc în liniște*). Observăm că tensiunea transpare din

vibrația reținută a trăirii poetice și nu țâșnește zgomotos din arcul rostirii, iar în volumul *Focul irevocabil* moartea este percepută chiar ca o blândă dispersie în natură, ca o plutire grațioasă deasupra lucrurilor.

Cutreierat de asemenea angoase, autorul va încerca o întoarcere la natură și la spațiul original, imaculat al ființei, al armoniei cu marele tot, rostindu-și mahnit înstrăinarea de ceea ce avea mai pur. Apropierea de spațiul calm și infinit al mării îl farmecă pe poet în volumul *Focul irevocabil* până la uitarea de sine, pierzându-se în reveriile provocate de necuprinsul acesteia, de copaci, liane și alge ori va fi tulburat de freamătul unei frunze, toate descrise printr-o juxtapunere de metafore și de imagini, uneori redundante, din care radiază seninătate și liniște (a se vedea poezia *Sfinx*). Satul, Transilvania sunt toposuri lirice readuse la lumină cu o neobișnuită forță de evocare, evitând abil capcanele inerente ale convenționalismului și traducând nostalgia purității, a armoniei inițiale și a grației/ inocenței distruse de avalanșa timpului: „E numai un spectacol al vieții/ iarba de care nu scapă poezii?// [...]// În fila albă suferă și dor/ poezii părăsiți de iarba lor, // de iarba lăsată să fie dusă/ la loc uitat, într-o căruță susă” (*Poem de dus melcii la pășunat*, vol. *Poeme pentru cei care citesc în liniște*). Atunci când poetul vorbește despre Transilvania ca „țară și basm” (spațiu cântat și de Ion Horea sau de Ioan Alexandru), nu vom descoperi nimic din tonul patetic al poeziei patriotice pentru a nu se crea impresia unui tradiționalism exagerat. Fără a dilua poeticitatea, locul acesta unde s-a produs o densă stratificare a timpului pare a fi pătruns de aerul tare al trăirii în cumpăna istoriei, aici aflându-se numeroase urme ale vremurilor apuse și amprente eroilor deveniți pulbere legendară despre care „bunicii se mai sfătoșesc spunând povești” cu Șincai, Școala Ardeleană, Iancu, Horia, Cloșca și Crișan (în *Poem transilvan*, vol. *Poeme pentru cei care*

citesc în liniște). Am putea spune că aceste versuri intersectate de conștiința orgolioasă a apartenenței la un anumit spațiu nu se puteau încadra nicăieri mai potrivit decât în această carte a iubirii și despre iubire...

O cale de a transcende teluricul și individualul este reprezentată la Olimpiu Nușfelean de întâlnirea dintre eul liric cu aluzia la mitul biblic, de poezia mistică a topirii în substanța sacră. Nu există o criză propriu-zis creștină care ar prelungi astfel o imitație sterilă osificând-o, ci mai degrabă una a trăirii în interiorul sacrului sau a revelației sacralității. Poezia sa devine astfel o nouă mărturie a includerii ortodoxiei în lirica românească, depășind însă erezia didacticistă a tradiționalismului: „La noapte, slobode,/ stelele vor învia în căușul de lemn.// Glasul Lui va sparge cercul tăcerii.// [...]// În oglinda simțirii,/ urma Lui/ taie cale/ spre fântâna inimii.// Lumi încremenite, lumini în mișcare./ Sparge peretele de var,/ să înflorească miezul de pîine –/ ideea” (*Ouă roșii*, vol. *Poeme pentru cei care citesc în liniște*). Se observă că versurile nu au temperatura înaltă a fiorului religios clar, ci doar febra căutării de sine, aluzia biblică intrând firesc în poem ca răspuns la o criză a identității, fără a avea doar rol strict decorativ, ci întărind convingerea că religia și cultura coexistă într-un echilibru complex al spiritualității moderne.

În concluzie, lirica lui Olimpiu Nușfelean traduce o sensibilitate hipertrofică, profund interiorizată, dar care se raportează fără odihnă la concretul existenței noastre derizorii, simțind la modul cerebral-apolinic și filtrând emoția prin arta poetică a cuvântului scris.

Andra Rotaru în dialog cu Ioan Pinte

– Poate un autor să scrie fără să fi avut în preajmă o călăuză într-ale scrisului? Ați observat acest lucru, mai ales la generațiile tinere de poeți/prozatori?

– Poet fiind, dă-mi voie să fac referință la congenerii mei, poeții. Cred că nu e nevoie neapărat de o călăuză. Cred că e vorba mai degrabă de lecturi din marii poeți. Un tânăr poet trebuie să plonjeze mai întâi în marea poezie/imensa literatură a lumii și pe urmă să purceadă la scris. Din păcate, se scrie mai mult decît se citește. Sau se citește pînă la epuizare un autor, doi și gata. Se bătătorește pînă la imitație spațiul aborigen din jurul maestrului și kanet film. Îmi plac foarte mult tinerii poeți care se detașează de plutonul generaționist și devin autori, voci distincte. Am impresia că, dintr-un fals spirit de solidaritate, e prea multă gălăgie în zona aceasta. Nimeni nu te poate învăța cum să scrii și ce să scrii. E o tehnică specială, care ține de cultură, talent și har.

Destinul meu, cultural și existențial, a fost marcat la modul absolut de N. Steinhardt. Nu mi-a arătat niciodată cum să scriu și ce să scriu. M-a învățat însă cum să citesc și ce să citesc. Restul am încercat și încerc să învăț și să descopăr singur. În *Monologul polifonic* există două texte critice care, după părerea mea, ar trebui republicate în revistele de cultură, postate urgent pe website-urile tinerilor poeți, citite și dezbătute aprig. E vorba de *Realul ca prezență poetică* și de *În atenția tinerilor poeți debutanți*. Eu unul le

consider bune și vrednice călăuze „într-ale scrisului”. Extrag un fragment din cel de-al doilea, adresat, cum spune și titlul, tinerilor poeți debutanți. „...nu scrieți după tipic, nu fiți papagal, maimuță, hîrtie carbon. Și nu scrieți spre a face plăcere altora/ .../ ci numai vouă înșivă. Poetul nu e tipicar, lozincar, stereotip, complezent, grijuliu de ce are să se spună/ .../ străduiți-vă «să dați» numai lucruri pe care le veți fi scris cu plăcere, cu ochii cugetători ai inimii îndreptați spre lăuntrul vostru. Cuvîntul poet este de origine greacă, el se trage dintr-un verb (poiein) care înseamnă a face. Poetul, așadar, nu este cel care imită, care copiază ori reproduce după model, după șablon; el este cel care născoceste, face, creează. Poetul e făcătorul. Nimănui verbul acesta extraordinar – a face –,nici unei alte îndeletniciri nu-i este mai propriu, mai afin. Nimeni nu-l poate întrebuița în mod mai legitim și cu mai multă autoritate decît poetul. De aceea și este pe drept cuvînt poetul o ființă mîndră și negreșit curajoasă”.

Citatul e lung însă nu plictisitor și e valabil nu numai pentru tinerii poeți, cred eu, ci, mai ales, în vremea noastră, pentru bătrînii poeți debutanți și debutati.

– Ce oferiți celorlalți, din dvs., prin scris?

– O bună parte din sufletul meu. Nu știu cine altcineva, în afară de poet, mai e în stare să-și dea pe față cu atîta nechibzuință intimitatea. Răspunsul meu e, de fapt, un șir nesfîrșit de întrebări. Cine are acum, mai ales

acum, nevoie de poezia mea? Cine sunt ceilalți? Le mai pasă celorlalți de poezie?

– *Cât de prezent este satul copilăriei, Runc, în poezia dvs.? Vă mai influențează acum?*

– Satul acesta e un loc aparte, e un spațiu din care n-am plecat niciodată definitiv. Toată frământarea lui s-a mutat în neliniștile mele. Îl port cu mine peste tot. Oamenii, dealurile, fagii, Valea Idieciului, umbra îndepărtată a Munților Țibleș, privită și acum cu uimire de copilul Ionuc din grădina părinților Anchidim și Floarea, sunt universul meu necontaminat. Caut peste tot pe unde călătoresc asemănări și afinități – de peisaj, de mentalitate – care să-mi recompună Runc-ul meu ideal, de acasă. Le regăsesc mereu și fragmentar pe Valea Iordanului, în Bavaria, pe Valea Loarei, la Assisi, în Viterbo. Îl descopăr spre bucuria mea nemăsurată în lecturile mele dragi: T. S. Eliot, Ramuz, Saba, Edgar Lee Masters, Eugenio Montale, Sylvia Plath (eu cred și acum că *La cules de mure* e cel mai bun poem care s-a scris vreodată despre Colnic, unde, în copilărie cu sora Maria și fratele Vasile, mîncam pe satureate „murele mari ca buricul degetului mare”). Runc-ul mă scoate, la masa de scris fiind, din multe și nenumărate dificultăți. Am momente în care nu pot duce la capăt, nu pot finaliza așa cum mi-aș dori poemul pe care tocmai îl scriu. Nu-i găsesc cifrul, cheia, șperaclul cu care aș putea deschide un final dorit și fericit. Pe loc fac apel la acest „dulce ținut al poamelor verzi” și, uluitor, finalul începe să prindă formă, conținut și sens. Nu știu de ce, sau poate că știu, dar încă nu mi se dă dreptul să răspund, atunci cînd vorbesc și scriu despre Runc, simt că întineresc. Cioran regretă Coasta Boacii, și eu, la rîndul meu, regret Dealul Coastei. Acest regret e, de fapt, ca să fiu sincer, poezia mea.

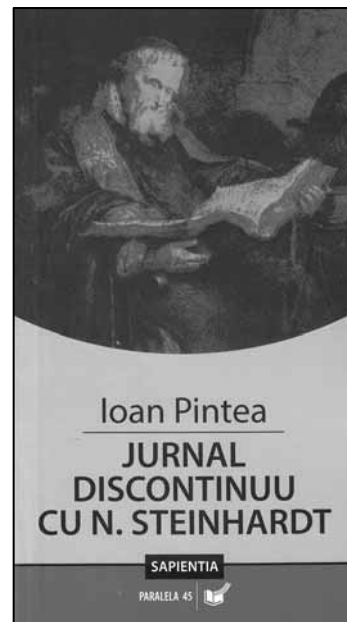
– *Există pentru dvs. ca scriitor vreo teamă, vreo privare de libertate? cum vă imaginați că va fi cea mai grea zi din viața dvs.? Și cum o veți depăși?*

– Deocamdată n-am temeri și nici frici. Ca scriitor și ca om. Nu sunt nici privat de libertate. Sunt extrem de liber pentru că eu însumi și nimeni altcineva mi-am stabilit

anumite privațiuni și constrîngeri. Le trăiesc pe cît pot în spirit creștin și cu convingerea că libertatea mea nu trebuie să îngreiească drepturile lui Dumnezeu ori, în mod fraudulos, să depășească bunăvoința și îngăduința Lui. Sunt doar puțin mîhnit că într-o bună zi nu voi mai putea scrie, nu voi mai putea citi... Dar, să fim lucizi, asta se va întîmpla tuturor scriitorilor, tuturor cititorilor... Pînă atunci însă să fim veseli și fericiți, să punem „aripi tuturor lucrurilor”, cum zice marele poet Umberto Saba și la ziua de care vorbiți nici să nu ne gîndim. Nu doriți răspunsuri de preot, nu?! Doriți răspunsuri de poet, de scriitor.

– *Ce așteptări ați avut/aveți de la viața literară? Care dintre ele s-au împlinit?*

– Deși nu mă interesează prea mult, sunt la curent cu ceea ce se întîmplă în viața literară pentru că, așa cum vă spuneam, citesc mai mult decît scriu. Părerea mea e că e bine să stăm departe de luptele fratricide care se dau înlăuntrul breslei. Să fim acolo, dacă se poate și ne țin curelele, unde se dau lupte de idei, polemici cu adevărat esențiale, înfruntări de la care cultura în general are de cîștigat. Sunt, cum au fost dintotdeauna, grupuri și grupulețe. Generațiile care vin, din păcate, nu mai au răbdare. E ca în *Portocala mecanică* și ca într-o proză (nu-mi mai aduc aminte acum titlul) de Dino Buzatti în care un tînăr ucide toată viața bătrîni fără să observe că între timp îmbătrînește și el și în spatele lui tocmai se pregătește un alt tînăr, firește, să-l căsăpească. A pierit, din păcate, admirația, dragă Andra. Generația mea, și nu vreau, Doamne ferește, să fiu solemn și pilduitor, pentru că nu sunt la amvon; generația mea a deținut ca pe o comoară de mare preț acest atribut al admirației. Nu-i frumos poate, dar mă dau

exemplu. Am fost topit cînd l-am întîlnit pentru prima dată pe Virgil Mazilescu, am fost extaziat cînd în anii '80 m-am plimbat o zi întreagă prin orașul săsesc Bistrița cu Mihai Șora, am crezut că am prins pe Dumnezeu de

La Vatican

un picior cînd Gabriel Liiceanu mi-a dorit, prin autograful pe care mi l-a dat pe *Jurnalul de la Păltiniș*, să „devin un locuitor al Păltinișului” (nu puteam, nu mă țineau baierile; eram deja un locuitor al Rohiei), am fost fericit cînd Ioan Alexandru m-a primit ca pe un frate pe balconușul casei lui din București, am căzut la mare cinste cînd Sorin Mărculescu și Viorica Nișcov m-au tratat ca părinte și prieten, m-am simțit deplin recunoscător cînd am întîlnit-o la Satu-Mare pe Constanța Buzea, căreia i-am mulțumit că m-a debutat în *Luminița*, m-a redebutat în *Amfiteatru* și m-a re-redebutat în *România Literară*, m-am simțit oarecum vrednic și de luat în seamă cînd Dan C. Mihăilescu mi-a dat un semn și împreună cu Violeta și cu Tania am petrecut clipe de neuitat împreună, am fost pur și simplu fericit, cînd zilele acestea am primit o scrisoare de mare preț de la Ileana Mălăncioiu, poetă pe care o citesc și o recitesc și o admir cu program încă din copilăria mea de la Runc. Nu mai vorbesc de N. Steinhardt... O, dar cîte exemple nu ți-aș putea da în acest sens, prin care să-mi declar mulțumirea, recunoștința și admirația că am respirat, la un

moment dat, aerul rarefiat al culturii împreună cu aceste spirite alese.

Aștept, așadar, renașterea admirației; „lucrul cel mai de preț de care dispunem”, cum bine spune Thomas Mann într-o conferință ținută la Zurich în 16 noiembrie 1937.

Scurtă poveste despre *Mișcarea Literară*

Începuturile revistei *Mișcarea Literară* nu se pierd în negura vremurilor, cum spuneau junimiștii. Ele sunt datate și precise. A fost o vreme, propice iluziilor și idealurilor, în care împreună cu Olimpiu Nușfelean am discutat zile întregi despre apariția unei reviste literare la Bistrița. O revistă care să reziste timpului și să nu dispară după primele două, trei numere.

La sfârșitul anului 2000 am răspuns la o întrebare, formulată de George Vulturescu, în *Poesis*. Cred că mi-o aduc bine aminte. Întrebarea era scurtă: „Ce proiecte culturale aveți pentru anul 2001?” Răspunsul meu a fost pe măsură. Scurt: „Tipărirea unei cărți de eseuri și reeditarea, la Bistrița, a revistei *Mișcarea Literară*, fondată de Liviu Rebreanu”.

Entuziasmat, cum eram pe-atunci, am spus în stînga și în dreapta, pe ici pe colo, despre proiectul meu, despre dorința mea.

Instituțiile culturale n-au fost interesate, „vedetele” locale diriguitoare (unele persoane revenite, din păcate, azi în funcțiune) au fost pur și simplu împotriva apariției revistei. Timp de un an de zile am întors, singur și cu prietenii, printre care se găseau Olimpiu Nușfelean, Virgil Rațiu și Ion Moise, pe toate părțile frumusețea ideii și visul de-a avea, cîndva, poate, o revistă de anvergură la Bistrița.

La sfârșitul anului 2001 am fost sunat la telefon de Alexandru Cățăuan. Mic de stat, mare la sfat și... Mecena. Mi-a dat o întîlnire la o cafenea, în Piața Mică, vis a vis de fosta Galerie de Artă a orașului.

Ne-am întîlnit pur și simplu și aici s-au pus la cale începuturile *Mișcării Literare*. Alexandru Cățăuan a fost întîiul care, prin Casa de Cultură a Sindicatelor, a

– *Au existat de-a lungul timpului acele mari întîlniri literare pe care nu aveați cum să le ratați? Cât de mult v-au influențat?*

– Cîteva le-am pomenit în răspunsul de la întrebarea anterioară. Una esențială: N. Steinhardt, pomenită și în răspunsul de la prima întrebare. Despre această întîlnire/însotire am vorbit pe larg în prefața volumului de convorbiri N. Steinhardt, I. Pinte, *Primejdia mărturisirii*, apărut anul acesta la editura Polirom și în *Jurnal discontinuu* cu N.

Steinhardt, tipărit la editura *Paralela 45*. Nu cred că trebuie să insist. Cornel Ungureanu a scris la un moment dat: „Este greu să începem o pagină despre Ioan Pinteă fără a numi ucenicia sa la N. Steinhardt. I-a fost, în cel mai limpede înțeles al cuvântului, ucenic, discipol, elev”, iar Ovidiu Pecican mă

susținut financiar revista și a declanșat, practic, apariția ei.

Colegial și fără asperități s-a format redacția, care, cu mici modificări, a rămas aceeași pînă astăzi. Olimpiu Nușfelean a devenit director, eu, redactor șef, Ion Moise, redactor șef adjunct, Virgil Rațiu, secretar general de redacție. Mai tîrziu a venit alături de noi Andrei Moldovan, care, de facto, ne-a însoțit încă de la început. S-a dovedit colaboratorul cel mai fidel. Încă de la primul număr.

Echipa s-a format de la sine. Olimpiu a preluat – ca șef – de-a lungul anilor „povara” revistei. Împreună, de data asta în echipă, am căutat surse de finanțare. Primele numere s-au tipărit cu dificultate, cu sponsorizări aleatorii (e de reținut sprijinul eficace dat de Societatea Aletheia și de Cornelia Macarie, contribuția Primăriei Bistrița) pînă cînd *Mișcarea Literară* a intrat în linie dreaptă și a primit finanțare de la Consiliul Județean.

Cine răsfoiește presa locală (ba și cea națională!) a anului 2002 poate citi, negru pe alb, cîte ceva despre războiul dus de redacție cu cîțiva consilieri județeni (despre numele lor nu se mai știe azi nimic!) care nu doreau în ruptul capului susținerea financiară a revistei. Între timp a devenit și revistă a Uniunii Scriitorilor. Cu pași mici, dar siguri, și-a cîștigat locul binemeritat între revistele culturale din România.

Azi, *Mișcarea Literară*, e o instituție. E adevărat, nu cu toate actele în regulă. La zece ani de la apariție încă nu are sediu, redacția încă lucrează pe bază de voluntariat. Poate cineva aude, și la ceas aniversar, rezolvă cele două probleme. În alte județe aceste chestiuni s-au rezolvat demult.

Ioan PINTEA

onorează peste puterile mele. „Ioan Pinteă este testamentul poetic al lui N. Steinhardt”. Suficient, cred, pentru a vorbi și a lăsa și pe alții să vorbească despre această întîlnire rarisimă petrecută, la momentul potrivit, în viața mea.

– *Aveți în volumul „Casa teslarului” o poezie despre lehamite, puțină de altfel... Cum treceți de ea, atunci cînd apare?*

– Aș vrea să adaug și greața. Din păcate ne-a rămas numai lehamitea și greața. Cînd

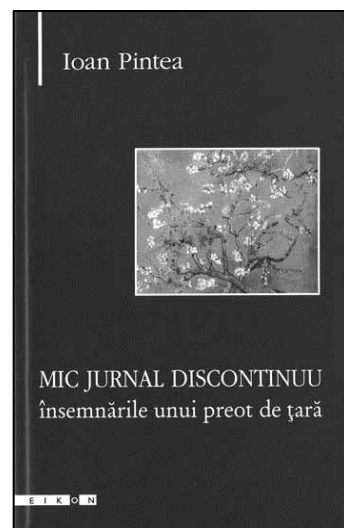
privesc în jurul meu și văd cu ochi critic și cu minte ascuțită tot ceea ce se întîmplă cu oamenii, cu societatea, cu instituțiile acestei țări mă apucă greața. Greața, care îmi spunea, la Rohia, în anii 80 N. Steinhardt, e un sentiment creștin, profund creștin, are efect de torpilă într-o lume de lepre și de trepăduși. Să-i iubești pe oamenii cumsecade, să-i admiri pe oamenii harnici și cumpătați, să-i adori pe oamenii cu adevărat credincioși, dar să-ți fie lehamite, absolut lehamite, de mincinoși, aroganți, hoți, îmbogățiți peste noapte, lacomi, farisei, greață de ei să-ți fie, lehamite de ei să-ți fie, dacă nu se schimbă, dacă una zic și alta fac... Asta am învățat, cuvînt cu cuvînt, de la N. Steinhardt și asta vă spun...

– *Aveți și poeme despre Sylvia Plath și Emily Dickinson. Cum a fost întîlnirea poetică cu ele?*

– Am fost și sunt profund acaparat de poezia scrisă de Sylvia Plath și Emily Dickinson așa cum sunt atras de poezia și de muzica lui Leonard Cohen. Viața lor a devenită temă și subiect pentru unele dintre poeziile pe care le-am scris. Întîlnirea cu viața și poezia acestor doamne și a acestui domn a însemnat pentru mine întîlnirea cu propriul meu adînc, cu sinele meu care datorită poeziei se poate multiplica, se poate limpezi, își poate clarifica mai bine întunecimile și ascunderile din care tocmai dorește să iasă, să se elibereze. A fost ca o revelație, ca o mare și necesară descoperire... Mi-am aflat propriile-mi stări, propriile-mi sentimente, propriile-mi liniști și neliniști... A fost miracol și binecuvîntare. Sunt patetic, poate, dar asta-i realitatea!

– *Există un timp propice maturizării poetice?*

– Da. Cred că da. Însă nu ține de vîrstă. Avem exemple din plin. Cârlova (pe care

tocmai îl recitesc) și Goethe, Rimbaud și Arghezi.

– *De curând ați fost prezent la Festivalul de poezie de la Bistrița (16 – 19 iulie). Cum e întâlnirea cu generațiile mai tinere de poeți?*

– A fost minunat. Un Festival în care poezia a fost, într-adevăr, reală, prezentă, pipăibilă. Acasă la Bistrița. Am avut senzația tonifiantă că ea, poezia, există cu adevărat. Nu e duh, nu e fantasmă; e întrupare. Poate fi văzută, atinsă și auzită. Mare lucru! Am fost mîndru că sunt poet. Am fost, cum spune Steinhardt „o ființă mîndră și curajoasă”. Au fost puțini, dar foarte buni poeți tineri. Majoritatea sunt autori în toată puterea cuvîntului. Am fost martorul și actantul unui dialog viu – prin poezie – între generații diferite. Am simțit cum, în fiecare dintre poezii prezente, s-a trezit brusc, s-a redeșteptat instantaneu, ceea ce îmi doream cel mai mult, sentimentul de Admirație pentru poezia celuilalt. E foarte important acest lucru: să accepți, de pildă, că Florin Partene a scris o

carte foarte bună și acum tocmai îți citește din ea, să constăți că versurile lui Cosmin Perța au avut efectul unui car de fîn proaspăt răsturnat pentru liniștea citadinilor și a postmodernilor în fața Sinagogii, să redescoperi pipeta cu care Constantin Acosmei și Vasile Leach îți oferă sarcasmul sub formă de dulceață, să te lași copleșit din nou și pentru a nu știu cîta oară de lecturile captivante ale lui Adrian Popescu, Ion Mureșan, Octavian Soviany, Daniel Bănulescu, să-i întîlnești și să-i ascuți pe Miruna Vlada, Adela Greceanu, Dan Sociu, Un Cristian, Oana Cătălina Ninu, Teodor Dună, Doina Ioanid, Ana Dragu, și să fii de acord pur și simplu că ocazia aceasta este un privilegiu extraordinar de a constata că poezia e pe mîini bune și că poezii există în ciuda tuturor porcăriilor, precarităților și vicisitudinilor existențiale. „Trăiască poezia și marii visători!”, vorba lui Ioanid Romanescu, la mormîntul căruia tocmai am aprins mai zilele trecute o lumînare. Trăiască Dan Coman, și Marin Malaicu Hondrari, și Gavril Țărmure, care au organizat acest Festival!

Bistrița, 5 august 2009

Marcel Lupșe, *Grădină la Nicula*

Poezia ca mistică a realului

Ioan HOLBAN

„Am stat în dialog (cu Părintele Stăniloae – n.m.) câteva ceasuri bune fără să consemnez nimic, sub ochii îngăduitori ai Doamnei Preotese Maria. Blânda, buna și smerita Presbiteră Maria Stăniloae! Despre ortodoxie, *Gândirea*, teologia rusă în exil, Păltiniș, Rohia, cartea Prea Cucerniciei Sale *Ortodoxie și Româanism* etc. Probabil întâlnirea noastră ar fi fost mai scurtă și am fi dat curs apelului Doamnei Preotese «Să nu-l obosim pe Părintele!», dacă nu i-aș fi spus Părintelui că scriu poezie. Aceasta l-a încântat. Mi-a spus: «Și Lidia, fata mea, scrie poezie, cred că știți». Da. Știam. Îi citisem poezia. Cunoșteam textul lui N. Steinhardt despre un poem al Lidiei Stăniloae, *Anii Păuni*. I l-am reamintit Părintelui. Pe marginea acestui text (publicat în *Critica la persoana întâi*), Părintele Stăniloae a făcut o întreagă disertație literară despre poezia contemporană. În fața mea și a Doamnei Preotese Maria. M-a poftit să mai stau. Eram fericit. A câta oară Poezia îmi purta noroc în viață? A suta oară, a mia oară!”. În adevăr, poezia i-a purtat noroc lui Ioan Pinte, (dez)legând sufletul de trup, lirica din *Frigul și frica* (1992), *Mormântul gol* (1999), *Grădina lui Ion* (2000), *Scara cu îngeri* (2003) și *Casa teslarului* (2009), de interviurile din *Primejdia mărturisirii*. *Convorbiri cu N. Steinhardt* (1993) și *Bucuria întrebării*. *Părintele Stăniloae în dialog cu Ioan Pinte* (2002), eseurile, notele și dialogurile din *Însoțiri în Turnul Babel* (1995) și *Admirații ortodoxe* (2003) de mărturisirile din *Mic jurnal discontinuu* (2006); poezia a unit și a despărțit toate acestea într-o papirosferă unde s-a instalat, definitiv, prin anii '80. Astfel, primul volum, *Frigul și frica*, adună texte date „1980-1992”, acea carte recuperând, și editorial, un poet important al generației '80. (Auto)portretul său, fără

echivoc privind paradigma estetică și de sensibilitate de la care se revendică, se poate regăsi peste tot în poezia, eseurile și notațiile lui Ioan Pinte: „desprins de aripa păsării smulg penele/ care cresc zburătoare din fața mea/ uriaș este sufletul/ bolta prelinsă prin cupola aceasta/ îl ajunge despărțindu-l de trup/ vorbește holbura cățărându-se pe bobul de grâu/ se strivesc cuvintele tale/ rozătoarele și-au împletit limbile/ semn că ochii secerătorilor sunt la mijlocul lanului/ turnul miroase a bozie și primește nașterea/ ca un foc arde deasupra ogrăzilor/ amintirea mamei despre lupta lui iacob cu îngerul/ desprins din aripa păsării mă desfac/ întreg țipătul are gura crăpată/ zborul meu îi prelungește tăcerile” (*desprinderea din aripă*); plecând de aici, din aripa păsării (una din metaforele obsedante ale literaturii lui Ioan Pinte), poetul cultivă o retorică declarat antiromantică: „câteva versuri ne-au înnegrit mâinile/ peste un podiș cu călimări și cerneală roșie/ degetele fărâmițează pietrele/ cenușă proaspătă strig/ var/ lângă hârtia imaculată oasele cuvântului/ interzis înfometat nesupus/ ridică între mușuroaie și cârțițe/ cuptoare pentru a incinera/ o gură care vorbește: «inspirația și îngerul/ stau ca un leș la picioarele lui francisc de asissi/ îmbrățișându-se și punând coarne diavolești/ la toată sintaxa și morfologia aceasta»/ se apropie de tăcere cu buzele întredeschise/ cu limba tăiată/ o mână care scrie: «ochii noștri văd/ pe deasupra valurilor flăcări și lavă/ focul negru scris cu

cerneală roșie începe/ să ardă» înlocuiește peisajul natal/ cangrena strig/ ține versul precum unghiile murdăria/ puncte și virgule albe vindecă poemul/ despre boli inspirație și alte cuvinte” (*despre boli, inspirație și alte cuvinte*). Pentru poet (post) modern, chiar și versul e „făină și rumeguș, ca niște bronhii de pește marin”, rostul său este să „sărbătorească durerea de la pântec la pântec”, să scrie, înaintea lui Andrei Pleșu, o altă carte despre îngeri, dar și despre demonii care îi însoțesc

Violeta Pinte, Ioan Pinte, Ileana Mălăncioiu

(„am scris/ niciodată nu voi mai scrie despre îngeri/ fiindcă ei se întorc asupra mea asemenea diavolilor/ în ceașca aceasta cu cafea neagră am descoperit/ un înger căzut/ în ceașca aceasta cu cafea am descoperit/ un diavol sanctificat/ și mi-am zis/ cum stăm noi în lumină ceilalți stau în întuneric/ cum stăm noi în întuneric ceilalți stau în lumină/ cum stăm noi toată ziua la pândă așa stau ei/ toată ziua la pândă/ deși se face lumină și întuneric deodată/ peste toți/ și noi și ei au îngeri păzitori și diavoli păzitori/ dar totul depinde de felul în care soarele și luna/ sunt împotriva mișcării de revoluție/ sunt împotriva unora și împotriva altora și niciodată nu optează/ pentru un semiîntuneric/ înger și demon/ mi-am zis” (*înger și demon*), să se despartă nu doar de (neo)romantism, dar și de structurile lirice ale generației dinainte: un poem mai „antilabișian” (nu o luptă, ci o replică din perspectiva unui program estetic ferm articulat) decât *printre trestii. Veniți și vânați. Vânatul din carne rămâne rar* chiar și între

optzeciștii cei mai radicali, de la Florin Iaru, la Ion Bogdan Lefter și Mircea Cărtărescu.

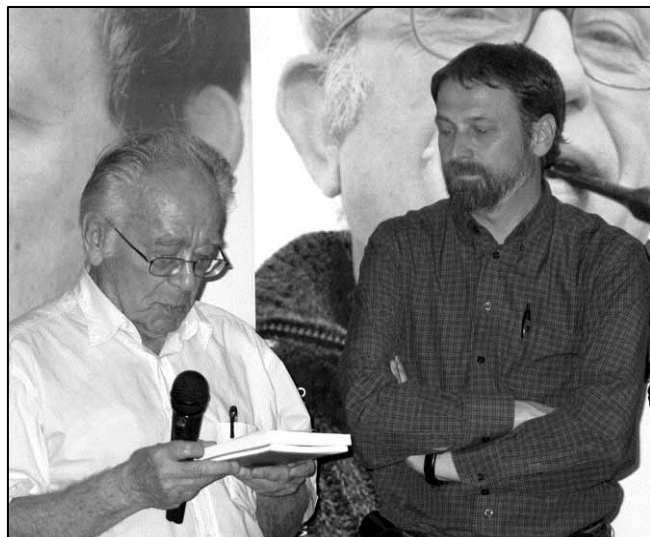
Poetul (post)modern nu iartă nimic; nici pe Marin Sorescu și nici pe Ezra Pound; ce pune în loc? Minunea ivirii unei pâini dintr-o piatră, un nou mod de a simți/ gândi realul, o poezie care construiește realul. Acest fapt de structură internă a lirismului îl deosebește pe Ioan Pinte atât de paradigmele poetice precedente, cât și de „deconstructivismul” propriei generații; texte precum *să nu luați în deșertul sau rugăciune înainte de a intra năvălitorii în oraș* sunt cât se poate de explicite în acest sens; și, în această perspectivă, ce poate fi mai semnificativ decât un oraș asediat de poeți, într-o „rugăciune” despre care se spune că e scrisă „după” Kavafis, Virgil Mazilescu și Ion Mureșan: „v-am rugat să aduceți din partea de sud a orașului/ pietre și mâl șerpi râme și toate păsările moarte/ prin asfixiere din dunele de nisip/ pe care v-am rugat să le construiți pe plajă/ pentru apărarea locală a orașului nostru natal/ v-am rugat să aduceți din partea de nord a orașului/ fluviile mărilor râurile și toate fisurile din pământ/ prin care firicele de apă ne-au umezit până/ la îmbolnăvire așezarea aceasta/ v-am rugat să aduceți din partea de vest a orașului/ potârnicile gușterii cârțile și popândăii din ascunzișuri/ în care v-am rugat la întemeierea orașului/ să le căutați adăpost/ v-am rugat să le aduceți în partea de est a orașului/ iubitele noastre țevi de canalizare/ prin care ne-am înțeles atât de bine/ în timpul războiului de o sută de ani/ nu plecăm dar adunăm totul la un loc/ șerpi râme toate păsările moarte prin asfixiere/ fluviile mărilor râurile și toate fisurile din pământ/ potârnicile gușterii cârțile și popândăii/ iubitele noastre țevi de canalizare/ mâine sosesc năvălitorii/ v-am rugat/ câțiva cetățeni onești și cinstiți să-i întâmpine/ și să le arate cu o lumânare de ceară în mâini/ toată noaptea curățenia, aerul și copacii desfrunziți/ ai orașului.../ năvălitorii sunt și ei cetățeni onești și cinstiți ai orașului lor/ veniți să ne cucerească/ v-am rugat să le mulțumim dimineața la o masă bogată/ întinsă pe plaja din apropiere/ pentru că au venit ei primii/ înainte de a pleca noi pregătiți de luptă/

împotriva orașului lor/ v-am rugat/ și voi nu m-ați ascultat/ dar voi nu m-ați ascultat/ nu m-ați ascultat”.

Ioan Pinteza scrie precum și altfel decât poezii generației în care s-a născut (ca poet, desigur); el scrie, mai întâi, un poem de carne și text, ca o recuperare a tot ce va fi fost „viața ilustră” a poetului „excomunicat” (de vremuri) dintre ai săi: „două hălci de carne între care stă/ un text/ fac la un loc un text însângerat/ două texte însângerate între care stă/ o halcă de carne/ însângerată o ureche ascultătoare/ este o gură saturată cu câlți/ o gură vorbitoare peste o ureche/ care citește auzind între/ text și halcă între/ halcă și text/ însângerarea/ o/ definiție duh purtat peste apele vesele” (*viața ilustră sau nașterea poemului*); e discursiv, cultivă gerunziul cu patima lui Marcel Proust pentru imperfect (*darurile, descrierea chipului după a doua natură, cannabis sativa – o amintire, beduin ucigând o cămilă, dincolo de creștet zgomotul, în întreceri sălbatice*), pentru a da sugestia unui durativ care se duce dincolo de prezentul „deșertului” și dincoace de perfectul (compus) încheiat al vieții, contestă ironic romantismul pentru a-l afirma altfel, prin tema medievală (într-un text precum *romantica baltă în care am cântat*) sau printr-un demers intertextual („după ce am scris acest titlu l-am citit pe nerăsuflăte/ mi s-a părut deodată că am geniu că trebuie să fiu/ obraznic cu metafora cu adjectivele cu vocalele/ am căutat în albumul de familie/ toate fotografiile în alb-negru și le-am retușat/ am descoperit în două epistole către tine/ îmbrățișări salutări multă dragoste simpatie sănătate/ și «cuvânt sănătos și fără prihană pentru cel potrivit/ să se rușineze neavând de zis nimic rău despre noi»/ între timp în marginea rândului mașina omega/ mutila consoanele/ semn că am scris doar stihuri ocazionale doar romanțuri/ originale” – *toți mi-au spus: „au fost zile fierbinți, s-a căzut la datorie, au ieșit cu piepturile goale, au strigat victorie, au strigat fără violență, au murit pentru noi!”*).

În sfârșit, ce va fi fost 1989 pentru un poet care-și revendică „viața ilustră” lângă ai săi, despărțit de aceștia prin circumstanțe, legat pentru totdeauna – cum spuneam – prin

opțiune de program estetic? Iată: „mâna mea nu atinge lucrurile zice/ stă doar deasupra ademenindu-le înălțarea/ plante verzi urcă și coboară între mână și lucruri/ înăbușindu-ne propoziția/ trăim iar lacrima curge din ochiul sănătos în/ ochiul bolnav cu voluptatea râului de munte/ redându-i vederea/ dar nimic nu devine poezie/ spune/ spălându-și mâinile și mulțumindu-mi/ pentru fața surâzătoare/ măsoară distanța dintre voi și fenomene zice/ felurite lucruri înconjoară hârtiile acestea/ aruncate de mâinile mele în mijlocul/ camerei de lucru/ apropiat de geamuri și uși încuiate/ aștept furtuna aștept furtuna/ când sosește ea versul meu atinge lucrurile/ îndepărtându-se” (*noiembrie 1989 sau faust și mephisto*): Faust și/ sau Mephisto?

Mihai Șora, Ioan Pinteza

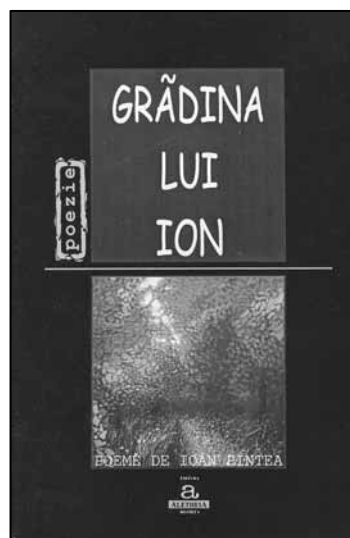
Amândoi, într-o nouă geneză. Spațiul e o închipuire a bestiariului, miriapodului – unde tatăl are „fața plesnită”, iar mama este a „fiului fugii” –, a limbii și comunicării care abia se articulează „pentru începutul românilor în dachia”, a luminii așteptare și lumânărilor „din ceară proastă”, a lui „eu” întrebând înspăimântat și a „cetățeanului trist”. În fond, universul liricii lui Ioan Pinteza se structurează pe teme și motive biblice, fără a consta în ceea ce se cheamă o poezie a sentimentului religios (deși Ioan Pinteza este preot de mir în Bistrița); el scrie, e adevărat, despre alungarea demonilor din mistreți în oameni (*cineva e alungat din turma aceea*), despre șapte vaci slabe și șapte vaci grase,

drumul spre Emaus, lăcuste, chit, curcubeu care e „brâul lui Dumnezeu” (*cu pradă să umplem vizuina, dincolo de creștet zgomotul, la marginea deșertului*). Nu e, în fond, o poezie a sentimentului religios; *Frigul și frica*,

Mormântul gol, Grădina lui Ion sunt departe de tonul liturgic; temele biblice (din Noul și Vechiul Testament) trec în poezie, se asumă în gândirea și spunerea poetului; nu sacralitatea se exprimă aici, ci lipsa ei, iar textul liric se extrage din textul religios pentru a-l „comenta”, fie și ca un alt Meister

Eckhart. Ioan Pîntea descrie un ținut de apocalipsă, al pedepselor în vremea și locul noului faraon (cel din vremea lui), „pescuit în marea roșie”; aici, nașterea se face „sub frig”, iubirea e a ghilotinei, oamenii sunt „un muzeu miș-

cător”, se vede doar răsăritul care apune, iar păsările sunt „flămânde și triste și reci”, urechea e înfundată cu câlți (ca într-o carte, tot a apocalipsei, de Nichita Danilov), orice încercare ascensională se oprește în nisip, nici Kant nu mai e („în adâncă tăcere iubim trupul acesta stricat/ cerul înstelat deasupra noastră/ strigă din nou/ copilul păcatului viu –/ legea” – *mâna aceasta bolnavă*), cămila e „cu ură”, țările sunt reci și – se crede – peste închipuitele țări calde trec doar ciorile, frica e atotstăpânitoare, ca un personaj (Frica), un dictator al spațiului poetic: un ținut al frigului și friicii.

Figura lirică a acestui spațiu care se dezvoltă mereu oximoronic este Ioan (preabunul Ioan, cum i se spune într-un poem din prima carte); noul Ioan Teologul vorbește despre vânzarea de frate pusă „pe seama templului”, despre „danemarca putredă” care „miroase aici”; alt Ioan (Botezătorul) este „bun de tîpsie” și vorbește despre grotă (*neanderthal*), vizuina natală (*cu pradă să umplem vizuina*) – alte ipostaze ale deșertului, ale vidului dintre „două sahare”; în sfârșit, Ioan Gură de Aur (în *înfricoșată stă ghilotina*) sau, altfel, „Ioan cel de aur”; sau „Ioanul fără loc și fără țară” (*cuvântul de început*); sau acest admirabil *cîntec de Ioan*: „a-nflorit în fructe miezul lămurit/ de tulpină frică-mi este! și-am grăit/ peste suflet cu putere și-ngrozit/ pe Ioanul Slăbănog și-mbolnăvit/ ridicându-l cu sărutul biruit/ am rămas cu trupul dulce și-aurit/ lămurit în fructe miezul a-nflorit/ numai pentru mine carele-am iubit/ gura lui Ioan Cel Prigonit!”.

În cartea de eseuri teologice și literare *Admirații ortodoxe*, preotul Ioan Pîntea notează pentru poetul care a scris *Mormântul gol*: „Cuvintele lui Iisus spuse lui Toma sunt clare: «Adu degetul tău încoace și vezi mâinile mele și adu mîna ta și o pune în coasta mea și nu fi necredincios, ci credincios»” (Ioan, 22, 27). Acest episod din *Evangelia lui Ioan* este grăitor pentru ceea ce numim realitatea Învierii. Momentul dialogului dintre Iisus și Toma exemplifică foarte bine realitatea mormântului gol. Sursa sigură a învierii (pentru cei necredincioși) aici este! Iată dovada materială: Domnul este pipăit, este atins, trupul lui este nestrîcîcios, corpul lui are valoarea corpului divino-uman dinainte de intrarea în mormântul lui Iosif din Arimateea. „Domnul meu și Dumnezeuul meu” se constituie într-o definiție deplină a restaurării, la care și noi, oamenii, suntem chemați, dacă accedem nemijlocit la credința sinceră și nezdruncinată în Iisus Hristos și în învierea lui din moarte. Toma, spune evanghelistul, a crezut pentru că a văzut. Îndemnul Mântuitorului rămîne peste timp însă altfel: „Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut!”. Pavel ne spune că dacă Iisus nu a înviat, predica noastră este zadarnică. Cu

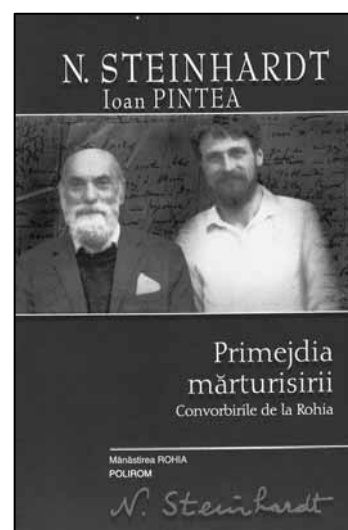
62 ♦ Mișcarea literară

adevărat așa este! Dar Mântuitorul a înviat și astfel predica și credința noastră au o temelie dintre cele mai trainice. Cu toți paznicii mormântului, cu toată grija iudeilor și a romanilor de-a nu fi furat, cu toată fuga ucenicilor de la locul supliciului, Hristos a înviat așa cum au promis Scripturile și cum El însuși a lăsat să se înțeleagă de nenumărate ori. Învierea nu este o minciună. Învierea este adevărul în sine. Aceasta este alternativa deșertului, a apocalipsei, locul și timpul noului faraon, a fricii și frigului: speranța, simbolurile pascale, biruința vieții, pasărea de paști: „tu vei fi același porumbel/ care are-n plisc creangă de măslin/ totdeauna după ape mari/ vei ieși deasupra căutând/ totdeauna așteptând o arcă/ peste ferigi să ne întâlnim/ dragoste măreață să zidim/ după ce s-au scufundat de toate/ printre pui de viperă să naști/ cel mai alb copil din câți s-au dat/ peste ape ca un dar de noapte/ tu vei fi o pasăre de paști!” (bunavestire). Aici, ca peste tot în scrisul lui Ioan Pinte, se contestă (fără a demola) retorica romantică pentru a o afirma pe aceea (post)modernă a dialogului cu lucrurile din preajmă.

Lirica lui Ioan Pinte are această structură, chiar de la începuturile ei, din papirosfera creată prin anii '80, pentru că, asemenea lui Nicolae Steinhardt, poetul scrie, în volumele de versuri dar și în cărțile „specializate”, și „se adresează cu aceeași înflăcărare nediferențiată atât preotului cât și mireanului”, cum spune în *Admirații ortodoxe*. Dincolo de niște „exerciții de admirație”, textele din acest volum vin din comuniunea în gând cu Părintele Nicolae, sunt fragmente ale propriului jurnal al fericirii de a se mărturisi la 23 de ani; sunt și un îndreptar de lectură al teologului (smerit, Ioan Pinte își spune mereu „preot de țară”: e și smerenie, dar și secretul orgoliu al celui care domină, alături de învățător, dintotdeauna, lumea satului românesc). *Admirații ortodoxe* este cartea unor polemici, gânduri, eseuri, analize: o hermeneutică a textelor teologice dar și a ființei care se caută acolo: un „caiet parohial”, cu notații de lectură, însemnări de jurnal intim – o papirosferă în care trăiește „preotul de țară” –, o împletitură cum, inspirat, îi spune

Violeta, interlocutorul, personajul și primul destinatar al textului: „Îi citesc Violetei câteva fragmente din *Caietul Parohial*. Îmi spune că însemnările mele seamănă cu niște împletituri. Stau puțin pe gânduri. Îi dau dreptate. Așa este. Sfinții pustiei făceau și ei împletituri. Împleteau coșuri. Lucrul mâinilor. *Rucodelie*, îi spuneau”.

Jurnalul, notează Ioan Pinte în *Admirații ortodoxe* este un text de limpezire, de (re)facere a eului, o nouă construcție a sa. Mai întâi, spune, a fost alegerea locului: „Îmi aduc aminte: am părăsit Clujul și am ales Chintelnicul. Acest sat – așezat la douăzeci de kilometri de Bistrița, cu oameni înstăriți, primitori, lipsiți de orgolii – m-a ajutat să-l recitesc pe Radu Petrescu din altă perspectivă. Perspectiva aceea din care nu mai poți să-l citești pe George Coșbuc. Mă gândesc la ei: pădurile, nu departe de șosea, de aici din Bavaria, seamănă cu pădurile din Bunguri. Zilele acestea am fost cu Părintele Felecan, nu departe de München, într-un sat. M-a surprins arhitectura, dar nu m-a surprins singurătatea caselor, nevecinătatea, neapropierea... Totul este altfel. Altă viață. Altă lume”. Aici, în această altă viață și în altă lume, imaginea pivot a întregii literaturi pe care o scrie Ioan Pinte: preotul de țară e personajul vieții și al cărților poetului. E, mai întâi, Eginold Schlattner, un preot evanghelic de la Roșia: „La Bistrița, Eginold Schlattner se pare că a venit în celebra lui caleașcă. A venit ca un preot de țară, ca un «popă a sașilor», cum îi place să-și spună. Ca un pelerin. Asemenea unui mesager, la fapt de seară care, din când în când, în momentele esențiale, de cumpănă mai ales, aduce în fața oamenilor, punând la bătaie propria viață, vestea cea bună. Asta a fost senzația mea când, împreună cu Violeta, la plecare, l-am condus la... caleașcă”; apoi,

în literatură e Georges Bernanos: „Ce carte frumoasă și adevărată a scris Georges Bernanos! Mă gândesc la *Jurnalul unui preot de țară*. Tresar, îmi pun probleme, mă neliniștesc, sunt fericit, mă întristez deopotrivă de câte ori o recitesc. Ce preot nefericit, ce slujitor al Domnului neîmplinit poate fi acela care nu a răsfoit-o măcar! Dar ca să nu devin patetic, voi spune că întotdeauna așez *personajul*, Preotul lui

Ștefan Câlțea, Mihai Șora, Ioan Pinte, Ovidiu Nimigean,
Sorin Mărculescu

Bernanos, lângă Sfântul Ioan Gură de Aur și Sfântul Vasile cel Mare. Fuga de preoție, refuzul preoției înseamnă frica sfântă de-a nu fi la înălțimea chemării Domnului Hristos. Mai mereu preotul cu chemare trebuie să încerce, să experimenteze această fugă, această nevrednicie, această teamă că nu e gata cu răspunsul: «Aici sunt, Doamne!» la timp. Chiar dacă Preotului din Ambricourt îi este «groază de preotul literat», preotul paroh (literat, nevoie mare) din Chintelnic îl iubește din toată inima și fără vanitate, fără ambiție (Doamna contesă). El are însă un autoportret ascuns. Autoportretul acesta mi-l redescopăr și eu când stau prea mult printre literați. Și parohul din Ambricourt și parohul din Chintelnic au o certitudine. Și primul și al doilea o spun răspicat: «Eu nu-l reprezint pe Dumnezeu filosofilor, eu sunt slujitorul lui Iisus Hristos». Blaise Pascal, ne auzi?”. Aici, dar nu numai în aceste „admiratii” pentru Georges Bernanos, se denunță convenția jurnalului intim: protagonistul său nu e autorul de pe copertă, ci *personajul* care îi poartă numele între coperte, într-un spațiu unde scrisul e, mereu, o călătorie înspre sinele mai profund; lângă Eginald Schlattner și

Georges Bernanos vin, prin reflexul condiționat al lecturii, Gustave Thibon („filosoful-țăran”) și preotul de la țară al lui Balzac. Toate aceste personaje din viață și din cărți se (re)finesc totdeauna în orizontul metaforei obsedante a grădinii, fie ea „*Grădina lui Nicolae*” de la Chintelnic, Lighetul de la Rohia („livadă, loc de frumusețe și vis cu splendidă perspectivă, un loc deschis și paradiziac”), părul bătrân din curtea casei parohiale, pâcul de mesteceni din Dâmb („locul unde în copilărie am citit o mare parte din cărțile care m-au format. Pâcul de mesteceni din Dâmb, pe care tata l-a ocrotit ca pe ochii din cap, mi-a conservat cu obstinație – în copilărie și tinerețe – o nostalgie voioasă: aceea în care tristețea se întâlnește cu bucuria. O melancolie aproape... rusească”), asociate totdeauna simbolului, arhetipului: grădina Ghetsimani.

Jurnalul, ca și poezia sau eseul teologic, e cartea pe care, scriind-o, ființa se construiește: parcă mai cum se cade cu Dumnezeu, cu cerul și cu lumea, spune Ioan Pinte cu orgoliul și smerenia unui preot de țară.

Lucrarea unei pre-lucrări este poezia lui Ioan Pinte din cea mai recentă carte a sa, *Casa teslarului*, urmându-l pe T. S. Eliot care vorbește în *Eseuri* despre un anume ritm muzical preexistent organizării semiotice a materiei poetice: „un poem sau un pasaj dintr-un poem – scrie T. S. Eliot – tinde uneori să se realizeze întâi ca un anume ritm și abia apoi ajunge să ia forma expresiei verbale: un anume ritm poate da naștere ideii și imaginii”. Despre această organizare preliminară a pretextului înainte de a fi text vorbește poezia lui Ioan Pinte; poeziei i se relevă, mai întâi, valoarea ei în real pentru ca apoi să se transfere în structurile imaginarului. Poemele din *Casa teslarului* citează mereu pre-texte spuse sau scrise: „o gură care vorbește: «inspirația și îngerul/ stau ca două stârvuri la picioarele lui francisc de assisi/ îmbrățișându-se și punând coarne diavolești/ la toată sintaxa și morfologia aceasta»/ se apropie de tăcere cu buzele întredeschise/ cu limba tăiată/ o mână care scrie: «ochii noștri văd/ pe deasupra valurilor flăcări și lavă/ focul negru scris cu

cerneală roșie începe/ să ardă»” (*despre boli, inspirație și alte cuvinte*); vorbe și cuvinte scrise, provenind de la cei mai diverși „emițători” (alți poeți, televizorul, Francisc din Assisi, Ioan Teologul etc.), care descriu ceea ce este inexprimabil, „realul” de dinainte de Geneză, timpul de dinainte de vreme: „înainte de a scrie înainte de a vorbi/ înainte cu mult timp de venirea îngerului el vede/ el vede cum insula aceea alcătuită din ape/ se înconjoară cu nesfârșite valuri de pământ/ cum trâmbița de alamă înfundă cu oase și câlți/ urechile fiarei/ cum gura șerpilor/ varsă între miresme duhori și urzici/ lâna de aur/ vede glasul care vorbește cu el/ și aude scrisul norilor precum/ niște chei zornăind peste pecețile încă nedesfăcute/ din șapte în șapte zile se arată/ orbilor și surdo-muților/ și le vorbește despre/ ochii serafimilor/ vocea heruvimilor/ cuvintele nedesprinse din carnea fecioarelor/ încet încet focul inundă apele/ încet încet pământul plutește deasupra” (*Ioan*).

Casa teslarului este locul unde a crescut Iisus; Ioan Pinte, poet și preot de mir, alege acest simbol și pentru că, dintre toate figurile Noului Testament, lui Iosif i se arată, cel mai des, îngerul (care îi spune, totdeauna în vis, cine sunt Pruncul și Maria, când trebuie să fugă în Egipt și când trebuie să se întoarcă de acolo, unde anume să se stabilească în pământul lui Israel, împlinind astfel spusele proorocilor): îngerul e călăuza teslarului Iosif, bine vestitorul căruia poetul îi închină un *Imn*.

Casa teslarului poate fi citită ca o carte despre înger, „replică” lirică la cunoscuta cercetare a lui Andrei Pleșu. Îngerul lui Ioan

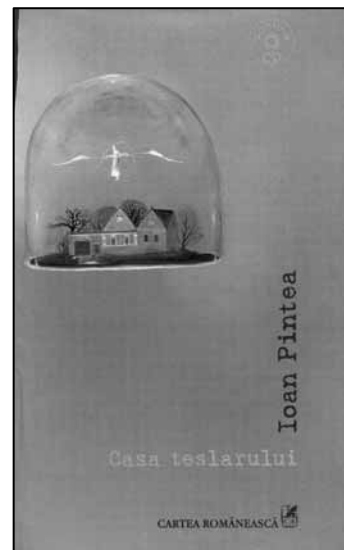
Pinte nu e doar bine vestitorul, ci și îngerul fără aripi care stă „deasupra mormântului gol”, îngerul cu dinți care „ține în gură scrâșnind cartea cea mică”, îngerul căzut și îngerul din Apocalipsa lui Ioan: între semnele „din vis” ale bine

vestitorului venirii lui Iisus în casa teslarului și cele văzute și auzite de Ioan de la îngerul vestind Ziua de Apoi se scrie istoria omului și poezia lui Ioan Pinte care, deși plasează îngerul în centrul de semnificare al cărții și abordează diverse teme „de amvon” (pildele cu pâinea,

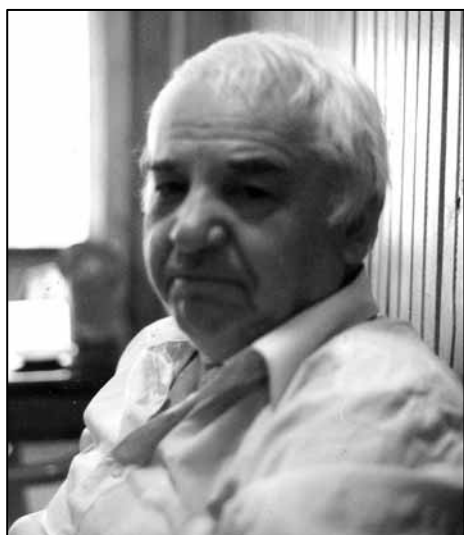
cu cele șapte vaci slabe și șapte vaci grase, cu samarineanca, drumul spre Emaus, Cina cea de Taină, mila și smerenia, ușa prin care pot intra, deopotrivă, îngerul și demonul, Diavolul și bunul Dumnezeu), confirmă o teorie precum aceea a lui Aldo Pellegrini care crede că poezia e mistică a realului: toată lirica lui Ioan Pinte, preot în Bistrița, de la *Frigul și frica*, *Grădina lui Ion* la *Scara cu îngeri* și *Mormântul gol* mărturisește relația poeziei cu sacrul, nu neapărat cu religia.

Dar poetul? El este „o relicvă – spune Horia Bădescu – a omului religios într-o lume desacralizată”. Astfel e poetul din poezia lui Ioan Pinte. El oficiază.

(*Dacia Literară*, nr. 25/2010)

Miron Duca

Ion MOISE

„A ajunge la 73 de ani poate fi un păcat inhibitoriu pentru un scriitor”

– Ion Moise, deoarece suntem deja în iarnă, pentru tine are rost întrebarea: poți să scrii iarna? Pentru că, pe vremuri, această întrebare împărțea scriitorimea în două, care scriu doar iarna și care scriu tot timpul. La ce lucrezi în prezent?

– Aici sunt cel puțin două întrebări. Prima dacă scriu vara sau scriu tot timpul. Eu zic, dragă Virgile, că există și o a treia

categorie de scriitori, anume cea care scrie pe unde și când apucă. Eu mă voi raporta la o vorbă celebră, scriu „când îmi vine”. Însă nu întotdeauna îți poți permite luxul ăsta pentru că, de foarte multe ori, sunt prioritățile mărunte ale zilei, care te smulg de la masa de scris.

Desigur, pentru poeți, anotimpurile s-ar putea să aibă un rol important, că sunt mai sensibili la schimbările pedo-climatice, dar pentru prozatori, nu prea. Ei scriu de obicei când au timp, când n-au, își pierd vremea cu probleme administrativ-familiale. La ce lucrez în prezent? Și de astă dată nu-ți pot da un răspuns tranșant, pentru că lucrez pe paralelă. Am început două romane, unul social care deocamdată e fără titlu și stă în conservare, iar altul, i-aș spune

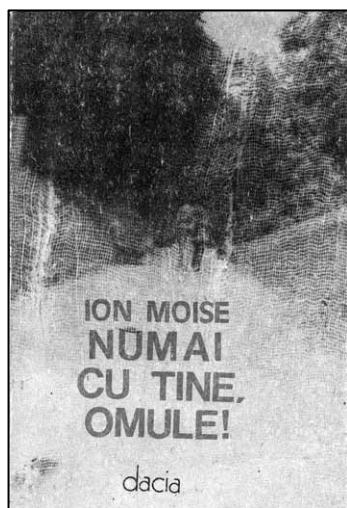
memorialistic, pentru că evoc, cu mijloacele romanului, un crâmpel din vremea studenției mele. Am și un titlu, mai mult sau mai puțin provizoriu, *Însemnările unui student rebel*. De asemenea îmi alcătuiesc un volum de teatru scurt cu piesele apărute, de-a lungul timpului, în diverse publicații și am început să fac o selecție a materialelor publicate periodic în „Răsunetul” sub „firma” *Jurnal și lectură*.

– Există scriitori care își încep ziua de lucru numai după ce își citesc horoscopul pe teletext. Tu cum procedezi?

– Eu îmi încep ziua cu lectura rugăciunilor, psalmilor și a unor versete din Biblie. Fortificat moral cu această reînnoire zilnică a credinței, am un alt soi de curaj de a ieși în lumina zilei. Pentru mine, fiecare zi lăsată de Dumnezeu, ca un dar, mai ales pentru omul vârstnic, e un examen. Ascult horoscopul în speță la radio, acord atenție și semnelor, uneori chiar cifrelor de la mașini, dar toate acestea nu le pot pune în legătură cu scrisul.

– Care a fost primul text pe care l-ai scris și poate, l-ai ținut o vreme ascuns ori nu l-ai arătat niciodată cuiva? Când ai debutat revuistic și editorial? Aveai pe atunci un scriitor pe care-l considerai etalon? Ai fost influențat de opera lui?

– Sigur, fiecare scriitor începe cu un text. Pe mine m-a apucat damblaua asta în primii ani de liceu. Deci (nu mă feresc de cuvântul ăsta care introduce o concluzivă dar de atâta blamare s-a cumișit și el în calitatea

ei, anotimpurile s-ar putea să aibă un rol important, că sunt mai sensibili la schimbările pedo-climatice, dar pentru prozatori, nu prea. Ei scriu de obicei când au timp, când n-au, își pierd vremea cu probleme administrativ-familiale. La ce lucrez în prezent? Și de astă dată nu-ți pot da un răspuns tranșant, pentru că lucrez pe paralelă. Am început două romane, unul social care deocamdată e fără titlu și stă în conservare, iar altul, i-aș spune

sa gramaticală de conjuncție putând fi înlocuit cu *așadar* sau *prin urmare*), prin '53 am intrat la Liceul „Papiu Ilarian” din Tg. Mureș, orașul meu natal, unde l-am avut profesor de română pe Nedelcu, care a apreciat mult apetitul meu pentru lectură. Citisem mult în anii de gimnaziu și el a rămas oarecum impresionat când i-am înșirat lecturile din autori ca: Jules Verne, Defoe, Dickens, Caragiale, Eminescu, Coșbuc, P. Dulfu, Sadoveanu, Ispirescu, Gogol, Lermontov ș.a. Atunci mi-a împrumut cărți din propria sa bibliotecă și m-a încurajat întru ale scrisului, după ce mi-a văzut un caiet cu câteva poezioare improvizate sub influența lui Coșbuc și Eminescu. Caietul acela l-am pierdut dar morbul scrisului a rămas în mine. Am început să scriu poeme de inspirație istorică, pasteluri, și de dragoste, deși n-aveam nicio iubită, nicio o muză în acea vreme. Unele le mai am și acuma și mă uit peste ele când vreau să mă amuz. Pe atunci erau la modă și scriitorii ruși mai mult sau mai puțin proletcultiști, Ostrovski, Cataev, Furmanov, Gorki, prietenul lui Lenin și Stalin, o excepție făcând Mihail Șolohov, deși romanul său, *Pământ desțelenit*, a fost citit în unele sate, capitol cu capitol, la căminul cultural, în fața viitorilor colectiviști. Așadar am scris poezii în anii aceia, am obținut și un premiu în bani pe plan regional, fiind considerat, la absolvire, poetul liceului. Dar în același timp scriam și proză după ce l-am descoperit pe Balzac. Într-o vară, pe la 16 ani, am scris un roman despre haiducul Terente, după cum mi-l evocase tata care, în timpul burgheziei, fusese șef de post în Moldova și avusese ordin să-l urmărească și să-l aresteze. Romanul îl am și astăzi care, la fel, mă amuză, deși îl consider un prim exercițiu în demersul meu de viitor prozator. În această calitate, am debutat prin '68, în revista „Tribuna” cu schița *Soarele*, un soi de poem în proză. Prin anii '70-'72, am încercat fără succes, să public un volum de schițe și povestiri la Editura „Dacia” din Cluj, intitulat *Nopți cu stele negre*, prefațat și recomandat de Ion Lungu și Ioan Oarcăsu, dar aceștia au intrat în dizgrația lui Al. Căpraru, care preluase conducerea editurii și reziliase vechile contracte. Nici la „Cartea

Românească” n-am avut succes, deși Mircea Ciobanu îl introdusese în planul editorial pe anul '73. În fine, la sfatul regretatului poet Gh. Pituș, fostul meu coleg de facultate, am preluat o nuvelă și am transformat-o în roman, pe care l-am intitulat *Orologiul*. Cu acesta am debutat editorial, la „Dacia”, târziu, în 1982. M-au ajutat doi editori cărora le sunt și le voi fi mereu îndatorat, poetul Vasile Igna și prozatorul Mircea Oprea.

Mă întreb dacă am avut și mai am un scriitor-etalon?

Sigur că începutul oricărui om al scrisului se face în umbra cuiva. Recunosc că asupra mea au avut o mare influență Dostoevski și Proust. Cei doi mari analiști ai prozei universale. De aici și apetitul meu pentru romanul psihologic. De exemplu *Ploaia nopții de iunie* este în întregime un roman de analiză.

– Țin minte și acum o discuție pe care am purtat-o cu tine. Era prin 1972, eu abia aveam ceva peste douăzeci de ani. Pe atunci ai afirmat că nu agreezi genul de proză prea alambicată, prea încărcată de balast. Acum, cum vezi perioada românească a anilor '70? Numește-mi un prozator român contemporan ale cărui cărți le consideri demne de raftul I.

– Să ne înțelegem de la început. Romanul fluviu, romanul gen căramidă, eu consider că și-a cam trăit traiul. Poate a mers pe vremea bunicilor mei, când timpul avea alte dimensiuni. N-am ce face și voi folosi clișeul cititorului grăbit de astăzi, bombardat informațional prin mijloacele audio-vizualului și ale presei scrise așa încât nu mai dispune de acele răgăzuri romantice în care literatura, jurnalul și revistele constituiau unicele satisfacții spirituale, atât ale cititorului mediu, cât și ale lectorului avizat. Azi, poate numai criticii de întâmpinare, obișnuiți cu o lectură rapidă, își mai permit luxul să citească un

roman sau o carte de dimensiuni „matusalemice”. În prezent, majoritatea cititorilor se mulțumesc cu internetul, miniromanele sau prezentările succinte difuzate la televizor sau în presa de specialitate. Cred că azi nici fetele

Profesor, 1964

bătrâne nu mai au paciența să citească o carte care depășește o mie de pagini. Doar celebritatea unor scriitori ca Joyce, Canetti, Eco sau Breban, i-ar mai determina pe unii să le parcurgă din interes sau curiozitate opurile lor supradimensionate.

Dintre scriitorii contemporani, demni de raftul I, l-aș aminti pe regretatul Gheorghe Crăciun al cărui roman *Frumoasa fără corp* mi-a produs o adâncă impresie prin modernitatea scriiturii și prin valoarea sa descriptivă și analitică. Desigur ar mai fi destui dar mă conformez disciplinat întrebării tale.

Sulina, cu două „capturi”,
iulie 2007

– Citești proza confrăților mai tineri? Ai putea remarca un tânăr prozator de forță pe care l-ai susține în orice împrejurare, cu orice mijloace?

– Ca membru, aș spune permanent al juriului la edițiile anuale de proză – „Liviu Rebreanu”, am depistat o serie de prozatori tineri, foarte moderni și talentați. Pe unii dintre ei i-am și susținut în paginile *Mișcării Literare* cum ar fi Gheorghe Mocuța, Alexandru Jurcan, Icu Crăciun sau Leo Butnaru. În context mai larg, n-aș putea trece peste Mircea Cărtărescu transformat

aproape peste noapte din poet în prozator de forță și Aura Christi care cultivă, la cota unor remarcabile exigențe, atât proza cât și eseu. În privința susținerii unui tânăr prozator de forță, n-aș putea spune că m-am oprit asupra, cuiva anume. Poate de-acum înainte.

– Practici critica literară de mulți ani. O faci din interes, cu program sau doar întâmplător? Ai în plan un studiu mai amplu de critică literară? O temă pe care o urmărești? Cum te împaci cu criticii literari?

– Aș începe cu sfârșitul. Ca orice scriitor care se respectă, am avut parte și de cronici favorabile și de unele mai puțin favorabile. Cel mai lăudat a fost primul meu roman – *Orologiul* (A. Vrâncanu în „România Literară”, I. Pârvu în „Steaua” unde sunt comparat cu Pavel Dan, Ion Oarcăsu în „Tribuna”, Anton Cosma în vol. *Romanul românesc contemporan*, Editura „Eminescu”, București, 1988 ș.a.). Celelalte romane ale mele au avut parte, poate și datorită crizei prin care trece azi critica literară, de cronici mai moderate. În legătură cu activitatea mea de critic literar, pot spune că o practic încă din anii facultății. Am publicat scurte recenzii în presa clujeana între care o cronică la romanul *Casa* al lui Vasile Rebreanu și un studiu cu privire la Crăișorul Horea al lui Liviu Rebreanu, care, în anii '60, nu fusese încă reeditat. Am prezentat colocvial lucrări legate de geneza *Luceafărului* eminescian, de *Țiganiada* lui Budai Deleanu apreciate de regretatul universitar Iosif Pervain ca fiind publicabile. M-a preocupat poezia lui Bacovia despre care am scris un studiu amplu, tot în perioada studenției pe care, iată, intenționez să-l reiau și să-l aduc la dimensiunile unei cărți dar numai după ce voi aprofunda cercetarea la sursă a simbolismului francez în context european. După cum vezi, critica literară este la fel de importantă pentru mine ca și proza sau teatrul. E o fibră a spiritului și un act de creație. Nu-i întâmplătoare, dar nici n-o fac după un program riguros sau strict. E, aș zice, o critică de întâmpinare și, în ultimul timp, o mai fac și la solicitarea unor autori apropiați pe care îi prețuiesc sincer.

– Ochiul Dragonului este un roman istoric. Mai ești atras de istorie? Consideri că istoria românilor este just prezentată astăzi în lume?

– Istoria a fost și a rămas pentru mine o mare pasiune. Întotdeauna am fost fascinat de personalitățile istorice fără de care nu se poate concepe istoria. Cred că doctrina marxistă

conform căreia numai popoarele fac istoria, trebuie radical revizuită. Ce ar fi fost Franța fără Napoleon sau Anglia fără Elisabeta și Cromwell, Rusia fără Petru I sau România fără Mihai Viteazul? Consider că o puternică personalitate istorică poate determina la un moment dat destinul unui popor sau al unei națiuni. Un Mircea, un Țepeș, un Ștefan cel Mare prin capacitatea și acțiunile lor energice, militare au contribuit la păstrarea independenței țărilor române, astfel încât să nu împărtășească soarta popoarelor din Balcani și chiar a Ungariei căzute sub stăpânire otomană. *Ochiul Dragonului*, dincolo de evocarea legendarului Țepeș, se vrea un roman frescă, documentar-istoric, care prezintă la modul realist situația economică și politico-militară a celor trei țări românești la mijlocul sec. al XV-lea. În derularea evenimentelor se află desigur figura lui Țepeș pe care încerc să-l debarsez de degradanta imagine vampiristă și să-l prezint, nu neapărat la modul idilic, ca erou nu numai al țării sale ci și al întregii creștinătăți. De aici și demersul meu de a-l difuza în variantă franceză, deci într-o limbă de mai largă circulație. În privința justeții modului de prezentare a istoriei românilor în lume, n-aș putea avea pretenția unei opinii competente sau autorizate, pentru că nu sunt cercetător în materie. Una este pasiunea și alta e studiul aplicat și disciplinat asupra unui obiect sau altul. Am consultat pe vremuri niște „Larousse-uri”, în care datele despre istoria noastră mi s-au părut destul de obiective și bine documentate. Relativ recent, am citit o *Istorie a românilor* semnată de Catherine Duranden apărută la Institutul European din Iași în 1998, cu o prefață de cunoscutul istoric Al. Zub, în care, la fel, se încearcă problematizarea fenomenului istoric românesc într-o optica modernă, echidistantă, nu neapărat diacronică, realizând un discurs original, reflexiv asupra trecutului nostru. Sigur, i se pot aduce unele reproșuri, mai ales în problema Transilvaniei și în cea a relațiilor româno-maghiare, dar spațiul nu ne permite să dezvoltăm un astfel de subiect sensibil și pretențios. O bună impresie mi-a făcut-o și studiul academicianului francez Paul Morand, intitulat *Bucarest*, apărut la Editura „Plon”, Paris, 1990, pe care l-am citit în franceză și mă bate gândul să-l traduc când timpul mi-o va permite. Tot în franceză am citit volumul lui Pierre Milza – *Les fascismes* apărut la Editura „Du Seul”, 1991, unde există un capitol special cu privire la mișcarea legionară

din România pe care o prezintă la modul obiectiv și realist. Într-o *Istorie (a) turcilor*, București, 1976, semnată de Mustafa Ali Mehmed, se scrie laudativ despre victoriile românilor în confruntarea cu otomanii. Aprecieri la adresa lui Vlad Țepeș au și istoricii Andrina Stiles (Londra) și Per Olof Ekström (Suedia) care a publicat o carte de evocare a domnului muntean – *Fiul Dragonului* în care prezintă succint starea social-politică a Țării Românești în perioada sec. al XV-lea. Cronicarii turci de origine bizantină, Ducas și Chalcocondilos îi numesc pe români daci, remarcând iscusința și vitejia lor în războaie. Și exemplele ar putea continua, dar mă opresc aici, în speranța că, într-un spațiu atât de restrâns, am reușit să ofer câteva repere cu privire la cunoașterea și receptarea istoriei românilor în lume.

Cu Marilena Toxin la un pește cu mămăligă, Sulina, iulie 2007

– Ce mai reprezintă pentru tine revistele literare? Își au rostul? În România apar puține? multe?

– N-aș vrea să reiau un clișeu conform căruia revistele literare sunt necesare pentru că prezintă pulsul unei literaturi la un moment dat, dar mă văd obligat să relev faptul că multe din acestea s-au transformat în oficii cultural-politice. Reviste de prestigiu sau fost prestigioase – nu dau nume, acordă la ora actuală spații nepermise de largi vieții noastre politice actuale, unde analizele coboară la limbajul strict jurnalistic. Uneori și polemicile alunecă în derizoriu tot din acest motiv. În loc să se dezbată probleme fundamentale ale literaturii și artei în general, unii teoreticieni și critici literari, nu puțini, se lasă antrenați în dispute pe discutabile probleme de ordin politic și își cheltuiesc timpul și energia pe chestiuni extraliterare. Nu e corect ca eticul să

devanseze esteticul. Se resping scriitori de valoare pe tot felul de criterii moral-ideologice. Nu pot accepta ca un scriitor de talia lui Eugen Barbu să fie scos din manuale sau programe școlare că ar fi servit, chipurile, vechiul regim. Americanii nu l-au scos din circuit pe Ezra Pound pentru orientările sale fasciste și antisemite, dimpotrivă, i-au achitat datoriile și i-au făcut cadou o vilă. La noi, sunt scribi de duzină care-i condamnă pe fostul mare savant C. I. Parhon și pe Mihail Sadoveanu pentru că au acceptat să colaboreze cu fostul regim comunist. E mare suficiență într-o astfel de judecată. Se exclude de facto efortul lor colosal pe altarul ridicării

Cu Grigore Vieru la lansarea poeziilor bistrițeni Victor Știr, David Dorian, Al. C. Miloș, Veronica Știr, aprilie 1994

prestigiului intelectual al României. De fapt, conform cu această logică extrem de licențioasă, n-a fost iertat nici Arghezi, deși a făcut pușcărie din cauza unei curajoase atitudini civice față de ocupantul fascist al țării, simbolizat prin baronul von Killinger, fostul ambasador al lui Hitler la București. Dar asta-i boala noastră românească din cele mai vechi timpuri și până astăzi, să aruncăm totul în derizoriu. În privința rostului revistelor literare, m-am exprimat ceva mai înainte, deși ele sunt tot mai multe și cititorii lor tot mai puțini. Aproape că se citesc doar scriitorii între ei. Poate că dascălii de română și nu numai, precum și mass-media ar trebui să facă mai mult pentru cunoașterea și difuzarea lor în rândurile unui public mai larg.

– Pune punct, reproducând o pagină de proză, de poezie, de eseu, de note, gânduri

care te-au frapat în acest an. Ai și dreptul să te autocitezi.

– A ajunge la 73 de ani câți am acum poate fi un păcat inhibitoriu pentru un scriitor. La un moment dat, în preajma vârstei de 50 de ani, Nichita Stănescu ar fi afirmat cu îngrijorare: „Am trăit cam mult pentru un poet”. El se raporta, probabil, la marii poeți ai lumii care s-au stins din viață înainte să împlinească cel puțin 30 de ani: vezi Trakl, Rilke, Petöfi, Lermontov, Labiș ș.a. Dar nici prozatorii n-au dus-o prea mult. Cu excepția lui Hugo și Gide care au depășit 80 de ani, ceilalți, Balzac, Flaubert, Dickens iar la noi, Creangă și Rebreanu n-u ajuns la 60 de ani. Fostul meu profesor și decan la Cluj, îndeobște destul de spiritual, Iosif Pervain, avea obiceiul să spună în cercuri mai restrânse că pe lume sunt două categorii de oameni, oameni deștepți și oameni care trăiesc mult. Există însă destule excepții vizavi de acest concept amuzant, cum ar fi Tolstoi și Maxim Gorki iar la noi, Agârbiceanu și Sadoveanu, care au fost octogenari iar Arghezi a murit la 87 de ani. Totuși, referitor la vârstă, în tinerețe, am scris un eseu – *Tragismul artistului de geniu* – în care dezvoltam ideea conform căreia un creator de artă se duce în neant când și-a îndeplinit în mare măsură rolul pe pământ. O înaltă rațiune divină îi pedepsește adesea destul pe sever pe cei care atentează la nemurire. Posteritatea se plătește uneori scump. Conform Bibliei, cuvântul este sacru. „Și Dumnezeu era cuvântul.” Sigur, a opera cu cuvântul, înseamnă să-ți asumi o mare responsabilitate. De aici jertfa. Pe artiștii de geniu Dumnezeu îi cheamă destul de repede la El. Îi lasă să facă o breșă după care îi ridică la cer, convins că sămânța lăsată va fertiliza multă vreme solul spiritual al unei națiuni. Concluzia eminesciană că geniul e o nefericire subscie ideea că nu-ți poți asigura o glorie postumă fără sacrificii, de multe ori fără supremul sacrificiu. Această credință este străveche și noi o găsim exprimată foarte limpede în *Legenda Meșterului Manole*.

În încheiere, la această vârstă, îmi vine în gând, aș spune, firesc, un panseu al gânditorului grec Constantin Tatos: „Cu fiecare etapă a vieții, Dumnezeu îți închide câte o fereastră până când ajunge să ți-o închidă și pe ultima.”

Interviu de **Virgil RAȚIU**

Ochiul istoriei – o privire cu patos evocativ

Adrian ȚION

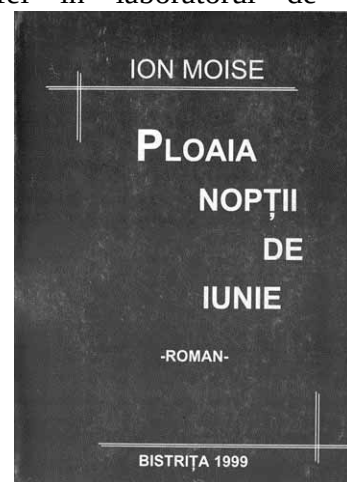
Ion Moise este autorul a patru romane: *Orgoliul*, *Numai cu tine, omule*, *Ploaia nopții de iunie* și *Ochiul Dragonului*. Fascinat de personalitatea lui Vlad Țepeș încă din copilărie, după cum mărturisește în *Predoslovie* (expunerea de obiective avute în vedere la scrierea ultimei cărți), prozatorul bistrițean Ion Moise a terminat de scris romanul *Ochiul Dragonului* în 1985, firește, după o îndelungată și aprofundată documentare. Abia după 20 de ani (timp cu o anume rezonanță în cadrul romanului istoric și de aventuri), adică în 2005, trudnica sa muncă iese la iveală sub forma împlinită a unei cărți de 268 de pagini, tipărite cu litere de-o șchioapă la Editura Arcade din Bistrița. Dacă litera ar fi fost mai ofertantă lecturii, numărul de pagini s-ar fi dublat. Prin aceasta vreau să pun în evidență dimensiunile scriiturii. Gestația prelungită poate fi un semn că prozatorul a operat „ardelenește” la scrierea unui op de asemenea amplitudine, la care se adaugă amănările cauzate de dificultățile de finanțare, inerente, specifice timpurilor pe care le trăim.

Autorul își motivează demersul evocativ-istoric și ca reacție la literatura comercială, „vampiristă” lansată de Bram Stoker, care are în centrul ei mistificarea unui erou al istoriei noastre naționale. Dracula – în subcultura occidentală – e un mit contrafăcut. Identificarea lui cu domnitorul valah, o aberație. Iată de ce autorul romanului pus sub lupă consideră că pentru reabilitarea lui Vlad Țepeș „este necesară o mare literatură pro domo, cel puțin tot atât de bogată și variată ca cea de tip comercial, declanșată de Bram Stoker, mai întâi în lumea anglo-saxonă și apoi la nivel universal”. Numai în proza clujeană există două contribuții întru susținerea acestui țel: *Patimile lui Dracula* de Constantin Zărnescu și *Dracul* de Dan Marius

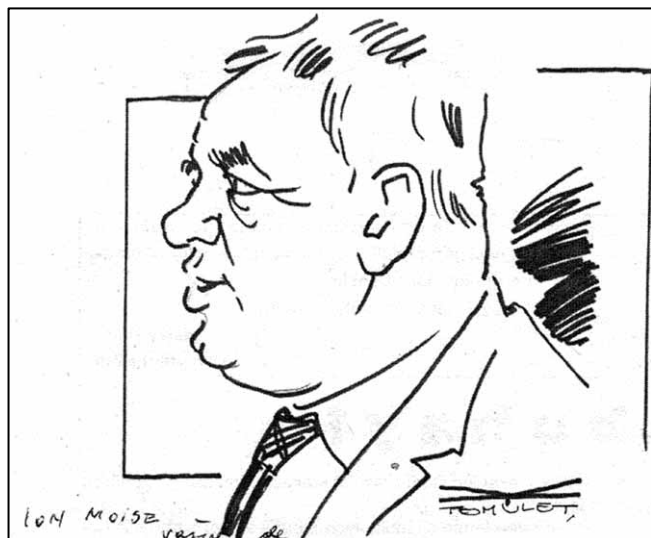
Drăgan, romane cu nuanțări ce pun în valoare adevărata dimensiune a personalității domnitorului. Așadar Ion Moise ține aproape de documentație, urmărește realitatea istorică și inventează mai puțin, adică atât cât e necesar să adauge acea doză de „fantezie moderată” care pune în mișcare angrenajul narativ al romanului.

Textul cărții e însoțit din loc în loc de ilustrații reprezentând schițe de portret ale unor personaje. Ele au atras atenția și lui Cornel Cotuțiu, care, într-o prezentare „exterioară” a cărții în *Mișcarea literară* bistrițeană (și nu numai), din nr. 1/2006, dezvăluie rolul lor, după o discuție cu autorul, introducându-ne astfel în laboratorul de creație al scriitorului. Reprezentarea grafică l-a ajutat pe Ion Moise în conturarea profilului literar al personajelor. Metoda pare luată din arsenalul lui Balzac, cel care proceda la fel pentru a nu se încurca în mulțimea de personaje create. Se spune că ilustrul romancier francez își făcea păpuși din cârpe reprezentând diferite personaje, apoi le agăța pe perete, în fața sa, pentru a reține mai bine fizionomiile, vestimentația.

Se înțelege că în *Ochiul Dragonului* avem o sumedenie de personaje istorice,

prinse în vâltorile veacului al XV-lea, mâinate de interese și orgolii, angajate în intrigi meschine, conflicte deschise, armate sau dominate de „pohta” de putere. Ahtiat de putere e în primul rând Vlad, fiul lui Vlad Dracul, cel care a primit de la Sigismund de Luxemburg Ordinul teutonic al Dragonului. Acest ordin l-a moștenit și Vlad (poreclit mai târziu) Țepeș, preluând cu și mai mare osârdie lupta împotriva mahomedanismului și a erezilor creștine.

Consecvent unor principii de structurare în manieră clasică a epicului, Ion Moise încadrează materia narativă a cărții între două scene de o maximă cruzime, scene reprezentative pentru violențele din epoca descrisă. Prima se referă la uciderea unui grup de valahi care au trecut Dunărea ca să-și dobândească sutele de oi și robi răpiți de cetele aghiugiilor în pradă. Execuția are loc la reședința imperială din Adrianopol și la ea asistă Radu și Vlad, cei doi fii ai lui Vlad Dracul. Ultima scenă se petrece la Târgșor, lângă Ploiești, un fel de reședință domnească pe atunci, „a doua după Târgoviște”, unde are loc omorârea lui Vladislav turcitul de către oștile de mercenari nemți și secui conduse de Ștefan și Vlad. Cele 38 de capitole ale cărții evocă acele timpuri tulburi și sângeroase cu vocea unui narator ce se dorește imparțial, cu simțul nuanțării descriptive și cu vocația amănuntului nu de puține ori pitoresc și semnificativ. Ion Moise își apropie cititorul prin abilitatea cu care îmbină pasiunea evocării cu detalierea documentaristă. Portretul eroului adorat este schițat în linii concludente, sigure, din primele pagini, pentru a fi mereu îmbogățit pe parcurs. Privirea lui tăioasă, ochii lui „de culoarea

smaraldului”, ochi „de tigru întărit”, „nasul lung, ascuțit, drapat cu o mustață stufoasă, neagră” sunt dominante recurente ale portretizării. La fel, cruzimea eroului iese la iveală de la început. Aceasta nu apare ca un dat patologic, morbid, viscerală poftă de sânge uman, ci ca o mereu motivată reacție punitivă. Autorul nu întreprinde o analiză extinsă asupra eroului său, ci îl însoțește îndeaproape în evoluția sa, aprobându-i și justificându-i faptele. Atacat noaptea de trei tâlhari, Vlad omoară pe unul din ei. La 18 ani era căpitan și spadasin, avea sabie de Toledo, se luptă în joacă exemplară cu Stepan Albă (ceauș luat în robie la turci) ca să-i arate figurile și fentele învățate. Fiecare lovitură aparținea unei „școli” de luptători. Autorul ne spune că țeapa apare pentru prima dată în mintea lui Vlad ca pedeapsă pentru turci în discuția cu ieromonahul grec Pangratie, în fața căruia se rușinează pentru instrucția primită la turci care sunt niște păcătoși. În fața celor peste o mie de turci înfipti în țepe, la marginea Târgoviștei, Mohamed el Fatih a exclamat uluit: „Nu pot cucerii țara unui bărbat care face astfel de fapte mai presus de fire.” Conflictele dintre Dănești și Drăculești sunt văzute ca ura dintre Capuleți și Montagizi din Verona, ca rivalitatea dintre hughenotii lui Henric al III-lea și catolicii ducelui de Guise din Franța sau ca lupta dintre Casa de York și cea de Lancaster, cunoscută sub numele de „războiul celor două roze”. Ion Moise urmărește și dezvoltă cu ochi critic cauzele și urmările acestor lupte care au dus la slăbirea statului feudal.

Întâlnirea de la cetatea Sucevei dintre Vlad și Ștefan (viitorul mare domn al Moldovei), vărul său, aventurile lor după ce se prind frați de cruce, luptele cu vrășmașii domniei, tribulațiile sentimentale aduc o coloratură de roman cavaleresc episoadelor enumerate, drumețiilor prin Ardeal, nu lipsite de primejdii, până când autorul intră în amănunte colaterale privind luptele pentru putere în Moldova. Apar „Alexăndrel și mîne-sa Marinca, cățea leșească”, extinderea galeriei personajelor alunecând spre aparența de frescă socială a vremurilor când „prinții trebuiau să doarmă cu sabia la cap”.

În mijlocul descrierii luptei dintre moldoveni și leși, de lângă apa Crasnei, prozatorul deschide o fereastră largă spre o bătălie ulterioară (cronologic) a lui Țepeș din 1462 cu Mahomed II el Fatih, pentru a arăta că Vlad a învățat mai multă strategie militară

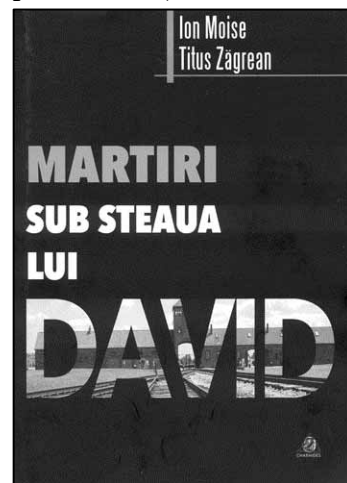
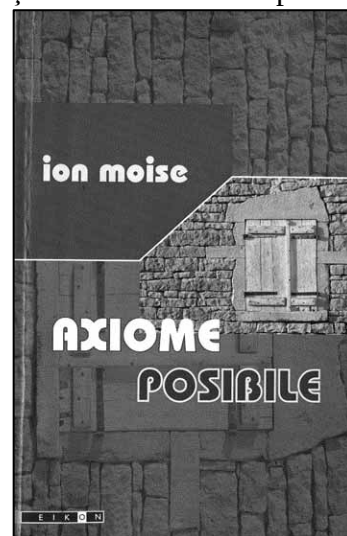
de la Bogdan (tatăl lui Ștefan) decât de la campaniile militare turcești la care a luat parte înainte. Zugrăvirea băătăliilor abundă în arhaisme: „Ardeau harabale după harabale și se ucideau achingiu cu achingiu, spahiu cu spahiu, carip cu carip, silictar cu silictar, de se destrămau ortale, ode și bolocuri într-o învâlmășeală de coșmar, terifiantă.” (Un glosar la sfârșit n-ar fi fost lipsit de importanță.) Apare câte un îndemn în turcește („la shehid, ia gazi!” – Ori învingem, ori murim!), ceea ce pigmentează ansamblul tabloului. Apoi autorul cade în unele formulări cu ecouri eminesciene („...în umbra crucii...”) ori uzează în exces de expresii perimate stilistic: „urdie”, „cădeau leșii ca spicele”, „prinși într-un veritabil triumphi al morții”.

La partida de vânatoare din zona Borzeștilor, Ștefan îi povestește lui Vlad întâmplarea din copilărie (arhicunoscută) care l-a marcat pe viață, când, jucându-se de-a mijoarca, unul din tovarășii de joacă a ajuns să fie victima tătarilor. Reacția lui Vlad îl lasă fără aer pe Ștefan. Vlad îl domina pe Ștefan permanent. El, Vlad, dacă va ajunge domn, îi va dezvăța pe toți „de jafuri, de prăzi și omoruri” trăgându-i în țepă pe cei nelegiuți. „Asta va fi legea mea pentru toți!” adaugă Vlad.

Descrierea târgului Brașov la 1456 aduce cu „un al doilea turn Babel”. Scene ample, cu mulțimi în mișcare, cu târgoveți, negustori și mărfuri de pretutindeni. Judele Brașovului îi face o primire triumfală prințului însoțit de Ștefan, dar el e mereu bănuitor și suspiciunea lui se confirmă când află de la un măscărici că i se întinde o capcană. Scenele alternează ca într-un serial cinematografic cu episoade strategic îmbinate pentru a spori tensiunea acțiunii. De la Brașov, ajungem în cortul împăratului, unde Radu cel Frumos, pe post de amant favorit al lui Mehmed, îi cere tronul Țării Românești înaintea bătăliei de la Belgrad. După prezentarea vreunui personaj, autorul deschide mereu câte o breșă spre trecutul său. Așa se întâmplă cu Mihail Bratul de la Milcov sau cu Dominic de Turdaș, dar și cu „nana” Mărie, bătrâna din Măgura, localitate nu departe de satul Boița din Țara Făgărașului, care se plânge de stăpânii unguri că-i asupresc. Episodul cu Mihail Bratul e destul de lung, dar el pune în evidență adevărata stare de fapt din Ardeal. Câteva pagini mai încolo, ea va fi sintetizată de egumenul Dorotei astfel: „Aici, în Ardeal,

când spui vlah, spui suferință.” Pe lângă portretizări izbutite, pline de culoare și pitoresc, așa cum e hangița din Codlea „cu bucle cât două pietre de moară”, prozatorul folosește în exces detalii culinare cu arome sadoveniene sau clișee erotice de tipul „...mirosea a cimbru, a busuioc și a fân proaspăt și reavăn...” (E vorba despre Ioana, fiica bătrânei din Măgura.) Tot aici trebuie amintită inadecvata folosire a regionalismului *nană* în Țara Făgărașului. Pentru că veni vorba de neglijențe nedorite în redactarea sau imprimarea textului, să mai amintim două: întrebuintarea adverbului *întruna* scris mereu *într-una* sau problema articulării substantivului *lefeșii* („...cu lefeșii și secuiei lui Csanady...”). Desigur, aceste mici scăpări, din păcate prea des repetate, în condițiile în care editurile sunt simple case (locuri unde se încasează bani), fără să-și asume vreo responsabilitate în editarea cărții, sunt neglijabile, de suprafață și nu aduc vreun prejudiciu real fondului.

Ochiul Dragonului, romanul lui Ion Moise, elaborat de pe poziții de obiectivitate strunită, corect cumpănită, poate fi asimilat unei priviri responsabile în istorie, o privire pasionată însă, ce deschide interesul spre revelarea și cunoașterea adevărului despre Vlad Țepeș, figură ilustră a istoriei Europei. Un singur regret încearcă cititorul la terminarea lecturii: faptul că prozatorul, atașat trup și suflet de personajul său, îl părăsește în 1456, anul urcării pe tron la a doua domnie. Poate că – cine știe? – Ion Moise va relua, mai devreme sau mai târziu, depănarea cu aceeași meticulozitate a firului vieții lui Vlad întreruptă la pagina 268.

Ion Moise – proza introspectivă

Tit Liviu POP

„O primă caracterizare care rezultă din lectura celor trei romane publicate de Ion Moise (*Orologiul* – 1982, *Numai cu tine omule!* – 1990 și *Ploaia nopții de iunie* – 1999) este aceea că proza autorului e una prin excelență introspectivă. El nu desfășoară planuri epice ample și care să se întrepătrundă, populate de un număr mare eroi, ci se individualizează prin a urmări cu obstinție ce se întâmplă în interiorul personajului, în intimitatea lui. Drama proprie este discretă, analizată urmărind un monolog, a cărui urmă-

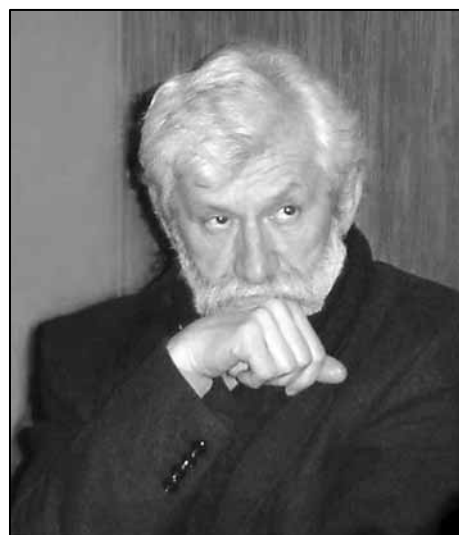
rire adesea fascinează prin perseverența și abilitatea psihologică a celui care îl realizează. Acțiunea este simplă, lineară, lipsită de spectaculos dramatic, dar câștigând prin profunzimea analizei faptului, a gestului și a cuvântului, în căutarea erorii comportamentale sau de conjunctură, generatoare de întrebări al căror răspuns rămâne și la latitudinea cititorului. Pe el, pe cititor, și-l asociază pe acest drum obsedant din care rezultă o proză extrem de densă, mai mult sau mai puțin diferită de cea a aceluiași autor, și pe care au găzduit-o diferite publicații.

Orologiul, romanul de debut, este consacrat unui cuplu, tată și fiu, rămași singuri, în urma decesului mamei. Vârsta amândurora e una critică prin problemele pe care le pune intrarea în viață a lui Eugen, 23 de ani, student la Conservator, și începutul ieșirii din ea a tatălui, inginer pe un șantier, cu anteriori „pași extraconjugali” și cu vagi intenții de a-și reface viața sau ceea ce înțelege el din aceste tentative. Intențiile de viitor ale fiului, studiile muzicale, vin în conflict adesea acut cu o morală terestră, practică și ancorată în propriul trecut, un conflict nu numai al generațiilor, ci și al unor concepții, de viață și de realizare.

Un plan paralel, episodic, îl urmărește pe studentul Căliman (coleg cu Eugen), exmatriculat din facultate în urma unui conflict generat, pe atunci, de disputa între știința sovietică și cea americană. Aici apare și tatăl studentului, muncitor și vechi membru de partid, contrariat de absurdul, pentru el, al situației. Ceea ce am numit monolog interior este caracteristic pentru autor și personajele sale, un continuu proces mental, dilematic și obositor, dar ilustrativ: «Cuiul ăsta nu-i putea nicicum ieși din cap (...). Hotărât lucru, așa ceva nu se lasă de azi pe mâine. Trebuia să acționeze, să limpezească apele, să caute dreptatea, pentru că fiul său nu putea rămâne toată viața cu o asemenea pată la dosar. Cum s-ar spune, un viitor barat. Nu, nu! Trebuia să întreprindă ceva cât de grabnic, să bată fierul cât e cald pentru a-și salva fiul. Acum, când încă nu era prea târziu.» Demersul său va fi unul cu succes până la urmă, dar cu mai puțin folos pentru carte și pentru evoluția personajelor principale.”

Virgil RAȚIU

„Valorile în care cred sunt propriile valori, pe care le-am construit singur prin studiu și lectură”

Societatea Scriitorilor din Bistrița a lansat la un moment dat o anchetă (2010), cu întrebări ca la poliție: De ce scrieți? Cum scrieți? Pentru ce scrieți? Cui scrieți? Care-i rostul? La ce bun?... Trebuie să recunosc, și am mai făcut-o, că pentru mine scrisul nu prea se găsește într-un rost dacă nu are loc din dragoste, ca în romanele de amor. (V.R.)

– *Ce credeți că ar trebui să știe cititorii despre dumneavoastră?*

– Cititorii nu trebuie să cunoască mare lucru despre mine. Cititorul, dacă e cititor, cel mult poate fi interesat de scrierile mele. Dacă cititorul e interesat de viața mea, nu are altă cale decât să mă contacteze. Dacă dorește să afle că în fiecare dimineață mă deplasez la serviciu cu elicopterul, nu are decât să citească renumitele publicații: „Cli’ck”, „L’indic”, „Suficient”, „Pupick” etc. și să urmărească emisiunile TV „Bingo”, „Spuma” și „mPinge-o”... Orice „naufragiu” a fost bine descris prin multe mijloace, începând de la Jules Verne, în balon, în suptmarin, până azi, ca la „Mihaela, cățea de circ”..., și „Țuturuța lu’ Tătuța”. Mamițica nu prea are ce căuta în aceste zone.

– *De ce scrieți?*

– Nu pot să răspund la această întrebare, direct. De scris, adică de compus texte proprii, s-a întâmplat la modul serios pe când eram în clasa a VII-a, dacă rețin bine. Scriam proză. Pe urmă am scris poezie. Dar nu aveam un „program”. Acum scriu cu program, pentru ca să fac altora în ciudă. Să-i enervez, deoarece scriu mai bine decât mulți alții...

– *Cum vedeți rostul scrisului?*

– În general nu are nici un rost! Are rost, doar atunci când știi! În România de astăzi cel mai bine scriu băieții și fetele care și-au propus în programele lor de viață să scrie. De aceea apar și foarte multe cărți cumplit de proaste. S-a „încetățenit” ca fiecare producător de texte, după ce acumulează o sumă de texte produse de-a lungul a doi/trei ani, să arunce pe piață (însușindu-le) câte o carte. Așa pot să explic pentru ce piața de carte e plină de maculatură și, cel mai adesea, saturată de ciorne academice, incoerente, (vezi DOOM). Atât de deștepti se cred unii încât dau de bănuț că musai trebuie să reproducă produsul lor și între coperte de carte (vezi M. Rădulescu – *căii*, și madam M. Bilic – *consumul*).

– *Care sunt valorile în care credeți?*

– Sunt propriile valori pe care le-am construit singur, prin studiu și lectură. Acestea

nu au cum să privească pe alții. Nu au nici o legătură cu „secretele” vieții mele.

– *Cum scrieți?*

– Pe rând. Greu. Zi de zi, cu excepția fiecărei zile.

– *În cariera dv. scriitoricească, există oameni cărora le datorați ceva?*

Proiecte pentru viitoare cărți

Cineva, cine nu știu exact, mi se pare că un inginer pădurar cu capul în nori, a inventat afișul care, după o anumită perioadă de expunere, șapte-zece zile, indiferent de adezivul folosit la afișare – fie în afară, fie în interior – se dezintegrează și cade răsfirat ca niște confeti. Producătorul – precizez că tiparul se realizează pe un tip de „hârtie” specială – se laudă că acest tip de afiș are calități ecologice, iar rămășițele hârtiești, după afișare, se dezintegrează la rându-le precum excrementele animale. Adică, se dizolvă.

Perspectiva folosirii unor astfel de afișe mi se pare bună. N-o să mai întâlnim pe străzi și alte locuri publice afișiere murdare și încărcate de hârtii colorate și, de la un moment dat, lipsite de utilitate. Pe un astfel de suport de hârtie ar trebui să fie tipărite și revistele literare, cu valabilitate de șase luni, perioadă suficientă pentru a fi citite, după care exemplarele să se dezintegreze precum tipăriturile din secolele XVII-XIX.

Spun aceasta cu strângere de inimă, gândindu-mă la revista noastră, *Mișcarea literară*. Nu am colecția ei integrală, din neglijență. Oricum însă, cu siguranță textele tipărite în paginile ei de-a lungul anilor au ajuns să facă parte dintr-o carte sau alta de autor. Și, zic, cred că aceasta este menirea unei reviste, de a publica texte promo, după care nu mai este nevoie de paginile revistei. În acest sens, sunt încredințat că *Mișcarea literară* a contribuit serios la construirea de proiecte pentru viitoare cărți. (V.R.)

– Există, de unde de pe când am început să buchisesc: Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale... Gogol, mai ales!... Miguel de Cervantes. Dostoievski este obositor, deteriorat..., ca să-l scap pe Proust de aceeași oală, Thomas Mann prin *Muntele vrăjit* este deja epuizat... Această „plasă” cu oameni este greu de redat atunci când ajungi la „teorii” asupra literaturii, când abordezi filozofia, istoria, iar prin perspectiva lor dorești să faci literatură...

– *Considerați că aveți format un cerc de cititori? Cine sunt ei și ce așteaptă de la dv.?*

– Probabil, există un „cerc” de cititori ai mei. Cred și sper, însă, că acest cerc este ceva mai „special”, și e compus din trei persoane de vază care nu au citit de mult o carte: președintele, primul ministru și guvernatorul Băncii Naționale...

– *Credeți în prietenii literare?*

– Nu. Numai în prietenii.

– *Fiecare scriitor gândește la cartea de competență care să-l reprezinte. Ați scris-o deja? Dacă nu, cum o imaginați/proiectați?*

– De scris am scris-o, însă în fiecare an îmi imaginez cum să scriu o altă carte. Evident, mi-o imaginez. De scris, o scriu în cap, în memorie, culmea este că o și rețin... Nu suport și nu am încredere în scriitorii care în fiecare an publică câte o carte, indiferent de genul abordat!

– *Grupările literare, cenaclurile credeți că mai au vreun rost? Care ar fi el?*

– Nu au niciun rost!

– *La ce lucrați acum?*

– La multe și la nimic plus!

– *Ce reprezintă pentru dumneavoastră Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud?*

– O asociație.

Maria Cristina Onet

Care Alfonz? Cel care-l consacră pe Virgil Rațiu!

Despre un cuceritor roman modular

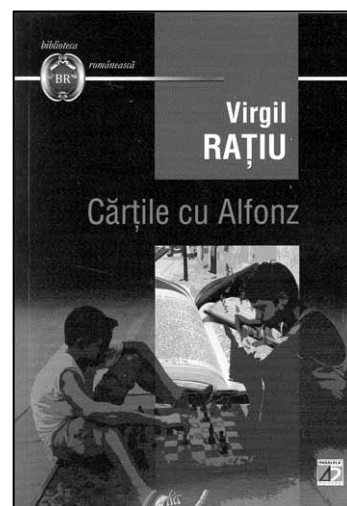
Ion Bogdan LEFTER

Iată o carte – de fapt mai multe, conform titlului la plural: *Cărțile cu Alfonz!* – în măsură să impună un autor în istoria prozei românești.

Destinul acestei scrieri neobișnuite n-a fost din start norocos. Prima formă, publicată la sfârșitul lui 1988 (la Editura Dacia, Cluj), a venit după ce perioada de lansare a „noului val” de proză postmodernă al „desanștilor” se cam consumase, drept care atenția criticii de întâmpinare începuse să scadă. Mircea Nedelciu, Ștefan Agopian și Constantin Stan debutaseră de mult, în 1979, Alexandru Vlad în 1980, Sorin Preda în 1981, Gheorghe Crăciun în 1982, în anul următor Adina Kenereș, George Cușnarencu și Nicolae Iliescu, plus operațiunea de grup din **Desant '83**, în 1984 îi apar două cărți lui Bedros Horasangian, în 1985 – primele volume personale ale lui Ioan Lăcustă, Ioan Groșan, Daniel Vighi, Cristian Teodorescu. Principalii cronicari literari din epocă sînt „pe fază”, comentează prompt toate aceste cărți și altele care le însoțesc, luînd act de existența unui solid complement prozastic la apariția simultană – dar la început mai vizibilă – a „noii poezii” propuse de bucureșteanul Cenaclu de Luni și de alte grupuri novatoare din țară. De la bun început, autorii de ambe genuri au combătut activ pe frontul afirmării generaționiste, asumîndu-și de la un punct încolo și conceptul de postmodernism. Critica luase act de toate aceste texte și contexte și, către finele anilor '80, validase fenomenul.

Fără să fie cu totul ignorat, un autor ca Virgil Rațiu n-a mai avut parte de aceeași disponibilitate. **Cărțile cu Alfonz** apăreau la aproape un deceniu după **Aventurile într-o curte interioară** ale lui Mircea Nedelciu. Cei doi s-au născut în ani consecutivi, 1950 și 1951, dar pînă în 1988 Nedelciu, debutat

editorial la 29 de ani, publicase trei volume de proză scurtă și două romane, pe cînd foarte puțin mai tînărul Rațiu semna o primă carte abia la 37 de ani – cam copt, adică, pentru a mai fi privit ca o „tînără speranță”. Un „marginal” trăitor în Bistrița (născut în Mureș), fără diplomă universitară, deci fără să fi frecventat asiduu mediile literare studentești, din care au crescut notorietatea și carierele multora. Nu era un cu totul necunoscut, căci Saloanele „Liviu Rebreanu” strînseră la Bistrița, în partea a doua a anilor '80, mulți poeți, prozatori, critici și esești de vîrf, mai ales din „generația nouă”, care putuseră astfel să descopere acolo un grup interesant de scriitori și artiști plastici perfect consonanți, Virgil Rațiu printre ei; dar nici nu-și putuse impune o cotă respectabilă de autor, cîștigînd doar – mai degrabă – simpatii și solidarități intelectuale. În sfîrșit, apariția la Dacia, editură de provincie, nu-i putuse extinde mult vizibilitatea (toți ceilalți amintiți debutaseră la principalele case bucureștene). Pe deasupra primul tom *cu Alfonz* a fost mititel, în format *poche*, afectat serios de măsurile de austeritate din ce în ce mai imperative pe măsură ce regimul comunist se afunda în criza sa finală: copertă din carton moale, de proastă calitate, imprimată în culori șterse (verde spre gri, verzui, gălbui...), pagini cu text înghesuit, aspect general „poverist”. Au fost cîteva comentarii prin gazete, de-a

lungul lui 1989, dar mai toți principalii cronicari ai „noilor prozatori” au ignorat cartea, de la Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Mircea Iorgulescu la majoritatea criticilor congeneri; au scris Cornel Moraru în *Vatra* târgu-mureșeană, colegul bistrițean Oliv Mircea în clujeana *Tribuna*, Ioan Holban în *Cronica* de la Iași, Al. Țion în *Astra*, la Brașov, Ion Mureșan iarăși în *Tribuna*; în București apar cronici în *Amfiteatru*, unde trimite de la Cluj un articol Cristina Müller, și în... *Urzica*, revistă de umor, sub semnătura lui Alex. Ștefănescu.

Apoi au venit schimbarea de regim politic de la finele lui 1989 și agitația haotică din primii ani postcomuniști. *Alfonz* a rămas prea puțin știut, iar autorul său – în „marginalitatea” bistrițeană... (...)

Versiunea de acum, care recuperează – deci – și nepublicatul volum 2, și alte secvențe, incluse sau nu între timp în *Cartea persoanelor. Cărțile cu Alfonz* din 2005, ne restituie o operă absolut remarcabilă, plină de vervă, cuceritoare.

E un roman modular, în descendența directă a simionescianului *Dicționar onomastic*. Fără ordonarea alfabetică de acolo, Virgil Rațiu lucrează și el cu o structură laxă, nonliniară, cu accent esențial asupra numelor personajelor, nu doar asupra titularului, și cu o dominantă satirică.

Structura, mai întâi. *Cărțile cu Alfonz* au un aspect așa-zicînd „nuvelistic” sau de conglomerat de schițe, fără subiect unitar. Fiecare secvență are câte un titlu propriu și-și urmărește tema: o întâmplare, o situație, o obsesie, un crochiu de personaj. Deși protagonistul revine (nu chiar peste tot), ca și alte siluete din preajma sa, majoritatea pieselor componente păstrează un statut cvasi-autonom. Sigur că funcționează împreună, în sistem, asamblînd un întreg complex, totuși mereu rearanjabil, de unde compoziția variabilă a celor trei ediții de pînă acum (socotind și *Cartea personajelor*), produse și ale conjuncturilor, dar – într-un fel – „logice”, conforme cu logica internă a acestei proliferări non-liniare și permutaționale („Numerotarea capitolelor (Cărților) ar putea fi cu totul alta, ar putea începe cu 7 pentru

capitolul I sau cu 9, după cum Cartea a XXVIII-a, de pildă, corespunde în manuscris cifrei 92” – din nota de subsol de la începutul actualului capitol X, VIII în 1988, *Cum se poate ajunge să nu mai scrii poezii*). Nu avem nici de astă-dată în față o formă ultimă, căci, extinzîndu-se mereu, romanul cu generic plural ar avea virtualmente zeci de volume (indică aceeași notă de subsol), dacă nu... „aproape trei sute” (cf. *Cartea personajelor*, p. 242). Nu vor fi fiind chiar atîtea, ar însemna să-l bănuim de o exagerată prolificitate pe un autor care, în trei decenii și jumătate de la debut, din care peste două postcomuniste, deci în deplină libertate a deciziilor de publicare, n-a scos în rest la iveală decît plachete subțiri de versuri pentru copii și articole de gazetă; însă modelul arhitectonic al lui *Alfonz* așa este, deschis și pluridirecțional, cu agregări varii în momente diferite, deschise lecturilor multiple și capricioase, fără respectarea strictă a regulii tradiționale de succesiune *da capo al fine*. În orice caz, nici ediția 2011 nu e una „completă”, cum parțiale fuseseră și cele din 1988 și 2005: dacă a treia preia toate secvențele din prima (doar cu mici modificări și reinsertii de pasaje cenzurate la vremea respectivă), din cea de-a doua nu reține decît o parte din sumar. O viitoare nouă versiune cu text integral?: poate că Virgil Rațiu o va da la tipar cîndva; sau, din bun calcul auctorial, o va păstra ca virtualitate, ca utopie a unui soi de mega-*Carte a cărților* (cu *Alfonz*, cum altfel?!)...

Personajele, apoi. Ar fi cu totul 99, trecute de protagonist pe o „listă special întocmită”, căreia i se mai spune și „listoc” (cf. capitolului XXXV din ediția 2011, *Listocul*). Probabil sînt și mai multe, de vreme ce tot acolo se spune că un altul a fost omis. Discuțînd situația, domnul Ieney, Dodi și Tril Omîciu conchid că „ăștia”, „Carbiții” (numele de familie al lui *Alfonz* e *Carbit*), „ne vor mîncă pe toți” – nu doar într-un sens competitiv sau etic malefic, ci și într-unul strict textual, de construcție a prozei, căci cei trei dibuie mecanismul prin care povestea angrenează noi și noi figuri doar pentru a umple lista, deci pentru a extinde universul ficțional: „Mulți urmau să fie *aduși*, să fie împinși dacă

se impunea, vîrîți, provocați, ca să completeze tabelul la care Alfonz lucra cu atîta sîrguință”. Cu timpul, operațiunea devine febrilă și maniacală: „În fond, lista, *listocul* rămase deschis. Alfonz, ca un naiv funcționăraș, nu realizase că va urma să i se solicite completarea listei cu colaboratori și *virtuali* colaboratori. Numai din eroare să-i fi răspuns cineva, indiferent cine, salutului său reverențios, că respectivul și cădea în colimator./ – Pe *tabel!* Scrie-l! ordona maică-si” (toate citatele – din capitolul *Listocul*).

Ca la Mircea Horia Simonescu, marele maestru autohton al comicalului onomastic, în *Cărțile lui Alfonz* toată lumea poartă nume hazlii, aici și mai șarjate: Nalb Bromură, Liți Papacióni (Papación în prima ediție), Duhnil Cincila, Purulea Uliu (ultimi doi – doctori), Anton Cecil Primus, Val. Șoarece, Eleonora V. Pandișpan, tovul Flighorn, Drobeta Carbit (mama), Artrida Deteoru (juna de 17 ani cu care Alfonz se însoară pentru scurt timp, drept care devine Alfonz Carbit-Deteoru; la un moment dat, se va dovedi că pe ea n-o cheamă de fapt Artrida, ci Artroda...), Lia U. (în ediția 1988 Lea U.), Raveca W. și fiica, Domila Raveca W. (de ultima Alfonz se amurezează, dar amor va face cu madam Pandișpan...), Eleonor Ciuriuc (alt doctor), Nicul Pupuțoaia, Apatiu Totodată Popescu etc. etc. Undeva se face și un inventar de nume de țigani: Pardalian, Ceaușescu, Péle, Roul, Carmin, Florin Piersic, Evadatu, Maradona, Nonoleta, Preslei, Manix, Ștefan Vitezu, Bănică, Janmaré, Cojac, Dolju, Bangladeșu, Ciungam Ciprian, Șaterland, Hamlet, Amștrong, Vineté, Pinți – o întreagă panaramă onomastică...

În situația cea mai specială se află protagonistul. Nu pentru că ambele sale nume sînt distorsiuni (din Alfons sau Alphonse și Carbid). Povestea, mai complicată, pornește de la bunicul împricinatului, care făcuse alegerea. În capitolul intitulat chiar *Alfonz* (VI), mama se va da peste cap ca să facă o rectificare prin decizie judecătorească, și anume după ce aude cum un cîine e strigat și el „Alfonz”, ceea ce o revoltă! Întoarsă acasă, începe să caute alternative... unde dacă nu într-un *Dicționar onomastic* – referință cît o reverență făcută

înaintașului literar, nu-i așa?! Îi surînd variante hilar-fandosite: Pretóriu, Aluel, Proniu, Adin, Manuel, Eulampie etc.! – atît de pline de „rezonanță”, căci „Contează extrem de mult prestanța numelui”! Pînă la urmă nimic nu se va schimba, dar obsesia tratată umoristic rămîne valabilă ca „punere în abis” a întregii cărți. În aceeași secvență, Alfonz formulează principiul de generare a textului, care e acela al similitudinii dintre nume și persoanele purtătoare: „E băttător la ochi cît de puternic se aseamănă o persoană cu propriu-i nume, așa cum dobitoacele dintr-o gospodărie, primate comparativ, studiate, seamănă cu stăpînul lor” – și vor urma alte zeci de exemple. Urmuz, cu care Virgil Rațiu a mai fost comparat, a aplicat în felul său aceeași rețetă atunci cînd i-a portretizat pe Algazy, Grummer, Ismail, Turnavitu și ceilalți. În contextul idilei lui Alfonz cu Domila Raveca W., vocea naratoare își asumă și alte ipotetice metamorfoze onomastice ale eroului nostru: „Neîndoios, pe Alfonz ar trebui să-l cheme altminteri. Pentru Domila ar trebui să se numească..., să zicem, Efiprimus, sau Iorvir, sau Xálvi, ori Hercule..., nume potrivite care nu atîrnă pe toate gardurile, unul după altul” (XV, *Poveste pentru ochii roșii*)...

Cu Ovidiu Pecican, Ion Bogdan Lefter și Miron Duca

Să mai notăm că Alfonz are și el o poreclă: Duhnel! Și un alint: Alfonzuț! – adică aproape Alfonzel, nu?!

Cu atare structură flexibilă și cu un principiu hazliu de proliferare, *Cărțile lui Alfonz* dezvoltă o satiră tăioasă la adresa provincialismului. Totul se petrece în orașul

Rîu Repede și în cîteva extensii rurale. Amatorii de descifrări biografice ale ficțiunilor literare nu trebuie decît să apeleze la simpla etimologie a toponimului Bistrița, urbea lui Virgil Rațiu. De fapt, nu sînt perceptibile aluzii directe, autorul țintind către o tipologie „universală”. Lumea din Rîu Repede e ilariant comică, ridicolă în seriozitatea cu care tratează banalitatea vieții cotidiene, drept care merită din plin să fie intens satirizată. Pe lîngă umor, îi este servit și sarcasm din belșug. Cu un permanent efect parodic, Alfonz și concitadinii săi părăind cu toții să nu fie altceva decît reprezentanții unei umanități caricaturale. Referință istorico-literară obligatorie în context local: Caragiale, cronicarul satiric al urbanismului autohton premodern, de dinainte ca Bucureștiul să se transforme într-o capitală cu anvergură europeană, deci de pe vremea cînd aici domnea tot o speță de provincialism.

Dat fiind toposul limitat și omogen, se înțelege aproape de la sine că o asemenea construcție tipologică se încarcă – în plus – de semnificație parabolică: e micul oraș de oriunde, din provincia generică, și aici, ca pretutindeni, căzut în derizoriu, inerent comic, burlesc pe un versant, adică vesel, grotesc pe celălalt, cît se poate de trist. Privind către proza românească a ultimelor decenii, *Cărțile cu Alfonz* se așează astfel în descendența mai îndepărtată a bănulescieniei *Cărți a Milionarului* și în preajma altor romane modulare precum – dintre cele semnate de congeneri ai săi – *Întîmplări din viața lui Anselmus* al lui Vasile Gogea sau *Cuptorul cu microunde* al lui Radu Țuculescu.

O temă recurentă în *Alfonz* e cea a scrisului, a cărții, a literaturii, la ea acasă într-o operă cu autogenerare onomastică, deci în texte (proze) construite din texte (numele). Evident, tratamentul comico-parodic se aplică în continuare.

Romanul se deschide sub semnul obsesiilor literare și intelectuale ale lui Nalb Bromură și ale lui Liți Papacioni (I, *Tratament pentru inteligență*). Cel dintîi, „cetățean cu mari perspective de realizare socială și materială”, e „autorul a două cărți

semipolițiste și al unei plachete între copertile căreia a antologat o sumedenie de texte de brigadă al căror miez este dominat aprioric de un fel de melancolie pătinitoare”. Nalb, încă june, îl idolatrizează pe scundul, grăsuțul și... „omniscientul” Liți, mare orator în fața comesenilor admirativi, mereu la el cu o geantă „veșnic ticsită cu cărți, cărțulii și broșuri de proveniențe dintre cele mai surprinzătoare”. Cele două titluri date drept exemple par desprinse din *Bibliografia generală* a aceluiași Mircea Horia Simionescu: *Mulsul în sezonul estival* și *Gripa la Fomica Fusca!* Căzut în adulație, Nalb crede că „relieful cîrn al nasului amicului său [...] dovedește cu prisosință că stăpînul a devorat în amănunțime întreaga literatură antică”! În consecință, mai-tînărul vizează „consolidarea unei culturi de excepție”. Cum?: printr-un tratament medical special pentru ameliorarea memoriei și pentru o „activitate intelectuală intensă”. Despre mentorul Liți aflăm la finalul capitoului că, nevrînd să rămînă mai prejos, face și el în secret un tratament similar...

Ca personaj central, Alfonz nu putea să nu aibă astfel de preocupări: nu numai că-i va veni ideea de a deveni vînzător de presă la un chioșc, încît intră într-o relație directă cu textele tipărite, dar aflăm că scrie el însuși poezii (în VI, *Alfonz*) și, mai încolo (în XXXII, *Cartea*), chiar un volum de proză intitulat provizoriu – cum altfel?! – *Cartea lui Alfonz!* Explicațiile privitoare la sursele sale de inspirație sînt din categoria ficțiunilor livrești borgesiene și ecoiste (dacă așa se derivă epitetul de la numele lui Umberto Eco!): tînărul Carbit i-ar fi căzut în mîini „niște manuscrise din secolele XIII-XIV, niște tabele privind mișcările planetare pe care Jacopo di Dondi din Padova le-a extras din *Tabelele alfonsiene*, scrise din ordinul lui Alfonso al X-lea de Castalia”. Spre ducerea la bun sfîrșit a compunerii, Alfonz consumă „aproape o tonă de ceai chinezesc și cîteva kilograme de cafea boabe pe care le ronțăia seara în loc de bomboane și de țigări”. La urmă mai descoperim și că titlul a fost – firește – modulat la plural: *Cărțile lui Alfonz*, doar joncțiunea dintre cei doi termeni diferind (relație aici genitivală, prepozițională pe

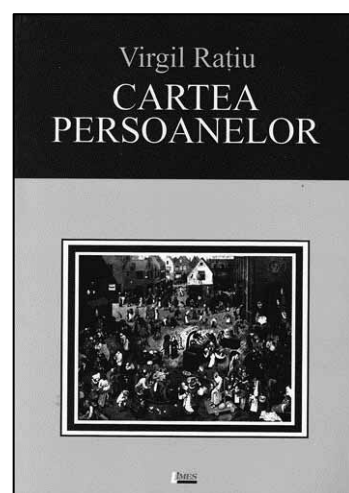
coperta lui Virgil Rațiu). Didactică ipostaziere metanarativă, autoreflexivă; și totodată autoironică, autopersiflantă, autoparodică, ba chiar și aneantizatoare, de vreme ce într-o discuție cu un individ pre nume Ciuciu Madam are parte de următorul șir de întrebări mitraliate: „– *Cărțile lui Alfonz?* Un tom? Ce tom? Care Alfonz?”! Peste alte trei capitole (XXXVI, *Vizita*, penultim în ediția 2011, după ce o încheiasse pe cea din 1988), obsedat de conversație și de interogații, furat de gânduri, personajul-prozator se descoperă teleportat la câteva zeci de kilometri de casă, lângă o localitate neștiută, martor al unui răsărit de soare care-l marchează prin „perfecțiunea și puritatea acelei revelații care se petrece o dată la o mie de ani”...

Și tot în contul temei metanarative să trecem și relatarea despre focul care cuprinde librăria orașului (IX, *Incendiu la Librăria „Minerva”*). Scena, teribilă, e construită în două trepte: în primă fază, stabilimentul e luat cu asalt de populația însetată de literatură, atrasă de standul cu cărți de Ion Potopin, Viorel Varga, Padrian Aunescu, Ioan V. Dumitrescu, Dumitru Borțun, D.D. Rujan, Pavel Perfid, Emilian Marcu, Gheorghe Asop, Vasile Prostire, Gh. Chirilă, „eminescolog”, Theodor Thanco, Eugen Frundză, Ilaric Himeneanu, Eugen Evu, Valeriu Bâgău, Cîmă Cioclomovici, „cîteva tomuri semnate de «eckermani»”, Păun-Pincio și Th. Neculuță și alții (nume reale sau transparent modulate). Înghesuiala devine grotescă; la fel – comportamentele clienților: „«Vreau și eu Neculuță!» «Și eu vreau Neculuță!» «Și eu doresc o bucată!» «Ce mișto, tu!» «Dă-mi și mie unul!» «Un Păunel vreau și eu!» «Păpa-v-aș sufletu’!»”; răspuns pe măsură: „«Lua-v-ar dracu’!»! explodă o voce din miezul altui grup. «Orbi-o-ați!» «Pupa-m-ați în cur, hămesiților!»” (sic!). Înghesuiala și hărmălaia duc la gândul că „doar o scînteie le mai lipsea ca să se încaiere”. Ei bine, în faza secundă chiar se produce – la propriu – „scînteia” și vor fi mistuite nu doar librăria, ci toate magazinele din jur, într-un fel de foc purificator. Ce rămîne din toate cărțile? Ironie: „istoria”, căci, scăpat din incendiu, „Grigore Spătaru constatare cu mare mirare că ținea strîns sub braț cîteva cărți: *Blajul – vatră*

de istorie și cultură, Supplex Libellus Valachorum, Românii în arhivele Romei, Școala Ardeleană, plus alte cîteva”. Cu un final stupefiant: printr-o mobilizare exemplară, centrul vechi al urbei e renovat peste noapte, practic înlocuit cu o copie contemporană, care „mirosea a var, și mortar și zugrăveli proaspete, a ulei de in, a șerlac și a vopsele, ca în preajma sărbătorilor naționale”, butaforie din care memoria a fost evacuată, „arsă”, pînă la amnezia privitoare chiar la evenimentul cu pricina („– Care incendiu?”!...). Livresc-parodicul Virgil Rațiu schițează aici o parabolă à la Ray Bradbury despre apocalipsa cărților incinerate...

Dacă tot l-am amintit pe unul dintre „clasicii” *science fiction*-ului mondial, să remarc și capitolul „*La udat*” cu *extratereștrii* (XXV), foarte amuzant în sine și oarecum atipic prin subiectul ieșit din cotidianul în care nu se întîmplă nimic. Apatiu Totodată

Popescu are o vedenie și se cam țicnește: stă de vorbă cu vecinul Flighorn, care, isteric, îl agresează verbal, apoi, nemaivăzîndu-l pe acela în fața lui, crede că dispariția s-ar putea datora faptului că el, Apatiu T.P., „l-ar fi înghițit, [...] l-ar fi sorbit pe tov ca pe un țoi de vodcă”! Pentru ca în secvența a doua să intrăm în logica s.f. anunțată din titlu, foarte probabil – de fapt – altă fantasmă a aceluiași Apatiu (cu totul ieșit din apatie!), onirică, dacă nu și alcoolică: are loc o întîlnire a „locunculilor” din Rîu Repede cu Informul, și anume într-o „locuință-modul botezată Instanța Supremă a Locunculilor”, apartament „secret” dintr-un bloc cu 19 etaje, de fapt 20, dar nu sus, ci la un misterios etaj 5 (proprietarii care stau de la 6 la 20 cred că ocupă nivelele de la 5 la 19!). Firește, reapare și Flighorn, „omul-tubă”, plutitor acum în acvariul de la locul întîlnirii de gradul III: „Aterizînd în așa numitul acvariu, Flighorn, cu urechea-i sîngă imensă, bălăbănindu-i-se ca o lobodă,

păru că se izbi de ceva, dar nu-și dădu seama cu ce anume intrase în contact. În orice caz, era zăpăcit și nu respira. În acvariu, de obicei, nu se respiră”. Reîntrupare din nimic, în conformitate cu ipoteza inițială a lui Apatiu: „Cum a plecat, își spuse, tot așa poate să revină”. Într-adevăr, „la apariția sa în acvariu nu căzuse de undeva, nici nu răsărise din pământ, din structura clădirii, nici de altundeva, ci pur și simplu se întrupase ca o imagine tridimensională pe o hîrtie fotografică sub acțiunea revelatorului”. După ce-și mai etalează cîteva clipe virtuțile metamorfotice, („dimensiunea urechii sîngi [...] din cauza curiozității uneori îi crește pînă ajunge să se împiedice în ea”, în timp ce „pavilionul sîngii i se diminuea vizibil”...), Flighorn redevine sută la sută uman, iese din acvariu și împlinește un scurt ritual de stropire cu parfum a Informului. Scena, plină de haz, le stă la dispoziție teoreticienilor postmodernismului ca ipostază a reciclărilor parodice de rețete consumiste...

Dintre cele treizeci și șapte de capitole ale ediției 2011, douăzeci și cinci sînt preluate din versiunea 1988, zece din 2005 și două sînt adăugate (XXXIV, *Liftul*, și ultimul, *Partida*). Finalul mai adaugă o sugestie apocaliptică: o partidă de vînătoare se termină rău, cu o crimă (e ucis din greșeală un hăitaș), mulțimea participanților se destructurează, oamenii se încaieră, Alfonz e bătut măr de un hăitaș handicapat care se revoltă împotriva condiției sale umile, poate și cu o aluzie politică la perioada de dinainte de 1989 („Nu mai strig, nu mai vreau să bat lemn de lemn cu toți bezmeticii, nu vreau să mai aplaud, să mă agit, în aia mă-sii cu toții! Căcănari! Ce-ați făcut?! Ce-ați făcut?!») și, în același timp, în oraș se acumulează gaz în rețeaua de canalizare și o explozie crapă asfaltul. O lume veselă, comică, dar pe cale de extincție, s-ar zice...

Setul de texte abandonate în *Cartea persoanelor* sînt în majoritate portrete ale unor personaje din Rîu Repede (multe intitulate *Parabole*), unii prezenți și în *Cărțile cu Alfonz* din 1988 și 2011, alții evoluînd doar în 2005. Printre ei: Ilderim Putință, ofițerul

Camil Drâmba și familia (cu întrebarea: „Cum a ajuns un ins botezat Camil să lucreze sub ordine și disciplină este greu de explicat” – p. 15, unde trebuie să vedem fie o simplă glumă, în sensul „teoriei” autorului despre determinarea nominală a caracterelor, fie o aluzie la nonconformismul celui mai reputat Camil autohton, Petrescu, fost și el combatant, pe front, dar structuralmente un „nealinat”, un rebel...), Metea Chioru, Viniu Gîngu, Vrabie Alioșa, surorile Fausta și Satana Putință, devenită după căsătorie Helglade Satana Goci-Putință (despre Satana se spune că poartă „prenumele cu care a fost miruită dintr-o greșeală de transcriere” – p. 26, dar fără nici o eroare de construcție a tandemului „faustic”...), Ionicu Scalpului, Tovul Flighorn (omul cu urechea hipertrofiată, drept care îi tot ascultă pe cei din jur; în titlul portretului i se spune „Ascultoiul!” – p. 35), Ovidian Bungrad (face – firește – școala de marină, resuscindu-l oarecum pe venerabilul poet tomitan din vechime), Val. Șoarece, Eleonora Pospăian-Cincila, Zoli Rudotel, Bibi Pisu, Fulviu Cotîrlă, Grațian Șomotea (care și-a obținut succesiv doctoratul în muzică și... bacalaureatul, apoi a devenit ospătar...), Sile Pătul, Luluța Zglăvuță, Tilica Pasăre, Mil Dobreavu, Teodor Teleșpan, Ilie Pasionul, Lela Pîrleaz & comp. Sursele livrești sînt la vedere. Amurezat, Val. Șoarece îi declară Lelei Pîrleaz: „Dacă aș fi Alexandru Vlahuță, aș scrie cîteva poezii numai pentru tine și te-aș boteza Mitzi...” (*Cartea persoanelor*, p. 74). De fapt, modelul e – bineînțeles – altul: „– Nu, nu se caragializează, dragă! Dă-mi voie!... Ele, vremurile, sînt de așa natură încît Caragiale, Ion Luca ăsta, vine și ne trage de mîneacă” (*Idem*, p. 112). Altul e declarat „personaj de referință” (*Idem*, p. 17).

Pretutindeni în *Alfonz*, privind către toate edițiile, către proiectul de ansamblu: un amestec de existență crudă, satirizată – ziceam – la sînge, și „referințe”, preluări livrești, absorbite în marele turbion parodic al cărții.

Concluzia anunțată din start: o carte care consacră un prozator...

Cărțile cu Alfonz, pe raft

Victor ȘTIR

Dacă au cărțile un destin al lor, *Cărțile cu Alfonz* a lui Virgil Rațiu, în forma apărută acest an la Editura *Paralela 45* este împlinirea unei voințe de a fi și a unei tenacități în devenire a textului. De la volumul format mic, apărut în 1988, cu o formă grafică trimițând spre suprarealism cu toate că percepția textului era cantonată la vreme în registru ironic-critic, intervențiile sângeroase ale cenzurii, sunt episod al istoriei cărții. Singura dactilogramă s-a pierdut prin teancurile unei edituri și autorul a trebuit să refacă textul nepublicat în prima formă a cărții, fapt care amintește un astfel de travaliu întreprins de Mihail Sebastian la romanul *Accidentul*, în perioada interbelică.

Forma completă, apărută în acest an la Editura *Paralela 45*, în condiții grafice deosebite, beneficiază de prefața criticului Ioan Bogdan Lefter scriind între altele: „*Cărțile cu Alfonz* este cartea care consacră un scriitor”; opinia amintește într-un fel gândul lui Marquez care i-a spus într-un interviu din volumul *Mirosul de guayaba* lui Plinus Apuleius Mendoza că un autor scrie o singură carte, iar celelalte sunt reluări din alte perspective ale aceleiași. Este adevărat, *Cărțile cu Alfonz* se poartă ca o structură plurală producând cititorului spaime că s-ar găsi în fața unei enciclopedii pe care trebuie să o parcurgă urmând firul timpului pe care se mișcă Alfonz Carbit, un existent nu dintre cei glorioși, scilipitori, kitsch-ioși, ci unul mai degrabă realist, *axis* al întregii construcții romanești în interiorul căreia are strălucire.

Lumea *Cărților cu Alfonz* este una prelinsă în ficțiune din realitatea augmentată de scriitor cu însușirile care fac să comunice textului, cititorului, miracolul unei altfel de existențe decât cea cotidiană, clișeizată, previzibilă. Îmbogățirea ei se realizează prin posibilitățile de detaliere a faptelor curente,

mărite la scara ce le conferă semnificație, autorul dovedind abilități remarcabile în însuflețirea figurilor comune care dobândesc pregnanță în configurări ficționale inedit relaționate. Alfonz Carbit trăiește, în ficțiunea naratorului, mai degrabă decât a fi un „relatat” de text, firul derulării povestirii sugerând cititorului un imprevizibil al personajului nu lipsit de o „drahmă” de picaresc în parcursul său de la școlar și practicant al mai multor îndeletniciri până la cea de practicant al poeziei și om însurat, așezat la casa lui. Trecând de la dioptrii la „grosismen”, scriitorul Rațiu pro-

cedează la exersarea metodei de observare a lumii sale cu îndeletnicirile disciplinelor științifice. Feliile romanului, cărțile?, structuri narrative relativ autonome se pot citi fără restricțiile unui timp al ficțiunii care încorsetează textul în logica sa, împiedicând doar parțial restructurarea întregului dacă nu ca o *Carte de nisip* la Borges, atunci ca *Rayuela*. *Șotron* a lui Julio Cortazar în care ordinea capitolelor nu este rigidă, ci posibil de schimbat. De nedeșmințit, gustul autorului *Cărților* pentru livresc și practicarea cu virtuozitate a unui scris nuanțat topind într-o pastă proprie doar bănuite tehnici, care țin de istoricul expresiei romanești. Fiecare dintre cele treizeci și șapte de capitole are o întâmplare, toate articulând schelăria epică, strălucitoare din anumite unghiuri, cu situații memorabile prin ineditul lor, *Șah! Mat!*, *La ce mai poate folosi un sfredel*, *Floare de piscică*,

La udat cu extratereștri, Tăierea sub limbă sau Cartea – „Alfonz Carbid a început să scrie proză. A scris ca un apucat. Cartea și-a intitulat-o provizoriu *Cartea cu Alfonz*. În vederea realizării integrale a planului său, deloc simplu, și-a luat concediu de odihnă și o sumedenie de concedii medicale și concedii fără plată. S-a ținut de scris șase luni, neîntrerupte. Dăruirea, sânguința și ideea genialității l-au însoțit cu fidelitate zi de zi, noapte de noapte. Pe toată durata acestei perioade a consumat aproape o tonă de ceai chinezesc și câteva kilograme de cafea boabe pe care le ronțăia seara în loc de bomboane și țigări.” Ironic, (inter)textualist, după teoria lui Marin Mincu, Virgil Rațiu este un postmodern viguros în care rezonează de departe și *Noul roman francez* ori comic „prelucrate” elemente ale sf-ului în capitolul *La udat cu extratereștri*.

Fluentei textului finisat, echilibrul frazei trădând virtuozitatea ca fațetă a travaliului, dar și a unor disponibilități „exersate” dau dimpreună un farmec de ansamblu atmosferei în care cititorul simte o lejeritate antrenantă care-l momește a crede că și fantezia sa lucrează într-o orchestră la armonicele poveștii. Seducția lectorului este practică inclusiv printr-o stăpânită artă a dialogului

purtat cu elemente ale limbajului natural, remixat chiar în vecinătatea acestuia, pe senzori potențate de un excelent simț al limbii, transmițând prospețime, savoare textului.

Numele personajelor reprezintă unul dintre elementele de forță ale lui Rațiu, inventivitatea sa fiind neîndoiește de recunoscut. Pletora de personaje cu denominații dintr-un veritabil ținut *Yoknopatawpha* având centru în Pârâul Repede îi are locuitori pe: Nalb Bromură, Liți Papacioni, Duhnil Cincina, Lia U., Artrida (Artroda) Deteoru, Bangladeșu, Flighorn, Eleonora V. Pandișpan, Șaterland și altele, la fel de colorate de nu și mai, până la numărul nouăzeci și nouă din „listoc”.

Cărțile cu Alfonz se evidențiază atât prin construcție, cât mai ales prin farmecul limbii, uneori dezinhibate pentru „autenticitate”, dar niciodată frizând excesul. Autorul are rețeta dialogului agreabil, al frazei lungi și clare, ori scurte, concentrând sensul nu rareori ironic, înflorind pe mai multe piste urmate de cititor. Volumul de o complexă cromatică este o izbândă pentru Virgil Rațiu ajuns în prima linie a prozatorilor optzeciști: Nedelciu, Crăciun, Groșan, Cărtărescu și alții, și, de ce nu, pe raftul meritat de generația sa în literatura română.

Ștefan Pelmuș, *Graal*

Andrei MOLDOVAN

**„Singurătatea criticilor nu este
mult deosebită față de cea a
poetilor sau prozatorilor”**

– Dragă Andrei Moldovan, dacă stau bine și mă gândesc, acum 35 de ani, eu aveam 35. Dar tu?

– Mai puțin... Eram scandalos de tânăr.

– Cum nimic nu e întâmplător pe lumea asta (părerea mea!), nici prima mea întrebare nu este deloc întâmplătoare. Să ne reamintim că acum 35 de ani ne aflam în anul de grație 1976, bine zic?

– Matematic, da.

– În 1976, eu pregăteam, împreună cu colegii mei de cancelarie, cadre de nădejde pentru „agricultura socialistă multilateral dezvoltată”, la Liceul Agroindustrial Beclean, iar tu erai metodist (sau cam așa ceva) la Casa orășenească de cultură din localitate. Aveai deja o trupă de teatru redutabilă, demnă de invidiat, cu care ai pus în scenă, printre altele, piesa „Osânda” de Liviu Rebreanu. Premieră absolută, dacă nu mă înșel. A avut succes, peste tot pe unde dădea reprezentații. Ce-ți mai amintești tu de acele vremuri?

– Am ținut mult la acel spectacol, pentru că, din punctul meu de vedere, este cea mai interesantă dintre piesele lui Rebreanu. Știm că autorul a propus-o Teatrului Național din București, dar era cu neputință să fie jucată acolo, pentru că textul este încărcat de regionalisme, până la a recepta cu dificultate conținutul ei, pentru spectatori care nu sunt familiarizați cu limbajul oamenilor de pe Someș și Ilve. E de înțeles, pentru că a fost

prima încercare dramatică în limba română a scriitorului. Dincolo de dificultățile de limbaj, drama e admirabilă, are ținuta unei coloane antice, într-un mediu tradițional, natural, fără nimic forțat: omul în fața destinului neprielnic și de neînlăturat, încercând să înțeleagă raportul său cu sacrul și cu neființa, cu o accentuată existență mitică vibrând în latura ei tragică. Multe din sensurile ei profunde se regăsesc în romanul *Ion*. Poate că de aceea

Cu Nicolae Gheran

autorul nu a simțit nevoia să revină asupra ei. E adevărat, am montat spectacolul în premieră absolută, lucru menționat și în volumul 11 din ediția critică a operei complete a lui Liviu Rebreanu, o realizare monumentală a lui Nicolae Gheran. Din vremea aceea îmi amintesc că eram ceva mai tânăr...

– Anii au trecut și, vrând-nevrând, noi am îmbătrânit. Mai ales, eu. Ești de acord cu mine?

– Dacă o iei așa, ce aș putea eu să zic...

– Dar, să sperăm, n-am îmbătrânit chiar degeaba. Mai cu seamă, tu.

– Așa mai merge.

Cu Dumitru Radu Popescu

„Te rog s-o iei mai ușor cu modelele!”

– Și asta ți-o mărturisesc cu toată sinceritatea! Și cu argumente de necombătut, dacă vrei. Iată, astăzi, se poate vorbi despre: 1. Andrei Moldovan – profesorul. 2. Andrei Moldovan – criticul literar. 3. Andrei Moldovan – președintele SSBN. 4. Andrei Moldovan – redactor la „Mișcarea literară”, colaborator al unor reviste de prestigiu din țară și străinătate și, nu în ultimul rând 5. Andrei Moldovan – omul politic. Cinci ipostaze și tot atâtea motive de prețuire a lui Andrei Moldovan, un adevărat model (că tot ducem noi lipsă de modele!) pentru semenii săi. Am putea vorbi despre fiecare în parte, însă n-am să te provoc la o astfel de discuție, dar te întreb: Cum reușește omul Andrei Moldovan să împace toate aceste ipostaze ale sale, reușind astfel să-și mențină astfel echilibrul interior?

– Te rog să o iei mai ușor cu modelele. Astea se află în expoziții și muzee, iar eu nu simt nici o plăcere să fiu împăiat. În rest, totul se rezolvă doar prin muncă. Realitatea este că muncesc foarte mult, că mi-am propus proiecte care să nu-mi dea voie să trag chiulul, că ignor micile spectacole locale, că nu ajung aproape niciodată să fiu „la zi” cu tot ce am de făcut. O asemenea muncă mă echilibrează pe termen lung, prin rezultate durabile. Nu îmi doresc altceva.

– În ce măsură se deosebește (dacă se deosebește!) omul Andrei Moldovan de profesorul Andrei Moldovan? Dar de criticul literar Andrei Moldovan?

– E dificil și ușor forțat să separi lucrurile în felul acesta. La urma urmei, sunt profesor de literatură. Meseria de pe urma căreia îmi câștig pâinea cea de toate zilele este una pe care eu mi-am ales-o și o fac cu plăcere, fără să îmi dea senzația de oboseală, chiar dacă nu mai sunt tânăr, cum ai ținut să observi. Istoricul și criticul literar îl pot considera ca o prelungire a omului de la catedră. Și la toate astea, dacă mai adaugi câteva ingrediente, dau imaginea globală a omului. Lucrurile nu pot fi decupate, cel puțin în privința mea. Sper că nu te-am dezamăgit.

„Conducerea revistei Vatra nu a încercat să îmi orienteze în nici un fel colaborările”

– Nici vorbă! Dar să mergem mai departe. Știu că de vreo doi ani încoace, revista Vatra de la Târgu-Mureș, una dintre cele mai bune reviste de cultură din țară, ți-a încredințat o rubrică permanentă de critică. Ce înseamnă lucrul acesta pentru tine?

– Sunt bucuros să am un angajament permanent la Vatra, pentru că, așa cum spui, este o revistă literară de mare audiență și nu face rabat la calitate. Apoi, conducerea revistei nu a încercat să îmi orienteze în nici un fel colaborările, acceptând să scriu despre ceea ce consider eu că e oportun. Asta îmi îngăduie să urmez propriile mele proiecte și în coloanele revistei mureșene, ceea ce pentru mine este important.

– Hai să le spunem ceva cititorilor noștri despre Andrei Moldovan – autor de cărți. Când ai debutat editorial, cu ce carte, câte sunt la ora actuală și care sunt acestea?

– Deși debutul revuistic s-a arătat timpuriu, cel editorial a fost mai târziu (1997), cu un volum despre opera poetică a lui George Coșbuc, văzută din perspectiva unei critici literare moderne. A urmat un prim volum despre poeți români de azi, urmat de un tom consacrat unor contribuții de istorie și critică literară, apoi de o carte de publicistică culturală. Am lucrat împreună cu Niculae Gheran, timp de patru ani, la un volum care este unicat în cultura română: *Liviu Rebreanu prin el însuși* (Editura Academiei Române, 2008), un dialog peste timp cu romancierul, întins pe 400 de pagini, în care întrebările sunt puse acum, dar răspunsurile nu sunt

imaginare, ci extrase din mărturisirile scriitorului, din interviuri, articole, jurnale, corespondență, cu posturi bibliografice care fac trimitere la surse. Tomul a fost premiat de Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj. În sfârșit, mai recent, trebuie să amintesc un volum de consemnări critice (Editura Eikon), o culegere de texte privind cultivarea limbii române (consecință a unei rubrici care am ținut-o cândva în „Tribuna învățământului”, Editura Limes), precum și un nou volum despre peisajul poetic de azi.

– Ai vreuna la care ții în mod special? Dacă da, care ar fi aceasta și de ce?

– Nu am să cad în capcana ce mi-o întinzi cu atâta grație. Cărțile sunt precum copiii. Dacă simți nevoia unei atenții speciale pentru unul dintre ei, înseamnă că este cel mai neajutorat. Scriitorul este și el om, iar sentimentele lui sunt și ele o probă de subiectivism. S-a văzut asta și la case mai mari...

„Cronicarul observă, pe bună dreptate, că analizele mele ignoră referințele critice cu trimitere la opera poetică în discuție”

– De curând ți-a apărut, la Casa Cărții de Știință Cluj-Napoca, volumul „Poeți români de azi”. Ce semnale ai din „teren”?

– Cartea a apărut de puțină vreme, încă nu a fost deplin asimilată în spațiul cultural de la noi, dar am numeroase semnale ale interesului ce îl stârnește, mai ales că se înfățișează ca o panoramă a peisajului poetic românesc, fără să fie în realitate așa ceva. Aș aminti cronică de Alex. Cistelean din ultimul număr al revistei „Cultura”, pentru că acolo se ridică o problemă importantă și profit de ocazie să fac mici precizări. Cronicarul observă, pe bună dreptate, că analizele mele ignoră referințele critice cu trimitere la opera poetică în discuție, lucru ce ar putea avea unele avantaje, dar care comportă și unele riscuri, printre care și cel al opiniei repetate. Știu bine că așa este, dar aproape că nu am de ales. Proiectul meu este unul mai mare, care va trebui să se finalizeze cu o panoramă a poeziei de azi. O astfel de lucrare, dacă se dorește serioasă, nu va putea ignora referințele critice, dar în mod obligatoriu, trebuie să aibă partea ei de originalitate. Tocmai asta fac mai întâi, cu toate riscurile asumate, ceea ce îl determină pe avizatul comentator al fenomenului literar românesc să afirme în cronică pomenită că sunt „un critic singur pe

lume”. Singurătatea criticilor, însă, nu este mult deosebită față de cea a poezilor sau prozatorilor.

– Pe când promisa „Panoramă a poeziei românești”?

– Este o lucrare care presupune un mare volum de muncă. Ea trebuie realizată, în ansamblu, cu o responsabilitate sporită, cu încercarea de a înlătura subiectivismul. Structurile ei sunt conturate. Într-o viziune optimistă, peste vreo trei ani ar trebui să i se cam vadă fața.

Cu Lucian Vasiliu

„Atitudinea civică, implicând politicul, pentru că e factor de decizie, nu e bine, cred, să fie ocolită de intelectuali”

– O întrebare pentru Andrei Moldovan, omul politic: Care crezi că este acum rolul intelectualului în societatea românească? A intelectualului român, vreau să zic, în viața politică a țării?

– Nu aș vrea să dau nimănui rețete. În schimb, nu sunt de acord cu opinia conform căreia intelectualul trebuie să își vadă de treburile lui și să nu se amestece în viața politică. Cred că secolul al XVIII-lea ne-a arătat foarte limpede că este nevoie de intelectuali cu un spirit civic pronunțat. Putem merge în adâncul istoriei până la Republica lui Platon, dar iluminismul e mai aproape de noi, cu urme în viața noastră de azi, reclamând încă unele împliniri. Atitudinea civică, implicând politicul, pentru că e factor de decizie, nu e bine, cred, să fie ocolită de

intelectuali. Avem exemple celebre de scriitori care nu au avut niciodată un carnet de membru, dar care au considerat că e de datoria lor să fie activi în lumea politică: George Coșbuc a fost un harnic sprijinitor al lui Spiru Haret, iar Liviu Rebreanu a contribuit prin funcțiile ce i-au fost încredințate la înfăptuirea programului lui Iuliu Maniu. Cred într-un intelectual angajat, care păstrează un echilibru între creație și politic, cu opțiune accentuată pentru rolul său cultural.

– *Vrând-nevrând, trebuie să recunoaștem că, la ora actuală, există în România o criză morală fără precedent, poate. Cum crezi tu că s-ar putea ieși din această, gravă, situație?*

Cu Olimpiu Nușfelean, Vasile Gogea, Ion Bogdan Lefter
la Cluj-Napoca

– Sunt de acord că în România există o criză morală, dar nu că ar fi fără precedent. Să ne amintim doar un singur episod, nu foarte recent, ca să nu spui că sunt pătimăș și părtinitor. În 1921, imediat după Marea Unire, lua naștere la Cluj o revistă ce avea să devină reper pentru literatura română: „Gândirea”, sub redacția lui Cezar Petrescu și D. I. Cucu. Ea nu lansează un veritabil program, cum se obișnuia, ci în *Cuvinte pentru drum*, din primul număr (1 mai 1921), după ce se consideră pe bună dreptate o continuatoare a *Luceafărului* lui Goga și Tăslăuanu, afirmă că: „Drumul e deschis. Pentru cei scârbiți de politică vană, pentru cei dezamăgiți de făgăduieli și teorii căzute de la primul sbor”. Și să observăm că suntem la puțină vreme de la un mare entuziasm național. Cum am putea ieși dintr-o criză morală națională? Dacă ar avea cineva soluția, nu văd de ce nu s-ar grăbi

să fie salvatorul nației. Cred că semnalul unei primeniri morale va fi dat abia atunci când vom consolida o clasă politică atât de responsabilă, încât să considere că se cuvine să dea țării, nu doar să primească.

„În ce mă privește, «Mișcarea literară» a devenit pe nesimțite parte din propriul meu spațiu”

– *O ultimă întrebare: Cum vezi tu „Mișcarea literară” acum, în pragul aniversării celor zece ani de existență? Ce înseamnă ea pentru tine, ca redactor?*

– Pentru o revistă, zece ani de existență nu sunt puțini. „Mișcarea literară” are deja un trecut, o tradiție. Ea nu poate să fie ignorată în contextul revuisticii literare. „Dosarele” sale literare sunt o notă distinctă ce contribuie la conturarea profilului său. „Arhiva Rebreanu” și „Caietele L. R.”, dacă le-am aduna acum într-un volum, am vedea că sunt veritabile contribuții de istorie literară și interpretare a operei rebreniene. Nu în ultimul rând, să avem în vedere că revista este o șansă pentru scriitorii de pe meleagurile Bistriței și Năsăudului de a-și verifica puterea creatoare într-un context mai larg, de a le oferi o respirație mai generoasă, de care au nevoie. Firește, depinde de puterea fiecăruia, de seriozitate, de muncă.

În ce mă privește, „Mișcarea literară” a devenit pe nesimțite parte din propriul meu spațiu. Încet, încet am devenit un grup, atât redactorii, cât și colaboratorii apropiați, dintre care faci și tu parte. Tocmai de aceea vei înțelege mai bine. Revista nu ne-a adus la un numitor comun, dimpotrivă, a creat unul dintre contextele în care personalitatea fiecăruia se desenează mai bine, dar ne-a demonstrat că și valori diferite pot să lucreze cu bune rezultate în spiritul unei idei. Este o idee simplă, privită în latura sa teoretică, dar în viață lucrurile sunt mai profunde. Vreau să îți spun că fiecare dintre redactorii revistei ar putea oricând să renunțe la calitatea ce o are, cu posibilitatea de a compensa cu colaborări la importante reviste de profil din țară, dar niciunul nu o face, cu toate că la mijloc nu este în nici un fel vreun interes material. Spune și asta ceva.

Interviu realizat de **Aurel PODARU**

Limba română la vaduri și strâmtori

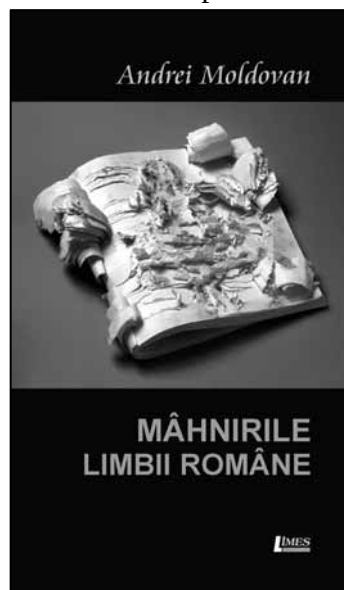
Ovidiu PECICAN

Andrei Moldovan, critic și istoric literar care s-a făcut cunoscut în ultimii ani mai ales prin colaborarea cu Niculae Gheran la editarea corespondenței primite de Liviu Rebreanu, a semnat, din 2005 încoace, o rubrică revuistică asemănătoare cu cea a Rodicăi Zafiu din România literară, urmărind cu îngrijorare – dar și cu vigilență – evoluțiile neomologabile de ultimă oră înregistrate în folosirea idiomului nostru de sorginte latină, cu adaosuri slave. Astfel, s-au adunat pagini după pagini, conducând, până la urmă, la un ansamblu căruia autorul i-a dat titlul de Măhnirile limbii române (Cluj-Napoca: Ed. Limes, 2011, 112 p.) Față de interesul anterior afirmat al criticului din Beclean pentru literații din regiune – în primul rând Coșbuc și Rebreanu, dar și toți cei cuprinși în antologia-dicționar a scriitorilor din Bistrița-Năsăud pe care a realizat-o –, și față de consemnările sale critice, deplasarea interesului autorului către buna funcționare a instrumentului în interiorul căruia se naște literatura română arată ca o sanitară întoarcere către esențe și rădăcini, deopotrivă.

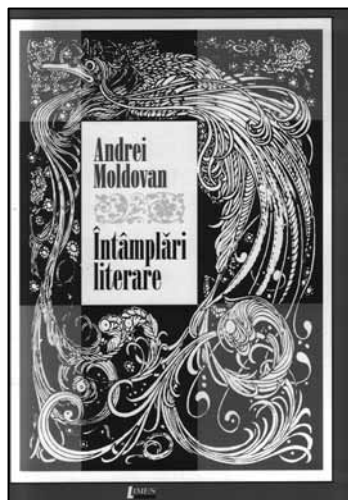
Adevărul este că oficiul pe care îl îndeplinea în vremuri mai austere faimosul lingvist Alexandru Graur necesită, în condițiile liberalizării de după comunism, o provocare mult mai mare și mai alertă. Suntem, de-acum, în epoca victoriei drastic a comunicării globale, a intrării în simultaneitate a întregii lumi prin intermediul computerului, sateliților, radarelor, telefoniei mobile, internetului, a rețelelor de socializare (Facebook, Twitter etc.), a accesului la televiziunea digitală non-stop (peste o sută de programe la dispoziția tuturor vârstelor, permanent) când, chiar dacă toate aceste mijloace își urmează fluxurile în principal în alte limbi decât româna, consecințele noului asalt mediatic se răsfrâng și asupra limbii

noastre natale. Dispariția ultimului star mediatic ce și-a cucerit gloria televizionistă pe seama observării greșelilor de expresie ale românului, George Pruteanu (Doar o vorbă să-ți mai spun), simultan cu lansarea pe micul ecran a comentariilor literar-culturale bâlbâite ale lui Dan C. Mihăilescu au marcat, împreună, apusul unei epoci și răsăritul alteia. În locul atenției față de expresia vorbită, central încă în anii 90 ai secolului trecut, tolerarea și chiar empatia în raport cu bâlbele cultivate ale cuiva arată clar că rigo-rismul rigid al epocii limbii totalitare de lemn și cel relaxat ludic din prima decadă a tranziției au pierdut teren în fața dezlănțuirilor dadaiste actuale.

Cele treizeci și trei de capitole ale cărții care evidențiază câteva derapaje actuale de la buna întrebuințare a românei sunt o reacție concretă, binevenită, la spectacolul bezmetic la care asistăm, de cele mai multe ori, cu resemnare, plictis sau cu speranța că va trece de la sine. Trebuie spus însă că Andrei Moldovan rămâne cantonat în orizontul tradițional al greșelilor de limbă, plimbându-și cititorii printre uzurile și abuzurile pe care limba le permite în starea ei așa-zicând natural. Ce se întâmplă însă cu acele vocabule noi care intră agresiv în vocabular, trecând cu iuțeală din argourile specializate direct în fondul principal de cuvinte și expresii? Ce facem cu angli(ci)smele devenite vârful de lance al înnoirii lexicale, datorită transformării

limbii engleze în idiom universal, în *lingua franca* a epocii noastre – urmare a hegemoniei politice și cultural asumate în sec. al XX-lea,

progresiv, de SUA? Când mașinile devin... „tunate”, nu pentru a indica faptul că în ele s-a descărcat un fulger însoțit de un tunet, ci pentru că „tuning” înseamnă reglaj sau acord fin, și mai cu seamă pentru că „tune up” semnifică a aduce la nivelul ultimei mode ceva, atunci înseamnă că preluarea din engleză se face cu japca, din goana Chrysler-ului... La televizor, o reclamă promite nu numai CD-urile cu episoadele unui serial îndrăgit, ci și „boxul” în care să le așezăm. Nu este vorba despre sportul știut, ci despre banala cutie, în cazul respective, de carton colorat de imagini policrome. Cineva a decis, la înregistrarea reclamei – mă refer la „advărtaizingul” menționat – că a folosi cuvântul consacrat, „cutie” ar fi mai puțin atractiv sau nimerit și... iată!

Împrumuturile din limbile hegemonice se fac, în română, de veacuri. Nu foarte multe rezistă însă în timp. Cine răsfoiește dicționarul lui Frunzescu, plin de cuvinte aduse de moda grecizantă a secolului fanariot,

rămâne uimit că româna a scăpat ieftin din această aventură a aculturației orientalizante. Va fi însă la fel și în ceea ce privește moda americanismelor? Dacă înalta tehnologie va veni în continuare din America de Nord, atunci este posibil să „daunlodăm”, „apgradăm”, să „printăm” în continuare, în loc să descărcăm, să înnoim și să imprimăm în spiritual moștenirii noastre lingvistice.

Nu doar engleza configurează agresiv, cu succes, un continent lingvistic nou pe planeta limbii române. Intelectuali socotiți a aparține eșalonului fericit al tinerei filosofii aduc cu ei, în strădania lor sinceră de a implementa în idiomul strămoșesc o terminologie filosofică dificilă chiar și în original – mă gândesc la cea a fenomenologiei lui Martin Heidegger – propuneri de descâlcire conceptual care mai mult încălesc și complică. Ținând cont de specificul înnoirilor noționale caracteristice germane, Heidegger a propus, în paginile lui, cuvinte compuse. A reproduce procedeul în română, prin alăturarea unui „cârnat” de vocabule unite de cratime, nu este, în niciun caz, soluția constructivă ce poate îmbogăți și conduce la subtilitate limba noastră. Suntem, în plan filosofic, cu asemenea transplanturi neizbutite, din nou în sfera echivalărilor cravatei cu „degât-legău”, în preistoria unei traduceri izbutite, dacă așa ceva se poate și merită, a filosofului german în limbă apei care o vorbim.

Există și continuități pernicioase în domeniu. Religia majoritară, ortodoxia, socotește, astfel, prin vocea autorizată a majorității autorilor care scriu din interiorul ei, de pe poziții relevante, că păstrarea și întărirea credinței depind și de atenția acordată vocabularului derivat în secolele anterioare, din greacă. Așa se ajunge ca până și în lumea intelectuală laică să se vorbească despre „diortosire”, „iconomie” și altele asemenea, în loc de adaptare și corectare a unei traduceri mai vechi sau, respectiv, de plan divin referitor la destinul omului. Nu e de mirare că, măcar în al doilea caz, lumea neprevenită ajunge să confunde noțiunea bisericească menționată cu aceea de... economie.

În asemenea condiții, o propoziție care ar spune că „Dasein-ul apare ca o puțință-de-

a-fi tunată în orizontul economiei” riscă să stârneasă, simultan, uimire și râs, ca un răspuns șugubăț, minor și, mai ales, involuntar la frica și cutremurarea lui Rudolf Otto sau chiar Sören Kierkegaard.

Nu mă îndoiesc că minuni de acest fel se vor estompa cu vremea, pierzându-și actualitatea, dispărând cu totul sau rămânând piese de muzeu cu un aer rebarbativ, implanturi eșuate, epave sabordate în larg... De aceea, îmi zic, se prea poate ca profesorul, criticul și lingvistul Andrei Moldovan să aibă dreptate neaventurându-se în combaterea lor. „Măhnirile” de care vorbește domnia sa în legătură cu limba română se referă mai cu seamă la reaua folosință dată unor cuvinte, la alterarea unor construcții, la suprimarea sau supralicitarea unor sensuri și accente, la devieri semantic și chiar la unele împrumuturi greșit întrebuințate.

Adevărul este că eseurile care alcătuiesc volumul se citesc cu delectare, și chiar cu satisfacția pe care ți-o dă o revanșă simbolică. Mai sunt cavaleri apti să susțină turniruri, îți spui. Mai sunt oameni pregătiți să înfrunte până și subtilitatea unor ziceri aparent anodine, ce compun mesaje ce dau în foc, precum acronimele FMI – UDMR.

Mi-aș dori mai multe cărți de acest fel, mai dese intervenții ale experților în limba noastră pentru a da semn că limba nu trebuie terfelită cum ne vine mai la îndemână în absența respectului față de ea. M-aș bucura dacă, alături de opiniile referitoare la ceea ce se vorbește în stradă sau prin marile ateliere ale oamenilor de cultură, cineva s-ar avânta – pe urma lui G. I. Tohăneanu și a lui Stelian Dumitrăcel, savanții timișorean și ieșean care excelează în domeniu - și prin patrimoniul tot mai puțin inteligibil al vorbirilor de odinioară. Primul dintre cei menționați a lăsat, între atâtea daruri inestimabile, și o carte unde reia și explică formulări rare din opera lui I. Budai-Deleanu, în timp ce al doilea și-a

exersat cu succes până în descifrarea unor construcții românești surprinzătoare. Din păcate, nu avem încă explicații comprehensive ale limbii lui Dimitrie Cantemir, a cronicarilor din sec. al XVII-lea și al XVIII-lea, ne lipsesc o mulțime de dovezi ale faptului că, înainte de a uita limba Bibliei lui Șerban Cantacuzino, am înțeles-o. Situația nu este înfloritoare în domeniu, iar marele public cultivat rămâne încă departe de asemenea instrumente lingvistice de mare utilitate.

Cartea succintă și alertă a lui Andrei Moldovan îmi dă speranța că asemenea bătălii se mai pot purta încă; nu din patimi purist și din impulsuri cenzoriale, ci ca o luare permanent la cunoștință a bogăției și splendorilor unei limbi căreia un filosof important al secolului trecut, Constantin Noica, îi închina ode incredibile, relevându-i certificatele de noblete și de profunzime. Încă mai avem

până la tratarea cabalistică a acestei limbi, a cărei fibră și flexibilitate pot duce poveri însemnate de înțelepciune, intuiție și artă. Drumul în direcția explorării orizonturilor sale nu este univoc, el putând porni din explorarea trecutului și a expresivității rural-regionale, ca la Noica, dar și dinspre evoluțiile recentisime, întregite de sensuri aduse cu ele de școlarizarea sistematică și de urbanizarea României ultimului secol.

Sper, în orice caz, ca aventura personal în domeniu a lui Andrei Moldovan să continue.

(După *Apostrof*, nr. 3, 2011)

Proza de azi între continuitate și ruptură

Olimpiu NUȘFELEAN

Chestionarea propriei condiții este una dintre modalitățile prin care literatura își probează forța și, în cele din urmă, își menține coerența. Conștiința de sine a literaturii, reflectată în metatextul ce însoțește discursul operelor literare, dă măsura sănătății discursului literar, detensionează acumulări și

blochează disfuncții, facilitează deschideri de drumuri și clarifică și impun axiologii.

Manifestele literare, artele poetice, mărturisirile scriitorilor, alături de analizele critice, dau sens unui demers literar complex, care nu aparține doar operei de creație în sine. Autorul, ascuns într-un fel sau altul în

opera de ficțiune, este invitat sau provocat să se dezvăluie, să vine spre cititor și pe o altă cale decât cea „fantazată”, să aducă literatura în mentalul colectiv și printr-un alt mod decât cel ficțional, adică direct, poate mai... credibil, mai explicit. Această deschidere spre sine a literaturii poate avea înregistra anumite sincope, slăbiri ale propensiunii, efect al unor

Eveniment

stări (ale literaturii) sau generatoare de anumite „situații”. O asemenea sincopă poate fi identificată (cu aproximație) în primul deceniu postdecembrist. Ce a slăbit conștiința de sine, chestionarea de sine a literaturii imediat postdecembriste? Poate proliferarea discursului nonfictiv, blocarea scriitorului de gesturile imprevizibile ale istoriei, dezarmarea scriitorului în fața unor tentații extraliterare sau paraliterare, scăderea interesului cititorului pentru literatură?... Întrebările vin... Mai mult decât răspunsurile... Se pare că

scriitorul n-a fost dispus întotdeauna să facă față tuturor noilor provocări. Și nici nu a fost invitat cu directete să se manifeste într-un asemenea sens.

În evoluția unei literaturi, reușitele sînt date desigur de prezența operelor și a capodoperelor în sine, dar și de valorizările pe care scriitorul le face privind scrisul, privind propriul scris. Luarea temperaturii literaturii, a scrisului în sine, efect al unor inițiative critice și editoriale, nu poate fi decât benefică. **Starea prozei**, volum coordonat de Irina Petraș și apărut la Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca în 2008, este o exemplară dovadă în acest sens. Cartea, desprinsă oarecum din două ediții ale *Zilelor prozei* organizate în 2007 și 2008 la Cluj-Napoca, dar și din mărturisirile să zic așa nonformale ale unor scriitori, radiografiază starea prozei momentului. Dincolo de dificultatea stabilirii unei metode, cartea aduce în fața cititorului avizat, dar și a celui doritor de simplă informație ... orientativă, imaginea unui fenomen divers, în continuă evoluție, dinamic, fascinant în cele din urmă. Observația Irinei Petraș din *Argument*, ca și întregul demers în sine, este cît se poate de provocatoare; criticul recunoaște că lucrarea reunește: „luări de cuvânt din cele mai felurite unghiuri și perspective, așa încât să poată fi identificate semnalmente vizibile ori mai puțin vizibile ale prozei românești *postdecembriste*, față în față cu proza postbelică ori chiar interbelică”. Irina Petraș este conștientă că încercarea de a organiza volumul pe două mari secțiuni, *Priviri critice* și *Dinspre prozatori*, eșuează datorită diversității și „nonconformismului” răspunsurilor – „prozatorii se confesează cu enunțuri în vecinătatea textului critic, alături, criticii comit aparteuri prozastice”, dar, în cele din urmă, „diversitatea vocilor se organizează *canonic*, în sens muzical”, relevîndu-se „interesul indiscutabil pentru proza românească și starea ei. exprimat nuanțat, profesionist și convingător, dar și, în subtext

ori la vedere, obsesii, nemulțumiri, chiar și prejudecăți.”

Sînt „investigați”/provocați 77 de scriitori – critici literari și prozatori, din toate generațiile, cu vârste între 22 și 79 de ani. Ion Simuț declară și el de la bun început că momentul literar este greu de definit pentru un cititor obișnuit. Pentru Ioan Paler diagnosticul încercat de autorul culegerii este un „gest temerar”, deoarece perioada este scurtă, fără distanțare, afectată de o mișcare browniană a tendințelor literare actuale, deși literatura de azi și-a recăpătat „echilibrul și demnitatea”.

Parcurgînd cartea/starea prozei actuale, vom descoperi dezvăluite confesiunea strictă, arta poetică, crezul literar, mărturisirile din intimitatea atelierului de creație făcute de Florina Ilis, Iolanda Malamen, Corin Braga sau Ruxandra Cesereanu. Dora Pavel asociază romanul cu „bărbatul vieții” sale. Pentru Lucia Dărămuș – „personajele din romanul meu sunt reale”. Cornel Ungureanu constată că în situația anilor '50, scriitorul devine „scepticul de serviciu al noii societăți”.

Condiția genului (roman, proză scurtă) este radiografiată de Radu Mareș. Constantin Cubleşan este de părere că „trebuie inventată o altă justificare teoretică a... genului (v. romanul, n.n.)”. Alexandru Vlad mărturisește că „Despre proza scurtă se poate spune că prin natura ei comprehensibilă ne învață să înțelegem lucrurile ca întreg”. Marius Chivu este preocupat de nuvelă, Aura Christimizează pe competiția cu marile modele, Cornel Cotuțiu așteaptă revirimentul prozei scurte, Claudiu Groza semnalează „redescoperirea narațiunii”, Gheorghe Mocuța observă „o resurecție a prozei românești. A romanului în special.”, Doru Munteanu este preocupat de „adecvarea la povestire”. Pentru Mircea Opriță, „anticipația se încapățânează să evolueze în continuare și să-și schimbe aspectul”, iar pentru Virgil Rațiu – prozatorul „are tăria să își provoace inspirația”. Tehnicile românești împrumutate de la film sunt preocuparea Flaviei Teoc („literatura învață din experiența cinematografiei”), ca și, la momentul respectiv, a lui Stelian Tăbăraș („tehnica filmului mai poate salva proza viitorului”). Octavian Soviany mai crede în principalele linii de forță ale textualismului, manifestat și după '89, iar Vasile Spiridon conchide afirmînd că dreptul romanului la existență este fundamental

Culegerea este întregită de analiza exegetică a unor opere propriu-zise făcută de

Ion Vlad, Gheorghe Glodeanu, Iulian Boldea, Ștefan Borbely, A. I. Brumaru, Crina Bud, Ioana Cistelean, Sanda Cordoș, Rodica Grigore, Andrei Moldovan, Mircea Popa, Daniela Sitar-Tăut. O atenție aparte i se acordă cititorului (de proză), care poate influența scrisul unora, mersul literaturii. Punctele de vedere sînt și aici foarte diverse. Gheorghe Glodeanu identifică „un cititor grăbit”, Flavia Teoc – „o ruptură între gustul publicului și tematica abordată de scriitori”, Pentru Petru Poantă, „Marii cititori sunt niște ființe ascetice și inutile pentru societate.”, iar pentru Ovidiu Pecican – „Cititorul român este avizat, bine pregătit, cu destul gust și nu poate fi prostit prea ușor”. Și totuși, pentru Ion Simuț, „cititorul român și-a pierdut încrederea în scriitorul român”.

Comentatorii (sau... mărturisitorii) sînt în general de părere că perioada cunoaște două aspecte, în aparență diferite, poate ireconciliabilă, dar totuși subzistînd, generînd fapte literare importante. Într-o radiografiere exactă, Paul Aretzu observă că „Proza de azi marchează două atitudini, una care se raportează la perioada comunistă, prin continuitate sau prin convingere, și alta, pragmatică, răspunzând unor cerințe de piață imediate și unor vanități” (v. 1989) și, prin despărțirea apelor, „schimbînd cu totul statutul literaturii în societatea românească”. Pentru poetul și criticul craiovean, „Crește obsesiv indiscreția, interesul pentru memorialistică, mai ales pentru aspectele ei îngrozitoare, terifiante. Nu mai interesează în prea mare măsură calitatea literară, ci *felia de viață*, cât mai frustă, cât mai *în sânge*. Este, desigur, un moment de pervertire masochistă a cititorului, dublat de altul, al senzualității exacerbate. Se scrie, în acest sens, o literatură lubrică, pornografică, deopotrivă de înfloritoare și în poezie. Simptomatic este și faptul că, în cele mai multe cazuri, autorii nu sunt deloc niște adolescenți curioși, cum s-ar presupune. De altfel, situațiile tipice, clișeele sunt destul de limitate, înscriindu-se într-un rețetar artefactier, homosexualitatea, prostituția, sexualitatea extravagantă. Un alt exemplu îl constituie proza de tip colocvial, bavardajul presărat cu termeni argotici, folosind discursul oral, confesiv, lipsit de pretenții, licențios. Miza acesteia este *drama mică* (s.n.), sentimentalismul pitoresc, naturalismul și, desigur, exhibarea eului, a instinctelor și a reacțiilor necenzurate.” Se fac tatonări, se încearcă clarificarea vocilor, într-

un demers ce reia căutările interbelice, evoluția facilitând redresarea autorilor cunoscuți, eliminarea exclusivității speciilor prin ascensiunea prozei poezilor, se dezvoltă ecografiile, textele complexe, bazate pe experiențe personale, nonficionale. Paul Aretzu face și o trimitere la modelul dat de opera postumă a lui Petre Pandrea, narator captivant, stilist rafinat, care dispune de o diversitate pasionantă, de ancorare în real, capacitate de esențializare, știința portretizării, grilă psihologică în citirea oamenilor, dialog, umor, viziune moralistă, tensiune autoscopică, realizând o adâncă introspecție a firii umane.

Luigi Bamulea constată că „proza românească se află într-o zonă de interval: declinul unei vârste *oedipiene* a și generat – în tranziția care acum e pe sfârșite – un preludiu al cărui declic va coincide cu nașterea unei noi utopii.” – o utopie al cărui semn nu poate fi prevăzut cu ușurință. „Noua paradigmă va fi, deci, marcată nu de o *cercetare* a lumii, cum imprecis se spune, ci de o *descoperire*, de o *revelare* a ei.” Altfel zis, o revenire la paradigma clasică.

Aceeași viziune a alternanțelor este prezentă și la Iulian Boldea, pentru care „două dominante ale prozei de după 1989 au fost puse în lumină de criticii literari care s-au aplecat asupra fenomenului: proza autoreferențială, nonfictivă, cu care a debutat în forță ultimul deceniu al secolului trecut”, (cu trimitere la Nicolae Breban, Dumitru Țepeneag, Mircea Zăciu etc. n.n.), „și reabilitarea ficțiunii, ce a urmat, ca reacție firească la invazia de literatură documentară, depozițională, autobiografică (cu trimitere la Nicolae Breban, Ioan Groșan, Ștefan Agopian, Gheorghe Crăciun, Alexandru Vlad etc., n.n.).” „Cele mai tinere generații de prozatori (...) reiau experiențele anterioare, cu un plus de implicare subiectivă, dar și de epatare, prin apelul la experimentul literar ori prin cultivarea, mai mult sau mai puțin justificată, a libertăților de limbaj.” Argumentația este dată de un studiu demonstrativ pe câțiva autori.

Este important să observăm optimismul criticilor în ceea ce privește evoluția prozei noastre actuale. Sanda Cordoș crede „că proza de astăzi se găsește într-un *moment favorabil* (s.n.), comparabil ca efervescență și ca realizare artistică cu cel al perioadei inter-

belice.”, moment generat de generații diferite, formule și teme literare variate, „romane (care) au în comun înalta valoare și forța de reprezentare a unei lumi în mișcare”. Gheorghe Glodeanu constată că parcurgem „o perioadă de intense recuperări, când se manifestă din plin nevoia firească a (re)sincronizării cu literatura occidentală”. „În paralel cu recuperarea exilului și a tipăririi literaturii se impune o nouă generație de scriitori, o generație formată sub zodia postmodernismului, extrem de dinamică, ce s-a văzut confruntată nu cu cenzura politică, ci cu cea economică.” Pentru criticul și universitarul băimărean, literatura română postdecembristă este „un fenomen complex de continuitate și ruptură.” Claudiu Groza remarcă valul prozatorilor recent, care „au venit cu un nou tip de discurs epic și cu o stilistică *adaptată* la sensibilitatea receptorului contemporan”. În acest context, „polisemantismul structurii epice n-a dispărut (...), însă a crescut rolul filonului semantic orizontal, al poveștii accesibile receptorului superficial-grăbit, permițând însă și consumatorului mai pretențios să trăiască delicii de *gourmet* literar.”

Pe Ovidiu Pecican îl dezamăgesc însă aspectele legate nu de evoluția genului în sine, ci acelea privind... marketingul. „Nu suntem competitiv...” observă prozatorul, criticul și istoricul medievalist clujean, deoarece „tot ceea ce funcționează în sistemul editorial și de promovare a romanului românesc este orientat, în conformitate cu un gust tip Calea Victoriei, către promovarea anumitor autori, socotiți vârfurile:”, câtă vreme „Bucureștiul se confundă pe sine cu țara, iar ceea ce apare în afara lui nu contează”. Reiterând oarecum principalele teme ale opiniilor despre proza actuală, vom reține observațiile lui Ion Simuț, care identifică două fenomene: „în domeniul prozei, raportul variabil dintre fictiv și non-fictiv, iar pe de alta, declinul spectaculos al poeziei”, reținând în același timp creșterea interesului pentru literatura confesivă, conflictul dintre neomodernism și postmodernism, încrederea în tinerii scriitori. Criticul conchide: „Avem valori estetice îndreptățite să-și recâștige cititorii români și să-i impresioneze pe europeni.” Dar pe americani?, ne întrebăm retoric.

Bucuria de a fi împreună

Simona KONRADI

Ovidiu Pecican publică la Ed. Limes, din Cluj-Napoca, în 2010, *Antologia prozei scurte transilvane actuale*, lucrare apărută în două volume.

Prefața este o mărturisire, o justificare a demersului său: iubitor al cărților, autorul consideră că o bibliotecă „vastă, încăpătoare, numai pentru tine, numai a ta”, „asortând” viața și trăirile interioare cu literatura, constituie visul oricărui cititor. Pentru el, „numele necunoscute” de pe coperta cărților sunt „încărcate de promisiuni”, la fel cum „numele de elită” reprezintă „garanții ale calității”. Și mai mult decât atât, Ovidiu Pecican a avut șansa de a crește în preajma unei „biblioteci pestrițe” – după cum mărturisește – întocmite de „curiozitatea tatălui” său. De aceea, pentru el sensul vieții se înfiripă în jurul uneia dintre „cele mai frumoase întreprinderi [...] : să alcătuiesti – după puteri, inteligență, imaginație, gust și... forță de cumpărare – o bibliotecă.” (p.7)

Biblioteca este, deci, o potențialitate pentru spirit.

Cu sinceritate, cu realism și cu modestie, autorul analizează în mici detalii această întreprindere din perspectiva scriitorului (dacă pentru cititor este mai simplu să-și alcătuiască biblioteca, în cazul scriitorului intră în funcțiune alte mecanisme). Scriitorul dorește să vadă pe rafturile bibliotecii sale cât mai multe cărți al căror autor este el însuși. Întrebarea firească și dezarmant de sinceră care „îl roade pe scriitorul vorace” vine imediat: „...cum ar putea publica mult, mult, mult? Mai mult chiar decât scrie?” (p.8).

Variantele actuale de răspuns deschid două perspective. Prima presupune ceea ce astăzi e cel mai ușor de făcut, pentru că tehnica o permite: furtul intelectual, copierea, „pastișa tacită” sau „plagiatul obraznic”. Însă acestora Ovidiu Pecican le opune cealaltă soluție: „Poți, realmente, publica mai mult decât ai scris tu însuși dacă realizezi o ediție dintr-un alt autor; dacă aduci la lumină ineditele unui confrate dispărut și cunoscut doar parțial sau nedreptățit de istorie; și, de ce nu, dacă produci o antologie.” (p. 8).

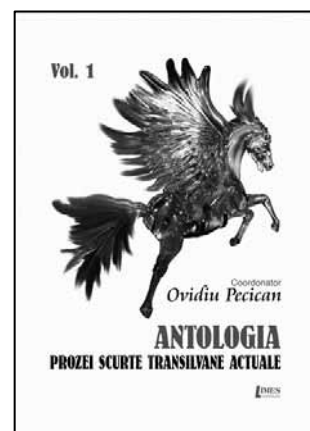
O notă de moralitate într-un context irespirabil e gura de oxigen de care uneori e nevoie chiar și doar pentru că acest demers devine un exercițiu benefic pentru orice scriitor. Un exercițiu de înlănțuire, de autoeducare a orgoliului: altruismul. A arăta generozitate și a recunoaște talentul confrăților „tonificază, regenerează” propriul talent, după cum însuși autorul simte.

Din acest punct de vedere, autorul consideră o datorie față de sine privirea spre „colegii care, prin scrisul și vocația lor, conturează în acest moment, din mers, ambianța literară în care Vestul României, spațiul care mă conține, se mișcă în materie de proză.” (p. 9). De asemenea, „antologia de față are și valoarea unui recensământ” cultural. Autorul încearcă să constate „cine a mai sosit, cine a mai dispărut, dar și cine continuă să se mențină în box office-ul prozei literare vii dintr-un anumit teritoriu.” (p.9)

Pentru iubitorii de literatură, antologia se vrea un dar, „o ofrandă simbolică, de grup, într-un an marcat contextual de o criză economică, socială și politică polimorfă și inventivă”, „un manifest de vitalitate, de semnalare a faptului că scriitorii sunt la locul lor”. Un mic element de stabilitate într-o lume perfect dezarticulată. Un sedativ sau, poate, o fărâșă de hrană pentru suflet, oferită de cei care se încăpățânează să scrie și să arate că mintea, talentul și imaginația există și vor rezista chiar și într-o lume care le exclude în mod vădit. Scriitori și cititori, într-un festin intelectual rarism.

Antologia este inedită, așa cum afirmă autorul, prin „caracterul ei regional, menit să dea o imagine ilustrativă pentru Transilvania, Banat, Partiu și Maramureș”, reunind „creatori din diverse generații”.

Cu modestie, Ovidiu Pecican renunță la dreptul de a alege textele, în calitate de

antologator, oferind libertate autorilor de a-și propune singuri creațiile, aproape toate nemaipărate în volume.

Într-o alăturare binevenită, paginile antologiei se populează cu nume de scriitori, cu titluri și personaje din cele mai felurite. Profesorul pensionar Danciu, sărac, vădov și uitat de copiii plecați în Canada își găsește parcă o altă viață, o altă slujbă prin care se face folositor conducându-i pe oameni „spre veșnicie”. La cimitir își găsește o nouă breaslă „preoții, groparii, cei de la pompe funebre” și o sursă sigură de mâncare în fiecare zi: pomana mortului. (Constantin Cubleşan, *Pomana mortului*). Tânărul închis în beciurile securității dintr-un Cluj aflat la răscrucea dintre epoci își trăiește frica, foamea cruntă și frigul ascuțit, răscolitor îmblânzindu-și timpul – „smoala densă” - în care era prins cu imaginea luminoasă a unei iubiri voluptuoase. Dacă frigul și foamea îi chinuie trupul, amintirea iubitei sale, de care se despărțise cu puțin înainte de a fi închis, îi hrănește durerea din suflet. Succesiunea de trăiri contradictorii provocate de Claude, tânăra elvețiancă, îi scurta totuși clipele păstoase, trăite în întinericul celulei, înlocuit din vreme în vreme, pentru scurt timp, de mirosul greșos al haznalei. (Nicolae Balotă, *Dragoste după gratii*). Existența banală a unor personaje ca Rodica Călina, Cătălina Căroi și Vică Căroi devine interesantă doar prin cacofonia din numele lor. (Ioan-Pavel Azap, *Povestiri cacofonice*). Zagura, deținutul din cumplitul lagăr comunist din Delta, a fost salvat după ani de suferințe crunte, epuizat de foame și de munci istovitoare, de Dunărea care părea că l-a înghițit pentru o clipă. Crezându-l mort, paznicii nu l-au mai căutat după un timp, însă el a fost găsit de Ulina, femeia bălții, retrasă din lume după ce bărbatul ei fusese înghițit de apele mării. După o vreme de iubire, ascuns – aproape inexistent - într-un spațiu și timp fantastice, personajul se întoarce din nou în lume, pentru a-și duce povestea și povara înaintea altora care nu știu sau au uitat. (Horia Bădescu, *Dincoace de Periprava*). Un înger venit din nou pe pământ - în ciuda unor încercări din cer de a-l opri, căci o făcuse deja de prea multe ori - să aline suferințele bolnavilor, să-i împace cu finalul, să-i mângâie pe cei fără speranță, se „umanizează”, începe să sufere el însuși, ca un om. Simte remușcarea față de fata care se îndrăgostise de el, mila „pentru bolnavii care își chemau moartea și pentru cei care încercau să se ascundă de ea, pentru câinii vagabonzi care dormeau acum încolăciți peste noroiul înghețat de pe marginea trotuarului și pentru mine, cel coborât cu încăpățănare să alin ceva ce se dovedea mereu de nealinat”. Fascinat de lumea de jos, îngerul renunță la aripi, primind în schimb

durerea ivită la locul de unde îi fuseseră smulse. O altă ființă care ia asupra ei suferințele oamenilor... (Ana Blandiana, *Misiune imposibilă*). Într-un text de proză onirică, personajul (care ține un jurnal de vise) se află mereu în preajma morții, cufundat în planuri lichide, care-și schimbă mereu, neprevăzut, formele. Frica de moarte nu îl împiedică să revină de fiecare dată la ea, se învârtă în cerc, aleargă în speranța de a-i scăpa, dar se regăsește mereu acolo, fără ieșire. Viața se descompune ușor, apoi se conturează din nou, în spațiul și în prezența somnului și a simbolurilor morții, într-un continuum irațional. Salvarea ar fi trezirea, dar și atunci frica rămâne: „pentru a nu recădea în teroarea din interiorul somnului.” (Corin Braga, *Acedia. Jurnal de vise* 2). Alt personaj scrie un jurnal de drumeție, însemnând toate detaliile vieții simple, autentice din locurile prin care trece străbătând Țara Maramureșului: oamenii, secvențele din zilele petrecute mergând pe jos, dormind în cort, forțând puterile fizice într-o încercare de retragere în... viață, în natură, în sihăstrie, în sălbăticie. (Cornel Cotuțiu, *Înainte de rest*). Într-un colț de lume, la malul mării, la umbra unui dud crescut inexplicabil pe faleză și găzduind la umbra lui terasa unei berării, câțiva tineri care învață să devină barmani, își umplu timpul la modul cel mai actual: discută nimicuri, flirtează, fetele își admiră bijuteriile ieftine, răsfoiesc reviste colorate. Alături, la o masă, câțiva pescari își „povestesc” berea gălăgios. În toată această banalitate, contrastează puternic un personaj misterios, foarte vizibil în decor prin îmbrăcămintea căreia nu pare să-i dea mare atenție, prin felul de a privi, chipul ușor neîngrijit și trupul frumos, foarte bronzat. Suficient pentru Cecilia, una din fetele de la bar, să intre într-un joc al privirilor, să construiască scenarii pentru o posibilă apropiere, dar nu oricum, căci nu se știe ce e cu *străinul*: „Cârpele acelea de haine le aruncase pe el deliberat – ca un actor care vrea să epateze – sau nu era decât un nenorocit oarecare, care nu găsisese în buzunar decât câteva monezi cu care să-și plătească o bere?”. Totul ține însă până când „un Mercedes albastru-ciel... venit dinspre mare”, condus de „Cenușăreasa”, îl ia pe străin, spre regretul fetei sau poate spre „bucuria intrării în sfârșit într-o convenție fericită”. Bărbatul nu era din lumea ei. (Olimpiu Nușfelean, *Automobilul mării*).

Și povestea textelor, a personajelor și a autorilor continuă, dincolo de ea rămânând deplină bucuria de a fi împreună.

(Aflăm în ultimul moment că antologatorul a publicat și un al treilea volum. Așteptăm să-l citim.)

51 de autori în căutarea timpului pierdut

Adrian ILIUȚĂ

Apărută în contextul aniversării a 40 de ani de existență a noii serii a revistei *Vatra*, antologia de proză scurtă *Puncte de reper. Antologie de proză scurtă 1971-2010* (coordonator Francisko Kocsis, editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2011) are, probabil, și menirea de a marca într-un mod cât mai fast acest moment.

Lucrarea își dorește să fie o reprezentare esențializată, selectivă (ca orice antologie, fatalmente) a uneia dintre fațetele care au ținut capul de afiș (cu preponderență în perioada comunistă) și au dat greutate acestei reviste în arealul cultural național.

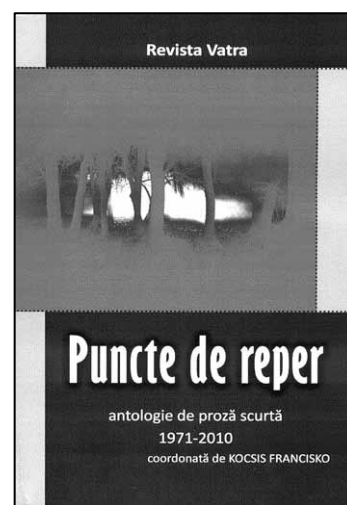
În argumentul care deschide această antologie, Francisko Kocsis insistă asupra unei note caracteristice a revistei *Vatra*, anume interesul pentru proză, mai concret pentru proza scurtă. Sunt amintite nu doar spațiile (rubricile) dedicate propriu-zis prozei scurte, dar și dezbaterile, anchetele sau interviurile coagulate, toate, în jurul aceluiași fenomen și care, se arată prin citări ample, consistente, au reprezentat o sferă de interes cu caracter constant pentru redactorii *Vetrei*. De la aceste constatări este avansată și ideea că revista a contribuit la promovarea speciei prozei scurte ca promotor al acesteia, cât și a unor autori considerați, la vremea aceea, tinere promisiuni.

Așadar, *Puncte de reper* este, din acest punct de vedere, și o „dare de samă” a istoriei recente a unei specii – proza scurtă – aflată mereu în avangardă, o deschizătoare de drumuri pentru roman, dar care, pare-se, nu se bucură de interesul general scontat, în special în contemporaneitate. Și aceasta în condițiile în care proza scurtă a marcat un reviriment al prozei în general, al epicului (prin experimentalism, proteism al formei,

textualism etc.) de care a beneficiat din plin romanul. O recunoaștere a acestei valori intrinseci și de netăgăduit ar fi unul dintre scopurile indirecte ale acestei cărți.

Însă care este scopul direct, declarat al prezentei antologii, ne putem întreba, dincolo de contextul lărgit care a dus la apariția ei? Răspunsul la această întrebare îl aflăm tot de la coordonatorul ei. *Puncte de reper* este o colecție de *texte*, în primul rând, și abia în al doilea rând de *autori*. Aceasta deoarece antologia își propune „pentru o clipă măcar” să repună în atenția publicului cititor proza scurtă, în general, să o reintegreze, dacă e posibil, circuitului contemporan al lecturii și, prin aceasta, să o revalorizeze.

Dar ce propune cu adevărat acest tom? Analizând cuprinsul lui, am contabilizat exact 51 de autori (50 + 1, jumătate plus unul, iar acela poate fi chiar coordonatorul!) așezați într-o cuminte ordine alfabetică (cea mai potrivită într-o asemenea întreprindere). Altfel, acești autori sunt foarte variați. Se remarcă, la o scurtă ochire, o categorie a scriitorilor consacrați de canonul literaturii postbelice (prezenți și în manuale școlare deci), printre care enumerăm pe Costache Olăreanu, Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Gabriela Adameșteanu, Ana Blandiana, Nicolae Breban, Radu Cosașu, Eugen Uricariu, Norman Manea, Gheorghe

Crăciun, Mircea Nedelciu etc., lângă care există autori care se bucură de o mai mică notorietate (Horia Ursu, Ioan Nete, Cornel Nistea, Șt. M. Găbrian, etc.) sau chiar câțiva amatori ai prozei scurte – Nicolae Manolescu, Marius Jucan. Selecția acestor nume presupune, oricum, pe lângă o doză inerentă de subiectivism din partea antologatorului, și o implacabilă impresie de eterogen, de contrast dată fiind perspectiva diacronică luată ca un criteriu suveran în realizarea lucrării. Nimic rău în asta, dată fiind valoarea aproximativ egală a textelor propuse în ansamblul lor.

Un alt aspect interesant al antologiei derivă din observarea datelor de apariție a textelor. Altă contabilitate, alte rezultate. Din cele peste 70 de texte antologate, am constatat că doar un număr de 12 au văzut lumina tiparului după anul 1990 înapoi, inclusiv. Lucrarea are în vedere, așa cum se observă și din subtitlu, perioada 1971 – 2010, adică 40 de ani, dintre care jumătate ar corespunde „epocii” postdecembriste, democratice. Două concluzii rapide poate produce matematica textelor expusă mai sus: 1) ultimii 20 de ani sunt cvasiinexistenți pentru proza scurtă (cel puțin din perspectiva revistei *Vatra* – motivele importă mai puțin aici) și 2) în atare condiții, e firesc ca interesul / valorizarea prozei scurte să fie atât de scăzute astăzi. Se pot avansa, pornind de aici, cel puțin două ipoteze în privința probabilităților de atingere a scopurilor prezentei antologii: 1) având în vedere că textele de după '90 nu sunt de o extraordinară valoare estetică (se înscriu într-o zonă valorică moderată), ele nu se pot sustrage, prin natura contextului în care sunt prezentate, unei impresii de mezialianță cu piesele produse în anii comunismului; 2) pentru a reintroduce în atenția cititorului contemporan proza scurtă e nevoie de calitate (valoare), în primul rând, de o oarecare cantitate (a se citi *constanță* în aparițiile revuistice), în al doilea rând și, nu în ultimul rând, de o adecvare la publicul „întâ”, de o referențialitate mai acută, de o regăsire a cititorului de azi în spațiul ficțional propus (ar fi de exemplificat aici, tocmai ca un *contraexemplu*, textul *Dula* al lui Andrei

Zanca; acesta propune un subiect profund îndatorat epocii de aur – modelul de bună practică și conduită pe care vrea să-l impună un primar semianalfabet, dar reprezentant ilustru al omului muncii socialiste, al omului nou, unui profesor din mediul rural – și care a apărut în revistă în 2009!). Balanța înclină deci în favoarea prozei anilor '70 – '80 și nu doar prin cantitate (net peste jumătate plus unu!), ci și prin calitatea (valoarea) lor indubitabilă.

Ca univers tematic, ca spații ficționale aceste texte „vechi” sunt destul de diversificate. Multe dintre ele au ca trăsătură comună, așa cum bine sublinia și Franciko Kocsis în argumentul său, dorința de evadare, evaziunea dintr-o lume din ce în ce mai închistată, mai strâmtă, posacă, depersonalizată și fără ideal – aceea a epocii ceaușiste. Aici pot fi subscrise proze precum *După-amiaza aceea* de Ana Blandiana, *O dimineață crăpată și tăiată în felii la Macondo* de Bedros Horansangian, *Femeia din vis* de Gheorghe Schwartz, *Ceață însorită* de Ioan Nete, *Despre cum a fugit fata...* de Andrei Ujică etc. Absurdul existențial al acelor ani, descrierea halucinantă a unei lumi în descompunere sau alienarea individului în raport cu lumea sa / sinele său, lipsa de repere sunt alte câteva teme de interes pentru texte ca *Octombrie, ora 8* de Norman Manea, *Ah, ce nuntă!* de Radu Țuculescu, *În vizită* de Daniel Vighi, *Gara de Est* de Gabriela Adameșteanu, *Meri pitici* de Olimpiu Nușfelean. Experimentul, textualismele sau ludicul și parodicul nu lipsesc din textele lui Mircea Nedelciu – *Nora (sau balada zânei de la Bâlea-lac)*, Costache Olăreanu – *Mărturisiri despre copaci*, Mircea Horia Simionescu – *Antonnpannescă* sau Marian Popa – *Situația*.

Există, de asemenea, savuroase ironii amare ale unei lumi uitate. De pildă, în *Telefonul* lui Ioan Radin personajul principal, tatăl unei fete numai bune de măritat, primește telefoane misterioase în miez de noapte de la Sfântul Petru, care îl apostrofează pentru micile „deviații” de la comportamentul dezirabil. Aceasta până când îi este prezentat logodnicul fiicei sale, pe nume Petru, a cărui voce semăna teribil cu cea a Sfântului.

Urmează nunta, încetează telefoanele. Și Securitatea avea sfinții ei... (Însă o asemenea cheie de lectură poate lipsi unui cititor novice, care nu asimilează contextul acelor ani, astfel încât referențialitatea prozei pentru el poate tinde spre zero. Texte de tipul acesta au toate șansele să fie deja datate pentru adolescenții zilelor noastre.) *O șaiabă perfectă* de Șt. M. Găbrian propune portretul unui personaj ce a căpătat o alură mitică în acei ani: șoferul de pe mașina întreprinderii de stat, înțelept, pehlivan, mucalit, polivalent, superior, autoritar sub masca slugărniceii – emblemă a „lumii pe dos”. În *Punct și de la capăt* de Ovidiu Moceanu avem primul contact cu școala a unui profesor debutant. Pe lângă fauna locului, vie din punct de vedere caracterologic și azi, la fel ca ieri, personajul află, cu stupefacție, că postul său nu există și că trebuie să facă drum întors la Inspectorat, care drum e transfigurat, cu multă artisticitate, într-o cale a înțeleptirii sinelui. *Basculanta albastră* de Dumitru Hurubă ne aduce pe mult slăvitele șantiere ale patriei unde personajul masculin se „îngroapă” (la fel ca și proza în sine) din cauza unor motive feminine... Există

și câteva marginalii, să le spunem: fantasticul de sorginte livrescă din proza *Ușa zidită* de Nicolae Manolescu sau expunerea confesivă a unor teme de extracție nietzscheeană recurente în construcțiile românești de tinerețe ale lui Nicolae Breban – *Ultimul barbar*. Ca o încheiere a acestui excurs, am considera că o proză care ar cuprinde la modul alegoric toată această lume trecută ar fi *Umbra* lui Dan Culcer.

Dintre textele „noi”, am reținut ludicul și comicul (ușor buf) din *Dacă tristețe nu e...* (Leo Butnaru) sau *Mașă și Extraterestrul* (Nichita Danilov). Alte jocuri cu perspectivele, o tratare a interiorității bine decantată și cu efecte căutate, rafinate am regăsit în prozele semnate de Bedros Horasangian (*Isabelle*) și Paul Tumanian (*Visul văduvei*).

Per ansamblu, inițiativa lui Francisko Kocsis este una lăudabilă, categoric valoroasă din punct de vedere estetic și al istoriei literare, dar mai ales pentru reprezentativitatea culturală a revistei *Vatra*, ea însăși un *punct de reper* actual.

Ovidiu Avram, *Îngerul*

Alertă de grad zero în proza scurtă românească actuală

Doina MACARIE

Recapitulând substanța, dar și spiritul lumii contemporane, lucrarea de față este un dar pe care autorii acestei lucrări colective ni-l oferă cu prisosință. În număr de aproximativ

55 de autori și autoare deopotrivă, nume sonore ale literaturii române actuale surprind în mod constant fiecare cu „forță de insolitare a realului” (Gheorghe Crăciun), o realitate a lumii în care trăim, imaginea cu multiple răsfrângeri a unui univers derizoriu, oferind lectorului posibili-

tatea de a simți atât pulsul literaturii actuale, cât și atmosfera care generează această scriitură, de aici și titlul cărții „Alertă de grad zero în proza românească actuală”.

Asistăm la o remarcabilă inventivitate și îndrăzneală asociativă, care se înfățișează prin această compoziție mozaicală, caleidoscopică, răspunzând cerințelor actuale ale cititorului grăbit, care, între două coordonate spațiale, dorește o altfel de relaxare decât aceea oferită de mijloacele de informare moderne. Tehnica colajului, pe care o adoptă Igor Ursenco, prin această asociere de texte este cea care permite scriitorilor o evadare din cotidian, o retragere în lumea subiectivă, divizată într-un infinit de euri diferite, prin intermediul cărora autorii își reconstruiesc personalitatea.

Trama narativă a fiecărei proze e redusă la câteva întâmplări. De la o discuție la telefon cu o necunoscută (Cornel Nistea, *Lumină și aer pentru cactuși*), până la operații care trec de limita firescului cum este aceea pentru

înlăturarea unui ochi de margaretă (Olimpiu Nușfelean, *Ochii lui Gabriel*) sau așteptarea exasperantă a tramvaiului 8 (Robert Șerban, *Lili*) comparată cu ploaia care, de cele mai multe ori, în opinia autorului, sosește mai degrabă decât acest mijloc de transport care ar trebui să asigure deplasarea spațială rapidă, scriitorii nu epuizează sursele de inspirație, deși aparența sugerează contrariul; textele oferă lectorului posibilitatea de a-și crea propriul final, pentru fiecare proză în parte și de a prelungi narațiunea la fapte care pot conduce la ideea că această instanță a cărții nu este niciodată convinsă de natura reală a evenimentelor. (Florin Irimia, *După Țigări*). Așa cum se menționează în prefață, proza scurtă se caracterizează prin dificultatea pătrunderii și prin rafinament. Este „arta de a nu spune totul, de a sugera ceea ce rămâne dincolo de cele scrise pe foaie” Se asistă, astfel, la trăiri mărunte și prezențe sau fapte cotidiene, în jurul cărora se construiește o complexă desfășurare de forțe.

Cartea se pretează unei lecturi echivoce ce îi asigură polisemantismul și oferă „moduri variate și absolute de a experimenta sensurile vieții” (M. Iorgulescu). Foarte atenta artă combinatorie ce susține edificiul acesteia articulează o rețea de teme și motive recurente și apropie de densitatea simbolică a unor poeme în proză. Scriitori prezentei lucrări au inovat atât la nivel tematic, cât și la nivel compozițional și stilistic. Temele predilecte ale literaturii sunt aici reluate, redimensionate și restructurate; scriitorii produc o foarte mare diversitate de variațiuni ale aceleiași teme sau păstrează o linie comună mai multor motive, astfel încât fiecare proză să incite spre o lectură curioasă. În textura densă a cărții se reușește sugestia unei trăiri în mai multe dimensiuni prin gradația subtilă a narațiunilor

care sporește farmecul. Compoziția cărții e doar aparent necontrolată tematic, cu discontinuități și rupturi de planuri narrative. Apar alunecări rapide de la un fapt la altul și interferențe semnificative în realitate reluând un număr restrâns de întâmplări al căror unic scop este de a evidenția o temă centrală – Viața – în diversele ei ipostaze. O consecință firească a acestei tehnici oferă lectorului o evadare din cotidian, o pătrundere într-o atmosferă incitantă și surprinzătoare de a recompune semantic poveștile, în funcție de universul său de așteptare. Relația inovatoare dintre autor-narator-personaje-cititor, precum și tipurile intertextuale, prin intermediul cărora autorul postmodern stabilește legături cu trecutul asimilat în manieră ludică sau parodică, apare evidențiată, spre exemplu, în *Raport între două cupluri smulse realității, însoțit de un comentariu vag, imprecis, privind realitatea ca atare*, a poetului și prozatorului Liviu Antonesei. Aici apare evidentă, ca de altfel la toți scriitorii care semnează în acest volum, plasarea textului postmodern între textul narativ și intertextualitate. Autorul își dezvăluie intenția de a scrie o operă realistă, încă din primele paragrafe, și astfel apare, ca în *Romanul adolescentului miop* al lui Mircea Eliade, metascritura, căci prin mărturisire se creează legătura mai apropiată între autor și cititor.

Cele trei coordonate: timpul, persoana și modalitatea sunt puse în strânsă legătură în paginile acestei antologii. Durata este legată de viteza narativă, deoarece prin aceasta este impus un anumit ritm povestirilor, care poate fi mai rapid sau mai lent, în funcție de dilatarea sau comprimarea temporală. Povestirea atemporală, ieșirea din timpul cronologic, măsurabil și intrarea în *Marele timp* (M. Eliade) se realizează prin acronii, analepse și prolepse, ceea ce generează indeterminarea, defragmentarea, subiectivizarea, ambiguizarea. Eliminarea granițelor temporale sau narrative nu mai surprinde cititorul avizat, familiarizat cu arta postmodernă. Povestirile mixte, în care se îmbină episoadele înlănțuite cu cele înglobate, sunt mai complexe în cazul acesta, deoarece instanțele narrative ale textelor sunt mai puțin delimitate, realizând un cumul de funcții

îndeplinite de autori, naratori și personaje. Această formulă narativă maschează subiectivitatea naratorilor, ambiguizează semnificațiile și segmentează epicul. Nu se pune problema unui narator omniscient în această carte, și de aici ambiguizarea; cel care cunoaște totul despre diegeza și personaje este autorul care nu se sfiiește să etaleze această autoritate.

Scriitorii își defragmentează textele prin diverse tehnici, în scopul de a elimina ideea de unitate a acestuia și în acest mod scriitura devine un fragment din marele text universal, cu care menține relațiile intertextuale. Aceste relații sunt de diferite tipuri: parodie, pastişă, citare, parafrază sau aluzie la personajele de pe scena politică actuală, cu care protagoniștii creați de autori sunt într-o legătură firească, așa cum se întâlnește în textul *Veronica* a prozatorului Bedros Horasangian.

Cele trei moduri de expunere sunt folosite de autori, în funcție de ceea ce vor să evidențieze. În proza *Ochii lui Gabriel*, a autorului Olimpiu Nușfelean, imaginile vizuale create prin enumerații suave și comparația ochilor cu două margarete „proaspete, limpezi, cum sunt cele crescute în câmp, printre maci și albăstrele” induc o atmosferă primăvărată și plină de candoare prin lumina care „atingea petalele ca pe niște dulci pleoape de copil”. Totuși pasajele descriptive sunt utilizate în alte proze, prezente aici, pentru conturarea ironică a personajelor și schițarea caracterului acestora și pot îndeplini o funcție anticipativă. Apar descrieri de topos schematic, cum ar fi prezentarea unui ștrand, conturarea portretului unor personaje se face prin descriere eliptică, rezumativă, deoarece nu se insistă asupra artei detaliului, după modelul balzacian; prozatorii își propun să sugereze unele trăsături lăsând cititorii să valorifice puținele detalii despre *ființele de hârtie* (R. Barthes) pe care le creează.

Prin rafinament și forță de expresie, prin transpunerea realității în manieră modernă, insolită, lucrarea de față se distanțează de poetica majoritară a vremii și devine o imagine a ceea ce reprezintă literatura cu adevărat. Farmecul acestei cărți este acela că oferă o alternativă pliabilă pe sufletul zbuciumat al omului modern, prin modul cum propune un fel de vis treaz, un soi de reverie care se substituie datului senzorial.

Niculae GHERAN

Clopotnița cimitirului

– Ce-i cu tine, Herșcule? Ai devenit insomniac, de când l-ai băgat în groapă pe Ceaușescu?

– Ce să-ți spun?! Iu l-am băgat în groapă!... Să vrei să fac așa civa și nu mă lasă leja, că tablele lui Moise sunt ș-ale tale. Ci scrie acolo? Să nu ucizi! Și-ncă-n ziua de Crăciun, așa bucurie ortodoxă nici la dușmani. Ș-asta nu-i osândă: abia l-or scăpat di diabet și di griji. Mata ci crezi? Țsta dormea liniștit cu milioane de guri nesătule ș-atâtea cuvântări pi capul lui?

– Să-l fi iertat creștinește?

– N-am zis asta!

– Că legea talionului n-am inventat-o noi: ochi pentru ochi, dinte pentru dinte.

– Dipinde cum o aplici, că exista ș-o cale mai cușer, să-i placă și lu' Dumnezeu, la mozaici și creștini, ortodocși sau catolici.

– Care, Herșculețule, poate te facem papă?

Proza

Mișcării literare

– Fără mișto di luat în balon, că știu ci zic. Omu' trebuia judicat și după alte leji, fătate tot di el. Să-ți spun câteva: leja spațiului locativ, care-l condamna la o garsonieră, pi el și pi nevastă, să stea cu Leana academișiana cur în cur, dimineața, la prânz și sara, cu tot confortu' di closet și duș, ba chiar și la balcon, di unde s-ajite mână ca la tribună, nu di alta, dar s-aibă și prostimea puțină distracție, să vină și din provincie: „Hai să videm și noi pi nibun”.

– Ar fi fost pelerinaj, Herșcule!

– Și cari-i diranju' personal? Alfel, di-l faci victimă, muți pelerinaju-n viitor, să-i caute groapa ca lui Bălcescu, Codranu, Maniu, că istoria-i mai aproape di mister, decât di realitate. Dar n-am terminat cu lejile. Om bătrân, c-o nevastă mai mare cu doi ani, ave nevoie de asistență medicală. Ci-i rău în asta? Căta vreme există leja asistenței sociale, cu control periodic! Cini l-ar fi împiedicat să se scole di când se crapă di ziuă, să stee la codă la policlinică, să prindă unu' din douăzeci di bonuri la medicu' curant? Se trezește mai târziu, să fie sănătuhăz: „Înscrierile pi azi s-or terminat, mai ie și mâine-o zi!”. Și dacă tot ii treaz, s-așeze la altă codă că, în afară de punga cu frații Petreuş – doi puișori morți înainte di termen –, pote apucă niscai ouă sau civa brâncică, nu multă, fie și sărată, că n-o văzut-o di mult cum arată. Oricum, să nu vie acasă cu traista golă, s-aibă ci găti.

– Asta-i treaba nevestei. N-o lăsa fără atribuții!

– Cini o lasă? Dănsa să fi fost repartizată la facultatea di chimie, să explice cine-s polimerii, di undi vin și ci vor di la noi. Iu zic că un așa curs rentabiliza totă Politehnica, mai civa ca la teatru, că se pute vinde bilete di intrare c-o lună 'nainte di spectacol: *Cona Leana și polimerii*, melodramă mută-ntr-un act ș-o pauză. Mai vrei și alte leji? Că-ți zic o sută. Pi scurt: trebuia lăsați-n viață, să trăiască așa cum or fericit țara și poporu'. Pentru ei, nu cunosc

pideapsă mai mare, că picau din cer, fără parașută, din Primăverii în plină iarnă, cu lumânări aprinse-n casă, că-i tăiată lumina, și-ncălziți la aragaz, că-i frig în odaie.

– Bă, Herșcule, nu cred altfel decât tine și, ai să râzi, poate nici cei care l-au trimis la moarte. Mă întreb însă de ce-au făcut-o?

– Vai di mini și di mini! Cum di ci? Ca să tacă! Îl vezi pi nibun surdo-mut? Aici era vorba di bani mulți. Or, di necrezut, cel mai iubit fiu al poporului n-avea o lăascaie-n buzunar. Ci să facă cu banii? Ci-i lipse? Asta nu-nsamnă că nu știa cine, cât și cum îs manevrați. Cini să-l judece? Țsta, dac-apuca să latre, trăja tot tribunalul după el.

– Orice revoluție are păcatele ei!

– Care revoluție? Ieri dai cu bomba-n mulțime – cum urlă ăștia din Timișoara – iar apoi ti așezi în frunte armatei și Ministerului di Interne? Asta-i adevărata problemă. Dovadă că după ce-au pactizat cu poporul au murit mai mulți omeni. Di ci? Ca să-și justifice rosturile în marea revoluție. Haloimes! Ș-asta că suntem un popor de adormiți. O spune și cântecul tradițional: „Diștaptă-te, române din somnu’ tău di morte!”, variantă națională la „Sculați, voi oropsiți ai vieții!” Ci vină am iu ca evreu, de nu mi-i somn?

– Dacă nu-i revoluție, ce-a fost vârtelnița asta? Că „epoca de aur” s-a dus învârtindu-se.

– Dacă vrei, poți să-i zici „Epoca di arginți”. S-o-ntors sacu’ pi dos. Di nu murea atăția omeni nevinovați, i-aș fi zis carnaval. Mata știi c-am fost și anticar, comerț fin di marfă sensibilă. Asta-i revoluția lui Leonida, față cu rectiunea. Cum zice grecoteiul ăsta, di ni-o scris istoria în avans? O fost „cu voie di la poliție”!

– De presupus putem presupune orice. Bani n-avem, imaginație câtă-n lună și stele.

– Iu nu presupun. Cujet. Se zice că-ntr-o picătură di rouă poți să vezi tot ceru’. Ei bine: cujetă și dumneata. Îl știi pi Mișu croitoru? Cum să nu-l știi, binențeles! Băiatul lui, de-i zicem Jack Spinticătoru’ – c-a-nțepat în premieră, în aceeași zi, două minore di la Școlă di pi Sfântu’ Ioan-Moși, di s-au bătut nebunele-ntre ele – ei bine, băiatu’ face acum

parte din trupele M.A.I., bun ca militar de pază, dar și ca civil, nicisar la aplauze sau dinșirat pe Calea Victoriei, când boierul se retrăja acasă. Ei bine, în ziua cu manifestația din Piața Palatului, când nea Nicu o luat-o-n cur, Jack Spinticătoru’ ș-ai lui or primit ordin să se retragă-n cazarmă, nainte ca iureșul să-nceapă. Cum explici așa civa? Să-l păzești pi nebun ani în șir, metru cu metru, iar acum, cu așa poveste di la Timișora, să-l uiți-n balcon la o așa serenadă?! Di când lumea, serviciile de siguranță au legături-ntre ele și, când o căzut rejimul în Germania, Polonia, Cihoslovacia, Ungaria, era clar că ni vine rândul, c-o asemenea afacere nu se tocmește fără aprobarea dinozaurilor, ruși, americani ci-or fi. Nimeni nu clintea-n fața lui Ceaușescu. Di unde atăta curaj, să-l lași singur în ploie, cu „alo, alo”? Ordinul o fost limpede: „Ușchiți-o acasă cu tot divotamentul față di conducătoru’ suprem!”

– „Cum le potrivești mata, bobocule, mai rar cineva!”

– Ci boboc? Eu privesc totu’ cu ochi di comerciant. Nu spune c-am făcut negoț di zdrențe, că printre borfe era și marfă nouă de la solduri. Sănătos să fii mata, căți păduchioși, cari au luat marfă pi datorie di la mini, o să-i vezi milionari. La un ținăs atât di mare, se fură ca-n codru.

– Iar presupui.

– Iar cujet. Dacă familia-i patria mică – așa cum se zice –, țara-i o prăvălie mare. Indiferent dacă are sau nu vad bun, chiar și-n stare de faliment i se face inventaru’. Nimeni nu primește nici măcar un debit di tutun, făr’ control: ci marfă-i în prăvălie, ci-i di dat, ci-i di primit. L-oi văzut pi careva să predea afacerile? Le-or trecut pi numele lor, cu clienți cu tot! Cini mai gistionază facturile, conturile-n bancă? Se tot caută depunerile iubitului conducător. Îl vezi umblând din bancă-n bancă, pi tote continentele, cu parola lui? Astea or fost în mâinile unor oameni speciali. C-ăștia n-or fi nebuni acu să spună ce i-ar fi întrebat răposatu’. Ciugulesc cu toții din hoit, iar mâine o să-mi facă concurență di comerț ambulant: o să vândă totu’ la vechituri. Cini fixează prețu’? Unde alunecă ’nvoiala di-nceput, nu ci se varsă la urmă? Dumneata

vezi-ți di treburile matale, că la comerț îs mai doctor dicăt bănuiești. Da' cinstit.

– O fi cum zici, dar, deocamdată, pentru mine libertatea de-a vorbi este balsam.

– Libertatea de-a pălăvrăgi ii și-n curtea spitalului di nibuni. Nimeni nu ti contrazice dacă zici că ești Napoleon. Ba unul - care-ți mai cere o țigară, di ti vede încliftat –, îți spune că ti știe din campania rusească. Important nu-i la cine ti-nfoi, ci cu ci t-aleji în urma lătratului.

– Măi Rudel, mi-ai făcut capul calendar. Te-ai lăsat de zdrențe și te apucași de politică. treabă ce nu mă mai interesează. S-o facă generația de vine după noi.

– Generația degenerată.

– Zi-i cum vrei. Fiecare epocă a avut crezurile ei, bune sau rele: liberale, țărăniște, legionare, comuniste, pe calapoadele fiecărui încălțat, că „talpa țării” a fost și rămâne masă de manevră. E vremea ca cei vechi să se retragă la depou, să-i lase și p-ăștia de după noi să-și ducă crucea-n spinare.

– Crezi că-i lasă careva?

– E treaba lor. La anul și la mulți ani ș-o căruță de țigani!

– Vrai să zici romi, viitoru' di nădejde al țării. Văd că la regulat și natalitate v-o luat nainte, iar în comerț ni ține locu'.

– Hai, nu te plânge, că revoluția, de-i zici carnaval, l-a așezat pe Petre Roman în fruntea guvernului, care nu-i țigan.

– Și cu-n tuciuriu era mai bini? Ci ti diranjază?

– Nu nația mă deranjează, ci vorbele lui. Face ce face și n-apare o dată la televizor, fără să amintească baricada pe care s-a aflat în decembrie. „Baricadă, baricadă, baricadă”. Dacă tot o ține așa, a venit timpul să-și schimbe numele, să-și zică Petre Baricadă. Dar, știi ceva? D-asta m-ai trezit tu din somn? Nu puteai să mă toci la cap ceva mai târziu?

– Nu, fincă o apărut o știre nemaipomenită la ziar. Ascultă: „Adânc necăjiți, prietenii anunță 'nctarea din viață a bunului Puiu Matache, camarad di nădejde, cu suflet di aur, în urma unui stupid accident. Ceremonia funerară va avea loc peste trii zile la cimitiru' Renvierea, alee 14, parcela 25”.

– Nu se poate. L-am văzut mai ieri la „Măgura Oltului”; am stat și vorbit cu el la aceeași masă.

– Mie-mi spui? Care di șaișpe ani sunt comisionarul lui di amor?

– Ce amor?

– Amor di dragoste, cum ci amor? Omu' iubea in secret pi fata unui fost cărciumar di țară, fujit d-acolo di chiabur ci era, fată mignonă și delicată ca un nufăr di mocirlă, o amărată di dactilografă, pi care o luat-o-n creștere și-o dus-o la facultate, a-nzistrat-o cu carte și casă pi bulivard, di-o făcut din căcat bici. Multă vreme or stat 'mpreună. Apoi o părăsit-o, probabil di prea bună ci era. Aici iaste civa puțin mister, care-mi scapă.

– Nu știu nimic. Cum să fi murit, însă, așa deodată?

– Iu cred că omu' și-o pus capăt zilelor, or' mai curând să-l fi călcat vro mașină.

– Și când îl înmormântează?

– Asta-i balamucu'. La ziar nu zice nimic. „Piste trii zile” pote să fie azi, mâine sau poimăine, după data decesului. Naiba știe când o murit! „Prietenii” pomeniți la ziar – care-or fi ăia nu mă-ntreba – o fi vreun pilangiu care o aflat di veste la timp, numa' că beat, nu s-o fi trezit nici până acum. Iu m-am hotărât să iau civa mâncare-n traistă și să m-așez la locu' fixat din cimitir, în așteptarea cosciugului, că știu poziția. Merg, suspectez și-ți dau alarma, să bați toba la tilifon, să vină ș-alții.

– Cine să vină, Herșcule? Că în ultima vreme era ocolit ca Antarctica.

– Treaba-i di conștiință! La căți bani o risipit el din averea lu' ta-su, căți or băut și mâncat di pi urma lui, s-ar cuveni să vină și clientela din barurile Parisului.

– Du-te cu Dumnezeu. Te-aștept să-mi spui.

Zburdalnică vârstă are bărbatul când ajunge la 50 de ani. Dacă femeile intră în panică și se agită la menopauză, masculul abia trece o graniță văratică, promițătoare în toate privințele. Părul grizonat al femeii, deloc urât, o îngrijorează și fuge la coafor să-l mascheze, cu grija rădăcinilor albe. La bărbat, cununa argintie îl înnobilează, dând fiori chiar și

adolescentelor, semn de maturitate deplină. Bărbatul nu se înfioară, dimpotrivă, se avântă în larg cu toate pânzele sus.

Puiu Matache, odraslă de viță veche, fusese simbolul boemei de odinioară, căruia îi alunecaseră banii printre degete fără să bage de seamă. „Are balta pește!” apuca să răspundă la vreun reproș camaraderesc, tocând c-o risipă adorabilă averea părinților, moșii întinse, căpătate la rîndul lor de la bunici, cu lacuri, păduri, conace și bani în bancă. Invidiat și de Scarlat Calimachi, „prințul roșu” – pe cât de nobil, pe atât de scăpătat –, n-a refuzat să verse parale în visteria băncii „Decebal” din Deva lui Petru Groza. „Bani pentru sărmani” – i-au spus –, nici vorbă de „Ajutor Roșu”, deși, după afirmațiile de mai târziu: „De dat, tot le-aș fi dat, indiferent de culoare”. Avea să-i prindă bine după mărșul 23 August, când răsturnările istoriei l-au găsit mai proletar decât toți amărății soartei. Câtă vreme a exista Partidul Național Popular – sucursală mascată a aceluiași Partid Comunist – n-a dus-o rău alături de Mitiță Constantinescu, un mare economist, care, prin 1934-1935, apucase să fie și ministru de Finanțe. După bolșevizare, alunecase, ca și alți liberali sau țărâniști, precum Alfred Alexandrescu, Nicolae Lupu sau Gh. Tătărescu, spre coliva puterii, salvându-și pielea, spre deosebire de alți miniștri ce-aveau să se stingă în închisori. Pe Matache nu-l interesase politica. Ca student la Paris, frecventase corect Sorbona, dar cu nesaț „Moulin Rouge”, unde, seară de seară, avea masa lui, înconjurat de-o puzderie de invitați, între care și câțiva viitori barosani ai Republicii Populare Române. După desființarea P.N.P., o vreme l-a luat Petrunjenaru-Moțu la Consiliul de Miniștri, după care l-a plantat la Protocolul de Stat, ca fost sprijinitor al P.C.R. din anii ilegalității. Poliglot și agreabil, se dovedea util în compania delegațiilor străine, cu atât mai mult cu cât vechile sale peregrinări europene îl făceau credibil în fața oaspeților. Nu se bătea cu pumnul-n piept, dar se bucura că și de data asta roata destinului se învârtise bine. Nu-i lipsea nimic. Deși burlac convins, dobândise și-o familie, din cauza unei femei ce se încăpă-

țanase să-i pună un șușoi în brațe. Cinstit, o avertizase: „Nu te încăpățâna! Copilul o să aibă tată, tu bărbat niciodată!” A făcut însă greșala de a se căsători, deși, în astfel de ocazii, e de-ajuns să-ți recunoști odrasla, să-ți asumi toate obligațiile, fără să-ți obturezi viața. Drept e că nimeni și nimic nu părea să-l deranjeze, cel puțin în comparație cu alți semenii de-ai săi. Fiecare ins căsătorit târăște după el un lanț invizibil, suficient să se miște și pe de lături. Al lui era nemărginit, numai că se oprea în fața oricărui oficiu de stare civilă. Nefiind musulman, lanțul rămânea lanț.

Să fi vrut și Dumnezeu nu-i putea încredința o funcție mai potrivită. De petreceri avusese parte, de petreceri avea ș-acum. În afara convorbirilor politice, la care, de regulă, nu participa, colora programele străinilor cu deplasări în țară, cu popasuri discrete în baruri și separeuri, case din afara circuitului public, după nevoile oaspeților, dar și personale. Spre surprinderea lui, Protocolul de Stat nu era doar de zi, ci și de noapte, grijuliu la preferințele de așternut ale domnilor și doamnelor interesate. Fete proaspete, frumoase, încercate în probe atletice, dar și băieți bine dotați, cunoscători de limbi străine, semnaseră contracte de colaborare, cu permisiunea unei ocrotiri suplimentare în marile hoteluri și a schimbului de valută.

„Băieții cu ochi albaștri”, care se plimbau pe culoare ca la ei acasă, știau din vreme hobby-ul fiecărui oaspete, preferințe traduse sec la alcătuirea programului de activitate: „gurmand”, „afemeiat”, „băutor” (de whisky, de vodcă, de vin ș.a.), „cartofo”, ori, la cucoane, ceva mai complicat: „fire libertină, amatoare de artă” sau „fire închisă, complexată, dar disponibilă (cu bărbat bătrân, gras)”. În galantarul Protocolului, actori, actrițe, pictori, pictorițe, cântăreți și cântărețe, nu totdeauna de noapte, dar agreabili și agreabile la mese festive. Între ei, Puiu răsfațat de soartă. La vizita unei mari actrițe de cinema, a însoțit-o peste tot, chiar și în budoar, unde, după o petrecere stropită cu multă licoare, au simțit nevoia să se retragă. Un cuvânt n-a spus nimănui, fiind sigur că l-ar fi socotit mincinos. „Aia, bă?” „Chiar ea! Că tot acolo o are!”

Natalie era altceva. Mică de statură, cu ochi de asiatică, cu o piele albă, sidefată, părea să vină dintr-o altă lume. Se împrietenise cu secretara lui Matache, mai mult pentru a frunzări volumele omagiale, trimise de edituri, potrivit listei „depozitului legal”.

– Fii atentă cu șeful meu, că-i băgăreț, ți-o trage când nu te-aștepți!

– Poate altora, nu mie! Uite-așa-l dau peste cap!

Atât a trebuit s-audă domnul Puiu. Cum nu ducea lipsă de delicatețuri de alcov, nu se gândi o clipă să treacă peste plăcerea jocului nevinovat. Și, cum obișnuia ca la terminarea programului de lucru să le ia pe fete cu mașina lui și să le lase în drumul său, o dată le-a promis să meargă pe jos, în întâmpinarea primăverii, venită brusc, ca o zi de vară. A avut grijă să ia cu el și un pachet de cărți, plimbat dintr-o mână-ntr-alta. În Floreasca s-au despărțit de secretară, iar mai târziu, când au ajuns în centru, s-a oprit în fața unei vile, cu o curte mare.

– Mi-ar face plăcere să continuăm discuția. Numai că am o rugămintă: să urcăm o clipă la mine, să las cărțile astea, că mi-au rupt mâinile!

După care a împins cu piciorul ușa masivă de fier, mergând până la mijlocul curții, în dreptul unui rond cu flori, de unde a rupt un ghiocel și i l-a oferit, revenind în stradă:

– Ce faceți? Nu lăsați cărțile acasă?

– Ba da, dar nu locuiesc aici. Am vrut doar să văd dacă mă însoțești.

Replici ar fi existat o mie, dar nu la 20 de ani ai ei. S-a înroșit, antrenată repede de el în povestirea întreruptă.

Și a fost ziua întâi.

Ca și cum nu era de-ajuns, a doua zi domnul Puiu i-a dat un telefon acasă, propunându-i să se deplaseze la doi pași, la cofetăria din preajma casei sale, că are o surpriză pentru dânsa. Întâlnirea a avut loc, numai că el n-a venit singur, ci însoțit de un tânăr de-o rară frumusețe, puțin efeminat, dar arătos nevoie mare. Mai greu de observat era paupertatea lui spirituală.

– Am ținut să vă prezint. Sunteți doi copii frumoși și meritați să vă cunoașteți, fie și în glumă, de dragul unei fotografii. N-aveți nicio vină că nu stați în același bloc, că n-ați învățat la aceeași școală, că nu v-ați întâlnit pe aceeași pârtie de schi. Nu-s pețitoare, dar îs bine intenționat, după cum, sper, nu v-ați pierdut umorul. Maurul și-a făcut datoria.

A mai stat puțin, a achitat tratația și i-a lăsat pe frumoși să discute ce vor, fără martori. Plecă liniștit, contând pe inteligența ei, fată ce-i plăcea să citească, dar și pe infatuarea lui, opac total la literatură.

Și a fost ziua a doua.

Discret, Puiu n-a spus nimic secretarei sale de joaca măgarului tomnatic. Inutil, că Natalie apucase să-i plângă pe umăr.

– Nu-i supărată pe dumneavoastră, ci pe dânsa. Cum a putut să fie atât de toantă? Pe deasupra să și tacă! Singura ei satisfacție e că l-a jumulit pe domnul prezentat de dumneavoastră, un imbecil – așa-l consideră – ce s-a grăbit s-o invite puțin la el, repede, care ș-alte treburi.

– Las' c-o-mpac eu.

Generos, Puiu a socotit că cel mai bun leac pentru liniștea fetei ar fi să-i dea prilejul să-l refuze și pe el. N-are ce pierde. Și cu primul drum în comun s-a oprit în dreptul adevăratei case, unde, din ziua căsătoriei formale, locuia singur.

– Eu aici stau și te invit să ne simțim bine.

„Urmează refuzul și satisfacția orgoliului scuturat de povara remușcărilor” – gândea Puiu. Numai că Natalie n-a spus nimic, urmându-l c-o liniște suverană. În casă, pierduse orice trac, cotrobăind prin bibliotecă, ca și cum s-ar fi aflat într-un lăcaș public. În preajma cărților, avea ce să facă, avea ce să spună, ca și cum s-ar fi aflat în jurul unui altar unde dreptcredincioșii se supun aceleiași dumnezeiri. De data asta, Puiu începuse să se simtă stingher, stare observată de fată, piscică sălbatică ce-și adulmeca vânatul. Pe nesimțite, preluase frontul beligeranței, sigură pe dominație. Odată cu venirea serii, fără să șovăie, s-a vârat în așternut, fără cuvinte, pentru ca abia într-un târziu să-i spună:

– Asta pentru c-am vrut eu!

Și a fost ziua treia.

Te-ai fi așteptat ca vizitele să se ntețească. Nici vorbă. Tonul indiferenței l-a dat Natalie, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. La drept vorbind, nu se petrecuse mai nimic, în afara unui „Magna cum laude”, obținut de fată fără efort, datorită unei construcții ermetice de tip asiatic, necunoscută muritorilor de rând. La Paris, Puiu Matache avusese parte de asemenea bizererii, în preajma unor coreence. De aici și legenda ce plutea în jurul ei. Se născuse la țară, în familia unui cârciumar: tatăl mic și îndesat, țigănos la înfățișare, o mamă frumoasă, albă, doi frați și-o soră, ștanțați pe tiparul tatălui, trandafir alb între lalele negre. Toți, copii izbutiți, pe cât de contrastanți la pigmentație și grupă sangvină: frații și o soră „B1”, numai dânsa „0”, raritate în chirurgie, potrivită oricărui tip de intervenție. O babă din sat îi spusese că fusese înfiată din pruncie. Fata moșierului Cosiceanu, atașată de presă la legația română din Tokio, rămăsese grea pe de margini și născuse la conacul din Gutimanu. Ca să spele rușinea copilului de pripas, boierul s-a gândit să-l dea de suflet, c-o pungă de aur alături, unui ins mai înstărit, aflat în persoana cârciumarului, om așezat, cu gospodărie, acum rotunjită binișor în fața notarului din sat, care, cu același prilej, a trecut în registrul nașterilor pe cârciumăreasă ca mamă a fetei.

Totul a mers pe roate până la venirea comuniștilor, când hula îndreptată împotriva chiaburimii l-a pus pe fugă pe nea Ionică și odrasle, condamnați altfel să slugărească pentru achitarea cotelor de cereale, mai mari decât produceau. În gospodărie a rămas doar biata femeie, cu grija fetei, speriată de bătaile-n ușa la miezul nopții:

– Scoală, chiaburoaico, și vino la muncă, nu sta pe cuptor, că te ia mama dracului.

Rămasă singură în odaie, își aștepta mama să vină de la strânsul recoltei, privind la flacăra lămpii de gaz, singura în stare să-i ia din spaima întunericului. La școală învăța de zece, dar când băieții și fetele au devenit pioneri, a fost singura din clasă care n-a primit cravata roșie, ca fiică de chiabur. De-atunci a cuprins-o o teamă nefirească de necunoscut,

nevoia de a-și asigura ocrotirea în preajma mai-marilor ei. Circumstanță atenuantă a unor posibile deviații comportamentale,

Puiu Matache a ajutat-o să-și continue studiile, să treacă peste handicapul dosarului de cadre respins la admiterea în facultate, ba chiar să obțină și mici colaborări externe, în afara bursei de studii. Încurcat c-o prezentatoare de modă de la „Romarta”, o lăsase în pace. Nu și dânsa, care, când s-ar fi așteptat mai puțin, l-a atacat ca ultimă instanță de ieșire din impas:

– Sunt gravidă!

Nu știrea în sine îl nedumirea, ci responsabilitatea pe care i-o atribuia indirect. Or, dacă în povestea asta ar fi fost implicat cu temei, sarcina s-ar fi văzut. Nu era cazul.

– Dacă ai venit la mine să te ajut, o fac bucuros. Cu o condiție: să nu mă consideri tâmpit. Cine-i domnul?

– Un prieten, doctor. Îmi dă și el o mie cinci sute, dar n-are mai mult. Până la cinci mii, că ăsta-i prețul, e mult.

Puiu i-a dat cât îi mai trebuia, deloc intrigat de ce pățise și fără s-o judece cu asprime. Numai că pățaniile – nu de aceeași natură – se țineau lanț. Când nu era medic, era un biet lector de marxism de la facultate.

– Alt idiot nu ți-ai găsit? Să fi fost măcar profesor de gimnastică! Ce te-a atras la el?

– Era extrem de atent. Zi de zi, nu uita ca în recreații să mă viziteze, atent la ce fac și să-mi aducă sandviciuri. În plus, fără să-l rog, intervenea și la alți colegi pentru mine.

– Tu chiar ești toantă? Tot la profesori de marxism...

– Nu totdeauna, că și alți universitari interveneau la dânsul pentru protejații lor; se serveau reciproc.

Altădată, un individ a făcut pe dracu-n patru să-i ajungă sub ochi câteva poze cu Natalie pozată nud. De șantaj? De răzbunare? De prostie? Sau toate la un loc. Dumnezeu știe!

Jenată că s-a aflat, la început a negat:

– Sunt poze făcute, probabil, în vestiar, la Facultatea de drept, unde mergem la sală.

Dar cum decorul nu aducea a vestiar, a lăsat ochii în jos:

– Liana-i de vină. Ea m-a dus la ăsta acasă, împreună cu prietenul ei. Nu eram singură, de ce să mă feresc? Ea s-a retras, tam-nisam, într-o cameră alăturată cu domnul ei și m-a lăsat cu nenorocitul ăsta. Un imbecil!

– Imbecil, imbecil, dar și fotograf-amator. Că te-a scos în poză mai crăcănată decât ești în realitate!

„De toate am fost în viață, dar femeie nu” – își zicea adesea Puiu, nepricepând de ce o femeie frumoasă se poate distribui cu lejeritate în fața primului venit. Că nu totdeauna legile comerțului își spun cuvântul în materie de profit. Nevasta din umbră – oficială în acte, inexistentă *de facto* – își făcea datoria. „Dacă vrei să știi mai multe despre vrăbiuța care cripește pe lângă tine, aruncă-ți privirea, când ai timp, pe dosarul ăsta. Măcar Cristina Vasiliu – pe care ai părăsit-o, ofuscat când ai aflat că te înșeală, – te păstra de inimă, jumulind un director de petrol, pe altul de la Clubul diplomaților, flatată și de curtea unui atașat de ambasadă. Primii o doriseră și de nevastă, oferindu-i casă, mașină la scară, iar al treilea flori și daruri. Asta te face de răs. De la foto-model, ai ajuns la futo-model.”

Întotdeauna informațiile sale erau beton armat!

Îi răspundea cu aceeași vulgaritate:

– P... bună o mai afli și pe gard. De-oi lua locul lui Ceaușescu, ministrul Securității te fac. Pân-atunci, stai în banca ta și așteaptă învierea morților, ce va să vie, amin!

Ce nu înțelegea era de ce îl durea fiecare ispravă nefericită a fetei. Ce treabă are el cu fundul ei? La urma-urmei să fie sănătoasă pe unde și-l plimbă. Numai că o curiozitate maladivă îl împingea să afle cât mai multe despre trecutul dânzei. Poate incitat că nu era doar frumoasă, ci și o ființă mai aparte, cultă, cu mult peste mediocritatea de care se izbea zilnic. Ce-l interesa pe el că, dactilografă fiind, a trăit cu șeful serviciului, o pocitanie, pe deasupra și însurat? Ori cu Ovidiu, directorăș tot de pe acolo! Sau cu un fotbalist. Ce-l interesa c-a împărțit același amant cu nevasta unui securist, dansatoare la un ansamblu folcloric? Vorba Verei Lungu:

– Fir-ați ai dracului de nenorociți! Vă culcați cu toate ștoarfele, parașute de-o

noapte, atrași de lungimea picioarelor, după ce le-ați cântărit sânii și șoldurile, le-ați numărat dinții și mirosit transpirația, iar acum vă șifonează că ditamai artistă de operă s-a culcat c-un șofer! Care ar fi după voi femeia perfectă?

– Verocika, dacă o dai pe țigănește, îți răspund scurt: cea mai perfectă muiere din lume este aia la care ți se scoală!

– Atunci dă-mi voie și mie ca într-o pauză de răsfăț să-mi aleg tăria necesară. Ia-o ca un moft, nu neapărat ca necesitate, că eu nu te-ntreb de ce preferi vodca în loc de vin.

Dumnezeu știe ce-o mai fi și iubirea, tradusă în fel și chip în poezie, pictură, pe scenă și pe stradă. În cele din urmă, se rezumă la nevoia de a sta mereu cu cineva alături, să-i simți lipsa continuu.

Și pe nesimțite s-au pomenit alături, încă din timpul facultății, când o implicase în mersul unei lucrări personale care-l preocupa demult. La terminarea facultății s-a zbătut s-o știe cât mai aproape. Apoi s-a îngrijit să dobândească o casă frumoasă, în plin centrul capitalei, să-i facă un nume. Ba începuseră să-și petreacă și vacanțele împreună, la munte, la mare, dar și în străinătate, la Soci, stațiunea preferată a lui Hrusciiov. Acolo Puiu însoțise o grupă de ziariști, neinteresat de plaja adorată de Natalie, sensibilă la curtea asiduă a unui gazetăraș. ăsta venise c-o farfuză apetisantă din redacția unde lucra, bine croită, prima care s-a grăbit să-l informeze la București de menținerea legăturii de pe litoralul Crimeei.

– Și de ce-mi spui?

– Uite-așa. D-a dracului. S-o facem și noi. Că n-om fi proștii lor.

– Facă-se voia ta, că tot și toate se hotărăsc în Cer.

Și tot Dumnezeu a hotărât ca Puiu Matache să-și ia catrafusele să se mute la vechea adresă, mai ales că nevastă-sa divorțase între timp și se căsătorise c-un jurist, cărat mai tot timpul în străinătate. Nu degeaba se grăbise să-i spună fostei soții:

– Ascultă, madam: dacă și tu ai fi fost plecată întruna peste hotare, nu să zaci loco pe răbdarea mea, să-ți simt respirația în ceafă și când te afli la o sută de kilometri, tu crezi c-aș fi fost de acord cu divorțul? Te-aș fi așteptat întotdeauna cu masa întinsă și cu un geamantan nou, să pleci mai departe.

Și-apoi tot voia Domnului a făcut să cunoască o fată și mai frumoasă decât Natalie, poate unde era mai tânără decât ea, pe

deasupra cu har literar. Semăna cu Ingrid Bergman și venise la el ca la Mecca. Falimentată în amor prin moartea iubitului ei, părea să nu mai aștepte nimic de la viață.

– Ajută-mă să-mi câștig cinsti o pâine și să învăț la universitate.

Și a fost ca Puiu Matache să ia școala de la capăt, urmând a treia oară aceeași facultate, precum părinții cu mulți copii, obligați să deschidă abecedarul și să repete: „*Ana are mere*. Cu **A** mare și **a** mic”!

După care veni și Marea Revoluție din Decembrie, cu întreaga ei regie, de-aproape și de departe, scenă de pe care n-au lipsit actori cu roluri bine învățate, civili și militari, codoși bătrâni și tineri imberbi, spectacol de sunet și lumini, dar și cu mulți spectatori striviți la ieșirea din stadion. Puiu nu s-a aflat nici pe rampă, nici pe arenă. Nu-i venea să creadă ce vede și aude. Mai ales când a observat că în noua piesă sunt distribuiți aceiași actori, vechi politrucii în altă vestimentație. Rar o voce nouă luată în seamă. În febra schimbărilor de decor, cu legi noi, mai ales de vânzări și cumpărări – făcute în numele unui popor înzestrat cu multe bănci și farmacii –, Puiu Matache n-avea dureri de cap. Dimpotrivă, se văzu asaltat de oferte, odată cu descoperirea unor averi ale părinților de care nu știuse când se lupta să le mântuiască. Ș-acum, hodoronctronc, să se sinucidă. Imposibil. Dacă, într-adevăr, s-a stins din viață, a fost numai dintr-un accident.

– Ce faci, Herșcule? Ne înțeleserăm că dai telefon.

– Dai telefon când ai nivoie sau vrei civa. Iu nu vroi nimic. Dicât să zic că Matache o nibunit d-abinele. Nu-i nici mort, nici sănătos la minte. Stai să-ți zic. Am fost la cimitir, cum o fost vorba. Exact la aleia și poziția fixată din jurnal. Acolo, ci să vezi? O cruce! Pi cruce, cu litere mari: **PUIU MATACHE** și didisubt **1919-1989**.

– Înseamnă că l-a îngropat ieri sau alaltăieri.

– Asta s-o crezi mata, nu și Herșcu Rudel. Că mie banii-mi lipsesc, nu minte, c-am mai multă dicât toți diștepții ăștia din guvern – ci să-ți zic ci diștepți sunt – cari ni promit luminița di la capātu’ tunelului., totuna cu lumânarea di la căpătaiu’ răposatului. Lângă mormânt, ci să vezi? O bancă! M-așez pi ia și repet în gând: **1919-1989**. Adică șaptezeci di ani. Nu-i o vârstă di care să ti plânji. Păcat totuș di el! Om ca Matache mai

rar. Mă șterg di nădușală și mă uit la corona mare di pi mormânt. Chiar o minune di flori. „Da’ cini o trimis?” – mă-ntreb. Chiar cini? M-a plec să citesc panglica – civa cu „ultim omaji” – și rămân trăznit. Ci crezi că văz? Să mor d-a binele!

– ?

– Pământ! Pământ tare! Bocnă! Uscat di ani și ani di zile, ca și cum pi Matache l-o ngropat odată cu Tutancamoni!

– Bă, nu cred!

– Să fii sănătos! Iu nu zic „credi și nu cerceta”, că nu-s creștin. Du-te și vezi! Intrare liberă. Nu ti costă parale.

– Chiar că merg. Hai și tu, că fac cinste. Urcă-n mașină. Mai zi-mi ceva de iubita lui Puiu.

– Cari din ele? Aia din trecut, aste d-acu, ori nicunoscute di măine?

– Tragi a rău?

– Di ci? Vini una, dispare alta. E leja progresului. Marfă nouă, marfă veche, marfă plimbărață. Că ci-i vechi la mini’ ii nou la tini. Ascultă ci-ți spune un veritabil nigustor di vechituri, cari li-o vândut ca noi di fiecare dată, fără reproș. Ca ăștia cu revoluția: prăvălie veche, undi nici marfa, nici vânzătorii nu-s noi.

În apropierea cimitirului, nu cotim bine pi Mașina de Pâine, când, în colț, la găzărie, îl vedem pe Puiu Matache!

– Lume nouă, lume veche! Ne veniși în întâpinare? Dumnezeu să te ierte, nea Matache, să-ți fie țărâna ușoară!

– Dumnezeu să vă aibă-n pază acum și-n vecii vecilor, că din pământ suntem făcuți, în lut ne întoarcem.

– Da’ direct, fără repetiție jenerală!

– Da’ de ce, Herșcule, nu-i bine să se bucure și răposatul de pomana lui, să tragă cu urechea la ce se zice despre el, eventual să spună și el un cuvântel?

– Ci cuvântel să mai zică, dac-o dat ortu’ popii?

– Eu știu? Poate un „La revedere!”, dătător de speranță, nicidecum un „ultim omagiu”. Nu strică s-amintești întristatei adunări că azi bocește pe unul și că mâine, pe rând, toți vor juca în aceeași piesă.

– Iu zic să ti lași di filosofie, să profiți c-ai murit, că nu-ți mai trebuie bani și poți da doi-trii mici ș-o bere di pomană. Asta după șucărul și bataia di joc ci-ai făcut cu mini, d-am pierdut și clienți, convocat la cimitir!

– Și dacă mă vedeai întins pe năsalie era mai bine?

– Iu zic s-o lași mortă și să merjem vizavi la han, până nu-l dărmă și p-ăsta, să ni bucurăm că trăim.

– Ce han, omule? Am rezervat toată grădina pe Colentina, „La stejarul verde” – sau verdele te deranjează politicește?

– Nu mă diranjază nimic; fuse și se duse, mai ales că di morți nu se vurbeste dicăt di bine. Ş-apoi nu vezi? Verdele l-or preferat și ecologiști di la noi: Dolfi Drimer și Toma Maiorescu, băiatu’ bătrânului Maier. Ci vrei să spui? Și di ci o grădină la „Stijar”, când la o masă mai avem loc d-o personă?

– Măi Rudel, aici îi toată tristețea. Când m-am urcat în clopotnița de la intrarea cimitirului, am făcut-o să văd mai bine cine vine, dar mai ales cine lipsește de la mormântarea mea. Stăteam alături de portar c-o ladă de bere și cu registrul în față, să le bifez prezența. Pe ai de la serviciu nu i-am pus la socoteală, că mă vedeau viu, nici pe vecinii de bloc. Dar ailalți?

– Grișală di expresie. Cu nume di Matache-s mulți. Uite-n carte di tilifon.

– Da’ nu și Puiu, că la comemorări și prenumele apare întreg: Dumitru, Vasile sau Agamemnon.

– Mai ales Agamemnon, nicidicum Agamiță. Uiti c-am ajuns la „Stijar”.

Grădina, umbrită de verdeață, părea să sfideze aerul funerar pentru care fusese pregătită, prin floricelele zâmbitoare, alăturate albului imaculat al fețelor de masă, bine scrobite, cu tacâmuri așezate corect în dreptul veselei, singură lumânarea din dreptul acestora putând să amintească mesenilor ce-i adunaseră laolaltă. Dar, cum există în uzanțe un „*diner aux chandelle*”, se poate accepta și un prânz la lumina lumânărilor. Se așezaseră toți trei la o masă în centrul grădinii, atacând o cinzeacă rece de țuică de Văleni, adusă special de Matache, când se abătuse din drumul spre podgorii, bătut pentru un vin de ispravă. Ca să nu le scadă pofta de mâncare, folosiră ca aperitiv puțină brânză grasă de oaie, la o roșioară bine pârguită, trei felioare din salam de Sibiu, câteva măslina Volo și un pateu mititel cu ciuperci.

– Am avut grijă să mor într-o zi de dulce, să-mi placă și mie la gust, nu să vă înghesui mațele cu pilaf, sarmale cu orez și varză călită, vorba ceea: să mănânci și să caști. Deși, dacă o gospodină ar ști ca-n sărmăluțe să vâre și niște ciupercuțe cărnose, tocate mărunțel, cu ceapă înăbușită, verdeață, puțin bulion - fără economie la piper, să-ți

stârnească setea -, și, separat, s-adauge de sufletul mortului și niște fasole-icre, bătută cu usturoi, ornată deasupra cu ceapă prăjită, pregătită crocant, nu fleoșcăită să-ți ungi cizmele pe vreme de zloata, se schimbă calimera. De data asta meniul l-am alcătuit să țină hangul cu un vin de cursă lungă: am ras din program ciorba fierbinte, să nu vă umfle burta în locul unui traminer, viță nemțească, vin nearomat, dar tare și rezistent la drum întins. Pentru cucoane am luat special de la Pietroasele o tămâioasă dulce, vin gros, ca undelemnul, licoare parșivă ce te face să uiți la nevoie de fidelitate. N-am renunțat la sarmale și mămăliguță, cu grija împăcării vitelor între ele, că fără porc și puțitică oaie-s fade. Bineînțeles, piperate și cu ardei verde alături, fără smântână pe ele, ceea ce nu-l împiedică pe bucătar s-o ignore la fiertul bucatelor, să mai ia din asprimea verzei acre. Ar fi actul întâi al piesei culinare. În pauză, traminerul are grijă de tămâioasă, cu gândul unui promițător „Bruderschaft”, tradus uneori, în loc de „fraternitate”, prin „de-a mama și de-a tata”. În actul doi, în farfurii aterizează un rasol alb de vită – nu friptură cancerigenă, în care să-ți rupi dinții –, rasol cu hrean și câteva legume, că stomacul are nevoie și de fibre, să nu te constipi. Pe parcurs și în pauză, traminerul continuă să atace tămâioasa, ba chiar îi și fură un sărut prin încurcarea paharelor. După cheltuiala asta de timp - aparent multă, dar rostuită pentru cei care au ritm în rostogolirea vinului și a vorbei –, se recomandă ceva ușor, să te îmbie să mănânci, să rezisti, să nu ieși din cursă prin abandon sau, și mai grav, să te împleticești la mers, ori în vorbire. O comandă potrivită ar fi un pește la grătar, un medalion de nisetru sau o burtă de crap, scăldat în lămâie – sau, între bărbați, cu usturoi –, doamnele putând renunța în favoare unui șalău cu sos meunier. Acum este momentul ca traminerul roz și tămâioasa gălbuie să se predea, lăsând oaspeților să-și unească forțele într-un aligote sau risling alb, dar și mâinile masculilor obraznici pe genunchii doamnelor timide. Că nu le dă mâna să țipe, tocmai la sfârșitul parastasului, când, prinos adus răposatului, se pot face că nu bagă de seamă, ocupate de coliva cu multă nucă, îndulcită cu miere și stropită cu rom Jamaica.

Pe Matache îl întrerupse chelnerul, nedumerit de ce întârzie invitații la masă.

– Țștia suntem, frate. Trei, Doamne, și toți trei. Bine ș-așa, că era să vin singur!

– Strâng lumânările?

– Cum să le strângi?! Abia acum își au rostul. La mese se află sufletele prietenilor pierduți. Unii s-au grăbit să moară înaintea mea. Alții, cadavre vii. Te rog lasă grădina deschisă și servește întru pomenirea lor pe toți ce s-așează la masă, dacă le place meniul oferit de pomană. Aprinde deci toate lumânările și Dumnezeu să-i ierte.

– Și să le ierte, nea Puiu, că-s și cucoane!

– Dumnizeu să ti ierte și pi tini, c-ai făcut așa o zăpăceală. Nibunie curată! Dumnizeu să mă ierte și pi mini, c-am fost așa un tămpit să nu bag di seamă că faci mișto. Ci-o fost o fost. Da' văz că nu ti oprești. Acu dai drumu' la grădină ca la cinematograf. Nu zic să faci parastas cu dar, ca la nuntă, da' dacă tot faci așa o pomană, fă-o la casă di bătrâni. Să ti țină minte totă viața.

– Nu-i timpul pierdut, că ș-așa am o socoteală cu tine. Mort d-a binelea și nu credeam ca la mormântarea mea să te prezinți doar tu, ca apoi să chemi și pe alții. Dar cum se face că n-ai șters-o în Israel?

– Să nu crezi că nu m-am gândit! Mai ales di când ăștia o țin langa cu işirea din tunel. Di la 'nceput, lojică grișită. Ca să ieși din tunel, trebuie mai 'ntăi să intri. Or iu nu intru, nu-mi place-ntunericu', să-mi păzesc mereu buzunaru'. Ai să vezi ci n-ai văzut la-nghesuiala asta ci mangleală se pornește. *Erste Klasse*.¹

Încet, cu pași nesiguri, oamenii ocupară mesele din grădină, cei mai mulți veniți din restaurant, la povața chelnerilor. Lumânările, aprinse ca la denie, le frâna oarecum avântul, dar, odată cu servirea antreurilor și a țuicii, își regăsiră starea prin: „Să fie primit” și „Să-i fie țărâna ușoară”. Cum nu se făcea economie la sticle, vinul aluneca lesne, descrețindu-le fruntea. Din când în când, își aduceau aminte de ce se află acolo și mai vărsau câteva picături pe pietrișul din grădină, cu un cinstit „Dumnezeu să-l ierte!”

– Să te ierte, nea Puiu, și pe noi de toate păcatele. Da' nu pricep de ce te-a-ndemnat să faci tot halimaiul ăsta, tocmai acum, când zici că puteai să ai o viață scutită de cazna vârstei.

– De schimbat nu s-a schimbat mai nimic. Ieri au căzut capetele unui Ludovic, Brâncoveanu sau Antonescu, acum a lui Ceaușescu, mâine, cu siguranță, ale altora. Cad ca la popice. Oamenii însă rămân aceiași.

¹ Clasa întâi (germ.)

Doar timpul trece. Am zăbovit 70 de ani pe pământ, ca să mă-ntorc de unde am plecat, în capitalism. Ce te face să crezi că peste altă jumătate de secol aceeași roată a istoriei nu se rostogolește iarăși, odată cu tăierea altor capete? Precum femeile, omenirea are ciclurile ei și rămâne gravidă când s-așteaptă mai puțin. N-ai de unde ști dacă naște un geniu sau un monstru.

– Deocamdată, sorții ți-au surâs, de zici că alte averi s-au ivit la orizont. Montmartre tot la Paris se află, iar boema e în floare la București, mai abitir ca altădată. Crucea de Piatră, din colțul străzii de pe Calea Dudești, s-a spart în țândări, de-o regăsești ca spirit peste tot, acum și în politică, nu doar prin locante.

– Târziu, băiete. Am ajuns ca ăla din anecdotă, care-a construit pe banii lui un mare W.C. în centrul Capitalei, să se slobozească toți în norocul lui. De aici ideea falsei înmormântări și a pomenii de pe urmă. Cui să las tot ce-am primit și voi primi? Foștii prietenii, Dumnezeu să-i odihnească, mi-au luat-o, cum spuneam, înainte. Erau și mai bătrâni. Rămâneau femeile, adevăratele femei, marile iubiri, nu cele de-o noapte. Am ars lângă ele ca o torță. Și m-au ars. Cu și fără regrete. Ei, și? Muierea rămâne cea mai frumoasă ispravă a lui Dumnezeu, pe care îl și concurează prin însuși rostul ei. Ea ne naște și ne paște.

– Ascultă ci spune Herșcu Rudel, ca bilanț: afemeiat oi fost, afemeiat o să mori, așa că nu ti grăbi să-ți plânji di milă.

– Urât cuvânt, Herșcule. Mă crezi că în viața mea n-am agățat o femeie? Când mi-a plăcut vreuna, m-am pierdut în fața ei, fără să știu de unde să încep. Mi-a bătut inima și-n preajma unei prostituate; o oră de-am stat lângă ea, sângele mi-a mers și la creier, socotind-o floare. Dacă, totuși, a fost să rămân lângă unele, li s-a datorat mai mult lor, c-au simțit alături alergătorul de cursă lungă. Și-acum, uită-te în jur: vezi vreuna din ele?

– Nu lua lucrurile-n tragic, că mai sunt și alte parastase. Acu n-ai știut să procidezi. Ascultă pi Rudel, cu cinci mii di ani di comerț în spate, c-abia pot să-l car în spinare: când vrei civa, fie și o cerere di primărie, dă di-nțeles celui ce ti adresezi ci câștigă el di pi urma dorinței tale. Totă viața-i un comerț și nimeni nu-i dispus să piarză timpul di pomană. Niciodată nu-i târziu. Dacă tot ti-ai hotărât să fii mort, dă un afiș mare la ziar, ca din partea unui cabinet di avocat: „Referitor la

moartea subită a lui domnu Puiu Matache – numele cu litere di-o șchioapă, să-l văză cititorul încă înainte de-a apare ziarul – anunțăm că dischiderea tistamentului urmează s-aibă loc în ziua de..., la ora..., pentru foștii prieteni și prietene apropiate di suflet. La cererea decedatului, plicul sijilat se va disface la «Stijaru verde» – sau unde-ți convine”. Și, ca să nu ti pomenești cu tote babetele pi cap – rujate, coafate, cu pirucă și miros di naftalină – mai scrii acolo: „Totodată, la indicația răposatului, să vină și domnișora cunoscută la «Ambasador», anu’ acesta”. C-acolo e bătaia peștelui, la braserie și-n holul hotelului, pi lei și pi valută. Și nu ti mai urci în clopotniță. Plătești masa la grădină și, di vizavi, di la plăcintărie, ti uiți cini vini, cini pleacă. Li lași să se-nghesuie-ntre ele, babe și tineret, dacă mai găsește vreun loc la masă.

– Și cine să fie avocatul cu testamentul?

– Care avucat? Niciun avucat. Îi lași s-aștepte, cum i-ai așteptat și mata la cimitir. Care tistament? Ci moștenire? Trii mici, un cârnat ș-o halbă di bere li-ajunje!

– Glumă glumă, dar mă gândesc ce-a fost și viața asta?! A fost sau mi s-a părut că e?

– Nea Puiule, eu am să-ți spun o poveste, fără să insist asupra posibilei morale. Prin ’68, însoțeam o expoziție de cărți în Cuba. Cum nu exista o cursă directă, avionul l-am luat din Praga. În ziua aceea, la aceeași oră, noi decolam, iar rușii aterizau să înăbușe mișcarea de eliberare. De la Havana, n-aveam cum să mă întorc cu cehii, linie aeriană suspendată. Puteam veni doar cu rușii, zburând peste Magnitogorsk. Alternativă păcătoasă. Cum după multe amânări țineam să plec acasă, am folosit „aviostopul” în rate: cu destinația Canada, apoi Irlanda, după care Germania, cu un popas în Ungaria. Obținusem prin agenția comercială a Ambasadei Române din Cuba o foaie de la „Tarom”, prin care se angaja să suporte cursele aeriene la care voi apela. Trebuia să fiu tâmpit să mă grăbesc la întoarcere, fără a zăbovi pe alocuri. A fost cea mai colorată călătorie din viața mea, vagabondând în necunoscut. Așa că la Gander, în Canada peninsulară, am nimerit într-o sală de cinema, unde-am vizionat *Docteur Jivago*, în jurul căruia se iscase un întreg scandal. Filmul, o producție „Metro-Goldwyn-Maier”, nu era titrat, așa că limba

engleză – folosită de Omar Sharif, în rolul medicului, și de Julie Christie, în Lara –, mi-era necunoscută. Am văzut filmul de două ori și am lăcrimat apoi de fiecare dată când, întors la București, l-am povestit și repovestit prietenilor. Între timp, odată cu schimbările noastre de decor, am văzut și versiunea românească a aceluiași scenariu. Stupoare. Nimic din ce înțelesesem eu din film n-avea legătură cu opera lui Pasternac. Absolut nimic, zero tăiat. Linii paralele, ce nu se întâlnesc vreodată, deși adesea șerpuiesc enigmatic ca-ntr-o șaradă. Așa-i și cu dragostea. Nu tot ce ni se pare e și adevărat. Iluzia rămâne iluzie.

– Tu ce zici, Herșcule?

– Ci să zic? Totă viața-i o iluzie. Ți se pare că ești, fără să exiști. Crezi că vezi și di fapt ești orb. Totu’ apare și dispare, mai civa dicât la Josefini. Uiti popa nu ie popa! Ti naști ca să mori. Absolut dijaba. Totă viața i-un haloimes. Niciun câștig și nicio pagubă. Trece!

Între timp, lumânările de pe mese se stinseră. Doar vinul ce curgea la vale părea să le continue menirea, spălând păcatele celor duși Departe, ca și ale altora rătăciți mai pe aproape. Încurcarea sticlelor de traminer și risling împleticise și limbile unor amatori, care nu știau că băutura are disciplina ei, pe care trebuie s-o cunoști de mic – de când pe genunchii tatălui îi turnai în pahar cu grija de a nu fi gol –, să știi să bei, niciodată mai mult decât poți. Deși grădina era închisă înspre stradă, pe ușa ce da din restaurant se strecurară doi lăutari, mărunței, unul c-o pălărie trasă pe ureche, altul ca Molotov, cu nasul turtit:

– Uite c-a venit și conducerea de stat și de partid! Aștia seamănă leit cu...

– Taci dracului din gură, că ne găsim beleaua.

Herșcu dădu să-i alunge.

– Lasă-i, Rudel, să cânte. Lasă-i. Suntem o nație de cântăreți. De la *Trăiască regele*, am dat-o pe nemțește cu *Lili Marleen*, apoi pe rusește cu *Internaționala*, *Suliko* și *Katiusa*, ca acum să revenim la *Deșteaptă-te, române*. Dumnezeu știe ce-om mai cânta și mâine. Cântați, bă, cântați, că țara arde și purceaua-i moartă-n coteț!

(Fragment din trilogia *Arta de a fi păgubaș*, vol. 3, intitulat *Îndărătul cortinei*, în curs de apariție.)

Dora PAVEL

Self-renewal

Ei citeau din cartea aia, o carte mică, de buzunar, deși destul de grosuță, păreau că citeau ceva legat de diagnosticul pe care medicii i-l dăduseră ei, era seară și tinerii se aplecaseră unul înspre celălalt să vadă ce scria acolo, între pagini, aveau aproape aceeași înălțime, ea era chiar puțin mai înaltă decât el, când se apleca femeia ținea cotorul presat pe interior, astfel ca bărbatul să vadă mai bine ceea ce ea căutase și găsisese deja, și ceea ce spuneau amândoi sau doar unul dintre ei era, deși n-am înțeles prea bine, că o femeie-chirurg era specialistă în injectarea celulelor stem direct pe creier, și asta păreau să caute și ei, tot ce se spune despre celulele stem și despre acel chirurg capabil să le introducă. Au înaintat pe trotuar aplecați astfel, intens preocupați în căutarea lor, pentru că persoana care avea nevoie de operație era chiar ea, tînăra femeie, rareori trecea cîte ceva, magazinele erau deja închise, vitrinele dezolante, unele golite de bijuterii pentru noapte, deși încă nu era noapte, dar ora închiderii trecuse, eu înaintam, și eu, la o mică distanță, constantă, în spatele celor doi și încercam să-mi imaginez ce e-n sufletul femeii pe care o aștepta o asemenea operație, îl vedeam pe el încercînd să-și mascheze tulburarea prin insistența de a citi pentru a nu știu cîta oară același text, de parcă nu pricepea ce citește, text din care numai cuvintele alea contau, o-femeie-chirurg-poate-injecta-celulele-stem-direct-pe-creier, bărbatul părea mai slab de înger decât însoțitoarea lui, chiar dacă

ea era cea în cauză, și poate de aceea nu se opreau nicio clipă, doar își încetineau pasul uneori, cu el cocoșat peste cartea aia mică, celulele-stem-direct-pe-creier, repetam și eu în gînd refrenul și mă agățam și eu de aceste vorbe pe care, de altfel, le știam și eu, dar le știam încă dinainte ca ele să fi fost pronunțate, cum știam totul despre cei doi, habar n-am de unde, nimic nou pentru mine, în vis te pomenesci dintr-odată foarte informat. Fuseseră la Paris și acolo li se spusese, acolo aflaseră de șansa vindecării ei, și nici asta nu era neapărat sigur, totuși le rămăsese această speranță de viață, operația ca ultimă soluție, dacă va avea rezultat, altfel totul va degenera printr-un proces rapid și sigur de orbire, numai că specialistul, acea celebră femeie-chirurg, li se spusese, trăiește tocmai în țara voastră și de ce-ați mai și venit pînă aici. Strada nu era lungă, avea cîteva curți interioare, unele fără porți, cu resturi de excremente de cîine dinainte, și a trebuit să mă opresc pentru că într-un astfel de întrînd al unei curți dintre două clădiri vechi, lîngă o pubelă plasată aproape de trotuar, acolo s-au oprit cei doi, s-au aplecat amîndoi deodată și au așezat cartea jos, la vedere, cu grija ca ea să rămînă deschisă exact la paginile pe care citiseră ei verdictul, verdict pe care-l știam și eu, apoi și-au continuat drumul fără să privească în urmă, fără să se-asigure că vreun trecător a observat ce făcuseră, deși era limpede că o lăsaseră deschisă cu gîndul ca și altcineva să citească ceea ce ei tocmai citiseră,

poate mă înșelam sau poate mă simțiseră pe mine în urma lor, nu pot să știu. Avansaseră vreo patru metri cînd am ajuns eu lîngă pubelă, și n-a trebuit să calc nici măcar cu un pas în acel intrînd, doar să m-aplec și să-ntind puțin mîna, atît mi-a trebuit, pentru a recupera cartea, una destul de ponosită, m-am și mirat ce veche e și oare cum de-i mai e valabil conținutul, dat fiind că descoperirea înscrisă acolo, cea cu celulele stem, după cum conștientizam asta și-n vis, era de dată foarte recentă. Am ridicat-o la timp să nu se-nchidă și, deși auzisem din gura celor doi textul care îi interesase și pe care-l repetaseră de mai multe ori cu glas tare, ca și cum ar fi trebuit să se familiarizeze cu el, cu adevărul său crud, am încercat imediat să dibuiesc și eu chiar fraza aia citită de ei, țineam încordat cu ambele palme filele din stînga și din dreapta, pentru ca ele să nu se-apropie cumva, cu toate că, și dacă s-ar fi închis, cartea fusese într-atît de mult forțată să rămîna deschisă minute la rînd în același loc, încît își formase o despicătură clară pe acele pagini, astfel că era de-ajuns s-o ții lejer de cotor cu o singură mîna, cu filele înspre tine, pentru ca ea să se deschidă exact acolo unde o deschiseseră cei doi și unde voiau ei ca ea să se deschidă și pentru alții. Nu-nțelegeam de ce ținuseră neapărat s-o văd eu, eram tot mai convins de asta, și ce-mi rămînea mie de făcut, simțeam doar că, ajuns în posesia cărții, mă încărcasem cu o uriașă responsabilitate și că, la rîndul meu, eram dator s-o iau de-acolo, s-o duc mai departe, însă deloc la împlinire, și tocmai asta nu știam, cui și unde s-o duc. Tînăra care trebuia urgent operată și bărbatul cel speriat care o însoțise dispăruseră, ajunseseră deja la intersecție, prinseseră o liberă trecere, acel moment îi făcuse să ia un avans, lăsîndu-mă destul de panicat cu cartea aia, a lor, în brațe, cu necazul de-a fi riscat și de-a o fi ridicat tocmai eu, n-ar fi trebuit să fac gestul ăla, nesăbuit. Aș fi putut lăsa pe un altul s-o ridice, deși nu zărisem pe nimeni venind în urma mea, oricum simțeam cartea din mîni ca pe ceva de rău augur, o povară de care trebuia să scap, mă oprisem pe bordură așteptînd ca semaforul să-mi permită și mie să trec, aici, în sfîrșit, unde nu mai eram singur, unde se

adunaseră mai mulți, deși ora era tîrzie și se înnoptase de-a binelea, de pe bordură vedeam vizavi, pe colț, un magazin încă deschis, cu program prelungit, un magazin modest, cu marfă ieftină, așezată alandala, cu o singură vînzătoare, grasă și neglijent îmbrăcată, pe care o zăream prin vitrină și căreia, socoteam, o să-i îndrug eu ceva s-o conving să-mi primească acolo cartea, doar provizoriu, doar pe moment. Cît a durat stopul, îmi formulam în gînd un motiv plauzibil cu care să i-o las, mă temeam că femeia n-o va primi, nu există niciun argument cînd e vorba să nu poți duce cu tine mai departe o carte de mici dimensiuni, pari suspect din capul locului, nimeni nu va crede că n-ai putea-o strecura pe undeva, pe sub haine, oriunde ar trebui să mergi. Oriunde. Ceea ce i-am spus – și asta s-a și întîmplat, aveam s-o aflu și eu foarte curînd, în vis – era că, cinci clădiri mai încolo, mă aștepta o fetiță căreia trebuia să i-o duc, să i-o fac cadou, însă ceva mai tîrziu, nu acum, acum nu, și vă rog să mă ajutați să-i fac o surpriză, vă rog frumos, n-am încotro, i-am zis, și femeia nici n-a mai avut timp de un refuz, a luat cartea, nedumerită, important era că a primit-o și a și atins-o cu multă grijă, oarecum ceremonios, se mirase și ea de vechimea cărții pe care alesesem să o duc cadou. Cinci case mai încolo, fetița mă aștepta într-adevăr, în vise totul e aranjat dinainte, totul e prevăzut astfel încît să nu fii încărcat decît la momentul potrivit cu ceea ce trebuie să faci, iar tot ceea ce ai făcut deja fii sigur că are acoperire în secvența următoare, te și minunezi că n-ai știut-o mai devreme. Mă aștepta o fetiță timidă, șatenă și palidă, cu buze groase și nasul lung, subțire, cu o figură ștearsă, de aproximativ nouă ani, am știut imediat că era aniversarea ei și eu îi promisesem s-o ajut, să dau prospețime chipului ei, așa că m-am gîndit rapid cum aș putea să-i schimb alura, n-aveam prea mult răgaz, n-aveam la îndemînă niciun ondulator, doar cîteva bigudiuri rătăcite pe etajera oglinzii din baie, și alea de lungimi și grosimi diferite, știam de existența lor ca și cum aș mai fi fost acolo, și am decis pe loc să-i ondulez ușor părul, care oricum nu s-ar fi păstrat prea mult ondulat. Numai că din acest

punct, mișcările mi-au devenit tot mai lente, reflexele tot mai obosite, mă jucam anevoie cu degetele în părul fetei, un păr slab și firav, încâlcit și astfel răsfirat peste umeri, începusem să i-l despic în câteva șuvițe pe care plănuisem să le ondulez asimetric, pe unele mai mărunț și strîns, pe altele lejer, din cînd în cînd îi priveam fața, încercam să-mi imaginez cum i-ar sta, i-ar sta bine, așa că m-am întins să culeg cele câteva bigudiuri metalice de pe consolă, nu mi-a fost ușor, mă deplasam de parcă eram legat într-un sac, voiam să-i înfășor părul, umezindu-l atît cît să se usuce rapid, altfel coșitele ar fi părut și mai subțiri decît înainte, degetele mă ascultau tot mai puțin, păreau la un pas să-mi înțepenească, resursele mele se deteriorau vizibil, totul devenise vulgar, un chin. În scaun, sub mîngîierile mele, fetea aproape adormise cînd am terminat și cînd, cu ultime puteri, m-am încordat, am răsucit-o spre mine, mi-am apropiat mult prea mult fața de a ei. Nu mai știu cum arăta, știu doar ce i-am spus, ai turbat, atît știu că i-am spus, pe cînd ea a scos un strigăt cumplit, după care totul s-a prăbușit în hău.

Un vis atît de straniu nu putea să nu i se agațe de suflet. Asta i-a spus și terapeutului, asta își spunea și lui, asta-și repeta la nesfîrșit, cînd încerca să-și schimbe gîndurile. Mai întîi, ceilalți l-au văzut abătut. Apatic. L-au lăsat în pace, nu l-au întrebat nimic, poate omul are o pasă proastă. Poate e îndrăgostit. Poate are o mică nemulțumire de sine și nu e cazul să i-o zgîndărim. Nimeni nu s-a gîndit la vis. Oamenii nu se gîndesc decît la ceea ce cunosc, așa ceva nu mai întîlniseră, cu siguranță. Nu fusese neapărat un vis care nu se uită ușor sau poate niciodată, nu unul neînțeles, nu unul chiar atît de coșmaresc sau neplăcut, care-ți schimbă dispoziția pentru toată ziua, nici vreunul care ți-a readus sub ochi mama sau prietenul, morți, și cu care ai putut „comunica” din nou, ci unul banal, al cărui conținut ți-l amintești perfect, dar al cărui final, alt final, despre care știi cu precizie că a existat, ți s-a șters fără urmă. Un final șters, așa cum au existat mii de alte finaluri, ale altor vise, numai că asta nu-ți dă

pace. Important era doar el, finalul. Nu conta parcursul, doar rezultatul. Era fraza pe care Bura și-o repeta la nesfîrșit, ca pe-un slogan. Și-o repeta în gînd, dar și cu voce tare adesea, deocamdată numai cînd nu-i era nimeni prin preajmă. Bura ajunsese să vorbească singur. Vorbea singur, totuși controlîndu-se. Din ziua în care a avut acel vis (unul de după-amiază, nici măcar unul de noapte), Bura a clacat. N-a recunoscut niciodată dinaintea alor lui ce l-a afectat atît de ireversibil. N-a spus nimic nimănui despre vis. A mai avut însă atîta discernămint și instinct cît să caute un terapeut. A ajuns la Palamar indirect, prin cumnata lui, care le povestise la o cină în urmă cu doi ani despre o colegă a ei, cu „probleme”, pacientă a lui Palamar. Bura cunoștea deja acest nume, nu era unul pe care să-l treci cu vederea. Auzindu-l, el și ghicise ceea ce terapeutul însuși avea să-i confirme curînd, că era vorba despre un pseudonim. Palamar. Bura era la curent cu orgoliile și complexele medicilor. Valabile și pentru terapeuți, chiar dacă ei nu sînt medici. Toți se cred buricul pămîntului, cu drept de viață și de moarte, dar asta numai pînă la artiști. Aici li se înfundă. Dintre miile de pacienți care le trec prin cabinete, paturi de spital și săli de operații, singurii de nepătruns rămîn artiștii. De orice fel. Pe aștia îi scapă printre degete, oricîte probleme ar avea. Aerul lor de superioritate, nepăsarea dinaintea propriilor boli vin dintr-o inconștiență greu de tolerat, cred medicii. Pe aștia nu ți-i poți face prizonieri. Să nu-ți vină să le divulgi nici măcar diagnosticul, și nu pentru că asta le-ar face rău, ci pentru că tocmai asta pare a nu-i interesa cîtuși de puțin, dacă mai au sau nu de trăit, și cît, iată cea mai bună dovadă a puterii pe care o emană artiștii, putere care poate înfuria un medic și care nu-i era nici lui Palamar străină. Bura era pregătit, știa că terapeutul se lovise și el, în cariera lui, de asemenea inși, care-l făceau sceptic, care-i activau punctul slab. Lui, celui care deținea atîtea secrete ale subconștientului lor... Totuși, în încercările de a-i descifra și pe artiști pînă la capăt și mai apoi de a-i egala, terapeutul nu avansase cu niciuna. Atunci, o luase metodic. Decisese să înceapă prin a-și schimba numele,

pe care-l considera unul cât se poate de banal. Voise ca măcar numele lui să intimideze, să seducă, să aibă rezonanță. Îi venise brusc, și-l imaginase scris pe ușă. Palamar. Un nume impunător, suficient de lung pentru ca pacientul să poată zăbovi pe el dinaintea intrării. Un nume pe care și el, cel care-l poartă, să poată întârzia, rostindu-și-l când privește omul în ochi, cât se prezintă, cât îi întinde mîna. Primul contact cu pacientul e cel mai important.

Cu asta l-a „prins” Bura pe Palamar. Cu această slăbiciune. Doar avîndu-l cu asta la mîna, a acceptat să-i devină pacient.

Bura era deja de opt luni în tratamentul lui Palamar și încă n-o spusese nimănui. Își strecurase ședințele, de două ori pe săptămîna, după ce ieșea de la cursuri, renunțînd la mersul pe jos. Amalia știa că cel cu care se măritase făcea acest traseu, invariabil, pe jos, și la dus, și la întors. Îl făcea de cînd se știau, omul îmbătrînise făcîndu-l, deși avea doar patruzeci și șase de ani, iar drumul dura, mai ales cel de întoarcere, aproape două ore. Asta, cînd traversa parcul și poposea și pe cîte o bancă. Ce nu știa Amalia era că, de opt luni

începuse, plimbarea de întoarcere a profesorului de Compoziție fusese extirpată din program, pentru un amărît de final de vis. Bura nu mai avea pace de cînd nu și-l mai amintea. Simțea că se scapă din mîna cu fiecare clipă. Intra la Palamar tot mai aplecat, mai neîngrijit. Sindromul era grav, din ce în ce mai grav. N-a trebuit să i-o spună Palamar, așa ceva un terapeut n-are voie să spună pacientului său. Bura simțea însă gravitatea bolii în propriile-i tenebre, în care începuse să se afunde tot mai mult. Ceva ca o jenă, o particulă minusculă de zgură înfiptă în colțul orbitei îl sîcîia constant, dar una de care era conștient că nu mai poate fi scoasă, rămînînd să-l irite pe veci. Nu pe veci, nu, așa ceva nu se putea suporta. Scama se dovedea mai puternică decît organismul lui, și Bura înțelegea pe zi ce trece că ea va învinge. Tot ce spera de la Palamar, el, Bura, profesor de Compoziție, și încă unul eminent, care cunoștea cel mai bine atotputernicia armoniei, fie ea și una a bolii, era doar ca omul să i-o identifice. Să i-o delimiteze. Cît de curînd, pînă el, ca pacient, mai avea luciditatea și simțurile cu care să-și primească verdictul.

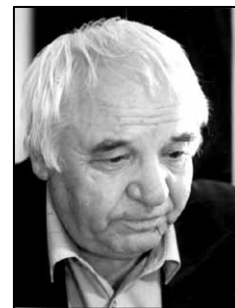
(Fragment de roman)

Florin Buciuieac, *Corabia*

O nouă serie de convorbiri cu eseistul Dan Ciachir

Ion MOISE

Tânărul filosof Leonid Dragomir este semnatarul unei noi cărți de convorbiri pe teme teologice cu cunoscutul eseist, specialist în domeniu, Dan Ciachir. Cartea se intitulează semnificativ *Bucuria de a fi răsăritean* cu subtitlul *Convorbiri cu Dan Ciachir* și-i apărută la Editura Timpul, Iași, 2011. Volumul de față a fost precedat de un altul, *Față către față* apărut la Editura Eikon din Cluj-Napoca, 2011, constând într-un dialog cu dr. Mircea Gelu Buta, directorul Spitalului Județean din Bistrița.

Spre deosebire de Mircea Gelu Buta care e medic de meserie și teolog prin adopție, Leonid Dragomir, după absolvirea Facultății de Medicină Veterinară din Iași, a urmat Facultatea de Filosofie din București, renunțând la prima profesie și afirmându-se în cea de a doua, cu un masterat în „Filosofia culturii” și cu un doctorat despre „Nietzsche și Freud”. Așa a ajuns cadru universitar la Facultatea de Filosofie din Pitești. A avut ca apropiate, două personalități prestigioase, de tip umanist, pe profesorul Ioan Ianoși, coordonatorul tezei sale de doctorat și pe filosoful Mihai Șora, realizând cu acesta din urmă, o serie de convorbiri – *Despre toate și ceva în plus*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005; 2006. Au urmat volumele publicate în 2007: *Nietzsche și Freud – un eseu asupra ideii de inconștient*, (reeditat în 2010) și *Îndreptar filosofic de uz personal*. În 2009 publică volumul *Mihai Șora – o filosofie a bucuriei și a speranței* (Ed. Cartea Românească, București) pentru care a obținut Premiul Uniunii Scriitorilor – Filiala Pitești. Îi mai apare volumul *Paradoxuri existențiale* (Ed. Cortex, București, 2010). Este membru al UR din 2007.

Adoptând acest gen al dialogului, cartea se impune printr-un stil alert, un limbaj

accesibil dar elevat, dominantă fiind erudiția teologală și nu numai a ambelor personalități. Cuvântul emulativ, incitant ține pe tot parcursul trează interesul lectorului. Provocarea începe din chiar deschiderea cărții, cu un *Argument* din partea autorului. Mă voi opri doar la un citat din subsol, în care se decodifică limpede mobilul convorbirilor. „(...) Întrebările pe care i le-am adresat (lui Dan Ciachir) au fost stârnite în general de lectura cărților sale. Din acest motiv ar fi putut să fie împărțite în capitole intitulate „Pornind de la...”, în locul punctelor de suspensie aflându-se evident titlul cărții. Am preferat însă citate definitorii pentru profilul intelectual și viziunea de ansamblu a lui Dan Ciachir. Despre cărțile sale de eseuri am publicat (...) în revista *Argeș* din Pitești, scurte cronici, pe care, cu mici modificări, le-am inclus aici, urmând ordinea publicării, care coincide cu cea a discuțiilor”.

Cartea are două compartimente.

Primul, sub titluri de sinteză și exegeză, se derulează pe dialogul propriu-zis dintre autor și interviuat, al doilea se ocupă cu „Estetica lui Dan Ciachir”, cuprinzând în fapt, observații și analize ale cărților acestuia de factură teologică, tipărite de-a lungul anilor. Dintre acestea, aș nominaliza pe cele care le-am considerat a fi mai incitante și mai reprezentative, urmând nu ordinea propriu-zisă din carte, ci impactul contextual: „Sunt

Lecturi

mai întâi creștin ortodox și apoi român”, „Credința în Dumnezeu ține de normalitatea omului”, „Românii sunt imuni la ideologii”, „La noi, comunismul a fost boicotat prin paseism”, „Am stat în timp ca-ntr-un fotoliu” ș.a.

O problemă, i-aș spune fundamentală, dacă nu chiar obsesivă, a acestor dezbateri, este cea a relației intelectualilor cu biserica, problemă pe care o regăsim în mai toate capitolele cărții. În această direcție, Dan Ciachir a tranșat, uneori caustic chiar, cu privire la atitudinea intelectualilor față de credință, care nu sunt dispuși să creadă fără să înțeleagă. El invocă atitudinea lui Dumnezeu și a Mântuitorului față de intelectuali, care, după cum reiese din Evanghelii, sunt văzuți ca niște vanitoși, farisei, dornici de imagine, care au zămislit ateismul și marxismul. Sunt duplicitari. Ei caută adevărul dar „acesta nu se poate cunoaște decât prin har, nu prin rațiune”. Mântuitorul se bazează pe umilința și smerenia omului simplu pentru că majoritatea apostolilor, cu excepția lui Luca, au fost oameni de rând, nu intelectuali. Datorită pozitivismului, unor intelectuali li se pare desuet să creadă în Dumnezeu, dar uită că dogma nu este altceva decât un adevăr revelat. Lucian Blaga a accentuat acest concept în studiul său *Eonul dogmatic*, deși într-o polemică avută cu marele teolog D. Stăniloae, se distanța de misticism. Dar intelectuali de mână întâi, ca Noica, Steinhardt sau Paleologu, au înțeles în profunzime tainele practicilor bisericești și s-au arătat conștanți în recunoașterea beneficelor servicii ale Bisericii creștine, instituție care slujește autoritatea supremă a credinței, respectiv Divinitatea. Marele filosof trăirist Nae Ionescu, „un autentic homo religiosus (dar) totodată, un uomo universale”, profesor de logică și metafizică, aprecia că „Misiunea teologului nespecialist (sintagmă care-i aparține și cu care se autodefinia) este aceea de a ridica o punte între învățătura teologică a Bisericii și lumea intelectuală”. În acest context, Dan Ciachir adoptă o atitudine tranșantă între planul trăirii religioase și planul vieții intelectuale. Biserica oferă omului mântuirea și nu neapărat cunoașterea

intelectuală. Misticul mare filosof Petre Țuțea, care considera misticismul „introducerea misterului în știință”, e de părere că în fața credinței toți oamenii sunt egali. Și filosoful și sacerdotul și baba Rada. Chiar dacă în subsidiar, atât Țuțea, cât și emulul său Dan Ciachir aprobă teza lui Toma d’Aquino conform căreia Biblia trebuie să se apropie de știință, să facă un pact cu ea, din contextul dialogului cărții de față se exprimă limpede ideea că „Această tendință (care vine din Occident) de a face disciplină „științifică” din teologie se întărește în dauna pastorației”. Se acreditează convingerea că pastorul trebuia să fie în primul rând un slujitor al credinței și mai puțin al cercetării teologale. Exprimându-și convingerea conform căreia credința în Dumnezeu ține de comportamentul normal al oricărui om, Dan Ciachir își exprimă dezacordul cu acei oameni cultivați care „s-au plasat adesea într-o adversitate apriorică față de Biserică”. Li se reproșează că nu cunosc practic Biserica și adoptă monologul în locul dialogului. Și de aceea e convins că intelectualii care au respins dogma au ajuns la momente de criză spirituală. Asemenea convingeri, după cum am subliniat, le găsim prezente pe tot parcursul cărții și chiar în ultimul capitol *Cronica ortodoxă. Cateheze pentru intelectuali*. E vorba de o serie de studii și articole pe teme teologale ortodoxe publicate prin anii ’90 în revista *Cuvântul* și introduse în volumele *Ofensiva ortodoxă* (Buc., 2002) și *File din cronica ortodoxă* (Buc., 2008). Aici, „teologul nespecialist” Dan Ciachir discută despre credința din interior fără complexe, neabordând în mod direct „Chestiuni de dogmatică sau teologie morală”, e de părere filosoful și analistul Leonid Dragomir. Și în acest capitol Dan Ciachir e în dispută cu intelectualii, demolând prejudecățile, clișeele celor care reduc Biserica la o simplă instituție umană, atribuindu-i roluri politice, morale sau caritabile și criticându-i toate slăbiciunile. Împotriva acestor atitudini are ca argumente credința, echilibrul ancestral românesc, bunul simț și simțul măsurii, o anume instrucție și educație religioasă.

Un alt reper fundamental al cărții este cel legat de personalitatea fascinantă a lui Nae Ionescu, om de vastă cultură, cunoscător al mai multor limbi de circulație, între care și ebraica, fost profesor de filosofie al Universității din București. Deși a studiat la Munchen și a fost interesat de catolicism și cultele protestante, a rămas credincios și atașat tradițiilor răsăritene. Judecat deci în raport cu aderarea la credința creștin-ortodoxă, Dan Ciachir simte nevoia să releve relațiile filosofului cu mari personalități teologice contemporane, între care și cu Patriarhul Miron Cristea care, deși l-a respectat, îl considera „un diavol în pridvorul catedrei patriarhale”. Dar Nae Ionescu e văzut și în ipostaze civice și chiar galante, în primul rând ca om al curții regale, printre puținii apropiați ai regelui Carol al II-lea, precum și în relații cu femei celebre, neezitând să riște a fi receptat și ca om de lume. Dar atenția se îndreaptă înspre vocația sa de mare orator în calitate de profesor universitar, extrem de apreciat în epocă. În dialogul purtat în cuprinsul cărții, cei doi regretă că fulminantele sale cursuri universitare, spectaculare, pline de vervă intelectuală, de înaltă clasă, n-au fost publicate în cursul vieții sale, fiind valorificate postum, din stenograme. Totuși, la modul senzațional, se avansează întrebarea dacă, într-adevăr, Nae Ionescu ar fi izbutit să-și scrie opera, așa cum intenționa, ar fi fost un eșec? Răspunsul lui Dan Ciachir este unul moderat, considerând însă că „Ar fi fost o decizie de sine, de latura sa socratică și implicit răsăriteană”. Dan Ciachir a scris încă din '89 un eseu publicat în 2010, *Gânduri despre Nae Ionescu* și o antologie de articole teologice ale acestuia, apărută în 1994 *Suferința rasei albe* subliniind „realismul mistic al acestuia de factură creștină axat pe asumarea suferinței”. Mai atrage atenția asupra crezului filosofului „în capacitatea de rodire a cuvântului rostit, comparativ cu cel scris”. În concluzie, susține Dan Ciachir, „moartea sa prematură l-a salvat, conservându-i imaginea de Socrate român”. În final, bine argumentat, Dan Ciachir respinge acuza total nefondată că Nae Ionescu ar fi fost naționalist, antisemit sau ideolog al Mișcării

Legionare, decodificând și sensurile reale ale celebrei sale prefețe la romanul lui Mihail Sebastian *De două mii de ani*.

O altă importantă temă luată în dezbateri este cea a generației interbelice numită „Criterion” care se leagă iar de personalitatea lui Nae Ionescu.

Dan Ciachir, care s-a ocupat de acest fenomen în lucrarea *Luciditate și nostalgie*, consideră că una din caracteristicile acestei generații este „lirismul existențial” prin care se înțelege „cunoașterea neîntreruptă de trăire, cultura împletită cu viața...” Provocat, Dan Ciachir apreciază că această trăsătură este ilustrată în primele cărți ale lui Cioran, dar și în volumele lui Mircea Eliade, în speță *Itinerariul spiritual*. De asemenea, oferă o amplă imagine a literaturii interbelice cu racursuri până după război. Realizează și o frescă a lumii interbelice românești referindu-se și la condiția presei din această perioadă, subiect preluat și în capitolul *O istorie a creșterii și descreșterii presei românești*, o sinteză a studiului *În lumea presei interbelice*, (Iași, 2008). Aici se discută pe larg despre condiția presei interbelice, evidențiindu-se faptul că până și în dictatura carlistă, apoi în cea antonesciană, când s-a abolit libertatea presei, gazetăria românească n-a cunoscut interdicții, iar între ziariști exista o mare solidaritate de breaslă, dincolo de anumite convingeri ideologice. Pornind de la primul ziar modern românesc, care a fost *Universul*, Dan Ciachir urmărește fenomenul presei române până după instaurarea comunismului. În final, notează că cenzura a existat și pe timpul lui Carol al II-lea sau Antonescu, dar incomparabilă cu cea comunistă.

Referindu-se la cartea de evocări *Când moare o epocă* (Iași, 2008), în spiritul *Pseudokinetosului* lui Odobescu, abordările circumscriu o sumă de teme mai mult sau mai puțin aleatorii: boicotul comunismului de către paseismul românesc, derusificarea și rusofobia, dezghețul și înghețul politic după moartea lui Stalin, fuga lui Petru Dumitriu în Occident, eșecul insurecției maghiare din '56, convingerea unor intelectuali care găsesc o incompatibilitate între mentalitatea creștin-

ortodoxă și democrație, care-i condiția și „ce înseamnă a fi scriitor creștin?”, întrebare legată de afirmația lui Dan Ciachir în *Preambulul* volumului de traduceri *Antologie de poezie italiană*, apărut în 2006. O afirmație insolită, dacă nu chiar șocantă, este cea a relaționării cu tipologia kirkegaardiană a celor trei stadii spirituale: estetic, etic și religios. Întrebat unde situează eticul, Dan Ciachir răspunde fără rezerve: „Eticul nu există pentru mine, eticul e un surogat al dragostei. Din punct de vedere istoric, eticul e o confecție protestantă, care decurge tocmai din lipsa de iubire, e un fel de proces verbal al credinței.”

Respinge de asemenea și renașterea în spațiul ortodox pentru că ar însemna întoarcerea la antichitate, la păgânism și din nou reia ideea că ortodoxismul e mai aproape de credință, de Dumnezeu. Are convingerea că ortodoxia „este o soluție universală trecută prin filtru românesc”. „Masa tăcerii lui Brâncuși este (...) prin tâlcul ei apropiată Cinei celei de taină”.

O temă demnă de reținut din *Cronica ortodoxă* este cea a relației dintre cultură și credință. Între cele două nu găsește niciun conflict. Dă exemple de mari intelectuali care au trecut la monahism, cum a fost Nicolae Steinhardt. Dar și Paleologu a avut intenția să

se călugărească după moartea celei de a doua soții.

Respinge ecumenismul, ca și europenismul, pentru că e un cuvânt bun la toate și etimonic înseamnă „pământ lucrat” dar în lumea mediteraneană fiind o inițiativă protestantă. Nu-i dispus nici pentru un dialog cu celelalte confesiuni, considerând că Biserica ortodoxă este un așezământ duhovnicesc, nu „un parlament”. Abordând condiția Bisericii în regimul comunist, Dan Ciachir e și aici tranșant, convins că acest regim voia „să țină Biserica închisă ca într-un ghetou.”

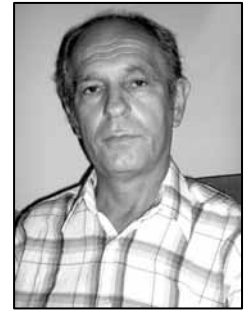
În final, Leonard Dragomir îl apropie pe eseistul Dan Ciachir de Alexandru Paleologu prin „tonul colocvial, al adresării directe”, dar îl distanțează de acesta, care a căzut sub influența școlii moraliste franceze unde dominanta generalizărilor era de natură morală. Pe când la Dan Ciachir se impune gustul pentru nuanțe surprinse în diverse planuri ale existenței: nașterea, viața, moartea. Sursele de inspirație sunt teologice, hermeneutica sa pune în valoare mentalitatea creștin-ortodoxă în cultura română interbelică și postbelică. Dan Ciachir este, în concluzie, „un nostalgic al unei Europe tradiționale, a bunelor moravuri și maniere”. O opinie, să-i zicem finală, a lui Leonid Dragomir.

Mariana Moldovan

La al metaforei banchet

Ion Radu ZĂGREANU

„Precum Sisif eu car în spate
În loc de bolovani Cuvinte”
(Luca Onul)

Luca Onul și Alexandru Cristian-Miloș erau poeții bistrițeni care în anii ceaușismului și-au asumat poezia „ca pe un mod de existență” (Petru Poantă), combinând-o cu un comportament boem, sub privirile ademenitoare ale lui Bachus.

Mulți ani bibliotecar (1975-1997) la casa de Cultură a Sindicatelor din Bistrița, apoi metodist și referent cu probleme literare la aceeași instituție, Luca Onul a fost un avid cititor de poezie, fiind la curent cu mișcarea poetică a vremii. Acest fapt se poate constata și din volumul său antologic *Elogiul metaforei* (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011, ediție îngrijită de Alexandru Cătcăuan). Intensele lecturi i-au favorizat traseul liric, dar l-au și influențat. În versurile lui poți sesiza bătaile de umbră ale poemelor lui Lucian Blaga, Nicolae Labiș, Ioan Alexandru, Zaharia Stancu, Adrian Păunescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Serghei Esenin etc.

În general poetul preferă prozodia clasică, versifică ușor, textul lui liric curge de la sine, mereu bombardat cu metafore surprinzătoare, uneori „decorative și spumante” (Petru Poantă).

De fapt, el își dorea să sfârșească la banchetul metaforei: „O, visul meu de-o veșnicie/ Spre care curg atât de-ncet/ Să fiu ucis de POEZIE/ La al metaforei banchet!” („Banchetul Metaforei”).

Luca Onul și-a format stilul său bazat pe un imagism formidabil, pe asocieri metaforice în care se combină obiectele cu regnul vegetal sau animal: „cazemata florii”, „osii de stamine”, „tranzistoare de lucernă”, „torțe de

nuferi”, „catedrale albe de mesteceni”, „cazmate de crini”, „clopotnițe de crini”, „statuile de fragi”, „trâmbițele crinilor”, „clopotnițe de prune”, „parașute vii de nuferi”, „chei de păsări”, „sonerii de greieri”, „mănăstirile de nuci”, „căpriori de trandafiri și grâne”; obiecte sau ființe cu fenomene ale naturii: „păsări de răcoare”, „funiile lichide ale ploii”, „ninsorile de miei”, „degetele iernii”, „pumnalele fulgerelor”, „sonerii de greieri”, „lebede de rouă”, „frigul din cuvinte”, „alice de ger”, „calești de ninsoare”, „ugere de noapte”; substantive cu determinanți neobișnuiți: „heruvimi lichizi”, „carnea nopții”, „desfrâu de sălcii”, „ciorchinii tăcerii”, „ghilotina lacrimiei” etc.

Totul este posibil la Luca Onul. Poezia lui are tonalități predominant elegiace, melancolice. Temperamental poetul este un neoromantic care aruncă peste poeziile sale haina deschiderilor lirice începute cu Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, alimentată cu profunde priviri de recuperare a operelor lui Lucian Blaga, George Bacovia, Tudor Arghezi. Poetul va prelua multe din temele și motivele predilecte din lirica acestor poeți.

Tema reîntoarcerii în părinți, de sorginte blagiană („Noi și pământul”), preferată și de Ana Blandiana („Părinții”), se produce la Luca Onul prin „pași vegetali”: „Să ne-amintim prin ierburi de părinți/ Când ne-om muta-n lucernă și trifoi;/ Iar fiii noștri zilnic vor așterne/ Un fân brumat de liniști peste noi.” („Remember”).

Poezia cu subiect tradițional, referitoare la lumea satului, are punctul de pornire la Luca Onul în „Imnele bucuriei” ale lui Ioan Alexandru: „Un braț de fân și unul de otavă,/ Un altul de lucernă sau trifoi;/ Aceștia sunt strămoșii noștri care/ De două mii de ani înspică-n noi...” („Poem”).

Ca Serghei Esenin și Luca Onul îi trimite mamei o scrisoare, autoportretizându-și existența de boem sechestrat la bloc, amenințat de moarte, parcă ar fi dorobanțul din „O scrisoare de la Muselim-Selo” a lui George Coșbuc: „E-atâta moarte, mamă,/ Pe-aici, încât socot,/ Că burgu-acesta negru/ Mă va-nghiți de tot.” („Scrisoare mamei”)

Ideea morții este obsesiv prezentă în poemele lui: „Tată, cineva-n zăvoi/ Sfâșie cu dinții ceața,/ Și-n mașinile din noi/ Moarte își pudrează fața...” („Psalm absurd”); „Când Moartea nu mai poți s-o înțelege/ De ce-ți întinde mâna să i-o pupi?!...” („Sonet de ocazie”). Multe poeme au această temă: „Aventura frigului” („De la o vreme lutul e singurul condor/ Ce-și face cuib de rouă în crinii de pe casă;”); „Țărm spre toamnă” („E-un anotimp când lumânări de frezii/ Mă desenează cerb rănit de moarte”); „Prea devreme seară” („Și va veni o vreme-n care/ Vom semăna la chip cu lutul./ În timp ce noi vom fi doar urna/ Ce-o lasă-n dragoste sărutul”; „Toți” („De-ați ști voi cine-i pârâțul/ Când eu Morții-i fac reclamă”); „Sfidarea morții”, „Părți egale”, „Lamentație” etc. Atitudinea față de moarte este uneori una mioritică: „Cum să mor, Doamne, să mor/ Când aud coasa-n mohor?” („Simple întrebări”). Aceste versuri îmi reamintesc de o poezie a regretatului poet târgoviștean Constantin Manolescu care afirma că în iulie nu mor țărani fiindcă „e prea mult de coasă”.

Poetul este conștient de menirea lui, își ia în serios statutul de creator. Foaia albă pe

care se vor așterne versurile este „Un acvariu în care în loc de pești/Se pot vedea înotând cuvintele...” („Manuscrisul de pe masa poetului”). Preferă să fie perceput ca un prinț al melancoliei, gata să înfrunte moartea: „Nu oricine se poate lăuda că a călcat cu sandale de aur roua dată în pârgă din grădinile paradisului./ Fără ca pendulul morții să nu-l fi sărutat tot timpul pe gură” („Elogiul metaforei sau Îngerii din muguri”); „Nu oricine se poate lăuda că are posibilitatea de a purta epoleți melancolici în fiecare zi a săptămânii,” („Elogiul metaforei sau Îngerii din muguri”).

Păunesciană este dăruirea poetului pentru misiunea sa: „Sângele meu ucis de Poezie/ Are culoarea-afetului de tun” („Insomnie”). El se consideră Sisiful cuvintelor: „Precum Sisif eu car în spate/ În loc de bolovani Cuvinte” („Munte vorbitor”). Într-o invocație adresată „dorului” poetul ar vrea să ajungă „În azilul din cuvânt” („Invocare către dor”).

Damnarea romantică, predestinarea celui ales îi convine: „Aș vrea coroana de cuvinte/ Pe care o port uimit pe frunte/ Cu spinii roșii dați în muguri/ Să fie de noblețe-un semn” („Rana muntelui”), idee reluată în poezia „Fruct de vină”.

O temă preferată în poeziile lui Luca Onul este cea a vânătorului și a celui vânat, a puștii și a glonțului. Reperul de la care se pleacă este „Moartea câprioarei” a lui Nicolae Labiș: „Hai, tată, vânătoarea de-animale/ A început. Se las-o ceață grea/ Pe pușca și trăgaciul dumitale/ Vomita cerul cea din urmă stea.” („Elegie”). Se mai pot aminti poeziile: „Slavă glonțului”, „Ospăț”, „Maci în cușcă” („O, de-aș fi avut o armă/ Cum atâția arme au/ M-aș fi dus într-o cazarmă/ Glonțului să mă predau.”), „Un rug până la cer”, „Poem cu măști”, „Elegie americană” etc.

Poezia erotică a poetului pare a fi cel mai mult influențată de lirica păunesciană, de multe ori ea devenind romanță: „Să-l ascultăm pe Beethoven iubito,/ Când străzile-s în noi numerotate/ Cu stele-a căror galbenă privire/ Pulsează lin în noi Eternitate!” („Elegie”). Pasiunea amoroasă este tranșant romantică: „Că eu ca un soldat în marș/ Să te iubesc și

dincolo de moarte” („Elegie”). Iubirea este de multe ori o chemare de retragere în vegetal: „Să ne facem meri de vară/ Și în toamnă lungi gutui...” („Cântec”); „Ci, vino, iubito, și-nchină-te-adânc/ La teiul cu floare spre ceruri curgând” („Poem de dragoste”); „Ne-apropiem, iubito, tot mai mult/ De crini ce-mi dau dreptul la ninsoare,/ Când apele din părul tău le-ascult/ Ritmând în noi un asfințit de soare” („Elegie”). O Radă argheziană („Doină”) capătă liniștiri rafaelice transformându-se într-o descriere a Fecioarei Maria.

Se poate vorbi în cazul lui Luca Onul de o stare bacoviană prezentă în unele din poemele sale. Ea este combinată cu răzvrătirea de tip Francois Villon: „Și am golit butoaie pline,/ Și-am răs lângă butoaie goale,/ Tot parcă-n iad e mult mai bine,/ Nu împărat, ci coate goale!...” („Proiect de baladă”). Bacoviene sunt ca atmosferă și poeziile „Cinegetică” și „Burg duminical”.

Luca Onul a scris suave și sprințare poezii pentru copii. Lirica lui patriotică plătește tribut modelelor epocii, deși poetul, pe urmele lui Adrian Păunescu din „Istoria unei secunde” (1972) subiectivează poezia patriotică prin contragere în simbol. Uneori modelul este clasicul George Coșbuc: „Mulți dușmani au vrut prin vreme/ Să ne fure viul grai” („Limba română”).

Nu lipsesc nici poeziile cu tentă baladescă, amintind de Radu Stanca sau de poezii „Cercului de la Sibiu”: „Ierni eterne”, „Poartă de cuvinte” etc.

Luca Onul rămâne un poet valoros, care a retopit în propria-i retortă lirică, modalități și mode poetice ale timpului său, imprimându-le tonalități originale, bazate pe un imagism debordant și pe o bogată țesătură metaforică. El a avut și a trăit intens conștiința propriei valori: „În al cuvintelor viu miez e-un frig/ Și-o ceață-atât de rece și de deasă,/ Că dacă-ncerc pe nume să te strig/ Până pe umeri cerul mi se lasă.” („După cuvinte...”).

Cristian Cheșuț, Poveste de Crăciun

Astă seară traducem în familie

Andrea HEDEȘ

În vara acestui an, la Editura Qilinul din Jad, București, a apărut romanul chinezesc *Însemnarea călătoriei spre Vest – Xi You Ji*. Romanul, scris de către mandarinul Wu Cheng En (1504-1582) în secolul XVI, este

unul din cele patru romane clasice din literatura chineză. Un roman fluviu (101 capitole cuprinse în două volume însumând peste 1000 de pagini), fals jurnal de călătorie, roman mitologic, roman de aventuri, scriere ezoterică, roman parabolă, genul *fantasy*, legendă, poezie, frescă a

Chinei secolului XVI, epopee și tot nu am spus mai nimic despre această scriere. Și cum am putea? Călugărul Chen Xuanzang, Măreție profundă, supranumit și Trei depozite de cărți rare și înțelepciune, personaj real (664 este anul morții sale), pornește într-o călătorie devenită legendară: o călătorie care a durat 14 ani, pentru a ajunge în India și a primi

Cartea străină

Scripturile cu care Chen Xuanzang se va înapoia acasă însoțit de fantasticii și fascinanții săi discipoli: Maimuța, Porcul, Călugărul Nisip. Dar, să luăm aminte! Această carte grăiește despre călătoria aducerii cărților sfinte, însă niciodată nu s-a abătut de la calea prin care individul își caută esența, o mărturisește însăși autorul ei, luminatul cărturar Wu Cheng En. Iar un cercetător chinez completează: romanul este o alegorie a minții umane și nu

o simplă fantezie¹. Frumusețea și unul din factorii care l-au făcut modern și contemporan cu fiecă veac scurs de la scrierea sa constă în stratificarea, în etajarea sensurilor, *Însemnarea călătoriei spre Vest* putând fi citit pe nerăsuflăte atât de către, să spunem, un adolescent, ca simplu roman de aventuri, cât și de un cititor înarmat cu toate cheile hermeneuticii, precum și de toate tipurile de cititori pe care le cuprinde plaja largă mărginită de aceste două extreme. În acest sens, am putea numi *Însemnarea călătoriei spre Vest* drept un roman pagodă, fiecare cititor accesând nivelul la care însuși se situează, sensurile pe care le ascund lumile închise în fabuloasele pagini revelându-se ori de câte ori acesta mai urcă o treaptă, căci dacă cine scrie, se scrie cu siguranță cine citește, se citește. După cum citim pe coperta a 4-a a cărții: *Buddha e pe muntele Iluminării, nu-l căuta atât de departe/ Muntele Iluminării este în inima ta./ Fiecare om are pagoda Muntele Iluminării,/ La poalele căreia să se perfecționeze.*

Cititorul are în față prima traducere integrală în limba română, traducere făcută din limba chineză veche (în limba română exista până acum doar varianta cu 30 de capitole tradusă din limba engleză), folosind două ediții chineze, una publicată în anul 1987, la Editura Yuelu, Changsha, Provincia Huan, și o alta în 1995, la Editura Cartea Antică, Nanjing, Provincia Jiangsu, ambele au la bază manuscrisul cel mai autorizat, ediția Shide, realizată la zece ani de la moartea scriitorului². Acest eveniment, traducerea romanului *Însemnarea călătoriei spre Vest* în limba română, se datorează Mirei și lui Constantin Lupeanu și lui Adrian-Daniel Lupeanu. O traducere în familie, deci. Pentru a

avea o idee a ceea ce a însemnat o astfel de muncă, și nu doar din punct de vedere cantitativ (sunt totuși, peste 1000 de pagini), vom (re)aminti câteva... detalii. Limba chineză are peste 50000 de morfeme. După cum spune Maurice Mussat, un alt traducător de limbă chineză, *Textele tehnicii din antichitatea chineză sunt greu de citit, deoarece cer, pentru înțelegerea lor, cunoașterea unor chei și stăpânirea perfectă a mecanismului codificărilor dialectice tradiționale*³. În plus Cuvântul, în chineză, este cu totul altceva decât un semn ce servește la notarea unui concept. El nu corespunde unei noțiuni, căreia să i se fixeze, într-un mod cât mai definit posibil, gradul de abstracție și de generalitate. El evocă, făcând mai întâi să apară cea mai activă dintre ele, un complex indefinit de imagini particulare⁴, spune Marcel Granet, completând *Limbaj fin și dur totodată, se simte că el s-a format în tratative în care se înfruntau voințe șirete*⁵.

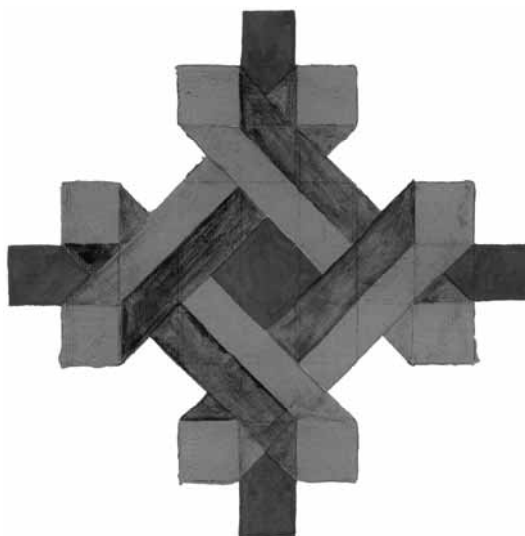
O muncă de călugăr benedictin, dar care are bucuriile și minunile ei, căci traducerea apropie la modul intim, dincolo de spațiu și timp, reduse la un perpetuu aici și acum,

autorul scrierii și autorul transpunerii acesteia într-o altă limbă. Există aici un act magic, de transfer, parțial, al *paternității*, căci atunci când nu trădează, dând șansa unei noi vieți, traducătorul *înfiază* în patria limbii materne opera asupra căreia s-a aplecat cu afinitate, cum altfel decât electivă. Și cum *creativitatea implică spiritul, inteligența, imaginația, care este partea Yang a (...) sistemului chinezesc Shao Yin-Chong Mo, dar în aspectul său materie Yin și care explică marea considerație de care se bucurau în China arta și poezia: cărturarii erau renumiți și respectați*⁶, traducătorul, co-creator al operei literare, se va bucura de asemenea de privilegiul de care se bucură autorul operei, se va continua printr-o urmă în timp (...) *prelungindu-se dincolo de el însuși*⁷.

Însemnarea călătoriei spre Vest este un roman ce-și poartă cu grație cele peste o mie de pagini, peste o mie de foi în culori magnifice, amintind opulența imperialei flori de bujor, al cărei parfum luminează, prin intermediul traducerii, ceea ce are *cel mai frumos*⁸, oriunde și dintotdeauna, sufletul omenesc de-a lungul călătoriei sale.

Note

1. Autorii, în *Cuvântul înainte* al romanului *Însemnarea călătoriei spre Vest*, Editura Qilinul din Jad, București, 2008, pag. 8.
2. Ibid., pag. 8.
3. Sou Nu Jing, cu o introducere și un comentariu de doctor Maurice Mussat, editura Pro Editură și Tipografie, București, 2005, pag.4.
4. Marcel Granet, *Gândirea chineză*, Editura Herald, București, 2006, pag. 39.
5. Ibid., pag. 38.
6. Sou Nu Jing, Op. cit., pag. 38.
7. Ibid., pag. 39.
8. Denumirea chinezească a bujorului, *sho yo*, însemnând *cel mai frumos*.

Silviu Oravițan

Vocația lirică a unui mare poet epic

Vasile V. FILIP

Inima omului dezleagă ușor toate tainele. Inima e cheia înțelepciunii.
Liviu Rebreanu, *Adam și Eva* (Navamalika)

Istoria literară a consacrat, pentru posteritatea operei rebreniene, o imagine convențională a scriitorului ca fire robustă, echilibrată, tenace, care – prin stabilirea sa la București – nu ar fi trăit (precum alți scriitori proveniți din mediul rural) sentimentul dezrădăcinării. Mai toate valorizările critice ale operei sale au subliniat sagacitatea înnăscută a observației, realismul de o anumită brutalitate, ce alunecă adesea spre naturalism; viziune estompată doar de înălțimea perspectivei de ansamblu concretizate în construcția ciclică, în directă legătură cu un anumit sentiment al veșniciei (a cărui sorginte lirică intenționăm s-o argumentăm în cele ce urmează). La această imagine a omului Rebreanu va fi contribuit, poate, și cunoscuta sa fotografie în uniforma de academician, lumina cenușie, cețoasă, a ochilor săi ce par a scruta zări doar de el întrevăzute.

Nu e prima dată când perspectiva posterității rămâne în mare măsură prizoniera celei a contemporanilor, mult prea lipiți de aparență. Mult mai celebru este cazul lui Titu Maiorescu, „olimpianul” de la Junimea, căruia

Caietele Rebreanu

doar publicarea jurnalului i-a restituit – și numai parțial – imaginea unei realități interioare de o tensiune și un dramatism nu foarte deosebite de cele ale „fratelui” Eminescu, mai genial și mai nefericit, în care s-a recunoscut ca într-o oglindă întoarsă spre înăuntru. Din același *Tagebuch*, ținut cu consecvență timp de peste 60 de ani, posteritatea lui Titu Maiorescu a putut afla că dincolo de „ne-ndurații ochi de gheață” bătea

o inimă fierbinte și clocotitoare ce și-a căutat cale de expresie și în creația literară propriuzisă, cale abandonată ulterior tocmai din cauza unei torturante conștiințe critice și autocritice. Abia mai târziu, Călinescu va fi cel care va vorbi – dar în stilu-i caracteristic, ludic și detașat – despre nevoia criticului de a rata cât mai multe genuri literare, despre ratare ca garanție de comprehensibilitate. Se poate formula deja o concluzie (pentru Maiorescu) – premisă (pentru Rebreanu): în spatele oricărui critic autentic se ascunde o matrice antropologică creatoare deviată. Mai simplu, mai tranșant spus: un poet nerealizat, ratat. De ce ar sta altfel lucrurile în cazul romancierului? De altfel, despre Liviu Rebreanu s-a spus, fără ca această afirmație să se fi și impus conștiinței publice, că marele romancier a ucis mai întâi în sine un poet.

Să ne amintim: ce altceva este Titu Herdelea, *alter ego*-ul romancierului din propriu-i univers fictiv? (Respectiv, din cele două romane – *Ion* și *Răscoala* – singurele realizate din proiectata trilogie pe tema relației țăran-pământ).

Jurnalul intim al lui Liviu Rebreanu mărturisește, încă de la prima sa pagină (cea din 24 iunie 1927) un sentiment al singurătății esențiale a omului, al neputinței de a comunica fără rost până și cu cei mai dragi și mai apropiați, sentiment cu a cărui expresie directă (nu punem încă problema formei) ne-au obișnuit doar poeții romantici: „La o anume vârstă începi să-ți dai seama cât ești de singur în lume ca om sau ca individ. În realitate nu există rude, nici prieteni cu care să poți fi într-o adevărată și desăvârșită

comuniune sufletească. Trebuie să înțelegi că menirea omului (de altfel, cred că și a oricărei ființe vii) este să ducă singur o viață în fond solitară. Omul e o lume complectă și puternic izolată de toate celelalte lumi omenesti. Legăturile cu lumile exterioare sunt doar aparente, în orice caz superficiale. Slăbiciunile și nevoile vieții te fac să-ți închipui că înțelegi pe alții, că iubești și ești iubit și înțeles. Eroare grea despre a cărei realitate dureroasă ajungi să-ți dai seama tocmai în clipele când singurătatea, maiestuoasă și divină, tecolește mai crâncen.” (Liviu Rebreanu, *Opere 17. Jurnal (1927-1944)*, Ediție critică de Niculae Gheran, Editura Minerva, București, 1998, p.3)

Ciudată, surprinzătoare mărturisire, amintind mai degrabă de holderlinianul „turn de fildeș”, decât de stedhaliana „oglinză ce se plimbă de-a lungul unui drum”.

Romancierul a impresionat prin „marea sa tentație resimțită pentru armonia formelor, pentru construcțiile misterioase și calculat ordonate, pentru perfecte corespondențe arhitectonice” (Lucian Raicu). Dar, așa cum se știe, arhitectura românească e de obicei, în cazul lui Rebreanu, rezultatul unui îndelung și adesea chinuitor proces de absorbție la nivel rațional a unei inițiale „impresii afective”, în jurul căreia se așază și se cristalizează materia epică. De obicei, această impresie afectivă are rădăcini tulburi, în zone embrionare ale vieții, pe care rațiunea nu le controlează deplin. Sunt cunoscute cele trei experiențe de viață care stau la baza elaborării romanului *Ion*, întâlnirea tulburătoare din 1918, pe ploaie, cu necunoscuta de la Iași, pe strada Lăpușeanu, cu sentimentul aferent puternic și tulbure de *deja vu*, tragedia fratelui Emil, precum și intuiția dezlănțuirii dionisiace resimțită la contemplarea dansului Ciuleandra. Sigur că literatura este în primul rând expresie, formă, dar receptarea acesteia în deplin dezinteres față de resorturile ei biografice, existențiale (ținând adesea de psihologia abisală sau de sfera arhetipurilor), așa cum se procedează acum, mai ales în școală, este de natură să falsifice și sărăcească imaginea publică a marilor spirite.

E o întrebare dacă impresia afectivă originară, prinsă în fluviul sutelor de fapte,

filtrată prin atâtea elaborări și reformulări, mai păstrează și asupra cititorului forța de impact care a avut-o inițial asupra scriitorului. De obicei acestea lucesc tulbure în pasta groasă a materiei epice, saturate de amănuntele mai mult sau mai puțin semnificative, specifice viziunii realiste ce constituie osatura scrisului lui Rebreanu, „valorile tari” menite să convingă cu forța copleșitoare a realității posibile, veridice. Dar această realitate exterioară curge asemenea unui fluviu ale cărui coticuri sunt generate tocmai de impulsurile afective ale personajelor. Ne-am putea aminti aici nu doar de umilirea lui Ion la horă, de către Vasile Baci, în primele pagini ale romanului, umilire care se va constitui în *primum muovens* al tuturor nenorocirilor ce vor veni, ci și de încercarea nereușită a lui Titu de a-și pune masca cinismului necesar funcționarului fiscal imperial: „– Apoi uite, babă, trebuie să plătești, că altfel îți iau zăloage și-ți vând tot, tot! Vorbi în același timp gura lui cu glas aspru, care i se părea atât de străin, încât de-abia îl mai cunoștea, și mirându-se cum poate rosti asemenea cuvinte. – N-am nimic, domnișorul, afară de sufletul din oase!... N-am... Dar ia-mi-l, ia-mi-l!... Că feciorul mi-i în cătane de doi ani de zile și cât amarul de pământ ne-a lăsat Dumnezeu, acolo zace în paragină de mă doare inima... Numai sufletul mi-a mai rămas... Amu încaltea ia-mi și sufletul, domnișorul!... În inima lui Titu izbucni o flacără nouă, ca dintr-un foc mocnit prea îndelung.” Se va rușina de străjile însoțitoare pentru înduioșarea și slăbiciunea ce îl cuprinsese, poate și de sine însuși, de unde devierea manifestării exterioare spre un aspect formal, rațional (faptul că registrele notariale ar putea fi greșite); aspect în care nu crede, dar care are avantajul de-a putea fi formulat, exprimat, transmis. E o „valoare tare”, ceea ce, conjunctural, e mai important decât dacă transmite un adevăr. Va urma însă convertirea sa la lupta pentru cauza națională. Găsirea propriei meniri, a adevărului adânc al propriei ființe.

Am dat acest exemplu pentru că ni se pare întru totul transferabil mecanismului creației înseși, care, la Liviu Rebreanu, se naște din magma fierbinte și informă a unui

impuls afectiv foarte puternic, venit parcă de dincolo de hotarele ființei sale empirice. Textul romanesc, cu deosebire pe dimensiunea sa arhitectonică, devine răspunsul trudnic, dar cât mai tranzitiv, la întrebarea: ce e cu acel impuls? de unde vine? Și fiindcă tranzitivitatea deplină rămâne în literatură un deziderat, forma – întotdeauna încărcată de semnificație – e menită s-o sprijine. Maiorescu credea că: „Ceea ce separă pe oameni deolaltă este cuprinsul diferit cu care și-au împlinit mintea; ceea ce-i unește este identitatea mișcărilor de care se pătrunde inima lor.” (Titu Maiorescu, *Critice*, Editura Minerva, București, 1989, p. 47). Liviu Rebreanu pare a fi convins de contrariul.

Exemplul cel mai elocvent este istoria receptării romanului *Adam și Eva*. Atunci când romancierul a coborât cel mai adânc în inima sa, a fost înțeles cel mai puțin. Romanul cel mai poetic este, firesc, și cel mai puțin tranzitiv. Laitmotivul receptării sale critice este: „ciclu de șapte nuvele, cu subiect identic”, sau „șapte povestiri de iubire, de natură realist psihologică, cu viguroase evocări de culoare locală” (Pompiliu Constantinescu). Adică tocmai lectura pe care romancierul o dezavua, dar de iminența căreia părea a fi conștient: „Cititorul superficial sau nepregătit va găsi șapte nuvele, variații pe aceeași temă” (*Adam și Eva*, Jurnalul național, București, 2009, p. 277).

Explicația rezidă, credem, în diferența de abordare. Critica, rațională prin excelență și fatal ulterioară actului de creație, privește lucrurile retrospectiv, dinspre forma finală, ca și cum doar ea și-ar crea conținutul. Nu și invers. (Or, îndrăznim a crede, lucrurile se întâmplă mai ales invers.) La nucleul de magmă incandescentă se ajunge arareori, sau deloc. În orice caz, nu se urmărește mai niciodată procesul de creație în sensul dezvoltării sale firești. De aici formulările teoretico-literare justificabile, dar deloc comprehensibile, precum „fantezie pură” sau „absolută”, „temă metafizică” etc. Ca și judecățile estetice nedrepte de genul: „Fantezia pură nu e o categorie estetică a talentului său, eminamente realist”; „realismul său biruie problema rațional născocită” (Pompiliu Constantinescu);

„Ideologia spiritistă, ocultă, în care a voit, ca în niște cângi puternice, să prindă laolaltă cele șapte întâmplări ale aceleiași perechi de oameni, e copilărească” (Felix Aderca); „Și mai ales e deficientă speculația metafizică” (Șerban Cioculescu) etc. Critica arhetipală, în schimb, (prea nouă ca să-și fi spus cuvântul și-n cazul lui Rebreanu) nu vorbește niciodată de „fantezia pură”; ea este produsul unui anume mecanism, deci condiționată, nu liberă. Iar tema, așa cum bine (dar, poate, relativ prea recent) a observat Ion Simuț, nu e metempsihoza, deci una „metafizică”, ci „năzuința spre iubirea eternă” (Ion Simuț, *Diferența specifică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982, p. 78); temă care își găsește în metempsihoză forma firească de manifestare. Fără a fi câtuși de puțin „rațional născocită”, ea, tema – declanșată de resorturi afective aproape incontrolabile rațional – își alege forma firească, consacrată de o anume credință religioasă. Nu se pune problema (așa cum o pune Felix Aderca: „ea va convinge, poate, numai pe duduile sperioase, sentimentale și nefericite...”) dacă această credință ne convinge, ci dacă ea e un înveliș estetic potrivit pentru felul profund, aproape abisal, de a înțelege dragostea de către autorul respectiv.

E adevărat că efortul enorm de documentare lasă urme uneori prea vizibile; sau, în termenii lui Eugen Lovinescu: „Erudiția din *Adam și Eva* e merituoasă și, prea recentă, e și prea ostentativă, înăbușind uneori sub termeni tehnici firul unic al interesului nostru sentimental” (E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane. IV. Evoluția prozei literare*, Editura Ancora, București, 1928, pp 369-371, apud L. Rebreanu, *Adam și Eva*, Jurnalul național, București, 2009, p. 282)

Abia Ion Simuț stabilește o dreaptă cumpănă între conținutul și forma romanului, realizând o lectură din perspectiva firească, a conținutului care își alege o formă în căutată și necesară consonanță cu poezia iubirii: „obsedat întâi de o poveste de dragoste, romancierul sfârșește prin a fi interesat de metempsihoză, care i-ar explica misterul; posedat întâi de o temă, sfârșește prin a fi subjugat de o formă. Accentul pe aceasta din urmă, prin transcrierea unor informații inutile

în ordinea temei, a dezechilibrat în cele din urmă romanul” (*Op. cit.*, p. 77). Și criticul orădean vorbește despre cele șapte povestiri ca despre niște „construcții tautologice”, dar incluzând aici sensul stilistic, de maximă, absolută semnificație al acestei „greșeli” sintactice, care – în limbajul curent – e mai ales expresia neputinței vorbitorului de-a varia sinonimic exprimarea; adică o formă de evidențiere a unicei expresii posibile. Iar în context poetic (cum e cazul rimei tautologice din *Plumbul* bacovian) efectul stilistic poate fi cel al cercului vicios, pe care Ion Simuț îl transferă pe bună dreptate asupra romanului lui Rebreanu: „Această obstinație a «păstării» capitolului prim, într-un tempo egal, degajă acel sentiment al destinului tragic, strâns în chingile unui tipar divin” (*ibidem*).

Ar fi de reținut, dintre formulările memorabile ale lui Ion Simuț, încă una ce dă prin excelență seamă de tensiunea dintre punctul de plecare și cel de sosire în scrisul lui Rebreanu: „marele romancier asuprit de gândul construcției”. Criticul propune și o încadrare tipologică a romanului *Adam și Eva* la care nu subscriem. Folosind aceleași concepte pe care Mihai Ungheanu le propunea pentru clasificarea romanelor lui Marin Preda, Ion Simuț consideră că *Adam și Eva* deschide, după romanele vocației (*Ion și Pădurea spânzuraților*), seria romanelor aspirației.

Sigur, dacă privim lucrurile din punctul de vedere al succesiunii tematice, lucrurile așa par. Din punct de vedere al datului psihologic, al celui *primum movens* al procesului de creație pe care l-am urmărit în aceste puține pagini, lucrurile par a sta pe dos: Liviu Rebreanu s-a abandonat, în *Adam și Eva*, vocației sale lirice, din a cărei constantă și tenace cenzurare s-a născut marele poet epic pe care îl cunoaștem și admirăm. A riscat mitologizarea unui fapt trăit nu prin crearea unui mit literar, ci prin împrumutarea unui cultural-cultural, pentru a cărui asimilare a făcut eforturi rămase, din păcate, vizibile. De aici impresia de distanță valorică față de capodoperele anterioare, pe care preferăm a le socoti ale aspirației spre formă și expresie a unei structuri sufletești creatoare, care-și găsea cu greu calea spre cadre raționale. În limitele convențiilor la care ne obligă limbajul, putem vorbi de o structură poetică; de umbra lirică ce și-a găsit întruparea în mari cadre epice. Nu e un paradox, decât pentru ființele unilinare. Omul nu este doar ceea ce este, ci mai ales ceea ce vrea să fie. Cu creatorii de mare calibru nu mai funcționează limitele despre care vorbește înțelepciunea populară, a bunului simț, conform căreia nimeni nu poate sări peste umbra lui. Unii au putut, iar aceasta pare a fi tocmai proba supremă a accesului la veșnicie.

Lucia Lobonț

Emil Rebreanu – un martir al neamului

Mircea POPA

Destinul tragic al tânărului sublocotenent Emil Rebreanu este astăzi îndeobște cunoscut grație romanului fratelui său, romancierul Liviu Rebreanu, care l-a transpus în acțiunea „Pădurii spânzuraților”, publicată în 1922. Când a scris romanul, la patru ani după moartea prin spânzurătoare a acestuia la Ghimeș-Palanca, romancierul nu dispunea de toate datele necesare pentru a creiona destinul fratelui său cât mai aproape de datele realității pe care el le trăise. Abia în ultimii ani a fost dată la iveală corespondența lui Emil Rebreanu, operație realizată mai întâi de către Neculae Gheran în volumul V de „Opere”, apoi, mai recent, de către nășăudeanul Ioan Lăpușneanu în cartea sa „Emil Rebreanu – eroul de la Ghimeș Făget”(ed. Karuna, Bistrița, 2011), care reface întreg traseul biografic al tânărului intelectual român prin intermediul corespondenței acestuia. Avem astfel rarul privilegiu de a urmări etapă de etapă întreg calvarul vieții acestui înzestrat tânăr care s-a confruntat de mic cu mari neajunsuri materiale, într-o familie cu 11 frați și surori, rămasă de foarte timpuriu fără ajutorul tatălui care își dădea obștescul sfârșit când cel mai mic dintre fiii săi, Tiberiu, abia avea trei ani.

Emil Rebreanu a fost al patrulea născut al familiei după Liviu (1887), Iulius (1886) și Livia (1889), eveniment care are loc la 17 decembrie 1891, deci cu 120 de ani în urmă. Dat fiind că am sărbătorit de curând 93 de ani de la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, am socotit de cuviință să evocăm în cele ce urmează întâmplările mai importante din viața acestui martir al neamului românesc, Emil Rebreanu, eroul de la Ghimeș-Palanca, întrucât el și-a dat viața cu gândul la

împlinirea marelui ideal național pentru a cărui întrupare a năzuit întreaga sa viață.

Lupta pentru afirmarea identității naționale și pentru libertatea de liberă exprimare a ființei sale de român prinde contur foarte de timpuriu în mintea tânărului elev, fiu al unui învățător luminat, preocupat de soarta sutelor de țărani care trăiau în zona Năsăudului, dovadă că Vasile Rebreanu se numără printre cei care redactează jalbe unora dintre săteni care se simt nedreptățiți de măsurile statului austro-ungar, motiv pentru care este și îndepărtat din învățământ de mai multe ori (între 1900 și 1902, de exemplu, fiind reîncadrat abia în 1908), trebuind să-și câștige pâinea ca ajutor de notar la Tradam sau în cancelaria avocatului Al. David. Fiul său, Emil, face primele două clase primare la Prislop, iar celelalte două la Gimnaziul din Năsăud, dar în clasa a III-a de liceu este eliminat din școală în urma unor conflicte etnice. Trei ani a purtat muncile gospodăriei, până în 1908, când ocupă un loc de funcționar în garda financiară de la Zombor, apoi ajutor de notar la Măgura Ilvei, iar de aici la Pata, lângă Cluj, înscriindu-se în același timp ca elev în clasa a IV-a la Turda, cu intenția de a-și încheia studiile. Aici, la Pata, are loc o nouă acțiune de trezire a conștiinței naționale a românilor din zonă, pentru organizarea unei serbări cu teatru românesc și declamări, fapt care i-a adus noi cercetări din partea autorităților, prietenul său de acolo, învățătorul Emil Miclea, fiind chiar scos din învățământ pentru aceeași „chestie de agitație” în care a fost și el cercetat, Emil Rebreanu fiind, cum singur o declară, victimă a două eliminări pentru „românism”. Intenția de a-și termina liceul, îl determină să se înscrie la gimnaziul catolic din Șimleul

Silvaniei, unde probabil că a trecut clasele a V-a și a VI-a, ca apoi, pentru clasa a VII-a să se înscrie ca elev ordinar la gimnaziul din Năsăud, absolvind în cele din urmă liceul în anul școlar 1912-1913, nu fără mari greutăți și eforturi, așa cum declară la un moment dat, că „am făcut 4 clase din propria-mi diligență și pe cheltuielile mele”. La finele anului 1913 este remarcat în anuarul liceului ca unul care a desfășurat activitate literară în „societatea elevilor”.

Odată intrat în posesia certificatului de absolvire e preocupat de a pleca la studii în România, deoarece avea credința că în monarhia asupritoare nu mai poate trăi. Nu obține însă pașaportul dorit (avea 22 de ani și urma să intre în armată) și cu toate insistențele sale din scrisorile către Liviu și intențiile sale de a trece prin „Vama Cucului”, pe undeva pe la Brașov, n-a reușit până la urmă decât să se angajeze ca ajutor de notar la Nușeni, lângă Beclean, în comitatul Solnoc-Dăbâca, apoi într-o altă localitate, la Nușfalău. Este pesimist cu privire la șansele sale de viitor aici, declarând „Mi-am petrecut viața într-o noapte continuă”, și numindu-l pe fratele său Liviu „unealta nenorocului meu”. Ca să aibă o țintă în viitor se înscrie ca student la Facultatea de Drept din Cluj, în urma unei recomandări obținute de la profesorul Virgil Șotropa către protopopul greco-catolic al Clujului, Elie Dăianu. Prin acesta, l-a cunoscut pe poetul Emil Isac și pe mecenatul Ioan Petranu, care deschisese la locuința lui un fel de cămin studentesc, prilej cu care ar fi citit în cadrul Societății studenților români din Cluj mai multe încercări literare, în urma cărei lecturi poetul Emil Isac s-a oferit să-l găzduiască pe perioada examenelor, lucru pe care Emil nu l-a acceptat însă. În căutarea unui loc de muncă convenabil, tânărul „iurist” ocupă un post temporar la Bocșa (Boksig), apoi din martie 1914 la Cătina (Catona) lângă Cluj, trecând prin mai multe tribulații sentimentale, cum o atestă corespondența sa cu Anuța Slăvoacă, Reghina Hangea, iar apoi Nelica Dănilă, fiica protopopului din Cătina. În tot acest răstimp, viitorul îi apare deosebit de sumbru („Viitorul meu e negru și străin de mine. Drumul pribegiei mele e spinos și

obositor...”; „Mi-am petrecut viața într-o noapte continuă” etc.), convins că aici „ar trebui să-mi duc viața în mizerii continue și veșnic fără parale”. De aceea, decepționat că relația sa cu Nelica Dănilă nu evoluează spre bine, ia hotărârea să se prezinte ca „voluntar” în armata austro-ungară, ajungând astfel la Școala de artilerie de la Tg. Mureș (Oșorhei). Neliniștea incompatibilității dintre el, ca intelectual român, și lumea pe care o servește este mereu prezentă și scrisorile lui trădează această angoasă: „Părul mare mi-l atribuie obiceiului vechi al românilor. Reprezentant al românilor din Ardeal, după cum zic ei. Visează mereu de împreunarea ținuturilor locuite de români cu Țara mamă”; „întreg regimentul lui e român și trebuie să se lupte cu frații lui din monarhie pentru interes străin”. Calea militară o vede deocamdată ca o soluție a ieșirii din marasmul economic în care se afla, deoarece de acasă nu putea conta pe niciun ajutor, iar cel de la Liviu rămânea mereu nesigur. La Școala militară face impresie bună, ajungând în curând să obțină două stele și să fie propus pentru școala de ofițeri din Pesta. Nu va mai ajunge însă, deoarece la 22 martie 1915 unitatea lui Emil pleca pe front în Galiția, primind în aprilie și „botezul focului” în calitate de comandant al unei secții, sperând să se întoarcă acasă cu gradul de căpitan. În scrisorile pe care le trimite celor de acasă vorbește de o înclăștare sângeroasă la 16 mai, iar apoi amintește de trecerea Prutului. Condițiile de viață sunt deosebit de grele („În special păduchii ne omoară”), dar și a sentimentelor șovine din jur: „Sunt slăbit și obosit greu și nu am nici o recunoștință, pentru simplul motiv să sunt român, iar ceilalți ofițeri și voluntari sunt mari șoviniști. Eu nu pot fi fățarnic. N-am fost niciodată și nu voi fi”, îi scria el surorii Livia la 26 mai. În aceeași lună ajunge și la un spital din Bucovina cu „aprindere de intestine” în urma mâncării neigienice, apoi a fost rănit la piciorul stâng. Deși nevindecăt, s-a întors la baterie și e trimis în prima linie, într-o situație destul de confuză: „Dacă s-ar întâmpla să ne atace dușmanul și să ne bată pe frontul acesta, atunci ori mă omoară, ori mă prind, ori trebuie să sar în râul care e la spatele noastre și peste

care nu-i pod. Prevedeți deci starea mea, care mă face aproape să înnebunesc...”

Scenele de bătaie revin ca un laitmotiv obsesiv în relatările lui, căci aici e vorba de confruntarea zilnică cu moartea, cu atacuri dure care-i pot fi fatale în orice clipă: „De multe ori deasupra capului se sparg șrapnelele și la câțiva pași explodează granatele fără să le iau seama. Un noroc mi-e toată viața /.../ Acum am trei tunuri care urlă neîncetat, de-abia mai aud /.../ Trec indiferent printre oameni spintecați ori bucătăriți. Numai o dată m-a înduioșat vederea unor soldați ruși când trecurăm Dinistrul. Un tunar de-al nost i-a ridicat cu piciorul capul unui soldat rus-putred, dar cu șapca încă pe cap. Și i-a sărit capul de-o lătura. L-am îngropat; trupul separat de cap. Nici acum nu știu de ce”. În ciuda scenelor coșmarești trăite, e cu gândul mereu la cei de acasă, cărora le trimite surplusul de bani, catifea pentru hainele lui Sever și Tibiți, și le face mereu noi promisiuni de ajutor. Îl îngrijorează apoi situația fratelui Ghilu, de numai 18 ani, aflat și el pe frontul galițian, pe care la un moment dat vrea să-l ia aghiotantului lui, dar se pare că intervenția nu a reușit. Starea obișnuită este cea a soldatului obligat doar să lupte, fără să se menajeze: „Răbdăm frig și ploaie de gloanțe”, dar acest lucru nu-l împiedecă să-și cumpere cărți și să învețe pentru examenele de drept.

La începutul lui decembrie 1915 este mutat pe frontul italian, la Dorbedo, de unde vede Marea Adriatică și orașul Triest. Aici are misiunea de a lichida reflectoarele inamice, lucru pe care l-a și făcut, pentru care fapt e propus pentru o medalie și înaintarea la gradul de sublocotenent. Din păcate nici aici nu scapă de „șovinismul honvezilor”, fiind apoi greu încercat de mizeria creată de ploile nesfârșite și reci care transformă totul într-o „tină urâtă și rece”, mâncările pregătite de cătane fiind „teribil de grețoase” ajunge să nu mănânce zile întregi, când nu poate aduce mâncare de la Gorz, „scumpe și greu de căpătat, fiindcă orașul acesta îl bombardează italienii zilnic”, slăbind mult. Și aici imaginea morții o are zilnic în față, căci „înaintea noastră zac zeci și sute de italieni, morți din luna novembre, pe cari nu-i pot înmormânta,

fiindcă italienii sunt la o apropiere de 30-40 de pași de noi... Câte la unul îi vedem capul cum i se desface de pe grumaz, în alt loc câte un picior, câte-o mână. Aici nu cade zăpadă niciodată. Ziua e foarte cald, iar noaptea e ca la noi iarna.”

Situația războiului este aici una foarte încordată. „Noi ne duelăm veșnic. Luptele artileriștilor nu încetează ziua-noaptea, mai ales din partea italienilor /.../ Trebuie să știi, îi scrie el lui Liviu la 25 februarie 1916, că pentru noi nu există retragere. Ori murim, ori învingem... Noi avem colibe săpate în stânci, lângă tunuri”. Moralul său e scăzut, deoarece se gândește mereu la situația lui fără ieșire: „Sunt slab, mizerabil, pentru că nu pot face ce voiesc. Nu întreba motivul, îi scrie el surorii Livia, în martie 1916, nu întreba de ce mă mănâncă atât de mult dorul după voi, ori după moarte!” Principalul motiv este legat de sălbăticia cu care se duce războiul, de lipsa de cea mai elementară umanitate a comportamentului uman: M-a îngreșat până-n gât de atâta sânge și creieri de om ce am văzut și mi-o stropit hainele. M-am săturat de război și de viața animalică ce-o duc acuma mai bine de un an de zile”. Iadul pe care îl trăiește zilnic nu poate fi însă ocolit: „Tunurile urlă ziua întreagă și țevile sunt fierbinți ca focul de-atâta pușcat, astfel că trebuie să le recim cu lepedeauă muiate în apă. Nu auzim decât urletul zecilor de tunuri și de șuieratul granatelor ce zboară peste capul nost”.

Dorința de a ajunge încă o dată acasă îl mai scoate din vacarmul războiului, cu toate că speranța unui concediu nu e prea aproape: „Doresc să văd oameni care nu și-or văzut consorții murind de fiare fierbinți și doresc, atât de mult doresc să văd Ardealul. Dar nu știu nici eu când va veni vremea aceea...” Îl animă însă gândul că-și va termina studiile juridice și că-și va lua titlul de doctor. Apoi lucrurile se schimbă din nou, din Tirol trebuind să plece în Volinia, pe frontul de răsărit. Prima destinație este Rawka, iar trenul care-l duce într-acolo întâlnește pe drum altele „pline cu vulnerați”, semn că situația s-a înrăutățit. Descrierea drumului lasă să se întrevadă, de altfel ca alte scrisori scrise de el,

realul talent literar pe care îl posedă: „Trenul se mișcă greoi, ca un elefant invalid, înstrăinându-mă și de puțină paciință câtă mai aveam”. Nu va ajunge din nou în Galiția, ci va fi distribuit în lotul soldaților care vor lupta cu trupele române, cu cantonamentul la Alfalu, lângă Sfântu Gheorghe, acolo unde până la granița cu România sunt numai 25 de km. Aici va primi indexul de la universitatea din Cluj, deși se gândește să se înscrie la Viena. În 18 august, în timp ce se afla în biserică, epistolierul nostru suferă un atac de slăbiciune, leșinând și fiind dus acasă de doi locotenenți, dar deși are fierbințeli, nu găsește cu cale să se interneze. Statul în spital i-ar „distrage toate planurile visate în nopți cu lună”, căci gândul la bravuri l-a părăsit, ca și acela de omorât: „Tare mi-e groază de spital, nu doară că mi-ar fi rău acolo, ci că va trebui să merg iar la tunuri și în tranșee”. Cauza o pune pe seama unei răceli, dar „mai întâi cred că de dorul după Năsăud”, cum îi declară surorii sale Livia, căreia i-a tălmăcit și „zbuciumările-mi multe”. În primul rând, ele sunt legate de muștrările de conștiință pe care el le încearcă acum când știe că se va afla față-n față cu frații români de dincolo, pe care va trebui să-i lichideze. În această situație fiind, el își va planifica să dea unul din examene la Cluj (15 ianuarie 1917), ocazie în care s-a văzut iar cu Emil Isac, după ce înainte a dat fuga și până la Năsăud (din 7 în 11 ianuarie), bucurându-se din plin de revederea cu familia, inclusiv cu cumnatul Hulea. A cerut să-i fie cumpărat și un porc, el anunțând că va aduce rom și zahăr, astfel ca sărbătorile să fie depline.

Reîntors pe linia frontului, Emil Rebreanu scrie o scrisoare concludivă surorii Miți și fratelui Iulius prin care îi anunță luarea examenului și dorința de a susține în viitor altele pentru care și-a cumpărat cărți. Mărturisirile lui ating și unele proiecte de viitor, nesigure încă, dar posibile: „Eu mi-am făcut examenul mai mult din ambiție. Poate să nu-i am folosul niciodată, dar oriunde voi ajunge voi putea zice cu drept cuvânt că am fost iurist. Dacă războiul va ține încă mai mulți ani, mă voi activa. În caz că voi putea ieși cu rangul de căpitan din război. Ori, după

război, voi trece în armata engleză, în India. Mai știu eu? De moarte nu mi-e frică deloc, am fost de-atâtea ori în gura ei!” La care se adaugă încă o reflecție interesantă despre viitor: „Generația asta a fost fără noroc; baremi copiii și nepoții noștri vor avea liniște”.

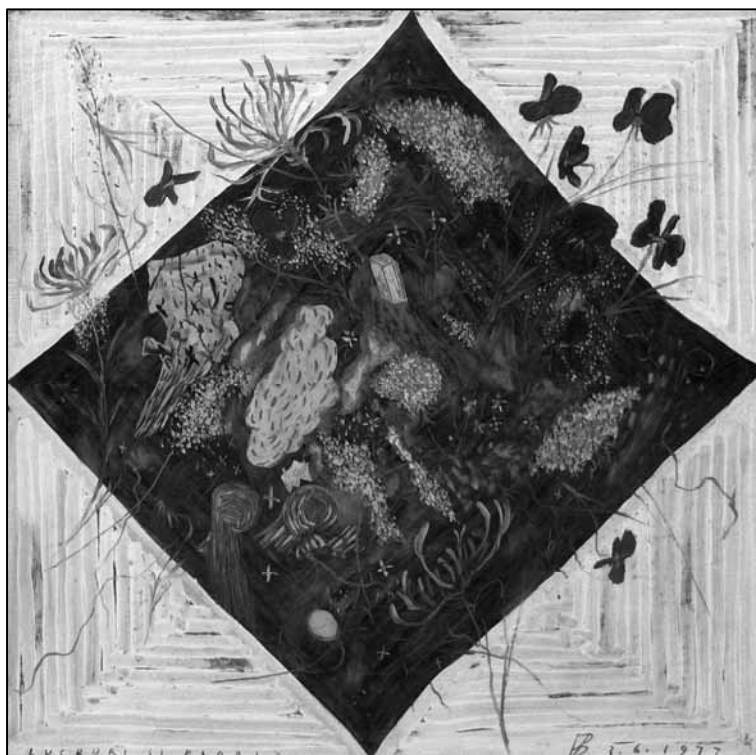
Când scria aceste rânduri, Emil Rebreanu se declara în sinea sa mulțumit de ceea ce a realizat singur, prin propriul său efort. Fusesse numit sublocotenent de la 1 ianuarie 1916, fiind totodată decorat cu Medalia de argint clasa I-a, Medalia Militară de Bronz și „Crucea de război Carol”, ceea ce dovedește hărnicia, curajul, priceperea și calitatea sa de bun soldat. Doar că sublocotenentul Emil Rebreanu nu mai dorea să lupte mai departe în solda oficialităților austro-ungare, mai ales că în noua situație el avea să-i aibă inamici pe frații români de dincolo de Carpați. Așa s-a născut ideea de a dezerta la „dușman”, lucru premeditat de multă vreme. Încă din aprilie 1917, el încerca să-și stăpânească dorința de a trece linia frontului la români, intenție care se poate citi printre rândurile unora dintre epistolele sale. Așa, scriindu-i la 10 aprilie surorii sale Livia, el surprindea desprimăvărarea care începea să se arate în defileu, consemnându-i acesteia faptul că „Nu mai stau prin casă, nu citesc, ci mai bucuros privesc râul Trotuș, care-mi duce dorurile încolo în jos, spre Siret, la Liviu și familia lui. Mă scald în razele soarelui care ne încălzește pe toți frații îndepărtați, dacă mai trăim toți”. Și mai comunică un amănunt interesant: „Am cerut concediu de opt zile să merg la București, să știu ceva despre Liviu, dar nu mi-or permis”. Și acum intervine avertizarea: „Repet: să nu vă bateți capul de soarta mea, căci eu grijesc de mine cât se poate”. A primit totuși un concediu de odihnă de 40 de zile pe care l-a petrecut la Trencsen, undeva în „mijlocul slovacimii în Zsolna”. Poate că văzând lumea pașnică din zonă, ideea renunțării la război să i se fi accentuat. De aceea încarcă să comunice oarecum criptic cu unii din membrii familiei sub semnătura „Ubald” prin care încearcă să-i liniștească cu privire la el: „Poate că nu vă mai scriu multă vreme, dar să nu fiți îngrijorați de soarta mea.

O să mi-o fac eu cum voi ști mai bine. Micile neplăceri trecătoare să nu vă ațâțe, căci n-are înțeleș. Rămâneți cu bine!”

E ultimul mesaj pe care Emil Rebreanu îl comunică înainte de a lua hotărârea de a trece linia frontului la români. În noaptea de 10 spre 11 mai a încercat să-și pună planul în aplicare, dar a fost surprins de o patrulă de ofițeri. Tânărul ostaș este închis, apoi chemat în fața Curții Marțiale, Comandamentul Brigăzii 16 Honvezi, prezidat de generalul conte Karg îl condamnă la moarte prin spânzurare. Așa s-au năruit visele fratelui mai mic al lui Rebreanu de a-și face datoria ca român, refuzând să-i mai slujească pe cei care i-au cotropit țara și îl trimiteau să-și omoare frații „de dincolo”. Cutezanța sa are un înțeleș simbolic adânc, ce venea ca un exemplu pentru miile și sutele de mii de soldați transilvăneni mânați din spate într-un carnagiu mondial în care ei serveau doar drept carne de

tun, și nu chemați să lupte pentru un țel înalt pe care și-l doreau cu toții: acela de a face parte dintr-un singur stat al tuturor românilor, statul României Mari, înfăptuit prin victoria obținută de armatele române pe front și pecetluită prin Marea Adunare de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918.

Jertfa de sânge adusă de Emil Rebreanu n-a fost prin urmare în zadar. Ea a dovedit o dată mai mult tuturor românilor că în numele conștiinței naționale nu se pot face tranzacții și că uneori este nevoie de o jertfă simbolică pentru a arăta calea unei idei. Gestul său a rămas înscris cu litere de aur în cartea de martiraj a poporului român, oferind fratelui său, marelui creator realist Liviu Rebreanu, șansa de a realiza o adevărată capodoperă romanească, înscriind prin destinul lui Apostol Bologa din „Pădurea spânzuraților”, un mesaj de înalt și avântat patriotism care va rămâne pentru eternitate să înfrunte secolele.

Horia Bernea, *Lucruri și flori*

Scrisori de la I. Al. Brătescu-Voinești

Așa cum am procedat și altădată, oferim și acum cititorilor „Mișcării literare” un material inedit, din volumul de corespondență în pregătire, de astă dată scrisorile adresate lui Liviu Rebreanu de I. Al. Brătescu-Voinești. Notele aparțin lui Niculae Gheran, cel care a pus la dispoziție și materialul epistolar. Culegerea electronică a fost asigurată de Emese Cîmpean, iar colaționarea cu originalele a fost realizată de Lorența Popescu de la secția de manuscrise a Bibliotecii Academiei Române.

Mai vârstnicul prieten al romancierului, în puținele scrisori ce i le adresează, îi solicită și el unele servicii, cum fac aproape toți cei care îi scriu, dar tonul este diferit, e unul care păstrează măsura și bunul simț, fără a risca să afecteze bunele relații, consolidate prin servicii reciproce, așa cum se vede și din note.

a.m.

1

ROMÂNIA

Adunarea Deputaților

[București], 1928, februarie [19]22

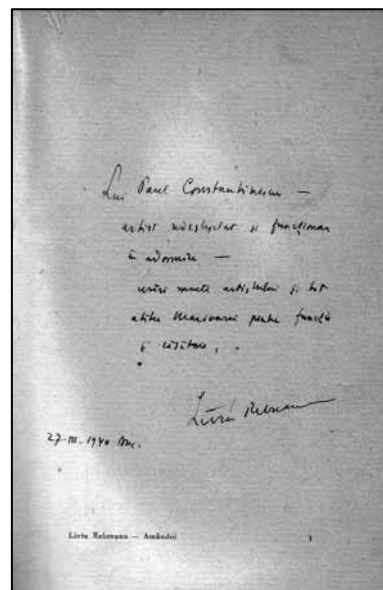
Iubite Domnule Rebreanu,

Ți-aș fi extrem de obligat dacă ai face să se repare nedreptatea săvârșită față de D-l Mihail Lungeanu¹.

Un scriitor atât de bun, de două ori premiat de Academia Română – modest și fără mijloace – merită mai mult decât unii din cei pe care i-am văzut înscrisi în lista prezentată Ministerului.

Fă, te rog, acest serviciu domnului Lungeanu, fă-l și pentru el și pentru bunul D-niei tale prieten, care-ți strânge cu drag mâna.

Brătescu-Voinești

[Pe plic:] *D-Sale D-lui Liviu Rebreanu, Președintele Soc[ietății] Scriitorilor*

B.A.R.

Inv. 142359

**Arhiva
Liviu Rebreanu**

1. Mihail Lungeanu, scriitor muscelan, născut la Bran. A obținut premiul Academiei în 1914, pentru două dintre volumele sale, la propunerea lui Delavrancea.

ADUNAREA DEPUTAȚILOR
Cabinetul secretariatului general

București, 12/2 1928

Iubite Domnule Rebreanu,

Mă întreb cu întristare de ce m-a sărbătorit pe mine atâta lume ca dibaci mânuitor al condeiului, dacă de mai bine de un ceas stau înaintea acestei coli de hârtie, chinându-mă, fără succes, cum să-ți scriu ceea ce aș vrea să-ți scriu¹.

Aș vrea mai întâi să-ți mulțumesc cu toată căldura pentru acest trecut de omagii și de simpatie ce ai făcut să se reverse asupra mea; dar mai ales aș vrea să-ți exprim toată mulțumirea și toată admirația mea pentru dovada strălucită și extrem de îmbucurătoare ce ai adus-o: dovada că în atâtea suflete trăiește un interes viu pentru îndeletnicirile de ordin pur intelectual.

Știi dumneata că, nu există liceu, nu există gimnaziu, nu există școală de la care să nu fi primit adrese omagiale? Ba unii mi-au trimis cărți frumos legate în piele, purtând semnăturile directorului, a tuturor profesorilor, a tuturor elevilor, până și a [...] și a scriitorilor școlii; iar de la altele am primit daruri cumpărate prin cotizarea elevilor!...

Eu sunt un om măsurat și știu că numai o parte din sărbătoare mi se cuvine direct mie și că o mare parte revine întregii bresle a scriitorilor, față de care conștiința publică se simte vinovată. Da, în conștiința publică era recunoașterea ce i-o pricinuia amintirea pieirei

în mizerie, după o viață amară, a multor scriitori. Eu sunt fericitul beneficiar al acestei revanșe ce opinia publică datora scriitorilor.

Dumitale îți revine meritul de a fi produs acest eveniment, de a fi declanșat manifestarea acestei remușcări și a existenței unui interes obștesc pentru munca scriitorului.

Societatea Scriitorilor Români nu putea imagina un act mai lăudabil și mai vrednic de recunoștință din partea președintelui ei. Dumnezeu să-ți răsplătească această faptă bună cu toată fericirea pe care o merită un suflet ales ca al Dumitale.

Cu respectuoase omagii Doamnei, te rog să primești expresia celor mai alese sentimente,

Brătescu-Voinești

[Pe plic:] Domniei Sale Domnului Liviu Rebreanu, Președintele Societății Scriitorilor Români, 109, Strada Popa Tatu, 109

B.A.R.
Inv. 142362

¹ Recunoscător pentru binele de care s-a bucurat pe parcursul vremii de I. Al. Brătescu-Voinești, L. R. a organizat sărbătorirea confratelui său, care, în 1928 împlinea 60 de ani (o săptămână de acțiuni, între 22 și 29 ianuarie 1928). Vezi amănunte în scrisoarea către Puia Rebreanu, în L. R., *Opere*, vol. 21, p. 179-180, precum și în însemnările din *Jurnal*, vol. 17, din jurul acestor date.

ROMÂNIA
Adunarea Deputaților

București, 29 ianuarie 1928

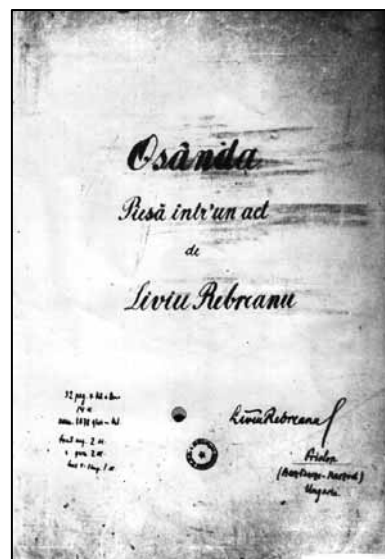
Iubite domnule Rebreanu,

Dă-mi voie să-ți prezint pe domnul Ștefan Dumitrescu¹, un binecunoscut mare cântăreț, care ar dori să contribuie cu talentul său prețios la reușita matineurilor artistice organizate de Domnia ta.

Eu nu am avut plăcerea să aud pe D-l Dumitrescu; dar aprecierile atât de elogioase cuprinse în jurnalele pe care le vei vedea vorbesc valoarea talentului Dumisale.

Profit de acest prilej pentru a te ruga să primești expresiunea celor mai bune sentimente.

Brătescu-Voinești

[Pe plic:] D-Sale D-lui Liviu Rebreanu, Directorul General al Teatrelor

B.A.R.
Inv. 142363

¹ Ștefan Dumitrescu, cântăreț de operă.

18 august 1942
Com[una] Clopotiva, Jud[eu]l Hunedoara

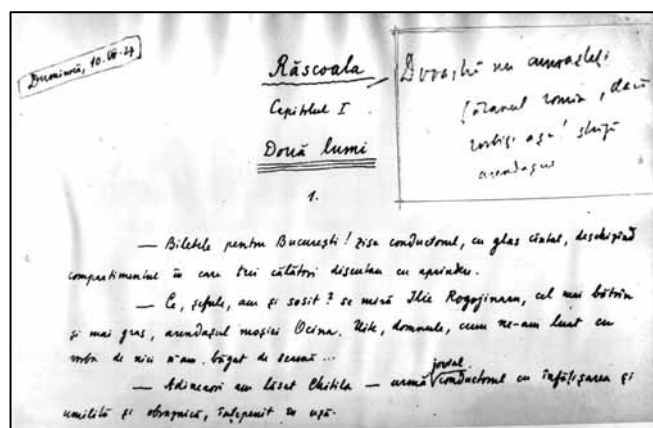
Iubite domnule Rebreanu,

Mi-a căzut în mână numărul din 17 august al ziarului *Viața* în care am citit cu nesaț și cu vie satisfacție articolul prim, semnat de Dl. Mircea Sobianu, pe care n-am plăcerea să-l cunosc și căruia te rog să-i transmiți din partea-mi entuziaste felicitări. Cugetare serioasă, raționament impecabil, claritate de expresie minunată, concluzii de-o logică desăvârșită, lipsă de preocupare de efect, evitare de orice zorzoane stilistice. Dacă n-aș fi bolnav și extrem de obosit aș putea enumera încă zece însușiri ale prozei D-lui Sobianu.

Urez țării noastre să producă numai fabricanți de opinie publică de felul D-Sale, – lipsa acestor elemente sănătoase și înlocuirea lor de către nechemați de rea credință ne-a adus până unde ajunsesem înainte [de] acest regim.

Formele și călăuzirea opiniei publice a conaționalilor săi este un lucru de cea mai mare gravitate; – nu se cuvine să se înhame la așa lucru decât același care-și dă limpede seama de înrâurirea pe care o poate avea asupra minții celor care nu știu să judece ei înșiși lucrurile și deci

sunt gata să adopte cu ușurință judecata altuia. Eu, dacă mi-ar sta în putință, aş reglementa foarte strașnic condițiile de pătrundere în rândul ziariștilor – și aş pretinde celor care ar vrea să facă parte din această breaslă, nu numai talent, ci mai ales scrupulozitate, onestitate sufletească și conștiința limpede că a scrie pentru formarea și călăuzirea opiniei publice a semenilor noștri e un act înrudit cu închinăciunea.

Încă o dată, felicitările mele D-lui Sobianu.

Și acum altceva; îți scriu din poalele Retezatului, unde sunt bolnav, atât de bolnav încât nu mă pot scoborî 10 metri la râul plin de păstrăvi splendizi.

Aș vrea să știu dacă menții promisiunea de a relua în sesiunea care vine *Sorana*. Nu m-ai auzit niciodată și nu m-a auzit nimeni laudându-mă ce am scris. Ei bine, socotesc *Sorana* ca cel mai frumos lucru scris de mine. Mi s-a făcut nedreptate. Sunt convins că nu am nevoie de protagoniști de rangul întâi pentru a-mi asigura

succesul. Dirijați de mine, chiar artiști de rangul al doilea, dacă se vor impune indicațiile mele în privința jocului de scenă și a intonației replicilor, sunt sigur că vor repurta succese.

Eu stau aici până la 10 septembrie așteptând în răstimpul acesta răspunsul dumitale.

Până atunci, cu prietenești strângeri de mână,

Brătescu-Voinești

[Pe plic:] D-sale D-lui Liviu Rebreanu, Directorul General al Teatrelor, București. Exp. Brătescu-Voinești, Com. Clopotiva, Jud. Hunedoara

B.A.R.
Inv. 142360

* I. Al. Brătescu-Voinești (1868-1946), prozator cu care L.R. s-a aflat în bune relații. Pe vremea când tânărul ardelean, simplu gazetar, s-a aflat în impas, l-a ajutat îndeaproape, începând cu angajarea soției la Teatrul Național, în 1929, când tinerii căsătoriți erau șomeri (vezi L.R., *Opere*, vol. 22, p. 63-64). De asemenea, propunerea de premiere a romanului *Ion* de către Academia Română i-a aparținut.

Sever Săsărman, *Luna Mării*

Céline, între admirație și ură

Virginia NUȘFELEAN

Scriitorii buni sunt numeroși. Cei mari sunt extrem de rari, doi sau trei într-un veac. Louis-Ferdinand Céline este unul din ei, dominând împreună cu Marcel Proust secolul XX. Amândoi au revoluționat romanul, scriitura și limbajul, atât de bogat în nuanțe și forță. Amândoi au revoluționat ideea de proză și literatură.

Anul 2011 este un moment de referință pentru scriitorul Céline, de la a cărui moarte se împlinesc 50 de ani, eveniment ce-a declanșat în hexagon interminabile controverse, dezbateri aprinse, judecăți nedrepte. Elementul provocator al acestei... isterii a fost chiar ministrul culturii, Frédéric Mitterrand, care a decis să-l retragă, după ce a fost propus, pe controversatul scriitor de pe lista personalităților celebrate în acest an. Mulți francezi nu-i pot ierta, nici acum, după atâția ani, pronazismul și antisemitismul virulent din pamfletele *Bagatelle pour un massacre* (1937), *École des cadavres* (1938) și *Les beaux draps* (1941), două răni de care Franța încă nu s-a vindecat, adâncindu-se cu trecerea anilor. Cert este că nu Céline a creat cele două orientări blestemate, colaboraționismul și antisemitismul, ele erau deja înscrise în tradiția franceză; Céline nu a fost nici criminal, nici complice al naziștilor, ci mai degrabă țapul ispășitor a unui popor ce n-a putut uita afacerea Dreyfus și regimul lui Pétain de la Vichy, două pete rușinoase pe obrazul țării, care au provocat un sentiment de vinovăție atât de puternic încât spiritul francez a devenit prudent și ezitant, baricadându-se în spatele gândirii politicii corecte. Desigur, evidența nu poate fi ocolită și întrebarea, evitată: Cum e posibil ca talentul genial și infamia, care au stârnit atâta admirație și ură,

să poată coexista în aceeași ființă? Răspunsul e de căutat în mai multe direcții: mediul economic dominat în acea vreme de evrei, urâți de poporul care îi găzduia, mai ales de micii buticari ruinați, printre care se afla și mama lui Céline, afacerea Dreyfus care a

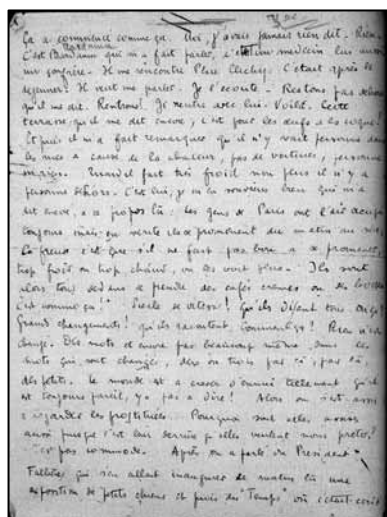

alimentat antisemitismul, familia scriitorului în care evreii erau considerați pricina sărăciei, și ca atare detestați, și războiul, unde cunoaște, doar la 18 ani, infernul tranșeelor și latura tenebroasă a ființei umane, război ce-i va marca irevocabil destinul.

Consemnări

Unii specialiști în literatură sunt de părere că antisemitismul scriitorului este de natură literară. André Gide a considerat că atacurile lui la adresa evreilor țineau mai degrabă de nihilismul său și că nu pot fi serioase: „Ceea ce scrie Céline este prea grotesc ca să poată fi luat în serios”. François Gibault, unul din biografii săi, mărturisește că

Céline era un provocator căruia îi plăcea să smulgă vâlul ipocriziei sociale pentru a revela adevăruri ascunse. Virulența sa nu-i scutește nici pe francezi: „Publicul e interesat de mașină, alcool și vacanță. Suntem campionii lumii la alcoolism (...). Nu există un consum mai mare. În această privință, suntem tari. Există și mașina. Fiecare francez o va avea în curând pe-a sa. Cinematograful face restul.

Prima pagină din manuscrisul
Voyage au bout de la nuit

Învățăm să trăim de la cinema. Și din ziare. Azi nu se mai citește Balzac pentru a afla ce este un doctor de la țară sau un avar. Găsești asta în ziare, în hebdomadare. Tinerele învață din ziare și de la cinema ce este viața. Așadar, ce treabă are cartea?”. Când un anume ziarist, povestește soția sa, vrea să afle ce crede Céline despre francezi, acesta își bate joc de el spunându-i: „N-aștept decât un lucru, ca să le curgă sângele-n canal”.

Scandaloasele pamflete, chiar dacă țin de vocea lui Céline, nu sunt reprezentative pentru autor, nefiind la înălțimea romanelor; nu sunt în același registru cu restul operei nici în privința stilului, nici a demersului artistic. Atât prima serie de romane, *Voyage au bout de la nuit* (1932), *Mort à crédit* (1936), și *Guignol's band* (1944), cât și cea de-a doua, *D'un château l'autre* (1957), *Nord* (1960) și *Rigodon* (apărut postum) aduc în pagini destinul omului, rătăcirile și prăbușirile sale, oferind cea mai reală imagine a unui secol încărcat de promisiuni și deziluzii, siguranță și confuzie, tehnică și distrugere, cea mai percutantă față a războiului, cum nimeni nu reușise până la el, nici Duhamel, nici Barbusse. De la *Voyage au bout de la nuit* și până la *Rigodon*, Céline nu încetează să vorbească despre Răul și Disperarea omenirii,

despre „evul morții în comun”, înțelegând că omul nu mai are nici o șansă de-a se salva, că „civilizațiile sunt de acum muritoare”. În bătaia obuzelor, a focului războinic, Bardamu știe că orele îi sunt numărate: „Am un destin de asasinat cu amânare”. În halucinanta scenă a morții marelui Barousse, al cărui cap e retezat de un obuz, și care îl „îmbrățișează” pe colonelul de cavalerie, ce-i cu burta spintecată, Céline ne face să înțelegem că Moartea este o uriașă mașină egalitară ce ucide de-a valma, ca pe niște șobolani, gradați și soldați. Plecat la război, ca orice soldat, cu o floare la armă, crezând în discursul belicos, Céline mărturisește că nu mai are entuziasm decât pentru pace, convinși definitiv că războiul este sfârșitul individului, redus la o umbră pe câmpul de luptă. Și toate acestea le exprimă, într-o limbă în care nu s-a mai scris, o limbă încărcată de emoție, în care a introdus limbajul vorbit, naturalul, demolând sintaxa, lucrând-o în profunzime, după cum mărturisește: „Scriu cum vorbesc, fără metodă (...). Muncesc din greu pentru a trece «vorbitul» în «scris», deoarece hârtia reține rău cuvântul, (...). Am găsit în ce mă privește, în asta, singurul mod de expresie posibil pentru emoții. Nu vreau să povestesc, vreau să SIMT. Este imposibil să o faci cu limbajul academic (...), instrumentul rapoartelor, discuției, scrisorii către un văr, mereu grimasă, imobilizată. Eu nu pot citi romane în limba clasică. Acestea sunt PROIECTE de romane, nicidecum romane. (...) Redarea emoțională lipsește. Și e singura ce contează”. Mai spune că „la început a fost Emoția, nu Verbul”.

Chiar dacă se pretinde un stilist, „sunt un stilist, un maniac al stilului”, și nu un om de idei, Céline ține să ne spună esențialul, în maniera sa eruptivă, și anume că omul modern și-a făcut din moarte un complice, că omul provoacă toate agoniile, inclusiv a sa însăși. Ne-o spune „într-un țipăt răspicat, cu cuvinte scuipate, cu epitețe de bețiv, zgomotoase ca tinichelele legate de coada câinilor fără adăpost” (Pol Vandromme), nu într-o trăncăneală mieroasă, prefăcută, cu cuvinte îngrijite, cuviincioase și bine alese, răsturnând acea complicitate tradițională cu cititorul („cher lecteur”) pentru a o transforma într-un

conflict permanent sortit a-l scoate pe acesta din reverie și somnolență, incitându-l să privească realitatea dincolo de măști și convenționalisme.

Personajele lui Céline, fie că ne mahnesc, ne seduc, ne dezgustă, ne fac să râdem sau ne înduioșează, ne marchează și le ținem minte.

Și totuși, „teribilului scriitor a cărui furie a produs cele mai electrizante opere ale literaturii franceze”, oficialii i-au întors spatele, aruncându-l în tenebre. Admiratorii și apropiații, însă, nu l-au uitat. La întâi iulie, anul curent, la Meudon, unde medicul și scriitorul Céline și-a petrecut, ca un pustnic, ultimii 10 ani, și unde la întâi iulie 1961 s-a stins în uitare și nepăsare generală, s-au adunat, la mormântul acestuia, vreo 60 de celinieni. N-au lipsit Sergine Le Bannier, prietena lui Saint-Malo, celebrul machetist Robert Massin, cel dintâi francez care i-a luat un interviu în perioada exilului din Danemarca, scriitorul Christian Dedet, ultimul

care l-a mai prins în viață înainte de-a pleca în neființă, David Alliot, criticul și editorul Marc Laudelout, Frédéric Monnier, un tânăr încântat că e fotografiat cu *Bagatelles pour un massacre*, și François Gibault, unul din biografii lui Céline – care i-a editat și o parte din corespondență –, avocat și consilier al soției scriitorului, Lucette Destouches. După ce s-a depus o jerbă de flori albe, Gibault a rostit, cumpătat, câteva cuvinte: „Louis-Ferdinand Céline n-are nevoie de comemorări oficiale. Omagierea i-o fac cititorii, cumpărându-i cărțile. Și apoi, Franța i-a adus deja unul din cele mai frumoase onoruri acordându-i medalii militare. Să avem un gând bun și pentru fiica sa, Colette, recent dispărută, și pentru văduva lui, Lucette, prezentă aici prin noi, cea care-i apără magistral opera de o jumătate de secol.”

Pe lista oficială, după ce ministrul francez al culturii a decis să-l retragă, locul i-a fost luat de cântărețul Johnny Hallyday. Înțeleaptă alegere!

Liviu Suhar, *Melos*

În aula Colegiului Național „George Coșbuc” Năsăud:
George Vasile Dâncu, Vasile Muste, Olimpiu Nușfelean,
Ion Moise, Alexandru Cățcăuan

La bustul poetului din fața C.N. „George Coșbuc” Năsăud:
Ion Mureșan, George Vasile Dâncu, Ovidiu Pojar,
Olimpiu Nușfelean, Nicolae Bosbiciu, Ofelia Prodan,
Vasile Muste, Al. Cățcăuan, Valentin Marica, Mircea Măluț,
Ștefan Manasia, Ștefan Veșcari, Al. Rațiu, Ion Moise

În aula Colegiului Național „George Coșbuc” Năsăud

Zilele George Coșbuc Bistrița – 2011

În organizarea Ministerului Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național, a Uniunii Scriitorilor, Asociației Naționale a Caselor de Cultură a Sindicatelor din România, Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița, Inspectoratului Școlar Județean, Colegiului Național „George Coșbuc” Năsăud, Cenaclul literar „George Coșbuc”, Revistei *Mișcarea literară*, Muzeului Memorial „George Coșbuc”, a primăriilor Năsăud și Coșbuc, s-au desfășurat, vineri și sâmbătă, 26-27 octombrie, **Zilele George Coșbuc**, ediția 2011.

La Casa de Cultură a Sindicatelor s-a întrunit juriul Concursului Național de Poezie „George Coșbuc”, iar la Colegiul Național „George Coșbuc” din Năsăud s-a derulat festivitatea de deschidere, cu alocuțiunile primarului Năsăudului, Dumitru Mureșan, și profesoarei Stela Vânu, directorul Colegiului „George Coșbuc”, după care a urmat: un medalion literar-muzical, în cadrul căruia au conferențiat Nicolae Bosbiciu și Gheorghe Pleș. Scriitorii invitați au susținut o lectură publică, a fost lansată: antologia *Elogiul metaforei* de Luca Onul și a fost prezentată revista *Mișcarea literară* nr. 2/2011, iar seara, la Casa de Cultură a Sindicatelor, s-a derulat Colocviul: „Coșbuc

La Casa de Cultură a Sindicatelor din Bistrița: Vasile G. Dâncu, Vasile Muste, Andrei Moldovan, Alexandru Cățcăuan, Valentin Marica, Ion Moise,

Menuț Maximinian, Al. Olteanu, Gheorghe și Marilena Toxin, Ilie Săsărman, Aurel Podaru, Ioan Seni ș.a.

Ion Mureșan

Viorel Mureșan

– în căutarea actualității”. Sâmbătă, la Muzeul Memorial „George Coșbuc” din Hordou (Coșbuc) s-a desfășurat festivitatea de premiere a laureaților Concursului Național de Poezie și un recital poetic susținut de poeții laureați.

Juriul – avându-i în componență pe Vasile Muste (președinte), Valentin Marica, Olimpiu Nușfelean, George Vasile Dâncu și Ion Moise, a acordat următoarele premii: Marele Premiu – *Cartea Alcool* de Ion Mureșan, Premiul „Opera Omnia” – lui Dinu Flămând, Premiul I – lui Viorel Mureșan, *Buchetul de platină*, și lui Ștefan Manasia, *Motocicleta de lemn*, Premiul II – Ofelia Prodan, *Ulise și jocul de șah*, și Adriana Rodica Barna, *Lentile de contact*, iar Premiul III – lui Marin Malaicu-Hondrari, *La două zile distanță*, și lui Mălin Stan, *Somnul tău îmi face bine*. Un premiu special a fost acordat lui Eugeniu Nistor – *Golfuri și melancolii*, iar mențiuni – lui Sandu Al. Rațiu, *Călător*, și lui Grigore Pop, *Balada dorului*. La secțiunea pentru elevi, Premiul I a revenit Georgianeii Maria Ilinca, Premiul II – lui Iulius Horea Șirlincan, Premiul III – lui Matei Tonțian. Au adjudecat mențiuni: Paula Suciu, Teofana Tomoroga și Alexandra Cadar. Premiile au fost înmânate, după tradiție, la bustul poetului Coșbuc de la Muzeul din Hordou, unde Constantin Catalano, muzeograf, a făcut oficii de gazdă bună ca de fiecare dată.

(Red.)

Ștefan Manasia

Marin Malaicu-Hondrari și Ion Mureșan

La muzeul „George Coșbuc” din Hordou/Coșbuc

Juriul Concursului Național de Proză **Liviu Rebreanu**:
Nicolae Crețu, Virgil Rațiu, Ion Moise, Olimpiu Nușfelean,
Corneliu Lupeș și Al. Cățcăuan, secretar tehnic

La Casa de cultură a Sindicatelor din Bistrița: Alexandru
Uiuiu, Olimpiu Nușfelean, Niculae Gheran, Nicolae Crețu

Menuț Maximilian, Ionel Rus, Teodor Papuc,
George Țăra, Suzana Deac, Cornel Cotuțiu, Victor Știr,
Niculae Vršmaș

Saloanele Liviu Rebreanu Bistrița – 2011

Andrei Moldovan, Niculae Gheran, Nicolae Crețu la
Colegiul Național „Petru Rareș” Beclean

În cadrul celei de a 29-a ediții a **Saloanelor Liviu Rebreanu**, invitații s-au întâlnit vineri, 25 nov. 2011, la Casa de Cultură a Sindicatelor din Bistrița, cu membrii cenaclului literar „George Coșbuc”. Moderatorul întâlnirii a fost scriitorul Niculae Gheran, care a împărtășit din experiența muncii la „Integrala Rebreanu”. În cadrul întâlnirii, Olimpiu Nușfelean a prezentat numărul 3 al seriei noi *Mișcarea literară* (fondată de Liviu Rebreanu în 1924).

Sâmbătă, 26 nov., a fost organizat un pelerinaj la Muzeul memorial Liviu Rebreanu din Prislop. La Colegiul Național „Petru Rareș”, a fost organizat un atelier literar cu tema „Valorificarea editorială a documentelor Liviu Rebreanu aflate la Biblioteca Academiei Române”, întâlnire moderată de Niculae Gheran și Andrei Moldovan. A fost prezentat un fragment din filmul „Ciuleandra” (fără sonor), primul film sonor românesc realizat în colaborare cu regizorul german Martin Berger, o peliculă cu actori români și germani foarte vie, un film care – după cum se știe – din păcate a fost, în anii '30, un rateu, din motive mai mult sau mai puțin obiective. La discuții au avut intervenții Nicolae Crețu, Corneliu Lupeș, Valeriu Stancu, Ion Moise, Alexandru Cățcăuan, Ion Poenaru, Valentin Falub. La întrunirea de la Beclean au fost prezenți și profesori și elevi ai liceului.

Duminică, 27 nov., la Biserica din Târlișua a fost oficiat un parastas de pomenire a scriitorului, au fost decernate premiile Concursului Național de Proză iar la Școala Generală s-a desfășurat colocviul cu tema „Repere ale momentului în proza românească” moderat de Olimpiu Nușfelean.

Pe treptele Colegiului Național „Petru Rareș” Beclean

Parastas de pomenire a scriitorului în Biserica din Târlîșua

Valeriu Stancu

Juriul, alcătuit din Nicolae Crețu, Corneliu Lupeș, Ion Moise, Olimpiu Nușfelean și Virgil Rațiu, a acordat următoarele premii: Marele Premiu „Liviu Rebreanu” – Valeriu Stancu, pentru volumul *Suflete cu ieșire la mare* (Editura Tritonic, București, 2010), un premiu special lui Icu Crăciun, pentru *Povestiri cu personaje dubioase* (Editura Grinta), premiul pentru debut, Mariei D. Lang, pentru *Trecător* (Editura Eikon), dar și lui Noemi Sarkany, pentru *Trista duminică* (Editura Charmides). Alte premii au fost acordate lui Marian Nicolae Tomi, pentru *Impromptu* (Editura Grinta), lui Iorgu Gălățeanu, pentru *Sub ghilotina vieții* (Editura Cronica), Doinei Cetea, pentru *Ierboaia* (Editura Dacia XXI), lui Mihai Pascaru, pentru *Cușitul de vânătoare* (Editura Eikon); mențiuni au fost acordate Mariei-Cristina Iuga, lui Valentin Falub, Marianeii Zavati Gardner, lui Anatol Vieru și Suzanei Deac. La categoria volum-eseu au fost premiate cărțile scrise de Mircea Măran – *Românii din Voivodina*, și de George Voica – *Tăblițele de la Tărtăria*. Doina Cherecheș a fost premiată la categoria volume în manuscris. Premiile pentru proză scurtă – elevi s-au acordat Alexandrei Ionuța Andreuț (clasa a VII-a), Ilincăi Georgiana Mare (clasa a X-a) și Andreei Ropan (clasa a VIII-a), de la Palatul Copiilor, iar mențiuni, Alexandrei Nadina Turcu, de la Colegiul Național „Liviu Rebreanu” și Oanei Vranceanu (clasa a VIII-a), de la Palatul Copiilor din Bistrița.

Manifestările s-au încheiat cu un pelerinaj la Mănăstirea „Sf. Ev. Luca” din Dobric.

(Red.)

Doina Cetea

Colocviul despre starea prozei actuale la Șc. Gen. din Târlîșua: Ilderim Rebreanu, Ștefan Negreanu – primarul comunei, Olimpiu Nușfelean, Al. Cățcăuan

Marian Nicolae Tomi, Nicolae Burzo, Pompei Cocian, Grigore Man, Teodor Papuc, Nicoară Mihali

Ioan Pinteă, Horia Bădescu, Andrei Moldovan,
Aurel Podaru, Cornel Cotuțiu la Clubul Saeculum Beclean

Participanți la Întâlnirea Saeculum unde a conferențiat, ca
invitat, poetul Horia Bădescu

Mircea Muthu la Clubul Saeculum, Beclean

Gavril Moldovan, Oliv Mircea și Ion Pop la Bistrița

Foto-album cu scriitori

Ion Mureșan, Ion Buzași, Vasile Gogea, Alexandru Vlad
la Sinagoga Bistrița

Gheorghe Cojocaru și Cristian Bădiliță
la Arcade 24, Bistrița

Liviu Rebreanu, nobilul Limbii Române

Menuț MAXIMINIAN

Marele scriitor universal, Liviu Rebreanu, după cum îl etichetează scriitoarea Marta Petreu, a fost sărbătoritul județului care l-a dat literaturii. Sala mare a Consiliului Județean Bistrița-Năsăud a fost gazda unui eveniment cultural ce l-a avut în centru pe întemeietorul romanului românesc modern. Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud și Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud au derulat colocviul „Rebreanu și prozatorii români de azi”. Manifestarea a debutat prin cuvântul directorului CJC BN, Florin Vasile Șomlea, care a subliniat importanța cinstirii marilor valori ale neamului. Incitante mărturisirile de prozator ale Martei Petreu despre cum a scris romanul *Acasă, pe Cîmpia Armaghedonului* și ale lui Nichita Danilov despre romanul *Ambasadorul Invizibil*. În moderarea scriitorului Ioan Pinteș s-a vorbit mult și constructiv despre Rebreanu. Președintele USR Cluj, Irina Petraș, a avut o conferință despre expresionismul la Rebreanu, declarându-ne că s-a îndrăgostit de acesta încă din anul 1963, când liceană fiind a scris o lucrare de 20 de pagini despre țăranul din opera rebreniană. S-a axat pe taina masivității unice a lui Rebreanu, puterea de transfer între ficțiune și real „focul în laboratorul scriitorului mergând la maxim”. Concluzia Irinei Petraș este că „Liviu Rebreanu e unic și nu a fost descris la valoarea lui, aștept o carte rotundă despre opera lui”. Președintele SSBN, Andrei Moldovan, afirmă că Liviu Rebreanu este un mare poet, romanele lui putând fi concentrate la nuclee lirice. Chiar și Tudor Vianu afirma că *Ion* este un poem al Ardealului. O noutate este faptul că Academia Română susține o echipă de specialiști, coordonată de Niculae Gheran, din care face parte și Andrei Moldovan, pentru a edita *Opera magna* în 10 volume. Proiectul susținut de Consiliul Județean Bistrița-Năsăud va cuprinde romanele, nuvelele, piesele de teatru, jurnalul. De asemenea, în alte cinci volume va fi

În sala de ședințe a Consiliului Județean BN:
Irina Petraș, Ioan Pinteș, Florin-Vasile Șomlea,
Marta Petreu, Nichita Danilov

Aspect din sală

Zilele Liviu Rebreanu

Marta Petreu

Nichita Danilov

Andrei Moldovan, Irina Petraș, Ioan Pinteș

Luigi Bambulea

La Hotelul Diana

publicată corespondența primită de Liviu Rebreanu, o oglindă a vieții culturale și politice din perioada interbelică, în total peste 2000 de scrisori. Cornel Cotuțiu a vorbit despre disciplina construcției ficțiunii, dar și despre respectul pe care l-a avut Rebreanu pentru limba română, numindu-l nobilul Limbii Române. Au fost prezenți, unii dintre ei opinând despre scriitor și opera lui: Luigi Bambulea, Vasile George Dâncu, Alexandru Cristian Miloș, Vasile Filip, Olimpiu Nușfelean, Nicolae Avram, Vasile Cihorean, Ionela Nușfelean, Victoria Fătu Nalațiu, Traian Parva Săsărman, Jenița Naidin, Niculae Vrăsmaș, Virgil Rațiu, Victor Știr, Elena Cîmpan, Florin Bojor, Rodica Barna, Nicolae Bosbiciu, Ioan Seni, Ion Lăpușneanu, Gavril Moldovan, Ioan Mărginean, Ion Urcan ș.a. Intervențiile literare au fost presărate cu muzică clasică, în interpretarea Grupului „Pro Opera”: Bogdan Nistor (bariton), Florin Pop (tenor), Alexandra Hordoan (mezzosoprană), Olga-Adriana Bordaș (pianistă).

Decernarea Premiilor „Liviu Rebreanu” a fost un moment inedit, care a avut în centru doi scriitori. Marta Petreu a fost premiată pentru romanul *Acasă, pe Cîmpia Armagedonului* Iași, Ed. Polirom, 2011. Autoarea este născută sub numele Rodica Marta Crișan, la 14 martie 1955, în comuna Jucu de Jos, județul Cluj. S-a format în ambianța intelectuală a mișcării literare „Echinox” de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj. Este profesoară de istoria filosofiei românești la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj și redactoare-șefă a revistei *Apostrof*. Are doctorat în filosofie obținut la Universitatea din București, cu lucrarea „Valențele estetice ale anamorfozei logice”. A publicat mai multe volume de poezie: *Aduceți verbele* (1981), *Dimineața tinerelor doamne* (1983), *Loc psihic* (1991), *Poeme nerușinate* (1993), *Cartea mîniei* (1997), *Apocalipsa după Marta* (1999), *Falanga* (2001), *Scara lui Iacob* (2006), *Poèmes sans vergogne*, în 2005 în Franța, la Editura „Le Temps qu’il Fait”, *Apocalipsa după Marta, integrala poeziei*, Polirom, 2011, serie de autor. Volume de eseistă și istorică a filosofiei românești: *Teze neterminate*, București, Ed. Cartea Românească (1991), *Jocurile manierismului logic* (1995), *Un*

trecut deocheat sau „Schimbarea la față a României” (1999), *Filosofia lui Caragiale*, București, Editura Albatros (2003), *Filosofii paralele* (2005), *Despre bolile filosofilor. Cioran* (2008), *Diavolul și ucenicul său: Nae Ionescu – Mihail Sebastian*, Iași, Ed. Polirom, 2009, ș.a.

De-a lungul vremii a fost distinsă cu o serie de premii, amintind aici doar Premiul Uniunii Scriitorilor din România (1981, 1997), Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor (2003, 2005, 2006), Premiul pentru eseu al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2003), Premiul revistei *Poesis* (1993, 2001), Premiul „George Bacovia” al revistei *Contemporanul* (1993), Premiul „Nichita Stănescu” (1997), Premiul „Henri Jacquier” (2001), Marele Premiu „Lucian Blaga” (2002), Premiul „Tudor Arghezi” (2008).

Cel de-al doilea premiat al „Zilelor Liviu Rebreanu” este Nichita Danilov, pentru romanul *Ambasadorul Invizibil*. Nichita Danilov s-a născut la data de 7 aprilie 1952 în satul Climăuți din comuna Mușenița (Suceava). A absolvit cursurile Facultății de Științe Economice și pe cele ale Școlii Postliceale de Arhitectură, ambele din Iași. A lucrat ca economist, corector, profesor, muzeograf, editor, redactor (*Convorbiri literare*), redactor șef (*Kitej-Grad*), șef departament cultură (*Monitorul de Iași*), director (Teatrul de copii și tineret „Luceafărul” din Iași), secretar literar (Teatrul Național din Iași), director (Casa de Cultură „Mihai Ursachi” a municipiului Iași). Cărți publicate: *Fântâni carteziane* (Ed. Junimea, 1980) – poeme, volum distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor; *Câmp negru* (Ed. Cartea Românească, 1982) – poeme; *Arlechini la marginea câmpului* (Ed. Cartea Românească, 1985) – Premiul Asociației Scriitorilor din Iași; *Poezii* (Ed. Junimea, 1987) – Premiul Asociației Scriitorilor din Iași; *Deasupra lucrurilor, neantul* (Ed. Cartea Românească, 1990) – poeme, Premiul Asociației Scriitorilor din Iași; Premiul revistei *Cronica*, Premiul revistei *Poesis*; *Urechea de cârpă* (Ed. Boema, 1992) – pamflete; *Apocalipsa de carton* (Ed. Institutul European, 1995) – eseuri; *Mirele orb* (1995) – poeme, Premiul Fundației Soros, Premiul Asociației Scriitorilor din Iași, Premiul Uniunii Scriitorilor

C. Cotuțiu, I. Urcan, G. V. Dâncu, I. Mărginean, G. Moldovan

Virgil Rațiu

Ion Moise

Vasile Filip

Aurel Podaru

Flore Pop

Radu Sergiu Ruba

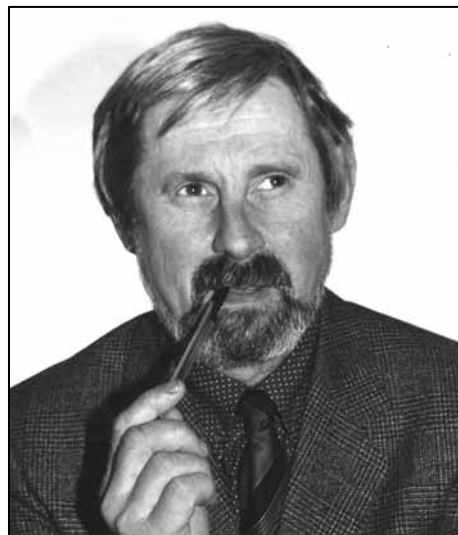
Grupul „Pro Opera”

din Republica Moldova; *Nevasta lui Hans* (Ed. Moldova, 1996) – proză; *Deasupra lucrurilor neantul / Au deessus des choses, le neant* (Ed. Axa, 1997, ediție bilingvă în traducerea lui Emanoil Marcu); *Nouă variațiuni pentru orgă* (Ed. Polirom, 1999) – Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova; *Peisaj cu ziduri și uși* (Ed. Augusta, 2000, ediție bilingvă română - engleză (în traducerea prof. Sean Cotter, Universitatea din Michigan, SUA) – poeme; *Suflete la second-hand* (Ed. Vinea, 2000) – poeme; *În deșert și pe ape* (Ed. Prut Internațional, 2000) – poeme; *Umbră de aur, melancolia* (Ed. Axa, 2000) – poeme, Premiul Național de poezie de la Neamț din 2002; *SECOL* (Ed. Junimea, 2003); *Second Hand Souls* (Twin Spoon Press, Praga, traducere în limba engleză de Sean Cotter, SUA); *Nouă variațiuni pentru orgă/ Nine Variations for Organ* (antologie în limba engleză, ediție bibliofilă, Olanda); *Îngerul negru* (traducere în limba rusă de Elena Loghinovski, Editura Kitejgrad, Iași) – poezii; *Tălpi* (Ed. Polirom, 2004) – roman, Premiul Uniunii Scriitorilor din Iași pentru proză; *Ferapont* (Ed. Paralela 45, 2005) – antologie de poezie; *Mașa și Extraterestrul* (Ed. Polirom, 2005) – roman; *Capete de rând* (Ed. Paralela 45, 2006) – eseuri și portrete literare; *Centura de castitate* (Ed. Cartea Românească, 2007) – versuri (conține CD audio cu poezii recitate de scriitor).

Programul a continuat, a doua zi, în Sala de conferințe a Hotelului Diana cu colocviul „Rebreanu. Interpretări contemporane”. La colocviul moderat de scriitorul Ioan Pinte, au susținut comunicări: Ion Moise – „Poetica tainei în proza rebreniană”, Radu Sergiu Ruba – „Despre Liviu Rebreanu”, Ionela Nușfelean – „Epistolarul matern rebrenian, un puzzle cu piese lipsă”, Virgil Rațiu – „*Gorila*, singurul roman politic din literatura română”, Vasile V. Filip – „Vocația lirică a unui mare poet epic”, Flore Pop – „Receptarea operei lui Liviu Rebreanu în străinătate”, Aurel Podaru – „Un portret al lui Rebreanu”. Recitalul de muzică folk semnat de Florin Săsărman a întregit reușita acestei ediții.

Lucian PERȚA

Poeți bistrițeni

Nicolae Avram

Psalm (5)

Au fost vizate volumele: *Litanii pentru diavol* (2006); *Cântece de sinucigaș (cartea a doua)* (2008);

Iată poemele pe care vreau să le public,

I-am zis, amorțit de spaimă, domnului O. C.
Hogea.

Unde decât în Năsăud putea să se nască un mai
ludic

Poet postmodernist (cf. Raluca Dună) i-a mai
zis abia,

Tremurând.

Poeții fac până și litanii
Pentru diavol până trec puntea publicând—
Altfel se sinucid
În alcool,
Din ce în ce mai impur.
Domnule Hogea,
Vă conjur!

Dan Coman

**sunt la bistrița de treizeci de ani. nimic nu
mi-a luminat trupul**

Au fost vizate volumele: *anul cârțiței galbene* (2003) și *ghinga* (2005).

sunt la bistrița de treizeci de ani. cel puțin așa
scrie
în actul de identitate dar filosoficește vorbind
așa cum îmi place mie
eu sunt azi aici mâine în bucurești și de
crăciun la moisei.

nu că n-ar fi și la bistrița dar acolo taie socru
niște purcei
în fiecare dimineață de ignat câte doi de circa
optzeci de kile

numai odată într-un an ține minte
n-a avut decât unul pricăjit și acela luat cu pile
și anul acela a și rămas botezat de atunci

înainte
anul cârțiței galbene
douămiitrei.

**Parodii
pur și simplu**

de treizeci și ceva de ani poezia din mine
strigă:
ce vrei fă ceva până-i luminează cheamă repede o
ghingă
când se face frig să te încingă și să pot depăși
pielea ta

de fapt multe tale piei ce-n toți acești ani
m-au ținut prizonieră.

și eu tot de treizeci și ceva de ani cu o mișcare
decentă

îmi lăcuiesc noaptea pielea s-o fac mai
rezistentă

Dinu Flămând

Ovăzul

Au fost vizate volumele: *Starea de asediu* (1983) și *Altoiuri* (1976).

Ce comentează colo-n lan ovăzul
că nu-i luat în seamă în cultură
și nu își dau țărani interesul?

Amenință cu starea de asediu,
orice-ar mai pune ei în arătură.
Numai poetul va găsi remediul

acestei stări, că are o idee:
lingușitor ca vântul intră-n lan
citind poeme despre graminee,
spune cum Ceres zămisli ovăzul
în primul rând și l-a lăsat cu-n plan:
să stimuleze oamenii vâzul,

și cum a născocit diverse soiuri,
cu boabele din ce în ce mai mari,
de-ai crede c-a făcut în spic altoiuri

și totul doar ca faima lui să crească...
Ivit în drum, un cal cu ochelari,
intră în lan și începu să pască.

Poftim cultură-n Țara Românească!

Mircea Măluț

și scribii dorm în imperiu la căpătâiul religiilor

călătorul (11,1)

Au fost vizate volumele: *Topografii critice* (*critică literară*) (2004); *Exilul lacrimii* (1992); *Fragmente din monografiile imperiului* (2002);

fiindcă a îndrăznit
nefiind orb să urmeze

Facultatea de Matematică din Napoca s-a găsit
cu cale

să fie trimis călătorul să inventarieze
toate papirusurile bibliotecii imperiale
și asupra-le topografii critice să dureze

săptămânal dădea de știre
despre ceilalți scribi care dormeau
la căpătâiul religiilor cu nesimțire
că o parte mai și sforăiau

el hotăra uneori exilul lor
și al lacrimilor lor totodată
fiind echilibrat și foarte muncitor

raporta și dirija absolut totul
nestingherit despre artă
și astfel încetul cu încetul
pe malul Bistriței cea tumultoasă
la Limes-ul imperiului și-a construit o casă

Alexandru Cristian Miloș

N-am cui să cânt

Au fost vizate volumele: *Cosmopoezia și astropoetul* (2000); *Poemele omului electric* (1998); *Ființe de lumină* (1994); *Copiii cosmici/ Noua rasă* (2003);

Mă plimb pe stradă și sunt trist
Că nu e nimeni să mă vadă,
În urbe-s singurul artist
Cosmopoet. Poet-grămadă!

Și cântăreți și pictori sunt,
Sau cel puțin așa se zice,
Eu sunt complex, deși-s cărunț,
Sunt om electric la matrice!

Am prieteni mulți și mai ales
Când iau din când în când salariu,
Ce mi-au propus și-mi tot dau ghes
Să candidez pentru primar!

Că fiind artist, orașu-aș face
Ca pentru ființe de lumină,
Voi candida le-am spus, că-mi place,
Când noua rasă o să vină!

Amicii s-au îndepărtat
Vâzând că nu vreau să mă schimb,
Și trist și foarte-ngândurat
Pe fosta stradă Marx mă plimb!

Și deodată în mintea mea
O voce-mi spune cu reproș:
Dacă ai fi scris cum trebuia,
Strada era acum Miloș !

Gavril Moldovan

Copilărie – 1955

Au fost vizate volumele: *Ceramică de iarnă* (1996); *Boeme* (2002); *Mâna stângă* (2004);

În vremurile de atunci,
la paispe ani știai cam toate cele,
cum să cosești vara iarba în lunci,
cum iarna să faci oale și ulcele,
ceramică de iarnă i-am spus
mai târziu într-o poezie,
scrisă la masa iluziilor
din vremuri boeme ce nu-s
decât în adolescența acolo uitată,
apoi am aflat că eu port această ființă,
că și cu mâna stângă se poate scrie
și că stelele sclipesc ca ochii de fată -
peste războiul fierbinte terminat
se așternuse războiul rece și ud,
dar eu știam, când duceam caii la adăpat
și vitele, una și una,

că voi face liceul la Năsăud
și că peste zece ani voi fi debutat
în paginile revistei „Tribuna”—
țin minte și acum, peste atâția ani,
când tâmpla cu alb mi-e ninsă,
că-n anul acela, 1955,
au crescut în lanuri niște bostani
cum n-au mai crescut de-atunci pe aici :
cu lumânarea înăuntru aprinsă !

Olimpiu Nușfelean

Acceptă

Au fost vizate volumele: *Libertate de noapte* (1995); *Focul irevocabil* (2000) și *Eu, celălalt* (2004).

Acceptă să-ți spun că ești olimpiana mea
muză,
acceptă să-ți spun că nu aș avea nici o scuză
dacă nu aș face această declarație în public,
acceptă să-ți spun că numai datorită ție scriu
atât de pudic...

Acum când sunt singur, că eu și nu celălalt
te-am cucerit,
când sunt de atâtea nopți nedormit,
acceptă-mi din această cauză
și un binemeritat moment de pauză.

După cum îți spuneam în rimă,
tu ești sublimă,
dar ridică-te de pe trupul meu,
fii înțeleghătoare, pentru Dumnezeu!

Tăcerea ta înseamnă că accepți.
Da, muza mea, mai sunt și alți poeți,
ai toată libertatea mea de noapte, crede-mă,
și focul irevocabil din inimă.

Ioan Pinte

neanderthal

Au fost vizate volumele: *Frigul și frica* (1992); *Mormântul gol* (1999) și *Grădina lui Ion* (2000).

ez egy barlang
adică aceasta este o grotă
gata, nu mai traduc din maghiară,
am fost traduși noi destul și nici o iotă
nu s-a înțeles în afară,
deocamdată stau aici și mi-e frig,
ba începe să-mi fie și frică, acum
când o să-mi fie de tot frig și frică
o să strig
băieți, iată am mai scos un volum,
dar să revin în grotă: deci
odihnește Doamne toate craniile și oscioarele
de aici că poate nu sunt toate de lilieci
și poate fi un mormânt gol,
o să fac câteva poze pentru Revista ilustrată
iartă-ne Doamne că scriem ce scriem
că oameni suntem și câteodată
oameni ce știu că aceasta este o grotă
oameni care nu se tem
să trezească păsări și lilieci
din grădina lui Ion sau din Parlament,
iartă-ne, Doamne, măcar din acest
moment.

Gelu Vlașin

Depresie trei

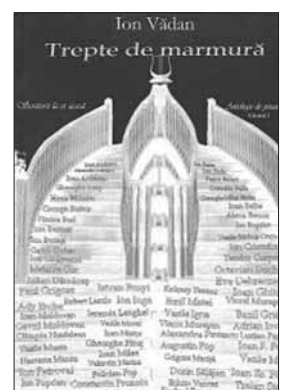
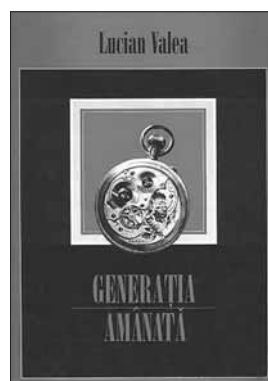
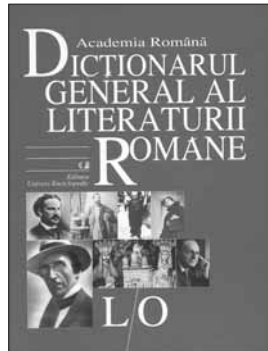
A fost vizat volumul: *Tratat la psihiatrie* (1999)

am poezia
răspândită pe
calea împărătească
salva—romuli
fiad—telciu—madrid
bine servită
gata citită
la toate stațiile
peco
de cum se deschid
inițial zâmbești
că face impresie
cu stridente imagini
când o citești
ulterior privirile-ți fug
printre pagini
și faci depresie
eu personal am realizat
treisprezece depresii
să se știe
până m-am tratat
la psihiatrie.

Vioara Popescu, *Pâinea și vinul*

CĂRȚI - CĂRȚI - CĂRȚI

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

Anul VI, nr. 3 (23), 2007 BISTRITA

Cențenar Pavel Dan, arhitect
Chicadean, Iile Sălămar, Aurel Podaru, Andrei Moșcu
Bani, Sergiu Pavel Dan, Ion Radu Zărnescu
Calitățile, Exil de George Mogea
Avanturi, Arșiepiscopul Demetrie de Mehedonia
Deleuana de Ion Urgan • **Cec în alb de Leo Raimund** • **Enigma de Ștefan**
Literatură: Nicolae Bălcuț, Gabriela Neagu
Știință: George Măgariu • **Teatru**: Quinquanghe Măscări
Literare: Mircea Cărtărescu, Ion Vișniuc
Artă: Carol Axente
Axe: Responsabilități în fața morții
Scrieri: scrierilor • **Pierdere** de Lucian Blaga

Anul VI, nr. 4 (24), 2007 BISTRITA

• Umbria cu reșine la cer - Adrian Popescu • Scrimbit, Cănușă
• Căsuțele de Nicușă Danilco, Oporul de Mișco Ciabănuș
• Căsuțele de Zorin Diaconescu, Cărlăreț, Cărlăreț, Cărlăreț
• Mărgărit • Cănd, cum și cu scriu scriitori (român) • Încheta
• Literară de Doră Pavel (cu Ioan E. Pop, Nicolae Prichodenco, Lucian
Vasilu, Alexandru Eftimov, Oleg Garo, Ion Bogdan Lăzăreanu) • Poezi
• Măști literare • Pavel Gălbănaru, Veronica Gălbănaru, Vezir Şahin
• Proza Măști literare • George Schwart, Vezir Şahin • Dăru
• Măști literare • Aurel Rău, Ovidiu Pop • Rădău
• Alina Hăleșgan, Doru Pop • Ion Agăbicianu și Pavel Dan • Lyră
• Mișco Zăciu în cămășă scrisori • Milutin Kurić • Rădău
• Album cu scriitori • Parodii de Lucian Pavel • Căluș de reviste

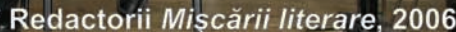
Anul VII, nr. 1 (25), 2008 BISTRITA

• Un fantast ironic – Mircea Horia Simionescu: carticule de
 poezie, Valeriu Vlad (Bucura), Hristina Chelaru – *Eveniment*, *Strutur*
 • Măia de băutură de Marcus Iancu: *Schimbare* – *Eveniment* de Maria
 Popescu • Poezia Măscări Ierone: Vasile Mădă, Echim Vălcușca
 • Măscări Ierone: din Măscă, Ioan Dărmăcuș • *Dialogurile*
 Măscări Ierone: Mihai Cimpoi, Ioan Pinteș • *Esuri* de Horia
 Dărmăcuș, Mircea Popescu, Virgil Diaconu, Costina Maria Frumos
 • *Eveniment*, *Răd* • *Cartea strălucă* • *Patrimoniul* • *Căminul* • *Reprezentare*
 • *Eveniment*, *Reprezentare* • *Federica Garcia Lorca* • *Poet din Afganistan* • *Axe*
 • *Un băut 48h în China* • *Atenție* • *Constantin Brâncuși* • *Plastică*
 • *Atenție* • *Atenție* • *Parodii de Lucian Penca* • *Calor de reviste*

Anul VII, nr. 2 (26), 2008 BISTRIȚA

• **Literatura postumă** – Romulus Gârbaș (articol) •
D. R. Popescu, Mircea Tomulescu, Dian Ștefănescu •
Elena M. Cișcan, Dorina Madala, Mariana •
Olimpiu Năstăsescu, Nicolae Bălăș (s) • **Eveniment** •
Ea Pop. Juguși de Nicolae Brăban, Juguși •
de Corneli Ungureanu • **Poezia** •
• **Pisza** • **Micșări literare** • Ion Butnaru •
Flores • **Essays de Daniela Figa**, Daniela Ștefănescu •
Frumos • **Dialogurile** • **Micșări literare** • Ion Moșoi • **Un** •
lângă • **Ion Th. Ilea la centenar** •
Patrimoniul • **Afhiva** • **Rebăntări** • **Piemle** •
Edith Piaf • **Plastica** • **Paralela** •

Anul VI, nr. 3-4 (27-28), 2008 BISTRIȚA

[illegible]

Anul VIII, nr. 1 (29), 2009 BISTRITA

[illegible]

Anul VIII, nr. 2 (79), 2009 BIS TITIA

[illegible][illegible]

April IX, no. 1-2 (33-34) 2010 BISTB/16

[illegible]

THE NAME

[illegible]

Anul IX, nr. 4 (36), 2010 BISTRIȚA

[illegible]

Anul X, nr. 1 (37), 2011 BISTRO

[illegible]

LEENA

7. **Trădător, pleacă!** A venit în lume un băiețel, cu două rădăcini de Grigoriu
 și un Virgil Răduț, Victoriei și Ștefăniței. **Trădător, pleacă!** Evenimentele
 au mers din înfrângere în înfrângere, până când, din ora din Est de la
 Grigoriu, Drăgoș, Pârnașului, de la Ștefănița, de la Andrieș, Pleșa, un
 tânăr de Pavel Dan, Victor Găvruta de Văratec, Gheorghe, Plăcuț, către
 la Mircea Gheorghe Bălan, a venit în lume **Poetul Măscat** **Meșterul**, **Liviu**
Ștefănița, **Stoică** și **Prologul** **Ștefănița**, **Ștefănița**, **Ștefănița**, **Ștefănița**,
Plăcuț, **Drăgoș**, **Meșterul**, **Ștefănița**, **Ștefănița**, **Ștefănița**, **Ștefănița**,
 actualitate de Ion Răduț, Melană, **Ștefănița**, **Ștefănița**, **Ștefănița**, **Ștefănița**,
Rebreanu Despre românii **Gheorghe**, de Liviu Rebreanu, **Trădător**,
 însemnări pentru trairă de ecologie, de Miguel de Unamuno, **Ștefănița**,
 Abia am scris **Ștefănița** **Ștefănița** de Lucian Pleșa, **Gheorghe** de Răduț

LITERAD

• **Jubileu-nașmăi actualizare** – Articolul despre Ioan
 Alexandru din Crăciun, în: Nicoleta-Rodica Măruț, Ioan
 Alexandru, Traian Pană în Arhivă, Vechi Școli. Examinări, Cărți
 vechi din lemn Mureșan, Vol. IV, Kostas Velutis din Odăvian Soraș
 Nicolae și Mădărie Tudora, Tâmbor – Vișeu Mureșan – Poți să-ți faci
 oare? **Anchetă Micșăril literare – Rescuerena literaturii** – Poziția
 Moldovei literare. Valeriu Stănel, Gheorghe Velutis – **Vișeu Mureșan**
 Valeriu Stănel, Alexandru Velutis, Vișeu Mureșan – **Vișeu Mureșan**
 Moldovei – Teatrul Moldovei literare, în: Clădăreț
 Lumel – Comerțului Alexandru Polonț, Teatrul
 Căminul Românesc – **Poeți francezi contemporani** –
 Album cu scrieri – **Revoluția din România** –